

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MESUT YEĞEN'LE MARDİN KATLIAMI VE ÖTESİ
Kurtlar vadisinden çıkış yolları

TERSİNE GÖÇ ÇİĞ GİBİ BÜYÜYOR
**Müebbed yoksulluktan
ölümcül yoksulluğa**

LEYLA HALİD'DEN HÜKÜMETE AYAR
Tayyip, sözünün arkasında dur!

TURKUVAZ MEDYA GREVİ DALYA DEDİ
Yüzsüzlere 100!

GSS

(GELECEĞİ SEÇME SINAVI)

1- Noam Chomsky ve Kojin Karatani soruyor: Eşitlikçi ve özgürlükçü toplumsal düzen aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Devlet sosyalizmi
- b) Devlet kapitalizmi
- c) Neoliberal kapitalizm
- d) ☒ sosyalizmi

Deneme

Güçler dengesi

Afak Afak...

Eğitim hedefleri

Dinsel güç

Sırada eğitim

Doğru cevap X

• Sinter Metal'de direniş	6
• Mesut Yeğen'le Mardin üzerine	8
• Hasip Kaplan'la Kürt sorunu üzerine .12	
• Ergenekon davası	15
• Tersine göç	18
• Leyla Halid	22
• İsrail'e kültürel boykot	26
• Radyo Express	28
• Francis Bailleau ve çocuk hakları ..	36
• Kıraat	40
• Dumani Üstünde	42
• Gamal Gitani	44
• Uçan Süpürge'nin ardından	46
• Radyo Brecht	48
• Mavi Daktilo	50
• Müzik Dolabı	52
• Atv-Sabah grevinin 100 günü	54

Arslan Eroğlu, Aykut Kılıç, Ayşe Çavdar, Barış Çakan, Burcu Gökner, Çiğdem Öztürk, Didem Danış, Eda Özdek, Ender Ergün, Erdir Zat, Evrim Savaş, Fazıl Duygun, Fevzican Abacıoğlu, Fırat Genç, Hakan Lokanoğlu, Haluk İnanıcı, Hatice Çavdar, Haziran Düzkan, İrfan Aktan, Kerem Eksen, Koray Löker, Merve Erol, Murat Meriç, Nazlı Ökten, Osman Kavala, Özyay Selmo, Pelin Özer, Perihan Özcan, Pınar Uygun, Ragıp Duran, Saner Şen, SiREN İdemen, Şahan Nuhoğlu, Uğur Biryol, Ulus Atayurt, Verda Iriş, Yücel Göktürk, **Baskı:** İhlas Gazetecilik A.Ş. İhlas Holding Medya Plaza 29 Ekim Cd. No:23 B/3 Yenibosna / İstanbul Tel: 0 212 454 35 08 **basım yeri ve tarihi** İstanbul, Haziran 2009 **dağıtım** Doğan Dağıtım A.Ş. **yönetim yeri:** Süslü Sakı Sok. no: 5/3 Beyoğlu - İstanbul **tel-faks:** 0 212 251 87 67 **e-mail** expressroll@gmail.com **abonelik** expressroll@gmail.com **yl 6 sayı** 95 **Haziran 2009 imtiyaz hakkı** Bilge Ceren Şekerciler **sorumlu yazışları müdürü** Merve Erol **ilan irtibat** Özyay Selmo (0.533.514 90 49) **YEREL SÜRELİ YAYINDIR. AYDA BİR YAYINLANIR.** **ISSN 1307 - 461X**

Sene 1971. Noam Chomsky bir konuşma yapıyor. Konu, "Geleceğin Yönetim Biçimleri". O konuşmada, dört yönetim biçiminin mümkün olduğunu söylüyor: Liberal kapitalizm, Refah devleti kapitalizmi, Devlet sosyalizmi ve Liberter (özgürlükçü) sosyalizm.

Japon düşünür Kojin Karatani, Noam Chomsky'nin bu sınıflamasını, farklı bir sıralamayla masaya yatırıyor ve ufuk açıcı bir çözümleme yapıyor. O çözümlemeyi, 3 Haziran'da Bilgi Üniversitesi'nde Kojin Karatani'nin vereceği -bu satırlar 28 Mayıs'ta yazılıyor- konferansa gidenler dinlemiş olacak. Gidemeyenler ve gidip de üzerinde bir daha düşünmek isteyebilecekler için elimizdeki "konferans konuşma metni"nin bir gezintiye çıkalım. Tanıdık yerlerde dolaşacağız ve dönüp dolaşıp "buluştuğumuz yer"e geleceğiz: X'e. Başladığımız yer de orası, Express oradan yola çıktı, 15 senedir o yolun yolcusu. Karatani ise yeni tanıştığımız bir yoldaş. Söz konusu konferansın metnini okurken de, "Transkritik" in (Metis, 2008) sayfalarında gezinirken de "aynı yolun yolcusuyuz" dedirtti. Tıpkı, "Sonsuz Düşünce" de (Metis, 2006) Alain Badiou'nun ve "Yaşlanan İnsanlık, Gençleşen Kapitalizm" de (Agora, 2008) Şükür Argun'ın dedirttiği gibi. Liste uzar gider ama, son günlerde bu üç isimle haşır neşir olduk yalnızca. Bir de John Berger'la -niyesini gelecek sayıya bırakalım. Ve dönelim Karatani'nin konuşma metnine. Karatani, Chomsky'nin "dörtlü"sünü şöyle sıralayıp tarifliyor.

A) Devlet sosyalizmi: Devlet güdümlü bir üretici-tüketici kooperatifleri sistemi. Somut olarak da Sovyetler Birliği'nin temsil ettiği sözde komünizm. Chomsky'nin söz konusu konuşmayı yaptığı tarihte, Sovyetler Birliği ileri bir sanayi ülkesi telakki ediliyor ve gelişmekte olan ülkeler tarafından sanayileşme modeli olarak görülüyordu.

B) Devlet kapitalizmi: Kapitalist piyasa ekonomisinin esaslarına dokunmayan, ama onun yarattığı sorunları Keynesyen devlet müdahalesiyle ve zenginliğin yeniden bölüşümüyle çözmeyi hedefleyen sistem. Başka bir deyişle, modern refah devleti. Bu sisteme, birçok durumda, sosyal demokrasi de denebilir.

C) Liberalizm: Adam Smith sonrasındaki ekonomik liberalizm sistemi. 1960'lı yıllardaki mümessili Friedrich Hayek, Keynes-

çiliği ve sosyal demokrasiyi, devleti güçlendirdiği ve "serflik yolunu açtığı" gerekçesiyle eleştiriyordu. Günümüzün neoliberalizmi, bu sisteme dayanıyor. Gelgelelim, bu "bırakınız yapsınlar" kapitalizmi kaçınılmaz olarak ekonomik eşitsizlikler yaratıyor. Dolayısıyla, devlet sosyalizminin (A), 1990'larda çökmesine rağmen refah devleti kapitalizmi (B), varlığını koruyor. Ancak, geçmiştekinin aksine, liberal kapitalizmin esaslarını artık benimmiyor. Netice itibarıyla, kapitalizmin bu iki kutbu arasında, devlet kapitalizmi ve liberal kapitalizm arasında, ince bir fark ve nispi bir tercih söz konusu. Birçok ülkede, bu iki kutup iki büyük partiye -bu partilerin adları ülkeden ülkeye değişiyor- temsil ediliyor.

D) Liberter sosyalizm: Bu, Noam Chomsky'nin tercih ettiği sistem bu. Refah devleti kapitalizmini (B), de, devlet sosyalizmini (A) de reddediyor ve "özgürlükçü sosyalizm"i savunuyor. Chomsky, anarşizmi ve konsey (meclis /sovyet) komünizmini bu kategoriye dahil ediyor.

"Ortakçılık" veya "X"

Chomsky'nin liberter sosyalizminin 1960'ların sonundaki yeni sol hareketten esinlendiği açık. Yeni sol, sadece Stalinizme (devlet sosyalizmi) değil, refah devletine de karşıydı. Ve bu hareket ortodoks marksizmin baskıladığı anarşizm ve konsey komünizmi gibi eski sosyalist gelenekleri canlandırmıştı. Chomsky'nin bütün bunları "liberter sosyalizm" adı altında toplamasına karşılık, Karatani "ortakçılık" (associationism) demeyi yeğliyor, ama hemen ekliyor: "Ona ne isim verdiğimiz önemli değil, önemli olan ne anlama geldiğini anlamak. Dolayısıyla, bu sisteme şimdilik 'X' diyorum."

Karatani şöyle devam ediyor: "D seçeneği diğer seçeneklerin hepsinden farklı. En önemli farkı, kısa dönemler haricinde, hiçbir zaman gerçekleşmedi. Ama bu onun önemini kaybettirmiyor. A,

B ve C, sermayeye, ulusa, devlete tabi olduklar halde, D onların ötesine geçiyor."

Ufuk kaybı

Tırnak açmadan ve serbest çeviriyle Karatani'den devam ediyoruz: Chomsky bu dört yönetim biçimini 1971'in dünyasında, dahası 1968'in konjonktüründe çözümlüyordu. O günlerden bugünlere köprülerin altından çok sular aktı. 1990'ların başında Sovyet bloğunun çöküşüyle birlikte devlet sosyalizmi sona erdi. Ama, Sovyet modeli, gelişmekte olan ülkelerde popülerliğini çöktükten çok önce kaybetmişti. Zira, refah devletinin (B) getirdiği bazı iyileştirmelerin yanı sıra, devlet sosyalizmi cazibesini yitirmişti. Ve liberter sosyalizm (D), hem devlet sosyalizminin (A), hem de refah devletinin (B) reddi olarak ortaya çıkmıştı. Ancak, devlet sosyalizminin (A) cazibesini yitirmesiyle birlikte, liberter sosyalizm de (D), insanların ufkundan uzaklaştı. Bu ufuk kaybı, kutsal üçlüyü, sermaye-ulus-devlet üçlüsünü aşmanın tahayyülünü de sekteye uğrattı. Refah devleti/sosyal demokrasi (B) meşruiyetini ve motivasyonunu devlet sosyalizmine (A) borçluydu. Devlet sosyalizminin ortadan kalkmasıyla birlikte, bu meşruiyet ve motivasyon da gücünü yitirdi. Hal böyle olunca, liberalizmin ya da küresel kapitalizmin bütün dünyaya nüfuz etmesi kaçınılmazdı.

Günümüzde, sosyal demokrasi (B), liberalizme / küresel kapitalizme karşı ılımlı bir direnç, minör bir revizyon olmanın ötesine geçemiyor. Britanya'da İşçi Partisi'nin Muhafazakâr Parti'den Thatcherizmi (neoliberalizmi) devralmış olması, ileri sanayi toplumlarının genel durumunu temsil ediyor. Bu ülkelerde iktidarların değişmesi siyasi apati yaratmaktan başka bir sonuç doğurmuyor, zira iktidara kim gelirse gelsin, insanların hayatında kayda değer bir değişiklik olmuyor. Gelişmiş sanayi ülkelerinde durum bu, peki gelişmekte olan ülkelerde nasıl?

Geçmişte kendilerini "üçüncü dünya" olarak gören ülkeler, küreselleşme sürecinde iki gruba bölündü. Çin ve Hindistan gibi ülkeler hızla sanayileşirken Afrika ülkeleri çaresizliğe gömüldü. Bazı yerlerde bir tür devlet sosyalizmi hâlâ varlığını sürdürüyor ama, bir cazibe unsuru olduğu söylenemez. Latin Amerika bir istisna, sosyalizm fikri orada canlandı, ama sermaye-ulus-dev-

let üçlüsünden kurtulma tahayyülü pek söz konusu değil.

İki devrim: 1848 ve 1968

Karatani'ye göre, Chomsky'nin 1968 konjonktüründe ortaya koyduğu dört sosyal formasyon pek o kadar yeni bir şey değil. Immanuel Wallerstein'a göre, 1848'den sonra ilk dünya devrimi 1968'de gerçekleşti. Bu perspektiften bakıldığında, 1968'de olanlar 1848'de de görülüyor. Chomsky'nin liberter sosyalizmi de o dönemde ortaya çıkmıştı. 1848 konjonktüründe iki tür sosyalizm egemendi. Bunlardan biri, Saint-Simon ve Luis Blanc gibi isimlerin temsil ettiği, sanayileşmeyi ve zenginliğin bölüşümünü devlet iktidarı yoluyla gerçekleştirmeyi amaçlayan sosyalizm anlayışydı. Devlet sosyalizmi olarak tanımlanabilecek bu anlayış Fransız devriminin Jakobenezminin mirasçısıydı.

Jakobenizmi reddeden ilk sosyalist Proudhon'du. Proudhon'a göre, zenginliğin toplumsallaşmasının devlet iktidarı eliyle yapılması devleti, özellikle de bürokratları ve suyun başındaki politikacıları güçlendirecekti. Ve bu, sosyalist devrimin özüne aykırıydı, sosyalist devrim devleti aşmalıydı. Bu anlayış temelinde, Proudhon siyasal devrimi değil, iktisadî devrimi savunuyordu. Bu devrim paraya ve kapitalizme karşı alternatif parayı, kredi sistemini ve üretici-tüketici kooperatiflerini öngörüyordu. Bu anlayışa "ortakçılık" (D) da denebilir.

Proudhon ve Marx

Peki, bu tabloda Marx nerede? Marx, genelde devletçi sosyalist (A) olarak görülür ve anarşistlerce "otoriter" addedilir. Bunun birçok marksist için geçerli olduğu doğru, ancak Marx onlardan farklıdır. Marx'ın sosyalizm anlayışı Proudhon'dan mülhemdir. Örneğin "Komünist Manifesto"da (1848), komünizmi "özgür ortaklık" (free association) olarak tarif eder. Ayrıca, Proudhon'cularla işbirliği yapmış ve onların öncülük ettiği Paris Komünü'nü desteklemiştir. Dahası, Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin devletçi sosyalist Ferdinand Lasalle'den esinlenerek hazırladığı Götter Programı'nı yerden yere vurmuştur. Marx, Proudhon'u da sürekli eleştirmiştir, ama sosyalizm anlayışını Proudhon'dan miras almıştır. Sorun da işte tam burada. Proudhon'a göre, iktisadî sınıf karşıtlıkları ortadan kalktığında ve hakiki demokrasi gerçekleştiğinde, devlet yok olacaktır. Proudhon, devletin özerkliğini hesaba katmamıştır. Marx, bu anlayışı Proudhon'dan devralmıştır. Marx'ın, kapitalist ekonomiyi ve sınıflı toplumu "proletarya diktatörlüğü" vasıtasıyla ortadan kaldırmak için iktidarı geçici olarak ele geçirme stratejisini benimsemesi bu yüzden. Marx'ın devlet iktidarını ele geçirmeyi hedeflemesinin sebe-

bi devletçi olması değildir. Marx, kapitalist ekonominin ve sınıflı toplumun devlet iktidarı aracılığıyla ortadan kaldırılmasından sonra, devletin de otomatik olarak sönmüneceğine inanıyordu.

Dolayısıyla, Marx'taki sorun devletçilik değil, anarşizmdir- devletin özerkliğini dikkate almamaktır. Bir başka sorun da, Marx'ın etnik meselelerin geleceğine dair iyimserliği. Kapitalizmin küreselleşmesiyle etnik farklılıkların silineceğini düşünüyordu. Marx'ın bu zaafı, zaman içinde iktidarı elde eden marksistler tarafından derinleştirildi ve marksist hareketler devlet sosyalizmiyle akraba oldu. Dahası, iş ulusçuluğa gelince tökezleyip durdular. Ya faşizme teslim oldular ya da ulusçuluğu köruklediler.

Proudhon ve genç Marx'ın paylaştığı anarşist düşünce, 1917 devriminden sonra marksistler tarafından baskılandı. Bu bakımdan, 1968 devrimi 1848'in devrimci düşüncelerine dönüş olarak tanımlanabilir. Bu da, D seçeneğinin geçici olarak canlandığı anlamına geliyor. Peki, D'nin gelecekte yeniden ortaya çıkmasını umabilir miyiz? Evet, ama bunun için 1848 ve 1968'den önemli dersler çıkarmak gerekiyor.

1848 devrimi sadece liberter sosyalizmin (D) değil, devletçi sosyalizmin (A) de yenilgisiyle sonuçlandı. Onları yenilgiye uğratan refah devleti kapitalizminin (B) karşı devrimiydi. Proudhon ve Marx'ın beklentilerinin aksine, devlet ve ulus daha güçlü bir şekilde tesis edildi. Ve bunu 1880'lerde emperyalizm evresi izledi. 1968'de, Proudhon'un ve genç Marx'ın düşünceleri canlandı, ancak çok geçmeden devlet bunları bertaraf etti ve kendisini yeni şartlara uyarladı. 1990'lara gelindiğinde, küresel kapitalizm, yani yeni emperyalizm evresine geçildi.

Peki, 1968 veya 1848 devrimleri gelecekte canlandırılabilir mi? Karatani, bu soruya olumsuz cevap veriyor ve aksini iddia eden Antonio Negri'nin sermaye imparatorluğu döneminde ulus-devletin mi-

Noam Chomsky

yadını doldurduğu yolundaki tezi ne itiraz ediyor. "Küreselleşme, devleti ve ulusu zayıflatmamış, aksine güçlendirmiştir, zira bunlar farklı ve sermayeden özerk varlıklardır. Piyasa ekonomisi kırılığandır ve devletin desteği olmadan ayakta kalamaz. Devlet, kapitalizm için aslidir."

Karatani'ye göre, kapitalist ekonomi, ulus ve devlet farklı olgular, ama bir arada, bir terkip halinde varoluyorlar. Sermaye-ulus-devlet üçlüsü modern bir olgu, ne var ki yoktan varolmuş da değildir, kapitalist ekonomi öncesinde de mevcut oldukları biliniyor.

Dört mübadele tarzı

Karatani, toplumsal formasyonların tarihine, üretim tarzlarını değil, mübadele (değişim) tarzlarını esas alarak inceliyor ve toplumların yapısını dört mübadele tarzının belirlediğini ileri sürüyor. Bunların ilk üçü şöyle: A) Mütekabiliyet (karşılıklılık). B) Yağma-talan (itaat ve güvenlik). C) Meta mübadelesi. Cemaat ya da hayalî cemaat olarak ulus, A tarzının; devlet, B tarzının; sermaye, C tarzının türleri. A tarzı sadece ilkel topluluklarda değil, ulus da dahil olmak üzere günümüzün çeşitli cemaatlerinde geçerli bir mübadele tarzı. Kapitalist ekonomi hayatın her alanına nüfuz ettikçe A tarzının mevcudiyeti zayıflasa da en azından aile birimi içinde sürdürülüyor. Bu tarz genellikle duygusal bir boyut arzeder. Ulus, piyasa ekonomisinin çözdüğü tarım topluluğunun hayalî bir telifisidir. Siyasî ve iktisadî çıkarlardan ziyade duygusal bir mesele gibi görünmesi bu yüzden.

B tarzı mübadele, yani yağma ve talan, topluluklar arasında cereyan eder. Marx, meta mübadelesinin bireyler arasında değil, topluluklar arasında başladığını vurgular. Devlet de farklı toplulukların karşı karşıya gelmesiyle ortaya çıkar. Yağma ve talan, kabile topluluklarının karşı karşıya gelmesiyle vuku bulur. Meta mübadelesi, ancak yağma yasaklandığında mümkün olur. Peki, yağmayı kim yasaklar? Bizzat yağmacılar! Devlet, yöneticilerin yağmaladıkları zenginliklerin bir kısmını yönetilenler arasında bölüştürdüğünde ortaya çıkar. Dolayısıyla, devletin temeli B tarzı mübadeledir. Hobbes, "Leviathan"da, "devletin kökeninin, korku zoruyla yapılan sözleşme" olduğunu söyler.

C tarzı mübadele, meta mübadelesi adil ve eşit bir alışveriş gibi görünür. Ne var ki, meta mübadelesinde insan ilişkileri eşit değildir. Çünkü, para ile meta arasındaki mübadeledir. Paraya sahip olan, başkalarının ürünlerini alabilir, başkalarını kendisine hizmet ettirebilir. Ve bunu zora başvurmadan yapabilir. Dolayısıyla paraya sahip olanlarla metalara sahip olanlar eşit değildir. Bunun neticesi olarak

da, C tarzında, B tarzından farklı sınıf ilişkileri söz konusudur.

Karatani'ye göre, bu üç mübadele tarzı, üç iktidar tarzına tekabül ediyor. İktidar dendiğinde ilk akla gelen B tarzındaki zora dayalı iktidardır. C tarzındaki iktidar ise zora başvurmadan, paranın gücüyle rıza sağlayan ve bu yolla insanları tabî kılan bir iktidardır. A tarzı da, karşılıklılık esasına dayandığı halde, bir iktidar üretir. Buradaki iktidar, verenin alan karşısındaki üstünlüğüdür. Alan, verene borçluluk duyar. Boşuna dememişler, "ağalık vermekle olur."

D ve X

Herhangi bir tarihsel evredeki toplumsal formasyon çeşitli mübadele tarzlarının birlikteliğinden oluşur. Toplumsal formasyonlar arasında ki farkı belirleyen, hangi mübadele tarzının egemen olduğudur. Örneğin arkaik toplumlarda, egemen tarz A'dır, B ve C tarzları da mevcuttur, ancak kayda değer değildir. Modern kapitalist toplumlarda A ve B mevcuttur, ancak egemen tarz olan C tarafından dönüştürülüp modern ulusu ve devleti oluşturmışlardır.

Neticede, sermaye-ulus-devlet üçlüsü yoktan varolmamıştır, varolan toplumsal formasyonların dönüşmeleriyle oluşmuştur.

Şimdi, önümüzdeki soru şu: Sermaye-ulus-devlet üçlüsü nasıl aşılabilir? Anahtar, şu ana kadar sözünü etmediğimiz dördüncü mübadele tarzı, yani D.

D, A'daki karşılıklılık ilkesini içerir, ama cemaat bağlarına ve tahditlerine, kısıtlamalarına boyun eğmez. Bu bakımdan kente ve piyasaya yakındır, zira insanlar cemaat bağlarından azad olmuştur, özgürleşmiştir.

D, C'nin, yani piyasa ekonomisinin de reddidir, çünkü C, sınıf farkı yaratır ve karşılıklılık ilkesini ilga eder. D, B'nin, yani devleti temel alan mübadele tarzının da reddidir, çünkü D demek, herhangi bir merkezî otoriteden ve kısıtlamadan muaf, insanların özgür ortaklığı demektir. Özetle, D tarzı, A tarzını ya da karşılıklılık ilkesini daha üst bir düzeye, yani B ve C'nin, devlet ve kapitalizmin ötesine taşır. Bu mübadele tarzı hem özgür, hem karşılıklıdır.

Peki, D'nin belirleyici olduğu düzenin adı ne? "Liberter sosyalizm" de diyebiliriz, meclis komünizmi de, ortakçılık da. Ama bu adların tarihsel çağrışımlarından uzak durmak için şimdilik X diyelim."

Karatani'nin özetleyerek naklettiğimiz konuşma metnini okurken bir kez daha kani olduk ki, doğru yoldayız: Doğru cevap X -logomuzdaki şekliyle.

Şekil o, peki şemal ne?

Onu da, bir aksilik

çıkmasa, önümüzdeki

sayıda Karatani'yle konuşacağız.

metis'ten MAYIS 2009

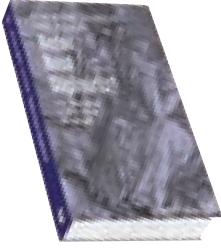
Ayşegül Devecioğlu
Kış Uykusu
Öyküler

Ahmet Ada
Taşa Bağlarım Zamanı
Şiir

Jacques Rancière
Filozof ve Yoksulları
Çeviri: Aziz Ufuk Kılıç

Jean-Paul Changeux
Paul Ricoeur
Neden Nasıl Düşünürüz?
Çeviri: İsmet Birkan

George Levine
Darwin Sizi Seviyor
Çeviri: Aslı Biçen

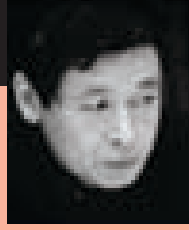

Jacques Vergès
Savunma Saldırıyor
Çeviri: Vivet Kanetti

Murathan Mungan
Hayat Atölyesi
Deneme

CONFERENCE

KOJİN KARATANI

Beyond Capital-Nation-State

RETURN OF THE REPRESSED

Sermaye-Ulus-Devlet'in Ötesinde

BASTIRILANIN GERİ DÖNÜŞÜ

Panelistler:

TUNCAY BİRKAN *Metis Yayınları*
BÜLENT SOMAY *İstanbul Bilgi Üniversitesi*
FERDA KESKİN *İstanbul Bilgi Üniversitesi*

3 Haziran Çarşamba Saat: 16:00
Santral Kampüsü Silahtarağa E3-101 Salonu

Açık toplantıdır. Simultane çeviri yapılacaktır.

TÜRKÇEDEKİ KİTAPLARI

Metafor Olarak Mimari
Dil, Sayı, Para
Çeviri: Barış Yıldırım, 216 s.

Transkritik
Kant ve Marx Üzerine
Çeviri: Erkal Ünal, 400 s.

METİS YAYINLARI

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ

İşçi sınıfı olduğumuzun farkına vardık

Musluk aksamından kasaya her tür demir-çelik ürününü üreten ve ABD'ye, Avrupa'ya ihraç eden, İstanbul Dudullu Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren Sinter Metal fabrikasının 38 işçisi, Birleşik Metal-İş'e üye oldukları gerekçesiyle işten atılmış, 22 Aralık'ta fabrika işgali başlamıştı. İşgal üzerine, toplam 478 işçinin iş akdinin feshedildiği açıklanmıştı. Sinter işçilerinin fabrika önü direnişi, örnek dayanışması ve işe iade davası sürüyor. Beş ayı bulan direnişi iki Sinter işçisi anlatıyor.

Sinter'e ne zaman girdiniz, sendikali olmaya nasıl, ne zaman karar verdiniz?

Uğur Yılmaz: Sinter'e 2006'da girdim. İlk zamanlarda maaşlarımızın ödenmesinde hiçbir sorun yoktu. Ama son bir senedir maaşlarımız ödenmemeye ya da ileriki aylara ötelenmeye başladı. Çalışma saatlerimiz 12 saate, 14, 16 saate kadar uzamaya başladı. Kömür parası gibi, ikramiye gibi sosyal haklarımız ödenmez oldu. Bu duruma karşı verilen bireysel tepkiler de oldu, ama parasını istemeye giden işçileri işten atıyorlardı. O zaman biz de tek başımıza iş yapamayacağımızı fark ettik ve örgütlenmeye karar verdik. Sendikayla görüştük ve her bölüm kendi içinde örgütlenmeye başladı.

Halit Yıldırım: Çalışma koşulları çok ağırdır burada. Çalışanlar da asıl olarak sosyal haklar için bu işe girerler. Performans primleri, ikramiye ve kömür yardımı için. Ama bütün bu hakları yavaş yavaş kıstılar ve geriye bir tek kuru maaş kaldı. Bu süre zarfında toplantılar düzenlemeye çalıştık. Yukarıdan açıklama bekliyorduk. Açıklama gelene kadar işbaşı yapmayacağımızı söyleyince de gelip bizi tehdit ediyorlardı. Yaptığımızın yasalara göre tazminatsız işten çıkarılma sebebi olduğunu söylüyorlardı.

Haklarınızı kısırkən patronun gösterdiği gerekçe neydi?

Yılmaz: Ödemeler gelmiyor falan diyor-du. Bu arada fabrikaya yeni makineler geliyordu, kızına trilyonluk düğün yapıyordu, kendisine yeni araba alıyordu.

Yıldırım: İhracat yaptıkları için dolar endeksli çalışıyorlar ya, doların düşüşünü bahane ediyorlardı.

Eskiden televizyonda gördüğümde kızardım, "ne olacak, kovulduysan git başka yerde çalış" derdim. Bugün olayın öyle olmadığını farkettim. İşçi sınıfı olduğumuzun farkına vardık. Birbirimize kenetlenmeyi öğrendik.

Yılmaz: Biz de maaşlarımızı dolar olarak almayı teklif ettik. Cevap gelmedi tabii. **Sendikalaşma süreci nasıl devam etti, bütün çalışanlar ikna oldu mu?**

Yılmaz: Patron, sendikaya kayıt olduğumuzu öğrenince göz korkutmak için ben dahil 38 kişiyi işten attı. Bizden önce de sendikaya üye oldukları için işçilerin bir kısmını işten atmışlar ve işin arkası kesilmiş. Perşembe günü biz işten atıldıktan sonra bir toplantı düzenlediler. "Bunların zaten performansı düşüktü. Bundan sonra işçi çıkartılmayacak" dediler. Cuma günü toplantıdan sonra işçilerin daha fazlası sendikaya üye oldu. Patron bunu öğrenince pazartesi günü bir ses aracıyla 400'e yakın kişinin adını okuttu ve işten atıldıklarını duyurdu.

Yıldırım: Toplantıda bu kişilerin sendika yüzünden atılmadığını ve artık işten atılma olmayacağını özellikle belirtmişlerdi. **Sendikalaşma sürecinden nasıl haberi oldu patronun?**

Yılmaz: Gizli yürütmeye çalıştık, ama bu kadar işçinin çalıştığı yerde hiçbir şey gizli kalmıyor.

Yıldırım: Önce kendi çıkarlarını düşünen arkadaşlar vardı aramızda. Ben bunları anlatırsam biraz göze girerim, güven kazanırım düşüncesi taşıyan arkadaşlar patrona çıktılar. Ben sizin yanınızdayım imajı yaratmak için.

İlk çıkartılan 38 kişi sendikalaşma çalışmasında öne çıkanlar mıydı?

Yılmaz: Evet, öyleydi. Patron özellikle ileri gelenleri atarak işçilere amacını belli etmiş oldu zaten. Bizi atarken performanslarımızı bahane etti. Daha sonraki 340 kişiyi atarken 17. maddeyi kullandı. Krizi bahane etti yani. Daha sonra sendika aracılığıyla Çalışma Bakanlığı'ndan müfettiş istedik. Fabrikaya gelen müfettişler şirketin krizden etkilenmediğini belgelerle tespit etti. Belgeleri mahkemeye sunduk, sonuç bekliyoruz.

Mahkemede görülen dava ne davası?

Yılmaz: İşe dönüş davası.

Yıldırım: Hakimler de haklı olduğumuzu biliyorlar, ama prosedür gereği uzuyor davalar.

Yılmaz: Haklı olduğumuz apaçık ortada zaten. Çalışma Bakanlığı da söylüyor haklı olduğumuzu.

Sendikanızın desteği nasıl?

Yılmaz: Servis tuttular, buraya her gün onların tuttuğu servisle geliyoruz, öğle yemeğimizi de sağlıyorlar. Direnişin bu kadar uzun sürebilmesi onların sayesinde oldu biraz da.

Yıldırım: Bizim burada beklememiz ayda yaklaşık 15-20 bin lirayı buluyor. Bü-

tün masrafları sendika karşılıyor. Dayanışma gecesi düzenleyip para toplamamıza yardım ettiler, işsizlik fonundan para alamayan arkadaşlarımıza da yardım ediyorlar.

Yılmaz: Sendika işin başından beri hep yanımızda. Onlar sayesinde Ankara'ya gittik, milletvekilleriyle görüştük, Çalışma Bakanı'yla görüştük.

Çalışmaya devam eden arkadaşlarınızla ilişkileriniz nasıl?

Yılmaz: Kalanların içinde sendikalı olanlar da var. İçerideki sendikalı arkadaşlara da baskı yapıyorlar. İnsanları görevi olmayan yerlerde çalıştırıyorlar. Kabul etmediği zaman da "istifanı ver o zaman" diyorlar.

Neden sendikalıların bir kısmı atıldı, bir kısmı atılmadı?

Yılmaz: Sinter tek bir şirket olmasına rağmen patron dokuz tane daha şirket açmış. Biz tek bir fabrikada çalıştığımızı zannederken, tek sahibi olan on farklı yere bölünmüş durumdaymışız. Patron, Sinter haricindeki tüm şirketlerde iflas gösterdi. Dokuz şirketteki bütün işçiler de sendikalı olup olmadığına bakılmaksızın atıldılar. Sinter'de çalışan sendikalı işçiler de, sendikasız işçiler de işlerinde kaldılar.

Sendikaya üye olmadığı halde işten atılanlar da var yani.

Yılmaz: Evet. Hatta sendikasız olup işten atılınca sendikaya üye olanlar da oldu.

Sendika içerde baskıya maruz kalanlarla da ilgileniyor mu?

Yıldırım: Üretim müdürü, pres ustasını CNC'ye, bilgisayar idareli tezgahlara gönderdiğinde işçi yazılı bir kâğıt istiyor ve gelen kâğıda yazılı şekilde cevap veriyor, "benim bölümüm burası değil, burada çalışmam" diyebiliyor. Hakını bu şekilde savunabilmesi sendika sayesinde oldu. Yine de demin söylediğim yöntemle 25 kişiyi daha işten atıldılar.

Sendikaya üye olmayan çalışanların patronla ilişkileri nasıl? Bir güven duygusu içindeler mi?

Yıldırım: Şöyle bir örnek vereyim: Geçen sene bir arkadaşımızın parmağı makine de koptu, yalancı şahitler buldular ve "yemek saatinde şefi izin vermediği halde makineyi çalıştırıp parmağını koparttı" diye raporlar tutturdular.

Başka yasadışı tutumları oldu mu?

Yıldırım: Şirket Avrupa'ya ihracat yaptığı için aldığı makinelerin masraflarını daha sonra taksitle ödemek üzere devlete karşılabiliyor. Çok kez hurdadan aldığı makineleri boyatıp, parlatıp "sıfır makine aldım" diye gösterip devletten para aldı. Biz defalarca şahit olduk buna.

Yılmaz: Bizi işten çıkarışları da yasadışıydı zaten. Bir ay öncesinden Çalışma Bakanlığı'na krizden etkilendiğini söylemesi gerekiyordu.

Direnış sonunda elde etmek istediğiniz ne?

Yılmaz: Sendikalı şekilde işe dönmek.

Yıldırım: İçeride sendikayla çalışıp haklarımızı almak, güvenceyle çalışmak ve güvenilir bir iş ortamı yaratmak. Mesela bir arkadaşımız geçen sene işe girdi ve üç ay içerisinde akciğer kanseri oldu. Bu

Uğur Yılmaz

tarz bir durumla karşılaşmamak.

Hangi bölümde çalışıyordunuz o arkadaşlarınızın?

Yıldırım: Buharlamadan çıkan parçalar paslı kalıyordu ve bu arkadaş o parçaları kumluyordu.

Kot kumlama işçileri gibi mi?

Yıldırım: Evet, aynen kot kumlama işçilerinininkinden. Kompresörle kum püskürtüyordu. Kumlama odası bizim bölümüydü. Ben bile etkilendim, öksürmeye başladım o iş başladıktan sonra.

Yılmaz: Sonuçta bizim sendikalı olmamızdaki amaç, haklarımızı yazılı şekilde elimizde görmek.

İşveren sizi sendikadan caydırmak için göz boyayıcı bir takım teklifler de yaptı mı?

Yıldırım: Tehditle başladılar, tehdit işe yaramayınca para teklif ettiler. Başaramadılar ama. Ancak birkaç kişi vazgeçti bunun üzerine, ama onlar da çok zor du-

Bir arkadaş 32. Gün'e katıldı, "sen neden işten çıktın?" diye sormuyorlar. "Kriz yüzünden işten çıkartıldın, şimdi çocuğuna ekmek götürebiliyor musun?" diye soruyorlar. İşin fakir edebiyatı kısmını seviyorlar.

rumda olanlardı. Bilinçsiz onlar sonuçta, parayla kandırılıyorlar. Mahkemedən sonra biz içeri girip çalışmaya başladığımızda, bir sorun çıktığında ilk işten atılanlar onlar olacaklar.

Direnış geçtiğinizde ailelerinizin tepkisi ne oldu?

Yılmaz: İyi tepkiler aldık. Benim ailem "çocuğum hakkını arıyor" dedi.

Yıldırım: Bir kısım işçinin ailesi temkinli yaklaştı, istemedi, ama bu insanların da buraya, fabrika önüne gelmekten başka bir çaresi yoktu ki. İşten kovulmuş, haklarını alamamış, buraya gelmeyip ne yapsın?

Yılmaz: Biz bu sürecin sonunda herkesin sorunlarının aynı olduğunu öğrendik. Bütün çalışanların sorunları, bizim anlatıklarımızın aynı. Çözüm yolunun da birlik olmaktan, örgütlenmekten geçtiğini öğrendik.

Yıldırım: Üç yıl burada çalıştıktan sonra dışarı çıktım. Çıktıktan bir süre sonra "ulan ne geri zekalıymışım, halbuki benim ne haklarım varmış" dedim. Daha önce sendikalı bir fabrikada çalışmadım.

Eskiden televizyonda gördüğümde kızardım, "ne olacak, kovulduysan git başka yerde çalış" derdim. Bugün baktığımda olayın öyle olmadığını farkettiler. İşçi sınıfı olduğumuzun farkına vardık. İçeride yıllarca yüzünü görüp konuşmadığım insanlarla dışarıda tanıştım. Birbirimize kenetlenmeyi öğrendik. Mesela işsizlik maaşından yararlanamayan arkadaşlara maddi yardımda bulunmak için tiyatro oyunu düzenledik.

Siz mi oynadınız tiyatroya?

Yıldırım: Evet, biz oynadık.

Yılmaz: Başrolde Halit vardı. (gülüyor)

Yıldırım: Daha önce tanımadığımız siyasi partileri yakından tanımak fırsatı bulduk. Desteğe gelen bir sürü parti oldu. Bayağı çevre edindik kendimize. Biz de başka direnişlere desteğe gittik.

Yılmaz: Dostumuzu, düşmanımızı da öğrendik. Mesela medyada hiç yer bulamadık. Medya da patronları temsil ediyor sonuçta. Milletvekillerinin hiçbirinden somut bir çözüm arayışı göremedik. Geldiler, "haklısınız" dediler, gittiler, o kadarla kaldı.

Kimler geldi destek için?

Yılmaz: Ufuk Uras geldi, Mehmet Sekman geldi, CHP'den Çetin Soysal geldi, Saadet Partisi'nden Hüseyin Karakaya geldi. Seçimlerden sonra hiçbirisi uğramadı tabii. Süreç boyunca işçilerden başta dostumuz olmadığını öğrendik. Başında haber olsak da, "sendika nedeniyle işten atıldılar" diye bir haber olmuyor. "Kriz oldu, fabrika kapandı, insanlar işsiz" diye haber yapıyorlar.

Yıldırım: Kaç kere krizin bahane olduğunu, sendikaya gittiğimiz için atıldığımızı söyledik, ama ya kestiler, ya yayınlamadılar. İnsanlara çarpık haber verdiler.

Yılmaz: Bir arkadaş 32. Gün'e katıldı, "sen neden işten çıktın?" diye sormuyorlar. "Kriz yüzünden işten çıkartıldın, şimdi çocuğuna ekmek götürebiliyor musun?" diye soruyorlar. İşin fakir edebiyatı kısmını seviyorlar.

Başka fabrikalarda direnişte olan işçilerle ilişkiniz nasıl?

Yıldırım: Destek oluyoruz birbirimize. Onlar buraya geliyor, biz onlara gidiyoruz. Hepimizin hakları gaspedilmiş, hepimiz sömürülmüşüz, şimdi birbirimizin yanındayız. İnsanlar bilinçlendiklerinde daha da büyüyeceğiz. Biz nerede bir direniş duysak gitmek istiyoruz. Yeri geliyor sendika götürüyor, yeri geliyor kendi imkânlarımızla gidiyoruz.

Yılmaz: Gürsaş zaten hemen yanımızda, her gün uğruyoruz onlara. MEHA vardı, DESA var, önceki gün Emine Arslan'ın yanındaydık. Cumartesi akşamları atv-Sabah'taki grevcilerin yürüyüşüne katılıyoruz.

Yıldırım: atv-Sabah'ta direnen arkadaşların direnişleri bize çok daha fazla güç katıyor. Mesela "sen ne iş yapıyorsun?" diye soruyorum, "Sabah gazetesinde spor yazarım" diyor. Mantıken adamın 3-5 milyar maaşı vardır. Adam bu maaşı bırakıp direnişe çıkıyor.

Yılmaz: Sonuçta 3-5 milyar kazananlar da bir gün işsiz kalabiliyor.

MARDİN KATLIAMININ SOSYO-POLİTİK BAĞLAMI VE KÜRT SORUNUNUN GELECEĞİ

Kurtlar vadisinden çıkış yolları

Üzerinde çok konuşuldu, yazıldı, çizildi, ama sorular bütün yakıcılığıyla ortada duruyor: Mardin katliamı nasıl oldu, niye oldu? Bu katliam, vuku bulduğu sosyo-politik bağlama dair nelere ayna tutuyor? O bağlam nasıl değişir, bu kurtlar vadisinden nasıl çıkılır? Kürt sorunundaki son “açılım”lar nasıl bir yol haritasına işaret ediyor? ODTÜ Sosyoloji bölümü öğretim üyesi Mesut Yeğen’e kulak kesiliyoruz...

Bölgeye gidip Kürt toplumunda yaşanan değişimleri gözlemlene fırsatınız oluyor mu? Mardin katliamı, size neler düşündürüyor?

Mesut Yeğen: Bölgenin sosyalliğini gündelik olarak deneyimleyen bir temasım olduğunu söyleyemem. Konferanslar ya da toplantılar için gittiğimizde, daha ziyade bölgedeki sivil toplum kuruluşları ve aydınlarla temasım oluyor. Fakat iki hafta önce Van’dıydım ve Yalım Erez Mahallesi’nde zorunlu göç mağdurlarıyla görüşme imkânı buldum. Mahalle, Hakkâri’deki bir korucu beldesinin boşaltılıp Van’a devlet eliyle getirilmesiyle oluşmuş. Önce kamplarda kalıyorlar, sonra da mahalle oluşturuluyor. Bölgedeki yıkımı burada çarpıcı biçimde görüyorsunuz. Temel durumu söyleyeyim: Açlar! Gerisini siz hesap edin. 13-14 yaşındaki çocuklar beslenme yetersizliğinden dolayı 8-9 yaşında görünüyor. Devlet, kendisini silahlı olarak desteklemiş olan bir gruba karşı bu kadar ilgisizse, onlar bile bu kadar sefalet içindeyse, PKK’ya destek verdiği gerekçesiyle göç ettirilen bölge insanının halini tahmin etmek zor olmasa gerek. Bölgedeki sosyalliğin nasıl tahrip olduğuna dair elimizde makro düzeyde veriler var. Mustafa Sönmez’in son açıkladığı bölgedeki iktisadî duruma dair rapor buna örnek verilebilir. Bunun ötesinde, 25 yıllık savaşta, zorunlu göç nedeniyle çok ciddi bir travma yaşandı. 1 milyon 200 bin kişinin göç etmesinden söz ediyoruz. Bölgedeki nüfusun küçümsenmeyecek bir oranının göç ettirilmesinin kendisi büyük bir travma. **1 milyon 200 bin sayısı hükümetin Hacettepe Üniversitesi’ne dolaylı olarak**

yaptırdığı araştırmanın sonucu. TESEV bu sayının daha da fazla olduğunu ileri sürüyor...

Kimsenin itiraz etmeyeceği sayı bu olduğu için Hacettepe’nin verileri üzerinden konuşalım.

Hacettepe’nin araştırması, AKP’nin Kürt sorununu çözme çalışmalarının bir parçası olarak gösteriliyordu. Araştırma sonuçlarının açıklandığı 2006’daki toplantıda, dönemin İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu bu verileri ciddiye aldıklarını ve bunun üzerinden yol alacaklarını ilan etmişti. Siz de hükümetin bu konudaki çalışmalarını araştırmak için Van’a gitmiştiniz, değil mi?

TESEV bu çerçevede oluşturulan Tazminat Yasası’nın işleyip işlemediğini araştırıyor, biz de bunun için gittik Van’a. Pilot araştırmadan gördüğümüz kadarıyla, Tazminat Yasası çalışmıyor. Devlet, sa-

Bölgede nerede bir aşiret kendini devam ettiriyorsa, orada sunî bir müdahale var. Sunî müdahaleyi de devlet yapıyor. Töre ve geleneksel aşiret ilişkilerinin sürdüğü yerlerde devletin siyasî ya da iktisadî rant aktardığını görüyoruz.

dece AİHM tarafından baskı altında tutulmamak amacıyla, teknik bir kaygıyla bu yasayı düzenlemiş. Kaldı ki, uygulamada, vatandaşın sıkıntılarını gidermeye dair akıl görmek de mümkün değil. Bölgedeki makro değişiklikleri irdelediğimizde, çatışma döneminde bir asimetri yaşandığını görüyoruz: Bölge, bir yandan, iyi veya kötü, pazar ilişkilerine açılıyor, bir ölçüde şehirleşme gerçekleşiyor. Bunun, geleneksel toplumsal ilişkileri, özellikle aşiret ilişkilerini çözmesi

kaçınılmazdı; bu büyük oranda da gerçekleşti. Ama devlet, çatışmadan dolayı gerçekleşen bu çözülme durumuna sunî olarak müdahale ettiğinden, bir kısım aşiretler ayakta kalmayı başardı. Koruculuk, rant, kredi aktarımı, bazen de gayrimişru ilişkilere göz yumulması üzerinden bir kısım aşiretler ayakta kaldı. Bu aşiretler artık geleneksel toplumsal ilişkileri devam ettiren kurumlar olmak yerine, menfaat şebekelerine dönüştü. Dolayısıyla, eski türden bir tür dayanışma ilişkisini yeniden üretmek üzere örgütlenmiş bir takım toplumsal ilişkiler, bu sefer, bir kısım menfaat ilişkilerinin üzerine oturuyor. Bunun da büyük anomaliler yaratması kaçınılmaz. Bir neden-sonuç ilişkisinden söz etmiyorum, ama Mardin’deki olay bir yönüyle bu genel bağlama oturuyor.

Yüksekova’da bu tespiti uyan bir örnek verilebilir. Bazı aşiretler eroin ticareti üzerinden çok güçlenmişti. Fakat eroin trafiğine devlet müdahale edince, ekonomik gelirden yoksun kalıp parçalanmaya başladılar. DTP’nin uzun zamandır ilk kez belediye başkanlığını kazandığı Van’ın Başkale ilçesinde de bu süreç yaşandı. Devlete rağmen varlığını sürdürebilen güçlü aşiret neredeyse hiç yok. Belki de aynı sebepten, Yüksekova’da da suç oranında ciddi bir artış olduğu, toplumsal bağların kopma noktasına geldiği söyleniyor. Örneğin, 13 yaşında bir kız çocuğuna onlarca kişinin para karşılığı tecavüz etmesi gibi bir olay Yüksekova’da daha önce hiç duyulmamıştı. Diyarbakır’da da benzer bir çöküşün yaşandığı anlatılıyor.

Aşiret ilişkilerinin biçimsel olarak devam ettiği yerler Urfa, Mardin ve Hakkâri. Bölgenin kuzeyinde aşiret ilişkileri eski gücünde değil. Bölgenin ekonomisine baktığımızda, esas olarak tarımsal üretim ve sınırlı bir ticari faaliyet görüyoruz; bir de kamu harcamaları var. Bunların haricinde iktisadî faaliyet olmayınca, beş-on bin kişilik toplumsal bir örgütlenmenin –zamanımız koşullarında– kendini devam ettirmesi mümkün değil. Çünkü o beş-on bin kişi de tek tek tüketici hâle geldi, onların da para ekonomisiyle

ilişkileri gelişti. Para ekonomisinin bunca geliştiği, bireylerin tüketici haline geldiği bir zeminde, aşiret tipi geleneksel örgütlenmenin kendini devam ettirmesi devasa bir ekonomik gelir gerektiriyor artık. Üç-beş bin tüketicinin sadakatini sağlayacak türden bir geliri ziraî üretim ya da sınırlı ticarî faaliyetle sağlamak mümkün değil. Bu sadakat ancak bir türden kaynak aktarımıyla sağlanabilir. Dolayısıyla, bölgede nerede bir aşiret kendini devam ettiriyorsa, bilelim ki orada sunî bir müdahale, bir kaynak aktarımı var. Sunî müdahaleyi de devlet yapıyor.

Yani bu aşiretler devletin sunî müdahalesiyle mi ayakta kalabiliyor?

Elbette. Aslında bütün bu durum oldukça ironik bir sonuç üretiyor. Kürtler genellikle PKK meselesinden ötürü öfkeyle ya da en azından mesafeyle karşılanıyor batıda ve aynı Kürtler geleneksellik, törelerini devam ettirmekle, bunu şehir ortamına, modern zamanlara taşımakla suçlanıyorlar. Oysa PKK'nın ve DTP'nin etkili olduğu yerlerde aşiret tipi örgütlenme zayıf. Aşiretin zayıf olduğu yerlerde PKK ve DTP yükselebiliyor ve aşiret ilişkilerini çözmeye yönelik faaliyetlerde bulunuyorlar. Töre ve geleneksel aşiret ilişkilerinin sürdüğü yerlerde ise genellikle devletin ya siyasî ya da iktisadî rant aktardığını görüyoruz. Töre daha çok PKK ve DTP'nin olmadığı yerlerde gücünü koruyor.

Aşiret ilişkilerinin zayıfladığı, aşiret ağlarının kalmadığı, fakat eski aşiret bağları dolayısıyla belli bir cemaat veya grup ortaklığı izlerinin olduğu yerlerde de aslında DTP ve PKK uyumsuzlukları gideriyor. Pek çok kız kaçırma veya kan davasının yeniden kan dökmeye sonuçlanmasına bizzat DTP'nin, daha kırsal yerlerde ise PKK'nin hakemliğiyle mâni olunduğunu gözlemliyoruz.

Doğru. Aslında Kürtlük dediğimiz şey de en çok gelenekselliğin sürdüğü yerlerde kendini yeniden üretebiliyor. Bu da çok ironiktir. Korucu aşiretlerinin de Kürtlüklerini inkâr etmediğini, Roj TV izlediklerini, Kürtçe konuştuklarını görüyoruz. Aynı zamanda, çocuklarını okula gönderme konusunda diğer Kürt kesimleri kadar baskı görmüyorlar veya bu baskıyı bertaraf edecek yolları daha kolay geliştirebiliyorlar. Korucu köylerinde büyük ihtimalle Kürt dili, Kürt kültürü daha kuvvetli devam ediyor, çünkü orayı çözmek üzere müdahalede bulunmuyor devlet. Bu da modernist milliyetçilerin paradoksu olsa gerek.

Geleneksel aşiret ilişkileri Bilge köyündeki türden katliamlara da mâni oluyorsa, niye aşiret ilişkilerinin çok güçlü olduğu bir yerde bu katliam ortaya çıktı?

Burada aşiret ayakta, ama tümünden sunî bir destekle! Aşiretler kendilerini mümkün kılan "normal" iktisadî ve sosyal ilişkilere dayanarak ayakta durmuyorlar. Kendilerini normal olarak mümkün kılan iktisadî ve sosyal zeminin çözülmesine rağmen aşiretlerin ayakta kalması onları anomaliye çeviriyor.

Katliamdan sonra gittiğimiz Bilge Kö-

yü'nde bizi en fazla şaşırtan, Mardin'deki en verimli topraklara sahip olmasına rağmen köyde neredeyse hiç tarım faaliyeti yapılmaması. Köyün temel geliri koruculuk maaşı, haftasonu köye piknik yapmaya gelen memurlar için kurulan alabalık havuzları ve kaçak mazottan elde edilen rant... Dolayısıyla, toprağa dayalı geleneksel köylülük ilişkileri yürütülüyor.

İşte, tam da bunu kast ediyorum. Bir köy düşünün, ziraat alanı, ama ziraî üretim yapılmıyor. İnsanlar aslında ziraat ya da hayvancılık faaliyetine uygun olarak örgütlenmişler, mekânlarını, toplumsal ilişkilerini ona göre üretmişler, fakat oranın ana geçim kaynağı ziraat değil. Bunun kendisi bir anomali aslında.

Bu durum Bilge Köyü'ne özgü değil. Bölgede genel olarak tarımsal faaliyet çok gerilemiş görünüyor.

Tabii, çünkü üretim faaliyetinin astarı yüzünden pahalıya geliyor.

Bölgede genel bir seyyarlık hali var. Tarıma elverişli topraklar dahi işlenmiyor ve bunun tek sebebi tarımın sübvansede edilmemesi değil, insanların toprakla

Kürtçenin eğitim dili olarak kullanılması ve Kürtlerin kendi kendini yönetmesi, yani bölgesel özerklik; Kürt meselesinin dayandığı iki büyük reform budur. İkisi de anayasal reformu gerektiriyor. Önümüzdeki 10-15 yıl bunları konuşacağız.

kurdukları bağın zorunlu göç tehlikesi yüzünden kopmuş olması galiba. İnsanlar her an yerlerini terk edecekmiş gibi yaşıyor...

Bu bağlamda Mardin'deki olaya dönersek -ki bu konuda konuşulacak her şey konuşuldu- naçizane fikrim şu: Bu olayın neden olmuş olduğunu mutlak bir kesinlikle açıklamak zor. Bu fazla ihtiraslı bir analiz girişimi olur. Bilge Köyü'nde epey sıradışı bir durum var. Dolayısıyla, olayı tamamen açıklayamamaktan rahatsız olmamalıyız. Ama öte yandan, bu olayın gerçekleştiği genel sosyolojik bağlamı biliyoruz ve bunu çözümleyebiliriz. Unutmayalım ki, bu eninde sonunda tekil bir anda, bir kısım insanın karar vermesiyle yaşanan bir katliam. Bu moment, yani karar verme ânını, insanları boğazlama, katletme ânını incelemek ancak psikolojinin ya da kriminolojinin konusu olabilir. Sosyal bilimcilerin yapması gereken, olayın üzerinde gerçekleştiği toplumsal zemini, bu zemindeki dönüşümü açıklamaya çalışmak.

Dicle Üniversitesi'nden sosyolog Maz-

har Bağlı'nın Mardin katliamı için "sosyolojinin bittiği yerdeyiz" açıklamasını nereye koymak lâzım?

Çaresizliğimizin, olaya dair bilmek istediklerimizin biraz ihtiraslı, dahası biraz pornografik olmasından kaynaklandığını düşünüyorum. Oysa sosyal bilimlerin bu kadar ihtiraslı olmaması gerekiyor. Daha serinkanlı ve geniş davranıp olayın gerçekleştiği yapısal ilişkiler ağını, o bağlamı incelememiz gerekiyor. Meseleye böyle bir perspektiften baktığımızda şunları görüyoruz: Burada 25 yıldır bir savaş yaşanıyor. Bu savaş toplumsal ilişkileri çökertmiş durumda. Bir yandan da toplumsal ilişkilerin doğal çözülme seyrine sunî bir müdahale söz konusu. Koruculuk müessesesi, bir kısım insana, diğerleri üzerinde iktidar kurma imkânı veriyor. Ve tabii ki merceği biraz daha yaklaştırdığımızda, bir takım menfaat çatışmaları görüyoruz. Bütün bunlar genel bağlamı oluşturuyor ve bunların hepsi bu katliamın gerçekleşmesine katkıda bulundu. Öte yandan, Mazhar Bağlı'nın Neşe Düzel'e verdiği mülâkatta benim esas ilgimi çeken o cümle değildi. Mazhar Bağlı, bir öngöründe mi bulunuyor, yoksa tahminen mi söylüyor, bilmiyorum ama, olayın arkasında JITEM gibi karanlık güçlerin olabileceğini ima ediyor. Gerçekten de sonuçları hesaplanmadan, "beceriksizce" yapılmış bir katliam, ancak ve ancak böyle bir güvenceyle yapılmış olabilir. Bu konuda herhangi bir bilgim yok, ama Mazhar Bağlı'nın imasından hareketle söylüyorum ki, böyle bir şey olmuş olabilir.

Öldürülen köylüleri muayene eden doktorlarla görüştüğümüzde, doktorlardan biri olayın arkasında "karanlık güçler" olduğunu düşündüğünü söyledi. Bir doktor da olaydan sağ kurtulan bir çocuğun kendisine "katliamı yapanlar, yüzleri maskeli ve iriyarı insanlardı, tanıyamadım hiçbirini" dediğini, ertesi gün ifade değiştirip "yüzleri maskeliydi ama, seslerinden tanıdım, bizim akrabalarlardı", bir sonraki gün ise "yüzleri açıldı ve bizim akrabalarımızdı" dediğini aktardı. Bilge Köyü'nde görüştüğümüz maktul yakınlarının hemen hepsinin bir şeyler gizlediği hissediliyordu. O gizlenen bilgi ne olursa olsun, aynı aileden insanları böylesine bir katliamı yapmaya iten faktörler, olayın boyutu düşünüldüğünde açıklamaya yetmiyor galiba...

Katliamın arkasında "karanlık güçler" olduğu doğruysa, mevcut ateşkes sürecinin yeniden baltalanmasına yönelik ciddi bir teşebbüsle karşı karşıyayız demektir. İçişleri Bakanı'nın olaydan hemen sonra, telaşla, katliamın arkasında PKK'nın olmadığını söylemesi, ortamın zehirlenmesi girişimini engellemeye dönük bir açıklama olarak okunabilir. Bir de şu var: Eğer olayın arkasında gerçekten bir takım karanlık hesaplar ve unsurlar varsa, belli ki bu tür baltalama girişimlerinde eskisi gibi profesyonel adamlar kullanılmıyor. Bu da Ergenekon yargılamalarıyla ilgili olabilir. Karanlık kuvvetler epey sindirilmiş olabilir ya da tam

siper bekliyor olabilirler.

Devletin dolaylı olarak PKK'yle diyalog kurmaya başladığını düşündüğünüzü Bianet'e açıkladınız. Bu sonuca nasıl varıyorsunuz?

Evvela şunu söyleyeyim: Müzakerenin ana aktörünün AKP olduğunu sanmıyorum. Müzakerenin ana aktörü, MGK işi kime havale etmişse odur. Muhtemelen Cumhurbaşkanı Abdullah Gül olacak müzakerenin esas aktörü. Bütün bu sürecin ardında orduyla hükümet arasındaki bir uzlaşmanın olduğunu ve cumhurbaşkanının da bu uzlaşmaya uygun hareket ettiğini düşünüyorum. Elimde gizli bilgiler filan olduğu için bu sonuca varıyorum değilim. Ortalıkta uçan mesajlardan bir sonuç çıkarmaya çalışırken böyle bir kanıya varıyorum. Son dönemdeki üç mesajın bu açıdan önemli olduğunu ve ihmal edilmemesi gerektiğini düşünüyorum. İlki, cumhurbaşkanının "Kürt meselesi ülkenin en önemli meselesidir, halletmeliyiz" demesi. İkincisi, Murat Karayılan'ın Hasan Cemal'e verdiği mülakat. Sonuncusu da İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın Karayılan'ın bu açıklaması için "not ediyoruz" demesi. Bu türden bir dolaylı müzakereyi ilk defa 1993'te Özal döneminde görmüştük, bir de şimdi görüyoruz. Tarafların birbirini dinlenebilir bulduğu bir süreçteyiz. O açıdan dolaylı bir müzakere var gibi görünüyor.

Murat Karayılan'ın Hasan Cemal'e yaptığı açıklamaların daha önce sık sık Fırat Haber Ajansı'na yaptığı açıklamalardan farkı neydi?

Mülakatı birkaç defa dikkatle okudum ve önceki mülakatlarla karşılaştırdım. Gördüğüm kadarıyla, bu mülakatta, dolaylı müzakereye gidildiğinin işaretleri var. Bir kere, mülakatta, Abdullah Öcalan'ın durumu söz konusu edilmiyor. Oysa Öcalan'ın hapisane koşullarının iyileştirilmesi, PKK'nın öncelikli koşullarından biriydi. Daha da önemlisi, PKK silah bırakmak için Kürt meselesinde anayasal düzeyde reformlar yapılması şartını öne sürmüyor. Şimdiye kadar söylenen, Kürtlerin mevcudiyetini ve haklarını anayasal düzeyde tanıyan bir reform yapılırsa silahların bırakılacağıydı. "Anayasal düzeyde değişiklik yaparsanız silahları bırakırsınız" lafının edilmeyişi, bir ilk. Yanılmıyorsa eğer, Karayılan PKK'nın silahsızlanmasıyla Kürt meselesinde anayasal düzeyde reform işini birbirinden ayırmaya hazır olduklarını deklare etmiş oldu. Bu, küçük bir takım reformların beklenmediği anlamına gelmiyor. Aksine, silahsızlanma işini mümkün kılacak türden reformlar da talep ediliyor. Ama onlar, Genelkurmay dahil bütün aktörlerin uzlaştığı küçük ölçekli reformlar: Köy adlarının iade edilmesi, Kürdoloji enstitülerinin kurulması, üniversitelerde Kürt dilinin öğretilmesi...

Bir de yerel yönetimlerin güçlendirilmesi talebi var...

O talepte de büyük bir değişiklik var. Buna sorarsanız, Kürtçenin eğitim dili olarak kullanılması ve Kürtlerin kendi kendini yönetmesi, yani bölgesel özerklik dediğimiz şey; Kürt meselesinin dayanan

dığı iki büyük reform budur. Bunların ikisi de anayasal reformu gerektiriyor. Ve bence önümüzdeki 10-15 yıl biz bunları konuşacağız. Ama Karayılan'ın verdiği mülakatta bu iki talep de bu düzeyde dile getirilmiyor. Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi talebi var, fakat bu Türkiye'de genel kamuoyunun bir talebi ve buna yönelik bir yasa tasarısının yıllardır TBMM'de beklediğini biliyoruz. Ancak, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, Kürtlerin kendi kendilerini yönetmesi anlamına gelmez. PKK daha önce demokratik özerklik talebinde bulunuyordu. Buna göre, Kürtlerin kendi meclisleri olmalı ve bölgede bir takım yasalar yapabilmeliydiler. Karayılan bu talebi de dile getirmiyor. Mülakatta bunların ifade edilmemesinin tesadüf olmadığını düşünüyorum. Hasan Cemal iyi bir gazetecidir. Bu mülakatı ben yapsaydım, Karayılan'a Öcalan'ın durumu, Kürtçenin eğitim dili olması ve demokratik bölgesel özerklik hakkında ne düşündüğünü, bunlar için bir talepleri olup olmadığını, silahsızlanmayla bu talepler arasında bir ilişki kurup kurmadıklarını sorardım. Hasan Cemal'in bunu sormaması kötü gazetecilikten de kaynaklanabilir –ki bunu sanmıyorum–, ortamı bulan

Tarafların birbirini dinlenebilir bulduğu bir süreçteyiz.

Dolaylı bir müzakere var gibi görünüyor. Müzakerenin ana aktörünün AKP olduğunu sanmıyorum. Ana aktör, MGK işi kime havale etmişse odur. Muhtemelen Gül olacak.

dırmamak için de sorulmamış olabilir. Çünkü PKK'nın etkilediği tabanın "ne oluyor, hiçbir şey almadan mı bırakıyoruz" gibi bir ruh hali yaşamaması isteniyor olabilir. Ayrıca mülakatın genel olarak üslubunun çok yumuşak olması dikkat çekici. Bunun da ötesinde, Karayılan mülakatın bir yerinde diyor ki, "biz sivil itaatsizliğe, siyasal çalışmaya ağırlık veriyoruz". Anladığım kadarıyla, PKK'da şehir örgütü olabileceğine, silahları bıraktıktan sonra, köklü değişiklikleri siyasal mücadeleyle gerçekleştirebileceğine dair özgüven var. Bu da iyi bir şey.

Sizce PKK'yi bu noktaya getiren ne?

Bence bağlam, inanılmaz düzeyde değişmiş durumda. 25 yıllık savaşın herkesi yorduğu, PKK'nın bağımsız birleşik Kürdistan talebini bir tarafa bıraktığı doğru. Bunun ötesinde, son bir-iki yıldır bölgede ABD, Kürdistan Bölgesel Yönetimi ve Türkiye arasında, AB'nin de desteklediği bir uzlaşma zemininin oluştuğu belli. Bu zemin, esas olarak PKK'nın bölgeden tasfiye edilmesini içeriyor ve aslında Türkiye ile Kürdistan Bölgesel Yönetimi arasındaki ilişkileri istikrarsızlaştıran unsurların temizlenmesi üzerinden şekilleniyor. İstikrarı bozan esas unsur da PKK. Ama bölgedeki bütün aktörler biliyor ki, PKK razı edilmeden bu iş olmaz. Son tahlilde, büyük bir operasyonla belki bir şeyler yapabilirler, ama geçenlerde Yaşar Büyükanıt bile "bütün orduyu Kandil'e yığsak yine de bu işi halledemeyiz" dedi. Demek ki büyük boyutlu bir askerî operasyon da PKK'yı

bitirmeye yetmez. Dolayısıyla, PKK'nın bir uzlaşma planına razı edilmesi daha iyi bir seçenek. Anladığım kadarıyla PKK da böylesine bir koalisyona uğraşmayı çok istemiyor. Kaldı ki şöyle bir tehlike de var: Diyelim ki bu üçlü koalisyon askerî çözümü daha enerjik bir şekilde uygulamaya koydu. Bu durumda bir kere PKK mukavemet edecek, bu belli. İkincisi, PKK'nın mukavemeti sivil mukavemete dönebilir, yani Türkiye ve ABD PKK'nın üzerine gittikçe, bu sivil Kürtler üzerinde rahatsızlık uyandıracak, dolayısıyla şehirler yine yönetilemez hale gelebilir. Bu pek de alınabilecek bir risk değil. Öte yandan, PKK açısından bakıldığında, örgüt otuz yıldır hep modernist, esas olarak Batı uygarlığının diliyle konuşan –tıpkı Türkiye'yi yönetenler gibi– bir örgüt oldu. ABD'yle uzun vadeli bir çatışma, PKK'nın bu kimliğini dönüştürür. Oysa PKK'nın sosyolojisi buna çok müsait değil. ABD'yle çatışmak, PKK'yı El Kaid'eleştirir. Olur da böyle bir çatışma gerçekleşirse, büyük ihtimalle PKK bu çatışmayı götürür, ama kendisi de büyük oranda dönüşür. Daha anti-emperyalist, muhafazakâr ve İslamcı tonlar edinmek zorunda kalır. Oysa ben PKK'nın doğrudan anti-Amerikancı olduğu bir dönemi hatırlamıyorum. Genel diskur düzeyinde bir anti-emperyalizm var, ama "biz bölgede ABD'ye gününü gösteririz" gibi bir dili hiç kullanmadı PKK. O nedenle, ABD'yle çatışmaya pek yanaşmayacakları kanaatindeyim. Tabii bütün etkenleri birlikte düşünmek lâzım. PKK'nın kadrolarının yorulmuş olması ve eskisine nazaran Türkiye'de daha barış yanlısı bir kamuoyunun oluşması da etken olarak sayılabilir.

Karayılan'ın Hasan Cemal'e ifade ettiği talepler, Türkiye Kürtlerini ne kadar tatmin eder? Düşük düzeyli talepler üzerinden oluşacak bir silahsızlanma, "PKK Kürtleri sattı" propagandası yapması muhtemel PKK karşıtı Kürt gruplarının elini güçlendirmez mi?

PKK içindeki grupların böyle bir süreçte ayak uydurmak konusunda sorun çıkaramayacağını düşünüyorum. Uymayanlar da uzun vadede bir seda yaratamadan yok olup gider. Dağa çıkıp PKK modeli bir savaş yürütecek yeni silahlı grupların oluşacağına da ihtimal vermiyorum. Ama şehirlerde, Hizbullah tarzı silahlı gruplar ortaya çıkabilir. ABD'yle uzlaşmış bir PKK hakikaten de bölgede anti-Amerikan, İslamcı bir Kürt hareketinin zeminini oluşturabilir, ama ne kadar güçlü olur, bilinmez. Doğrusu ben bu konuda iyimserim. PKK gibi otuz yıldır varlığını sürdürebilmiş bir örgüt eğer buna karar veriyse, bence insanlar bunu değerlendirecektir. "Silahla bir şey olmuyor, siyasetle bir şeyler olabilir" fikri güçlenecektir. Bir kesim elbette rahatsız olabilir. Onlar da şimdiye kadar silahlı mücadeleyi önermeyen, bu yola bulaşmamış radikaller olacaktır.

Otuz yıldır yürüyen bir savaşın sona ermesini Türkiye toplumu nasıl karşılar? İnsanlar sokaklara çıkıp dans ederek

mi tepki gösterir, yoksa 1999-2004 arasındaki ateşkes döneminde olduğu gibi anti-Kürt söylem daha da azar mı? Barış, iki halk tarafından nasıl karşılanır? Türk tarafında dansla karşılanmaz, ama Kürt tarafında buna benzer şeyler olabilir. Türk halkının damağında kekremli bir tat bırakacaktır böyle bir barış. Bunun da önüne geçmek lâzım. Taraflarda zafer veya hezimet duygusunun oluşmaması lâzım. Bu nedenle, bir kamuoyu diplomasisi yürütmek hem devlet aktörlerine, hem DTP'ye hem de Kürt meselesinde çözüm isteyen STK'lara düşüyor.

PKK silahları bıraktığında, Kürt meselesi de çözülmüş olacak mı?

Elbette hayır. PKK silahsızlandıktan sonra ancak, Kürt meselesini konuşmaya başlayabileceğiz. Yerel yönetimleri, Kürtçenin eğitim dili olmasını o zaman sağlıklı biçimde konuşabileceğiz.

Bu ileri bir aşama mı, yoksa silahların konuşmaya başladığı noktaya geri mi döneceğiz?

Geldiğimiz aşama aslında Kürt meselesinin tanındığı aşamadır. İronik, tuhaf. 50 bin kişi öldü ve çıkan sonuç şu: Evet, bizim Kürtlerimiz var, Kürt meselemiz var ve Kürtler Kürt olduklarından dolayı bir takım haklarla donanabilir. Geriye baktığımızda, utanılacak bir durum, ama ne yazık ki böyle. Cumhuriyet bu meseleye inanılmaz bir direnç gösterdi.

Ergenekon davası süreci, TRT 6, TSK-hükümet arasındaki gerilimin minimuma indirilmesi; bunları devletin Kürt meselesi konusunda radikal bir adım atma hazırlığı olarak değerlendirmek mümkün mü?

Kasten yapıp yapılmadığını bilemeyiz, ama bu sürecin ona hizmet ettiği çok açık. PKK'nın silahsızlanmasını konuşabilmemizi mümkün kılan bağlamın önemli unsurlarından biri de, bu ulusal-cı-darbeci ekolün etkisizleştirilmesi. Ergenekon'un tasfiyesini, Kürt meselesinin çözümünü engelleyen aktörleri ortadan kaldırmak ve bu itibarla da ABD'nin bölgeye dair makro planının bir parçası olarak görmek, evet, mümkün.

Bir ara, PKK-Ergenekon ilişkisi kurulmaya çalışıldı, ama bu tartışma çok uzamadan gündem dışı bırakıldı. Beşir Atalay'ın Mardin olayının PKK'nin üstüne atılmasına çaba göstermesi gibi, Ergenekon sürecinde de PKK'ye yönelik psikolojik savaş araçları aktif olarak kullanılmadı galiba...

Evet, bu da doğru. Fakat önümüzdeki dönemde, Mardin'dekine benzer olaylar yaşanabilir. Ancak kamuoyu alttan alta bu sürece az da olsa hazırlıklı. Dolayısıyla, sabotaj niyetli bir eylem karşısında kamuoyu bunun süreci baltalama girişimi olduğunu da düşünebilir. Ayrıca, Ergenekon süreciyle birlikte Ogün Samast gibi tipler veya JITEM artıkları etkisizleştirilmiş görünüyor. Zaten Bilge Köyü'ndeki olay, tahmin ettiğimiz doğrultudaysa, o cemaatın çaresizliğini de ortaya koyuyor. Fakat bu kesimler, böyle süreçleri baltalama konusunda her zaman yaratıcı olmuşlardır. Beklemediğimiz yerde, beklemediğimiz bir tarzda sürece

Mardin katliamının ardından koruculuğu kaldırılması gündeme gelince, "Şimşekler Korucu Taburu" komutanı Şaban Kahraman, bir basın toplantısı düzenleyerek devlet yetkililerine özlü bir mesaj verdi: "Bizi kimse peçete gibi kullanıp atamaz."

müdahale edebilirler. Güvenlik bürokrasisi bunu da hesaba katıyordur herhalde. Sonuçta, Turgut Özal'ın nasıl öldüğüne dair şüphelerimiz var. Bu bile yeterli veridir. Ya da Bingöl karayolunda 33 silahsız erin öldürülmesi olayı var...

Kamuoyunun barışa hazırlıklı olduğunu söylüyorsunuz ama, Ertuğrul Özkök, Hadi Uluengin gibi köşe yazarları Mardin'deki katliam üzerinden Kürt karşıtı, ırkçı söylemlerini sivriletmeye başladılar. Hadi Uluengin bu vahşetin Kürtlere özgü olduğunu söyledi, Özkök de onu açıkça destekledi. 1999-2004 arasında yükselen ırkçı anti-Kürt söylemin yayılması tehlikesi yok mu?

Hadi Uluengin ve Ertuğrul Özkök'ün ırkçılığı kültürel veya etnisite referanslı değil, sınıf ırkçılığıdır. Kendileri gibi olan Kürtlerle, Araplarla oturup eğleşir, şaraplarını içip araya dinleyebilirler. Onların nefret ettiği alt sınıflardır.

Bu tür reaksiyonlara hazırlıklı olmamız lâzım. Bence PKK silahsızlandırılır, Kürt meselesinde demin konuştuğumuz haklar verilir ve tansiyon düşürülürse, buradaki bir kısım insan, "şu bal-dırı çıplak Kürtlere bakın, koskoca Türkiye Cumhuriyeti'ni dize getirdiler" hissiyatına kapılacak ve becerebildikleri ölçüde bunun hesabını sormaya çalışacaktır. Dolayısıyla, Kürtlere yönelik bu türden tutumların yeniden filizlenmesi sürpriz olmaz. Ama bir yandan da onlara "geçmiş olsun" demenin zamanıdır artık. Hadi Uluengin -Ertuğrul Özkök meselesine gelince... Bence yazdıkları biraz yanlış değerlendirildi. Uluengin, Mardin'deki katliamı, oradaki insanların Kürt olmasına bağladı. Ciddi insanlar bu tür olayların insanların etnik aidiyetleri, kültürleri ve kimlikleriyle değil, içinde bulundukları toplumsal ilişkile-

rin düzeyi, seviyesi ve biçimiyle ilgili olduğunu bilirler. Geleneksel ilişkilerin modernlikle hızlı karşılaştığı yerlerde bu türden arızalar çıkar; bunu herkes bilir. Ama, Uluengin ve Özkök'ün yazılarına dair eleştiriler bence şunu gözden kaçırdı: Bu adamlar bu lafları sadece Kürtlere söylemiyorlar. Aynı lafları Türklere de, Araplara da, Müslümanlara da söyleyebilirler. Demem o ki, bunların ırkçılığı kültürel veya etnisite referanslı değil, sınıf ırkçılığıdır. Bunlar kendileri gibi olan Kürtlerle, Araplarla, Müslümanlarla oturup eğleşir, şaraplarını içip araya dinleyebilirler. Onların nefret ettikleri, alt sınıflardır; ya da modernliğe geçişi gecikmiş, bu yüzden biraz daha yırtıcı görünen insanlar.

Bu ırkçı tavır Türkiye toplumunda ne kadar temsil bulabiliyor? Kürtlerle Türkler arasında ciddi bir sınıfsal uçurum olduğunu biliyoruz; sınıf ırkçılığı da olsa, Türkiye'de bu yine Kürtlere karşı işlemiyor mu?

Ertuğrul Özkök'ün sınıfsal aidiyetini bilmiyorum, ama bence onun tutumu, çok üst sınıflarda olmaz. Çünkü çok üst sınıflar, daha "işlenmiş", daha "terbiyeli" olur. Uzun zamandır üst sınıf olmaktan dolayı tabii ki. Çok üst sınıfa girmeye heveslenen orta sınıf mensuplarında ise Özkök tarzının görülmesi normaldir. Özkök'ü rol modeli alan ve üst sınıfa asla girme umudu olmayan orta sınıflarda da bu olabilir. Ama bu marazî halin büyük bir aksinin olacağını, büyük bir toplumsal mesele haline geleceğini zannetmiyorum doğrusu. Türkiye'de alt sınıflara yönelik ırkçılık henüz çok büyük bir meşruiyet kazanmış değil. Türkiye halen bu tür şeyleri büyük gövdesiyle ayıplıyor. En azından, öyle sanıyorum.

Anlattıklarınızda bir iyimserlik havası var; bunun arkasında ne yatıyor?

Umarım iyimser olmakta haklıyım. İyimserliğimin altında almış olduğum Marksist aydınlanmacı terbiye olabilir. Ama doğrusu, ben Kürt meselesi konusunda önemli bir eşiğe geldiğimize inanıyorum. Toplumu bir organizma gibi düşünersek, bu organizma, bence, bu çatışma durumunda, bu çözümsüzlük durumunda ısrar etmenin son tahlilde organizmaya büyük zarar vereceğini hissediyordur. Memleketin bir Türk-Kürt çatışmasını kaldıramayacağına dair bir sağduyunun kaybolmadığını düşünüyorum. Kanaat önderleri tarafından aksi yönde kışkırtma olmazsa, Türkiye bu sürece hızla hazırlanabilir. Bugüne kadar Kürt meselesinde olumlu şeyler olmadıysa, bunun sebebi sıradan insanların iyi şeyler ya da barış istemeyişi değildi. Sıradan insanlar, başka türlü bir çözüm olmadığına ikna edildiği için Kürt meselesi çözülmedi. Devletin sahipleri ve medya uzantıları çözümsüzlükte ısrar ettiği için bu kadar acı çekildi. Yoksa sıradan bir Türk yurttaşın, Diyarbakır'daki bir Kürdün eğitimini kendi dilinde almasıyla, kendi belediyesini bildiği gibi yönetmesiyle ne problemi olur, hakikaten anlayamıyorum.

İrade olursa şekil bulunur

Süleyman Demirel, devlet aklının nasıl işlediğini vaktiyle şu veciz cümleyle özetlemişti: “Neyin olabileceğini görmek için, nelerin olmayacağını görmek gerekir.” Türkiye, Kürt sorununda nelerin olmayacağını son 25 yılda ağır bedeller ödeyerek gördü ve şimdi galiba neyin olabileceğini görmeye başlıyor. DTP Şırnak milletvekili Hasip Kaplan’a bağlanıyoruz.

Ateşkes ve sükûnet dönemlerinde, barışın, çözümün konuşulduğu dönemlerde, PKK’ye maledilen kanlı eylemlerin düzenlendiği ve sürecin baltalandığı biliniyor. Mardin’deki son katliam da böyle değerlendirilebilir mi?

Hasip Kaplan: Sağ kurtulan bir korucu olmasaydı, yani ortada tanık kalmasaydı, katliamı PKK’ye atacaklar ve bu şekilde cinayetten kurtulacaklardı. Bu yön tem yeni değil. Tümü korucu olan bir köyde, bir ailenin üyelerinin en yakın akrabalarını, kadın, hamile, çocuk demeden çok vahşice öldürdükleri bir katliam bu. Katliamın PKK’ye maledilmesiyle büyük bir infial uyandırmak, Türkiye’yi karıştırmak istiyorlardı. Yumuşama süreçleri başladığında, bu tür karanlık olaylara rastlıyoruz. Buradaki vahşilik düzeyinin şiddeti bunu düşündürüyor. Bu töre değil, aşiret olayı değil, feodal alışkanlık değil. Arazi meselesi dendi, kız alıp verme dendi, ama hiçbirisi bu katliamın nedenini izah edemedi. Ancak, büyük bir provokasyonun acımasızlığı çerçevesinde açıklanabilir.

Böyle bir provokasyon maksadıyla da olsa, yakın akrabaların birbirine karşı böylesi bir şiddete başvurabilmesini nasıl açıklıyorsunuz?

Bölgede 25 senedir süren çatışma ortamının artık ruhları körleştirdiği, duyguları körelttiği, insanî değerleri aşındırdığı korkunç durumu gözler önüne seriyor bu olay. Hem feodal değerler, hem insanî değerler aşıldı. Parti olarak güçlü olduğumuz yerlerde, feodal değer yargılarının yerine çağdaş, demokratik değer yargılarını oturtabiliyoruz. Nitekim, cinayetlerin olduğu köyün hemen yakınında Derik ilçesinde bir kadın belediye başkanımız var. Yine çok yakında, Nusaybin’de bir belde seçimi kadın adayımızı kazandı. Demek ki feodal ilişkilerin hâkim olduğu yerlerde dahi güçlü bir etkimiz var. Ama bu köy maalesef korucu köyü, büyük ölçüde AKP’ye, bir iki kişi de CHP’ye oy vermiş.

İçişleri Bakanı Beşir Atalay olayın hemen sonrasında katliamın “terör saldırısı” olmadığını açıkladı. Atalay’ın bu tavrını nasıl yorumluyorsunuz? “Beşir Atalay faktörü” denen şeye siz katılıyor musunuz?

Beşir Atalay olayı tespit etmiştir. Başka bir şey yapmamıştır ki.

Bunu AKP’nin barış yönünde bir politikada kararlı olduğuna dair bir işaret olarak yorumlamak abartılı mı olur?

Böyle vahşi bir olay karşısında, dürüst bir insanın yapacağı, durumu tespit et-

mektir. Şimdi, perde arkası sorumluları araştırmak gerekiyor. Askerin, jandarmanın bu korucularla nasıl bir ilişkisi var? Neden iki saat geç gittiler olay yerine? Niye böyle bir gün seçildi? Kararı kim aldı? Köyün imamının orada olacağını biliyorlar, onu dahi hedef almalarının bir hesabı olması gerek. Bir intikam, rant eylemi değil, infial yaratmak üzere yapılmış, çok açık. Çatışmanın, savaşın bitmesini istemeyen güçler, onların uzantıları, maşaları var. Ergenekon çetesinden tutun, birçok çete hadisesinde bunu görüyoruz.

AKP, bölgede, 29 Mart seçimlerine “kimlik siyaseti”ne karşı “hizmet siyaseti” söylemiyle ve büyük iddiayla girdi, ancak hüsrana uğradı, bölge halkı ezici bir çoğunlukla DTP’yi tercih etti.

Yasin Hayal McDonald’s’a bomba atar, üç yıl yer; bizimki panzere taş atar, 12 yıl yer. Toplumsal olarak bu gerilimi yaratırsanız, dağdan ineceklere yol açmazsanız, düzdekileri dağa çıkarırsınız.

Seçimlerin hemen ertesinde DTP teşkilatlarına operasyonlar düzenlendi, yüzden fazla yönetici tutuklandı. Ve neredeyse eşzamanlı olarak Abdullah Gül’ün “tarihî fırsat” beyanı ve Murat Karayılan’ın Hasan Cemal’e verdiği mülâkatta vurguladığı “çözüm yolu” gündemin başköşesine oturdu. Bu kronolojiyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çatışma sürecinin sona erdirilmesiyle ilgili bir-iki yıldır çabalar var. Biz de parti olarak bu çabaların içindeyiz. Ancak demokratik zemini güçlendirerek buna cevap olabileceğimizi düşündük. 29 Mart yerel seçimlerini bu nedenle çok önemsedik. Kazandığımız belediyelerin sayısını

artırdık. Üstelik, Van gibi büyük belediyeleri aldık. Mersin gibi, batıda da aldığımız belediye başkanlıkları var. İster kimlik siyaseti deyin, ister Kürt ulusunun gelişen ulusal bilinci deyin, halkın kendi kimliğini sahiplenmesi deyin, sonuçta, “ya sev ya terk et” anlayışının, “Diyarbakır’ı, Batman’ı istiyorum” söylemlerinin bölge halkında tepki yarattığı görüldü. Diyarbakır’da önceki seçimlerdeki oyların da üzerine çıktık. Tabii bu, sistemin kolay kolay kabul edeceği bir şey değildi. Sistem geçmişte de solun, sosyalistlerin, Kürtlerin kazandığı belediyelerin hiçbirine tahammül etmemiştir. Mehdi Zana’nın Diyarbakır belediyesini kazanmasına, Fatsa örneğine, hiçbirine tahammül edilmemiştir...

DTP 29 Mart seçimlerini referandum olarak gördüğünü açıklamıştı; neyin referandumuydu?

Bizimle AKP arasında bir nevi referandum. Bölgede diğer sistem partileri yoktu, AKP ise orada devletti, polisti, askerdi. Bu kesimlerin desteğini ve oylarını aldı. Ama halk tercihinin koydu: “AKP beni temsil etmiyor” dedi. Başbakanın “bölgenin birinci partisiyiz” söylemini elinden aldı. 29 Mart seçimi buydu. Bir de, “iki sene sonra, genel seçimlerde batısiyla doğusuyla milletvekili sayısını üçe, dörde katlayacağız” mesajı verildi. İlk defa, insanlarda yüzde 10 barajını aşma umudu belirdi. Düşünün, 40 ilde seçime girmemişiz, birçok ilde ortak aday çıkarmışız, buna rağmen yüzde 6’ya yakın oy almışız. Bu büyük bir umut ve güven verdi. Önümüzdeki dönem, iyi bir çalışmayla, batıdaki politikalarımızı geliştirerek, demokrasi güçleriyle daha da bütünleşerek, sol, sosyalist, demokrat kesimle ittifaklarımızı geliştirerek rahatlıkla barajı aşarız ve çok sayıda milletvekili çıkarırız. Böyle bir ışık görüldü, bunun işareti verildi. Bu tedirginlik yarattı.

Kimde tedirginlik yarattı?

Bir, hükümet kanadında yarattı. İki, askerde yarattı. Hükümet iki senedir dinlenen, izlenen partimize operasyon yapılmasına yeşil ışık yaktı. Bir çakı dahi bulunmadı. “DTP içindeki PKK” deniyor, bunu yemiyoruz. Ergenekon davası sanıklarıyla ilgili kazılar yapılıyor, lav silahları, roketatarlar, el bombaları çıkıyor. Bizim üyelerimiz ise “biji” dedikleri için, “sayın” dedikleri için neredeyse idamla yargılanacak. Demokratik bir kitlesel halk desteğinin umudunu kırmaya, boğmaya yönelik bir operasyon bu. Halkın özgür iradesiyle gelen sandık başarısını gölgelemek istiyorlar. Hükümet seçim hezimetini hazmedemiyor. İnkâr etmiyorlar, DTP’ye ilişkin “40 bin dinleme yaptık” diyorlar. Emniyetten düğmeye bastılar, aynı günün sabahı herkesi gözaltına aldılar. Hükümetin Emniyet’le yaptığı bir operasyon. “Bağımsız yargı var, savcılara karışamayız” diyorlar. Hi-kâye! Senin polisin araştırıyor, soruşturuyor, getiriyor koyuyor savcının önüne. Polisin elinde flash disk, sorgulanacak sanıklara hangi soruların sorulacağını bile vermeye başladılar. Böyle bir sistem.

Panzere taş atan çocuğa 12 yıl veriliyor , dağdaki yakalanırsa altı yıl yiyor! PKK, silahsızlandırılmak isteniyorsa, 15-16 yaşında çocukları yıllarca cezaevinde yatırmak bununla çelişmiyor mu? O yaşta böyle bir adaletsizliğe ve şiddete maruz kalan çocuklar için tahliye olduklarında ağır basan seçenek “dağa çıkmak” olmaz mı?

Sorun burada. Yasin Hayal McDonald's'a bomba atar, üç yıl yer; bizimki panzere taş atar, 12 yıl yer. Toplumsal olarak bu gerilimi yaratırsanız, dağdan ineklere yol açmazsanız, düdekileri dağa çıkarırsınız. Ama şu sıralar konjonktür artık yumuşamayı getiriyor.

Bütün bu “olumlu konjonktür”, “mükemmel şartlar” söylemine karşılık, 23 Nisan’da Meclis’i terk etmeme eylemi yaptınız...

Sonra da Diyarbakır’da 15 bin kişiyle iki günlük açlık grevi yaptık. Partimize yönelik baskılara karşı meşru tepkilerimiz, kitlesel eylemlerimizdi. Baskı sürüyor, tepkilerimiz de sürececek. Hükümetin deklar ettiği somut bir adım yok. Sadece davranış biçiminden bir şeyler yapmak istediklerini çıkarabiliyoruz, o kadar. Biz de bunu yeterli görmüyoruz.

Abdullah Gül’le yaptığı görüşmeden sonra, Ahmet Türk “muazzam bir çözüm zemini oluştu” dedi. Ahmet Türk’e bunu dedirten ne?

Silahların susması, çatışmasızlık ortamının 1 Haziran’a kadar uzatılması... Hasan Cemal’in yaptığı röportajda gördüğümüz, müzakere için önşart ileri sürülmemesi, hatta son derece esnek olunması, “akıl insanlarla görüşebilirsiniz” denmesi. Bunlar diyalog sürecinin önünü açıyor. Elverişli bir konjonktür yaşıyoruz. 1993’te Özal döneminde de bir fırsat yakalanmıştı. Ama o zaman ortam bu kadar dingin değildi, AB süreci yoktu, Irak’ta bu değişimler yaşanmamıştı, Kürt yönetimi yoktu. Bütün bu gelişmeler konjonktürü olumlu yönde etkiliyor. Abdullah Gül’ün açıklamalarından çıkan şu: Devletin üst organları da hazır.

Hasan Cemal’e verdiği mülâkatta, Murat Karayılan da “askerde eskiye göre biraz farklılık var” diyor...

Başbuğ biraz söylemini değiştirdi ya, alıntılar yapıp entelektüel, akademik bir hava verdi konuşmasına. “Türkiye halkı” dedi, “teröristler de insandır” dedi... Bir argüman değişikliğine gitmesi, bireysel haklardan bahsetmesi, bütün bunlar daha önce hiç konuşulmayan şeyler. “Türkiye halkı” derken “Türk milleti” demesi, sonuçta aynı şeyi söylemesi anlamına da gelse, askerin de kafasında bir şeylerin sorgulandığını gösteriyor...

Yaşar Büyükanıt da “askerî yöntemlerle

Tek taraflı bir tasfiye planının yürümeceğini herkes biliyor. 25 sene silahlı çatışma içinde olan bir kadronun, içeridekiyle ve dağdakiyle beraber kaderini belirleyecek köklü adımlar atılmadığı sürece soruna çözüm bulmak mümkün değil.

bitmez” dedi...

Bitmez tabii. Bırakın Türkiye’yi, Amerika bile girse beş yılda Kandil’den çıkaramaz, coğrafi konumu nedeniyle çok zor bir yer. Bu olayın ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel boyutlarıyla ele alınması lâzım. Bin kişi öldürülüyor, iki bin kişi katılıyor. Nasıl bitecek? Köklü bir çözüm bulunursa, çatışma süreçleri durur.

Büyükanıt’ın, Başbuğ’un konuşmaları çözümün önüne engel çıkarılmayacağı işaretleri olarak yorumlanabilir mi?

Köklü çözüm siyaset kurumunun işidir. Siyaset, sorunları çözme sanatıdır. Burada DTP’ye görev düşmekle beraber, bu işi asıl çözmesi gerekenler, AKP ve CHP’dir. Kaosun bu kadar uzun sürmesinin baş aktörü bu iki partidir. Biri yedi senedir iktidar, diğeri yedi senedir ana muhalefet. Kürt sorununun çözümsüzlüğünde bu iki partinin ve liderlerinin büyük payı ve günahı, vebali var.

AKP’nin Kürt politikasının temel unsurları neler?

AKP Osmanlı’nın ümmet anlayışıyla bakıyor. Biz çağdaş demokrasilerdeki eşit yurttaşlık hukukuna göre bakıyoruz.

Solda PKK’nin “fiili” başkanı Murat Karayılan, en üstte ABD başkanı Obama ve DTP genel başkanı Ahmet Türk, yukarıda Kandil, PKK militanları

Aramızdaki fark bu. Bu açıdan geliştirdiğimiz projemiz var, projemizi tartışıyoruz, konuşuyoruz. AKP’nin projesi yok. CHP’nin de yok. Sıkıntı burada. Siyaset-sizlik ve sorunun çözümsüzlüğü üzerinden siyaset yapma anlayışı; sıkıntının kaynağı bu.

İktidar partisinin, ana muhalefet partisinin net bir politikası yoksa, sorunun çözümünü nasıl umabiliriz? Kiminle, hangi zeminde çözüm olacak?

Yarın hükümetle DTP görüşür. Bir sonraki adımda, CHP ile görüşülür. Kamuoyu tartışmalara açılır, medya konuyu işler. Olumluluklar konuşulur, sanatçılar, aydınlar konuşur, kamuoyu oluşturulur. Çatışmasızlık ortamı olduğunda, bu süreç çok daha rahat işleyebilir. Ama, hükümetin bir takım güven verici adımlar atması, “ben bu sorunu çözeceğim” iradesini koyması lâzım. Ortam uygun, konjonktür uygun, gerisi siyasetin sorumluluğunda.

Toplumsal ortam uygun mu sizce?

Halk bitsin istiyor, Kürdü de istiyor, Türkü de istiyor, batısı da istiyor, doğusu da istiyor. Medya bir haftada havayı değiştirebiliyor, görüyoruz. 12 Eylül askerî darbesinin korkunç işkence ve vahşetinde doğdu PKK, silahlı mücadeleyi başlattı. O zaman kendini ifade etmenin hiçbir yolu yoktu. Ama şimdi, biz Meclis’teyiz, Meclis kürsüsünde konuşabiliyoruz, kısıtlı da olsa, eksik de olsa, demokratik yoldan kendimizi ifade edebiliyoruz. Dünya konjonktürüne baktığımız zaman, Latin Amerika ülkelerinde birdenbire çatışmaların bitmesi tesadüf değildir. Dağdaki gerillaların normal yaşama dönmesi, siyasete girmesi ve kimilerinin yönetime gelmesi tesadüf değildir. Ortadoğu’da enerji hatlarının olduğu bir bölgedeyiz, Türkiye bu enerji hatlarının geçiş noktasında. Burada bir istikrarsızlık olması ABD’nin işine gelmez. Büyük ülkelerin işine gelmez. Güvenli bir enerji hattının kurulması için ABD Kürtleri de, Türkleri de kaybetmek istemez.

Ayrıca, ABD Irak’tan askerlerini çekmeyi hedefliyor...

ABD çekildiği zaman, Türkiye’nin rolünü artıracak. Onun için de Türkiye’nin iç sorunlarını çözmesi lâzım. Bunların başında da Kürt sorunu geliyor.

ABD çekilirken bölgenin istikrarını bozabilecek herhangi bir silahlı gücün kalmasını istemiyor. PKK’nin silahsızlandırılması planı ABD’nin mühürünü taşıyor gibi.

Ama, tek taraflı bir tasfiye planının yürümeceğini herkes biliyor, bu çok açık; bunu asker de biliyor, hükümet de. 60 yaşını dağda tamamlamış, 25-30 sene silahlı çatışma içinde olan bir kadronun, içeridekilerle ve dağdakiyle beraber kaderini belirleyecek köklü adımlar atılmadığı sürece soruna çözüm bulmak mümkün değil ki. Gerçekçi olmak lâzım. Barış kimlerin arasında olur? Çatışan taraflar arasında olur. Biz kolaylaştırıcı rol oynayan bir faktörüz, seçimle gelmişiz, grubumuz var, belediye başkanlarımız var...

Uzun süredir silahlı mücadelenin için-

de olan, yakınlarını, arkadaşlarını kaybeden binlerce insan için, onurlu bir silahlı sızlanma ve dağdan inme yolu bulunması gerekiyor; ama bu yeterli mi, otuz yılın sonunda onları tatmin edecek şartların aşgarisi nedir sizce?

Asgariyi onlar söylüyor aslında. Anayasal güvence, af, geri kalmışlıkların giderilmesi... Yolu açtığımız zaman, peşinden çok kapsamlı araştırmalar gerektirecek konular gelecek. Eğitim konusu, kimlik konusu, yayın konusu... Taviz verilmeyecek konular bunlar.

Bölgede yaşayan ve göç etmek zorunda kalmış Kürt halkına "köylerinize eski isimlerini koyabilirsiniz, istediğiniz gibi Kürtçe televizyonunuz da olsun" denmesi yeterli olacak mı?

Köy isimlerinin geri verilmesi için kanun teklifi veren benim zaten. Meclis'te tartışmaya açtık. İnanıyorlarsa, geri verirler. Bir adımdır, iyi niyet olarak algılayız. Bölgede yaşayan halkı tatmin edecek olan, dili, kültürü, kimliği üzerindeki yasakların, ayrımcılığın kalkmasıdır, eşit ve onurlu vatandaş muamelesi görmesidir, demokrasinin güçlenmesidir. Bu sağlanmadığı sürece Türkiye'nin askeri vesayet, çetelerden, darbelerden kurtulması mümkün değildir. Anayasa reformu Türkiye'nin gündeminde olan bir konudur. "Farklılıklarımız ayrılık nedeni değil, demokrasimizin harcıdır" demek, niye ayrılık nedeni olsun ki?

Silbaştan, demokratik bir anayasa yapacağını düşünüyor musunuz, yoksa yine bazı tadilatlar yapma yoluna mı gidecek?

Şu an görünen o ki, yine tadilat yapmak istiyorlar. Tadilatla olacak bir şey değil. 81 madde zaten tadil edildi. Ama bu çözüm olmuyor, yeni bir anayasa lâzım.

Asıl sorun anayasanın başlangıç maddeleri değil mi?

Tabii. Başlangıcın kaldırılması lâzım. Darbe ideolojisi üzerine kurulu cumhuriyet olmaz ki. Evrensel hukuku, demokratikleşmeyi, sosyal devleti temel almalı anayasa, kucaklayıcı olmalı.

PKK müzakere ve muhatap konusunda üç adım geri attı. İmralı olmazsa, Kandil, Kandil olmazsa DTP, DTP olmazsa akil adamlar...

Bundan daha öte ne olabilir ki, "kuşlarla konuşun" diyecek halleri yok herhalde. 2007'de Öcalan da akil adamlardan oluşan bir komisyon önermişti, o zaman yankısı olmamıştı. Bugün ise gündem "akil adamlar"a kilitlendi. Halbuki DTP seçeneği daha akli değil mi?

Bir-iki isimlendirme olduğu için akil adamlar konuşuldu. Bence, akil adamlar da olur, DTP de olur. Akil adamlar, konuşulamayanları perde arkasında konuşur. Bugün siyasetçiler özellikle medyanın önünde konuşurken hiç rahat değil. Ankara konuşmuyor, Meclis konuşmuyor, sorunun muhatapları konuşmuyor. Devletin direkt görüşmesi elbette olmaz. Hiçbir devlet illegal bir örgütle muhatap olmayı seçmez. Ama endirekt görüşmeler olur. Gider Talabani'yle görüşür, onun üzerinden Kandil'le görüşür. Siyaset irade gösterebilirse, ki

özellikle iktidar partisine düşüyor bu, mesele konuşulup çözüme gidilebilir.

AKP'li bölge milletvekilleri yumuşatıcı bir rol oynayabilir mi? AKP'de onların sözünün, tavrının bir ağırlığı var mı?

AKP'de her şey Erdoğan'ın emridir. Erdoğan ışık verirse, bölge milletvekilleri de gelir konuşur. Onlar diyalogdan yana. Ama, her şey Erdoğan'dan geçer.

Obama Türkiye'ye geldiğinde, Ahmet Türk'le de kısa bir görüşme yaptı ve Türk Obama'ya bir mektup ilettiler. O mektupta ne yazıyordu, DTP'nin ABD'den beklentisi ne?

Barışçıl, sivil, demokratik çözüme katkı sunmalarını istedik. Kabul edelim ki, ABD dünyanın süper gücü, Türkiye ile uzun yıllardır müttefik olan, Türkiye'nin politikalarını etkileyen bir ülke. Obama'nın diğer muhalefet partisi liderleriyle görüşme yapmasının nedeninin de Ahmet Türk'le görüşmek olduğunu biliyoruz; kendi basınları da yazdı bunu. Bir anlamda, başbakana da, Baykal'a da, askere de "sen görüşmüyorsun ama, ben görüştüm, çünkü bu parti bir halkın temsilcisi" demiş oldu. Erdoğan " Hamas halkın seçtiği bir örgüttür" diyor. Ama bize gelince, DTP halkın oylarıyla seçilmemiş gibi davranıyor. Bu yanlışlığı da ortaya koydu Obama'nın görüşmesi.

Katıldığınız bir televizyon programında, bir strateji uzmanı, "PKK silah bırakacaksa, gelsinler, Habur'dan girsinler" dedi. Bu söz stüdyodaki konukları da, bizim gibi ekran başındakileri de güldürdü, ama gülmeyenler de bunun mantıksız olduğunu artık biliyor.

Evet, "tek sıra olsunlar, Habur'dan girsinler" dedi. Tabii bunun hüznü veren yanı, kendilerine "araştırmacı", "strateji

Anayasaya Kürdü koysan, Çerkes "ben niye yokum" diyecek, alt kimlik-üst kimlik tartışması çıkacak. Türkiye Cumhuriyeti devletine yurttaşlık bağıyla bağlı herkes Türkiye Cumhuriyeti yurttaşdır. Bu yeter.

uzmanı" gibi unvanlar takanlar tarafından söylenmesi. Zaten bu unvanı takanların hepsi aslında militarizmin avukatlığını yapıyor, onların asıl işleri bu.

Ama "gelsinler, teslim olsunlar" lafının bir mânâsı olmadığını onlar da biliyor. Dolayısıyla, önümüzdeki günlerde bir "af" gündeme getirilecek gibi...

Dağdaki ve cezaevindekilerin durumuna mutlaka çözüm getirmek gerekiyor. 25 senedir "hadi silahını bırak, tek sıra ol, gel" diyorlar; öyle olmuyor. Erat değil ki hizaya sokacaksın. "Silahını bırak, gel otuz sene içerde yat" diyemezsiniz. Türkiye Cumhuriyeti tarihi aflara yabancı değil. Cumhuriyetin kuruluşunda 150 isimlik af listesi var, ondan sonra da çok af yapıldı. İrade olduktan sonra, "çözeceğim" dedikten sonra, bir şekil bulursunuz. Bunu yapacak olan da hükümettir. **DTP'nin hükümeti bu doğrultuda zorlayacak araçları neler? Nasıl bir politika izleyeceksiniz?**

Başbakanın Ahmet Türk'le görüşmesinin olup olmayacağı önemli. Bu bir şey-

lerin başlangıcıdır. Görüşmesi gerektiğini düşünüyorum, bence görüşecektir de. **Görüşme gerçekleşirse, talepleriniz neler olacak?**

Ön planda anayasa reformu talebimiz olur; parça parça değil, bütün bir reform.

Anayasaya dair somut öneriniz var mı? Bir anayasa taslağı hazırlıyoruz, ben kaleme alıyorum. Gruba getireceğim, tartışılacak, Parti Meclisi'nde son şeklini aldıktan sonra kamuoyuna açıklayacağız.

Taslağınızın ana hatları neler?

Başlangıç bölümünde bağımsızlığı, özgürlüğü, demokrasi ve insan haklarını vurguluyoruz. Laik, demokratik, sosyal hukuk devleti değerlerine bağlı, ayrımcılığa karşı, farklılıkları kültürel zenginliğimiz ve demokrasimizin harcı gören bir anlayışla bu anayasayı toplumsal sözleşme olarak kabul ediyoruz. Türkiye farklı kültürlerden, kimliklerden oluşan ayrılmaz bir bütündür. Anayasada etnik kimliklere niye değineceksiniz? Kürdü koysan, Çerkes "ben niye yokum" diyecek, Laz "ben niye yokum" diyecek. Alt kimlik-üst kimlik tartışması çıkacak. Türkiye Cumhuriyeti devletine yurttaşlık bağıyla bağlı herkes Türkiye Cumhuriyeti yurttaşdır. Bu yeter.

DTP'ye yönelik eleştirilerden biri de Türkiye partisi olamadığı yönünde.

Aslında, programımız, tüzüğümüz, örgütlenme modelimiz bu konuda çok açık. Meclis icraatımızla da Türkiye partisiyiz. Bölgesel söylemleri belki öne çıkardık ama, oradan seçilip geldiğimiz için. Batıdan seçilen daha fazla arkadaşımız olsaydı, farklı olabilirdi. Yüzde 10 barajını aşmak için Batı ve metropol kentlerinde örgütlenme ve çalışma anlayışımızı geliştirmeliyiz. Bu doğrultuda önerilerim oldu, Parti Meclisi'nde kabul gördü. Türkiye sorunlarına daha çok yer vereceğiz. Ben zaten milletvekili olarak dar çerçevede çalışmadım; denizciliği de, balığı da, fındığı da, üzümü de, çevreyi de, nükleer santralleri de gündeme getirdim. Partimizin genel anlayışı da bu.

"DTP Kürt milliyetçiliği yapıyor" eleştirisine ne diyorsunuz?

Bazıları sağcılığın batağına doğru gidince, karşısındakini de öyle görmeye başlıyor. "Anadilimde eğitim istiyorum" diyen insanları milliyetçilikle suçlamayı çok uzuz buluyorum. Temel hak ve özgürlükleri istemek milliyetçilik değildir. Kürtleri milliyetçilikle suçlayanların farkında olmadıkları, ezen ulus hegemonyacılığına teslim olmalarıdır. Maalesef faşizmin, ırkçı milliyetçiliğin, militarizmin düştüğü noktaya götürür bu insanı.

Solda bir "çatı partisi" kurulması girişimine nasıl bakıyorsunuz?

Çatı partisi bir birlik ifade ediyor. Türkiye demokrasi güçlerinin önünde mutlak anlamda bu hedef olmalı ve hayata geçirilmeli. Biçimi, zamanı, yöntemi değişebilir. Kürt siyasal hareketi sol dinamikleri küllerinden yarahtabilir diye düşünüyorum. İnanıyorum, barışçı süreç geliştikçe emekten, demokrasiden, insan haklarından, sosyal devletten yana siyasetin imkânları da gelişecek.

Söyleşi: Siren İdemen - Yücel Göktürk

Hatırlatmakta fayda var!

“Son Ergenekon operasyonu, demokrasinin önündeki ana tehdidi darbe girişimleri olarak görenler ve bunlara karşı militanca mücadele edilmesi gerektiğini savunanlarla AKP iktidarının ve Fethullah Gülen cemaatinin güçlenmesini yakın tehlike olarak algılayanlar arasındaki çatlağı derinleştireceğe benziyor. Her iki kesim içinde de önceki dönemlerde yapılan özgürlük ihlallerine karşı mücadele etmiş, tavır almış olanların bulunması bu tartışmaya sloganlar düzeyinde müdahaleye izin vermiyor.

Ergenekon davasında ele alınan “olayın”, daha doğrusu “olayların” önemine inanmamız, davanın yürütülmesiyle ilgili sorunları ve bu sorunların yol açacağı tahribatı görmemize engel değil; tam tersi, bunların ciddi biçimde tartışılmasından imtina etmek davanın mecrasından sapmasına izin vermek olacaktır.” Osman Kavala ve Haluk İnanıcı’ya kulak veriyoruz.

Hazırlıkları 2003-2004 yıllarında yapılan darbe girişimi başarılı olsaydı, demokrasimiz için kalıcı sonuçlar doğuracak bir felâket vuku bulacak, Kürt bölgelerinde kan gövdeyi götürecekti. Ama anlaşıldığı kadarıyla komuta kadrosu içinde yaşanan çatışmalardan orduyu darbeye bulaştırmak istemeyenler galip çıktı ve TSK, politik ortamın da etkisiyle, darbe yanlısı olmayan bir çizgiye yöneldi, darbe yapma niyetinde olanlar emekli edildi. Sonraki süreçte, AB ile müzakerelerin başlamasına ve azınlık haklarının tanınmasına karşı mücadele eden “sivil” faşizan örgütlenmelerin oluşturulduğunu, Susurluk’da deşifre olan, mafya ile ilişkileri ortaya dökülen kontrgerilla/gladio unsurlarının bir kısmının da vurucu güç olarak bu faaliyetlerde yer aldıklarını görüyoruz.

Bu ilişkiler yumağında Danıştay saldırısı oldukça profesyonelce düzenlenmiş bir eylem olarak kritik öneme sahip gibi görünüyor. Deniz Baykal dahi, önceki demeçlerinden birinde, Ergenekon iddiası konusunda kesin kanaat sahibi olmak için Danıştay davasının seyrine bakılması gerektiğini söylemişti.

Ergenekon iddianamelerinde yukarıda söz ettiğimiz yapılanmalar hakkında yeni ve önemli bulgular, ilişki ağları ortaya çıkarılıyor. Bu örgütlenmelerin yıllardan beri Güneydoğu’da kontrgerilla faaliyetlerinde bulunan unsurlarla ilişkilerinin ortaya dökülmesi, Susurluk’ta olduğu gibi, devlet kurumlarıyla bağlantılı suç ağlarının nasıl çalıştıklarına ışık tutuyor. Ancak, Ergenekon iddianamesinde yer alan fiillerin Güneydoğu’da yaşananların çok küçük bir bölümünü teşkil ettiğini, “aysberg”in tepesini oluşturduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. AKP hükümetine karşı darbe girişimini temel suç olarak belirleyen bu iddianame ile dönemin sorumlularının gerektiği gibi ortaya çıkartılıp, cezalandırılabilmesi imkânı oldukça kısıtlı görünüyor. Bu tarzda bir temizlik, devlet kurumlarının “temizlenmesi,” kuşkusuz, iktidarda bu amaca odaklanmış bir siyasî iradenin varolmasını veya siyasî partilerin bu konuda uzlaşmalarını gerektiriyor. Şu anda ise hissedilen, uzlaşmanın AKP ile TSK yönetimleri arasında tesis edilmesi gibi olduğu. İktidardaki iradenin hangi ilkeler için davaya önem verdiği pek anlaşılır değil. Bu durum, Güneydoğu’da –neredeyse 12 Eylül’ü aratan bu dönemde– işlenen suçların sorumlularının şahsî kalacak veya dar bir çevre içinde tutulacak şekilde kovuşturulacağı, devlet yapılarının so-

Türkân Saylan ve Mehmet Haberal gibi çok farklı konumları ve faaliyetleri olan kişilerin aynı kefeye konması, AKP’ye ve temsil ettiği zihniyete muhalefet edenler arasındaki farklılıkların yok sayılması, AKP karşıtlığının demokrasi karşıtlığı olarak sunulmasına ve İslâmî-neoliberal ideolojinin hegemonyasına hizmet ediyor.

rumluluklarının üzerine gidilmeyeceği endişesi yaratıyor.

Kınamak başka, suçlamak başka

Ergenekon iddianamesinde yer alan faşizan yapılaşmaların son dönemde AKP karşıtı laik hareketlerle işbirlikleri tesis etme çabası içinde olduklarını yaşadıklarımızdan da biliyoruz. Laik kesimde varolan dinci alternatiflere karşı ordunun kurtarıcılığına dair inancın bu ilişkilen-

Demokrasilerde, şiddete başvurmamakla kitlesel eylemlerle hükümetin istifasını talep etmek suç değil: Örneğin, İngiltere’de madenciler grevi ve protesto yürüyüşleri Muhafazakâr Parti hükümetini istifaya zorlamıştı.

meler için psikolojik zemin yarattığını söyleyebiliriz. Buna rağmen, Ergenekon iddianamesinde ele alınan cinayet işleyebilecek alışkanlık ve kapasitede olan unsurların laik kesimdeki şahıs ve örgütlerle ilişkilerinin organik olduğu ve suç ortaklığı temelinde geliştiğine dair sunulan kanıtlara şüpheyi yaklaşmak gerekiyor.

Medyanın bir kesimi tarafından birbirinden çok farklı konumlarda ve faaliyet-

lerde bulunan kişilerin aynı örgüt yapısı içinde bulunmalarını izah etmek için geliştirilen “asimetrik örgüt” tezini teorik olarak değerlendirme dışı bırakamazsak da, bu tezin hukuken ciddiye alınması delillerinin de ortaya konması ile mümkün olabilir. Örneğin, işbaşındaki generallere darbe telkininde bulunan sivillerin, bu generallerin emekli edilmesinden sonra vuku bulan eylemlerle (Danıştay cinayeti, Malatya’da Zirve Yayinevi katliamı) somut bağlantılarının daha ortaya çıkarılmadığını görüyoruz.

Darbe yapmak isteyenlerin sivil kesimden insanlarla yaptıkları çeşitli toplantılar, iddianamelerde belgelenmiş durumda. Ama, bu toplantılardan suçla ilgili maddî bağlar ve sorumluluklar çıkarmak için toplantıya katılanların olayların akışını etkileme güçlerini nesnel olarak da değerlendirmek gerekir. Ordunun komuta kademesinden birisiyle, gazeteci, rektör vb.’yi mukayese ettiğimiz zaman, darbe yapma gücüne sahip olanın –eğer aralarında bir gizli örgüt hiyerarşisi yoksa– işbaşındaki komutan olduğu açıktır. Gerçekleşmemiş bir darbe girişiminde, fiilen darbe yapacak, yaptır-

cak güce sahip olmayanların da darbecilik suçuna iştirak ettirilmeleri için darbeye ilgili tasvipkâr veya davetkâr ifadeler sarf etmiş olmaları yeterli değildir, “iktidarı darbe ile devirmeye yönelik suç iradesi/kastı”nın somut ve kesin kanıtları olmalıdır. Komutanlarla diyalog içinde olanların deşifre edilmesi, ayıplanması, kınanması, demokrasi kültürünün yerleşmesi açısından çok faydalıdır, ancak ahlâkî düzeyde kınama ile “suçlama” arasındaki temel farkın gözden kaçmaması da hukuk kültürünün gelişmesi için önemlidir.

İki farklı mecra

Şu anda Ergenekon davası, yeni soruşturma süreçlerini de içeren iki farklı mecrada genişliyor: Bir yandan, darbe girişiminde yer alan kontrgerilla aktörlerinin daha önceleri, muhtemelen devlet kurumlarıyla ilişkili iken işledikleri suçların delilleri ve yeni ilişkileri ortaya çıkarmakta. Diğer taraftan da “darbeye ortam hazırlayanlar” şüphesiyle gazeteci, rektör, sivil toplum temsilcileri maddî delil bulmak için soruşturulmakta.

Darbecilik suçu, darbecilerle diyalog kurmuş olan ve diyalog kuranlarla işbirliği yapanları kapsayacak şekilde genişlediğinde, suç tanımları oldukça muğlaklaşıyor, iddialar yer yer gayriciddi hale geliyor. “Darbeye psikolojik, kitlesel ortam hazırlamak” suçlaması, suç sayılması mümkün olmayacak faaliyet alanlarını da kapsayabilen hukukî anlamı oldukça tartışmalı bir tanım. “Psikolojik, kitlesel ortam” hazırlamak iddialarıyla çok geniş kesimleri “terör örgütü”ne dahil etmek veya böyle bir örgütle ilişkilendirmek mümkün. Halbuki demokrasilerde, şiddete başvurmadıkça kitlesel eylemlerle hükümetin istifasını talep etmek suç değil, bir hak: Örneğin, İngiltere’de 1974’te madencilere grevi ve protesto yürüyüşleri Muhafazakâr Parti hükümetini istifaya zorlamıştı.

Engizisyon pratiği

Ergenekon soruşturmasında kişisel hakların ihlâlî açısından vahim bir şey yaşandı. Bazı yazarların gazetelerde yayınlanmış, Basın Kanunu’nun öngördüğü hak düşürücü süreler içinde suç unsuru bulunmamış yazıları, delil olarak gösterildi, kitaplar toplatıldı, bu yazılardan “niyet okuma”ya girişildi. Kendi içinde ve kendi başına suç ögesi içermeyen yazıları ve konuşmaları başka eylemlerle ilişkilendirip suç konusu, suç unsuru haline getirmenin ne kadar tehlikeli bir uygulama olduğunu hatırlatmak gerekir mi? Zaten, genel olarak şüpheliden yola çıkarak kanıt bulmaya çalışmak da Engizisyon döneminden kalma bir hukuk pratiği sayılmalıdır.

Altını tekrar çizmekte yarar var: Demokrasilerde her türlü düşüncenin ifade edilmesi, propagandasının yapılması, temel demokratik haklar gereğidir. Bize çok ters, şok edici gelen düşünceler için de geçerlidir bu. Şeriat isteyenler, ülke topraklarının bir kısmını ayırmak isteyenler, Cumhuriyet’i tehlike altında gö-

Şemdinli 2005... “Devlet kurumlarının ‘temizlenmesi’, bu amaca odaklanmış bir siyasî iradeyi veya siyasî partilerin bu konuda uzlaşmalarını gerektiriyor. Şu anda ise hissedilen, uzlaşmanın AKP ile TSK yönetimleri arasında tesis edilmiş gibi olduğu. İktidardaki iradenin hangi ilkeler için davaya önem verdiği pek anlaşılır değil. Bu durum, Güneydoğu’da işlenen suçların üzerine gidilmeyeceği endişesi yaratıyor.”

rüp Cumhuriyet ilkelerinin korunması için mücadele edenler, komünistler; herkes bu haklardan faydalanabilir. Özgürlüklerin sınırı, yasalarımız, AB müktesebatı, Avrupa Konseyi müktesebatı, BM müktesebatıyla tanımlanmış “suç olan eylem”le düşünce arasındaki sınırdır (ifade özgürlüklerinin çok özel durumlarda kısıtlanmasına yol açan, savunmasız birey ve gruplara yönelik saldırı çağrıları, tüketicileri kandırmaya yönelik yanlış maddî bilgi kullanımı gibi örneklerde, bu ifadelerin yakın tehlike ve telafi edilmeyecek şahsî zararlar yol açıyor olmaları kriter olarak kabul edilir). Kendisini Cumhuriyetçi olarak tanımlayan bir kişi ile Ergenekon soruşturması kapsamındaki kişiler zaman zaman bir yerde bir araya gelmiş, hatta birlikte –suç unsuru taşımayan türde– eylemler düzenlemiş olabilirler, ancak bunlar tek başına suç karinesi olamaz. İnsanların suç işlemeyi amaçlayan bir örgüte dahil edil-

Davanın “darbeye psikolojik ortam hazırlayanlar” yönünde genişlemesinin hukuk ve demokrasi ayıplarının yanı sıra, soruşturmayı bulanıklaştırarak kontrgerilla yapılanmalarıyla ilgili yargılamanın gücünü zayıflattığını gözlemliyoruz.

meleri, böyle bir örgütle ilişkilendirilmeleri için “irade”lerinin ve somut delillerinin açıkça ortaya konması zorunludur.

Tutarlılığın gerekleri

Ergenekon soruşturmasında görülen hukuka aykırılıklar, davada ele alınan olayların ciddiyetiyle uyumuyor. Bu tür sorunların bugüne kadar bütün soruşturmalarda yaşandığını, bunların davayı etkileyecek önemli faktörler olmadığını iddia edenler var. Ancak, hatırlanması gerekir, ceza mahkemesi hukukunun gelişmişlik düzeyi, bir ülkedeki demokrasinin niteliğiyle ilgili önemli bir göstergedir. Demokratik mücadeleler tarihinde, baskıcı yönetimlerin önce savunma/adil yargılanma haklarını kısıtlayıp sonra gasp ettikleri sık görülen bir uygulama olmuştur. Türkiye’de de, soruşturma/yargılama kültüründen en fazla mağdur olan muhalif güçler, yıllardır sürdürdükleri hukuk mücadelelerinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. maddesine uygun “adil yargılanma” ta-

lep ettiler; “masumiyet karinesi”ni, “savunma hakkı”nı, “tabii hakim ilkesi”ni savundular, “sanıktan delil elde etme yasağını”, telefon dinleme ve mahremiyet sınırları ihlallerini sürekli gündeme getirdiler. Devlet Güvenlik Mahkemeleri yerine kurulan Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemeleri’nin DGM’lerden farksız olduğunu, hiç kimsenin 24 saatten fazla gözaltında tutulamayacağını (Habeas Corpus) anlattılar. Türkiye’deki hukuk sistemini eleştirenler, Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu’nun, Adli Tıp Kurumu’nun, yargının bağımsız olmadığını da söylediler ve önemli bir hususun altını çizdiler: Adli kolluk görevlisi olarak suç takibi yapan kolluk güçleri, aynı zamanda önleyici zabıta hizmeti de gördüğü için valiliklere ve İçişleri Bakanlığı’na, yani iktidara bağımlıdır; bütün uygar ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de sadece savcının emrinde olan adli polis kurulmalıdır. Bu ilkeleri savunanların, aynı itirazları Şemdinli davasında, DTP ile ilgili son soruşturmada, Ergenekon davasında, velhasıl bütün soruşturma ve davalarda yüksek sesle dile getirmelerinin tutarlılık gereği olduğuna inanıyoruz.

Toplumsal vicdanî kararı

Operasyona koşulsuz destek verenler, maddî hukuk ihlallerinin yanı sıra, olayların toplum tarafından algılanış biçimlerini de hafife alıyordular. Özellikle siyasî nitelikleri olan davaların başarısı sadece mahkeme kararıyla değil, toplum vicdanındaki yansımalarıyla da ölçülür. Hatta denilebilir ki, önemli olan mahkeme kararı değil, toplumun vicdanî kararıdır. Tabii, sadece operasyonu destekleyenlerin değil, olup bitenden şüphe, endişe ve hatta korku duyanların da vicdanlarını kastediyoruz. Bu kesimi daha iyi anlayabilmek için toplumdaki ayrışmayı da dikkate almak gereklidir.

AKP’nin şeriat getireceğine dair mevcut bazı inanışların gerçeklikten kopuk olduğu söylenebilir, ancak AKP iktidarı sırasında kamusal alanda dinî pratiklerin yaygınlaştığı ve din temelli hak ihlallerinde artış olduğu hayal mahsulü iddialar sayılmamalıdır. (Bir-iki sıradan örnek vermek gerekirse: Eski Turing tesislerinde, Ramazan ayı boyunca iftardan önce tost bile bulamazsınız; beledi-

yelerin "kırmızı noktalı sokak" uygulaması mevzuat düzeyinde geri çekilmiş gibi görünse de, fiilen birçok Anadolu kentinin merkezindeki lokantalarda artık içki verilmiyor; devlet dairelerinin Cuma namazı sırasında çalışmaz hale gelmesi ise artık iyice kanıksandı.) Yerel yönetimlerde yaşananlar, sosyal kuruluşlarda, devlet kurumlarında yaygınlaşan cemaat aidiyetleri ve ilişkileri ve (TMSF ve kamu bankalarının da desteğiyle) iktidar yanlısı medya organların sayılarının artması, kendilerini laik ilkelere bağlı ve dinî cemaatler dışında gören azımsanamayacak bir kesim için tehlike olarak algılanıyor. Siyasî örgütlenme, cemaat ilişkileri, sivil toplum kuruluşları, devlet erki, ticarî işletmeler, finans ve medya gücü demokrasi kuralları ve hukuk kurumları hâlâ tartışılan bir ülkede iç içe geçtiklerinde korporatist bir yapılaşmanın ortaya çıkması kolay engellenemez.

Biraz da bu yüzden birçok insan, AKP'nin Ergenekon davası ile özel bir ilişki kurmasından, AKP'li yöneticilerin ve onları destekleyen medyanın soruşturma işlemleri hakkında kamuya açık olmayan bilgileri sunmalarından endişe duydu. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'yle ilgili yapılan operasyon demokratik zeminde laik ilkeleri savunan bu derneğin çalışmasını, kamu kuruluşlarıyla ilişki kurabilmesini doğrudan engelleyen bir mahiyette idi. Gülen cemaati yanlısı medya tarafından derneği hedef alarak yapılan eşzamanlı yayınlar, medya kampanyalarıyla yargı süreçleri arasındaki tehlikeli ilişkiyi görmemizi sağladı.

Suçluları cezalandırmanın yanı sıra, suçsuzların, demokratik haklarını kullanan vatandaşların haklarını korumak ve adalet kurumlarının meşruiyetini toplumun en geniş kesimleri nezdinde pekiştirmek de hukukun amaçları arasındadır. Bu işlev, toplumsal kutuplaşmanın yaşandığı durumlarda kritik bir önem kazanır. Böyle ortamlarda hukuk kurumlarının işleyişi bölünmeleri tetikleyebildiği gibi, toplumsal mutabakatın sağlanmasına da katkıda bulunabilir. Suç tanımını genişleterek her "suça bulaşanı" bulmaya çalışmak cadı kazanlarının ortaya çıkmasına neden olur; ikinci şıkkı gerçekleştirebilmek için ise suç tanımının, delillerinin, soruşturma/yargılama usûlünün vic-

danlarda tartışma yaratmayacak netlikte olmasına ve algılanmasına dikkat etmek gereklidir.

Hatırlamakta fayda var: Bu ülkedeki en önemli demokratik gelişme eski TCK 141, 142 ve 163'üncü maddelerin kaldırılmasıyla gerçekleşmişti, bu da farklı kamplarda bulunan, daha önce birbiriyle işbirliği yapmamış siyasî kesimlerin aynı ilkeler, aynı talepler etrafında buluşmalarıyla gerçekleşmişti. Madem ki generaller bile "adil yargılanma hakkı"nı, "masumiyet karinesi"ni artık önemsemeye başladılar, bu konularda mutabakat yaratarak, kavramların içini doldurarak önemli bir hukuk ve demokrasi kazanımı elde etmek mümkün değil midir?

Doğru mecra için

Ergenekon davasının "darbeye psikolojik ortam hazırlayanlar" yönünde genişlemesinin yukarıda belirttiğimiz hukuk ve demokrasi ayıplarını barındırmasının yanı sıra, soruşturmayı dağıtıp bulanıklaştırarak kontrgerilla yapılanmaları ve ilişkileriyle ilgili yargılamanın gücünü zayıflatmış gözlemliyoruz.

Türkiye yargı tarihinde, gittikçe büyüyen çok sanıklı/çok eylemli davalarda adil bir sonuca ulaşmış örnek yok gibidir. Davanın adil yargılanma konusunda gittikçe artan şüpheler uyandıran yönde genişlemesi yerine, hukuk ve demokrasi ilkeleri etrafında toplumsal mutabakatların oluşmasına hizmet edecek bir süreç girmesine ihtiyaç vardır. Ortaya çıkmış suçların faillerinin, birinci derecede sorumlularının bir an önce yargılanmaları ve önceki döneme ait suçular bulundukça somut kanıtlar temelinde yeni davaların açılması, davaların birbiriyle irtibatlı fakat ayrı ayrı sürdürülmesiyle hukuk süreci doğru mecrasına oturtulabilir.

Ancak, burada bir hususu gözden kaçırmamak gerekiyor: Ergenekon davasındaki sapmaların önemli bir nedeni, kamu görevlilerinin yargılanmasındaki zorluklar ve askerlerin yargılanmasını özel şartlara tabi kılan çifte yargı sistemidir. Adaletin tecellisinin önünü tıkayan bu engeller kaldırılmadan daha nitelikli bir hukuk sistemine ulaşabilmemiz, gerçek bir hukuk devletine sahip olabilmemiz mümkün görünmüyor.

Osman Kavala - Haluk İnanıcı

ROMAN >

FAY KIRIĞI - I Mehmet Eroğlu

Mehmet Eroğlu'nun, "Mehmet", "Emine" ve "Bojin" adlı üç romanından oluşan "Fay Kırığı" serisinin bu ilk cildinde, muhafazakâr bir Anadolu sermaye grubunun İstanbul'un tanınmış holdinglerinden birisini ele geçirme süreci ve aynı dünyalara ait iki kişinin, Mehmet ve Emine'nin aşkı anlatılır...

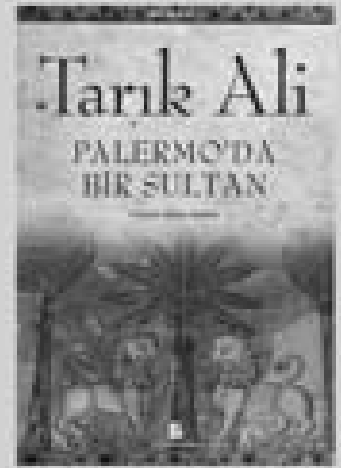

ROMAN >

PALERMO'DA BİR SULTAN Tarık Ali

Türkçesi: Osman Alkanbay

Tarık Ali'nin, Ortaçağ'ın büyük haritacı ve coğrafyacılarından sayılan Muhammed el-İdrisi'nin hayatı etrafında kurguladığı ve dönemin büyüklük ve ihtişamı bakımından Bağdat ve Kütüba'ya rakip görülen önemdeki şehri, on ikinci yüzyıl Palermo'sunda geçen bu romanı, yazarın daha önce "Nar Ağacının Gölgesi", "Taş Kadın" ve "Selahaddin'in Kitabı" başlılarıyla yayınlanmış olan aynı serinin dördüncü kitabıdır.

SIYASET >

FRANSIZ DEVRİMİ'NE BAKIŞ Eric J. Hobsbawm

Türkçesi: Osman Alkanbay

E.J. Hobsbawm'ın bu kitabı, 1989'da, 200. yılı vesilesiyle Fransız Devrimi'nin günümüze gelen etkileri, Marksist ve revizyonist ekollere bağlı tarihçilerinde uğradığı değişiklikleri ve iki yüz yıl aşkındır Devrim, Demokrasi ve Düzen dendiğinde güçlü izlerini halen nasıl konduğunu anlatmaktadır...

TARİH >

TARİH ÜZERİNE Eric J. Hobsbawm

Türkçesi: Osman Alkanbay

Hobsbawm'ın bu kitabı, onun tarih ve geçmiş duygusu, tarih ve gelecek, tarih ve iktidar arasındaki ilişki, Marx'ın ve Marksizmin tarihe büyük katkısı, aşağıdan tarih, Rus Devrimi'nin tarih disiplinine katkıları ve aynı alanla ilgili konulardaki derinlikli görüşlerini ortaya koyan bulunmaz bir kaynak...

www.kutubhane.com
Kitaplar, Edebiyat, Tarih
Tarih ve Gelecek

6

ayrıkaygı

Müebbet yoksulluktan ölümcül yoksulluğa

Emlâk rantıyla iteklenen ekonomi, hizmet sektörünün dalgalı sularına emanet edilen küresel kent söylemlerinin ezbere uygulanması, sanayinin desantralizasyonu ve nihayetinde kriz... Bütün bunların sonucunda, kentlerden kırsal alana göç dalgası giderek hızlanıyor. Peki AKP hükümeti işsizlikten dolayı yıllar önce terk etmek zorunda kaldıkları köylerine, kasa-balarına dönmek zorunda kalan ailelere ne öneriyor? Merceği yakın geleceğin en can yakıcı sorunlarından birine tutuyoruz.

Fotoğraflar: Bureu Gökner (www.photoaraf.com)

Türkiye’de yeni yoksulluğun pençesinde yaşamaya mahkûm kitlelerin oluşmaya başladığı kritik bir eşikten geçiyoruz. Bu eşğin sayısal verileri, durumun vahametini göstermesi açısından oldukça manidâr. Tarım Bakanı Mehdi Eker’in 10 Aralık 2008’de açıkladığı üzere, son bir yılda 724 bin kişi kentleri terk ederek tersine göç etmiş, böylece tarımın “istihdam”daki payı bir sene gibi kısa bir sürede yüzde 26’dan yüzde 28’e fırlamıştı. 15 Mayıs 2009’da TÜİK’in yayınladığı “Hanehalkı İşgücü Araştırması”na göre ise sadece 2009 Şubat ayında tarımda çalışanların sayısı 206 bin kişi artsa da, aynı ay içinde tarımdaki işsizlik yüzde 8.5’tan yüzde 11.9’a çıktı. Kısacası, Tarım Bakanlığı istatistikleri güncellemekten imtina etse de, tahmin etmek güç değil: Kırsal alandan onlarca sene önce ayrılmış, bu kadar zaman sonra kentte tutunma ümidini de kaybetmiş 1 milyon aşkın bir nüfus çaresizlik içinde kırsal alana geri çekilmiş durumda. AKP hükümetinin bu tersine göç dalgasına ne çareler düşündüğüne İstanbul örneğiyle bakmadan önce, kısa bir dünya turuna çıkmakta fayda var.

GÖÇ BÜROSU ARACILIĞIYLA GERİ DÖNEN BOLAT AİLESİNİN HİKAYESİ

İstanbul ağır geliyor

İstanbul’dan ne zaman geriye göçtünüz?

Süleyman Bolat: Yarıyıl tatilinden sonraydı, şubattan sonra. Küçük-çekmece Sefaköy’den döndüm.

Dönme nedeniniz neydi?

Dönmemin nedeni işsizlik durumu. Üç ay boşa kaldım, iş bulamadım. Gıda fabrikasındaydım 12 senedir. Fabrikamız taşındığı için işten çıkmak zorunda kaldık.

Aileniz kaç kişi?

Beş kişiyiz. Eşim, ben ve üç çocuğum var. Çocukların en büyüğü 13 yaşında, en küçük dört buçuk, öbürü de sekiz yaşında.

Eşiniz çalışıyor muydu?

Hayır, çalışmıyordu.

Geri dönmeyi zaten düşünüyor muydunuz, belediyenin kampanyası mı bu fikri verdi?

Önceden böyle bir düşüncemiz yoktu, belediyeden çıktı. Belediyeye müracaat ettim, şansımıza işimiz rast gitti. Hemen telefon ettiler, “toparlanın” dediler, “size gelinecek”. Dilekçe verdikten sonra, on gün

içinde işim oldu. Bir başkası gitmekten vazgeçmiş, onun yerine bana çarptı. Yoksa, mümkün değil sıranın gelmesi. O kadar talep var ki! Günlük otuz-kırk dosya geliyormuş ellere. Göç ofisi dosya dolu böyle!

Kampanyayı nasıl duyduunuz?

İşyerinde arkadaşlar konuşuyordu. Kriz olayı olunca, zaten millet hep göç etmeyi düşündü, haber yayıldı. Herkes istiyor yani.

Belediye size nasıl bir imkân sağladı?

Nakliyemizi ayarladı, eşyamızı taşımak için. Bir de bilet paramızı verdi. Bizim kamyonunda memlekete göç eden üç ailenin eşyası vardı. Biz de otobüsle geldik, biletimizi belediyeden aldılar.

Aslen Samsunlu musunuz?

Evet, ben ve eşim Vezirköprülüyüz. İstanbul’a ne zaman, neden göç etmiştiniz?

İstanbul’a ‘97’de göç etmiştik. Samsun’da iş imkânı yoktu, iş bulmak için, çalışabilmek için gittik.

Göç etmeden önce, Vezirköp-

rü’de neyle meşguldünüz?

Fazla bir işle meşgul değildim. İş imkânı yoktu. Askerden önce evlenmiştim, askerden geldim, iş yoktu. İstanbul’a göç etmeyi düşündüm.

Anne-babanız, kardeşleriniz Vezirköprü’de miydi?

Ailem buradaydı, evet.

Onlar neyle uğraşıyordu, tarımla mı?

Evet, tarımla.

Toprağınız var mı?

Fazla yok, az.

Ne ekiyorsunuz?

Ayçiçeği, buğday, pancar... Benim çiftçilikle pek alâkam olmadı, çalışmadım.

Şimdi, memlekete geri döndükten sonra ne yapıyorsunuz?

Şu anda boştayım. Bir iş imkânı bekliyorum. Olursa... Birkaç yere müracaat ettik ilçemizde. Bekliyoruz işte... Araştırıyorum.

Ne tür işler bakıyorsunuz? Fabrika işi mi?

Ne bileyim. Nerde işçi alan varsa müracaat ediyorum. Herhangi bir iş.

Vezirköprü’de iş imkânı var mı? İstanbul’a göre daha iyi mi?

Eh işte. Şu anda işsizim ama, burası biraz daha rahat İstanbul’a baka-

rak. İstanbul’da işsiz adamın geçinmesi çok daha zor. Her şey para orda. Şurdan şuraya gitsen para. Ama burası küçük ilçe. İstediyini bulabiliyorsun. Yürüyerek de gitsen alılabiliyorsun. Kendi çevrenin arabası oluyor, akrabaların oluyor.

Tarımla uğraşmayı düşünüyor musunuz?

Babam rahmetli oldu geçen sene. Abim ekip biçiyor. Ben öyle bir şeye girişmedim. Çiftçilikten de pek anlamıyorum.

Oturduğunuz ev size mi ait?

Hayır, kayınpederimin evi. O sağolsun, evini açtı bize. Babalık da durumu gördü tabii, sıkıntıda olduğumuzu gördüğü için... Kiracısı da çıktıydı, evini düzenledi, burada kira vermeden oturuyoruz.

İstanbul’da kirada mıydınız?

Az kira veriyordum, ablamın evinde oturuyordum.

İstanbul’a göre masrafinız ne kadar azaldı?

Valla şu anda harcama olarak tam bilmiyorum. Burda da oluyor harcamamız tabii ki de, İstanbul’daki kadar değil. Buranın 500’ü, İstanbul’un 1 milyarı eder.

Döndüğünüze memnun oldu-

Küresel alabora

İspanya'da 2008 yılında, çoğu emlak balonunun tetiklediği inşaat sektöründe çalışmak üzere ülkeye gelen AB'li ve AB dışı göçmenlerin 623 bini işsiz kalırken, bu sayının 2009'da katmerlenerek artacağı söz birliğiyle kabul ediliyor. İspanya, şubat ayı verilerine göre yüzde 15.5 işsizlik oranıyla Avrupa ülkeleri arasında Türkiye'nin ardından ikinci durumda. İspanya'nın göçmen işçiler için bulduğu çözüm ise yoksullukla mücadelede ziyade, bir tür pazarlıklı sınır dışı etmeye dayanıyor. AB dışından göçmenlere cüzi miktardaki işsizlik ödeneklerinden feragat etmeleri ve en azından üç sene boyunca İspanya'ya geri adım atmamaları kaydıyla 10 bin avroluk bir ödeme vaat ediliyor.

Özellikle Doğu Avrupa'dan gelen AB üyesi ülke göçmenleri için ise hiçbir şey önerilmiyor. Ucuz işgücünü sömürmek için ağır sanayi üretimini Macaristan ve Romanya gibi ülkelere taşıyan İspanya gibi AB'nin zengin ülkeleri, Doğu Avrupa'dan inşaat ve vasıf gerektirmeyen enformel hizmet sektöründe "değerlendirmek" üzere göç almıştı. İspanya'daki 800 bin Romanyalı göçmendenden biri olan ve Madrid'in Romen gettosu Coslada'da yaşayan işsiz Eugeniu, durumunu France24 ajansına şöyle anlatıyor: "Ülkemde okuyan kızımın aylık masrafları 300 avro civarında, şimdi Romanya'ya dönersem orada bu parayı bile kazanamam, biraz daha bakınıp olmazsa mecburen geri döneceğim."

ABD'de, başta siyahî ve Hispanik yoksul kesimler olmak üzere 2.5 milyon aile, ödeyemediği ev kredileri yüzünden tüm hayatlarını vakfettikleri güvencelerini kaybetmekle karşı karşıya kalırken, New York gibi hizmet sektörü mabedlerinden Pennsylvania gibi civar kentlere göç adım adım devam ediyor. Göçmen Politikası Kurumu (MPI), ABD'li göçmenler arasında henüz Büyük Bunalım dönemindekine benzer bir kitlesel geri dönüş gözlemlemese de, kurumun başkanı Demetrios G. Papademetriou, özellikle inşaat sektöründe çalışmak üzere büyük şehirlerle gelen evraksız göçmenlerin tarımda iş aramak üzere kırsala dönme eğiliminde olduğunu aktarıyor.

Tersine göç döneminin gayya kuyularından biri de Çin. Özellikle tarımdan apartı olarak ülkenin batısındaki büyük züenden tüm hayatlarını vakfettikleri güvencelerini kaybetmekle karşı karşıya kalırken, New York gibi hizmet sektörü mabedlerinden Pennsylvania gibi civar kentlere göç adım adım devam ediyor. Göçmen Politikası Kurumu (MPI), ABD'li göçmenler arasında henüz Büyük Bunalım dönemindekine benzer bir kitlesel geri dönüş gözlemlemese de, kurumun başkanı Demetrios G. Papademetriou, özellikle inşaat sektöründe çalışmak üzere büyük şehirlerle gelen evraksız göçmenlerin tarımda iş aramak üzere kırsala dönme eğiliminde olduğunu aktarıyor.

Tersine göç döneminin gayya kuyularından biri de Çin. Özellikle tarımdan apartı olarak ülkenin batısındaki büyük

Tarlabası'ndaki ucuz kiralık evlerinden sürülmeye çalışılan ve nöbetleşe yoksulluğun gönüllü katılıma dayalı, dayanışmacı yoksulluğuna eklenemeyen, "müebbet yoksulluğa" mahkûm Kürt göçmenlerinin durumu tüm metropole yayılıyor.

sanayi alanlarında, Pekin, Şangay gibi megapollerin sayısız gökdelen inşaatında çalışmak üzere, kendi tabirleriyle "yüzer-gezer nüfus haline getirilmiş" yaklaşık 130 milyon yarı-göçer Çinli emekçi arasında ciddi bir kırsala dönüş eğilimi gözüküyor. Küresel krizin devre dışı bıraktığı fabrika bölgelerinde, örneğin Donguang'da fabrika işçileri ayaklanarak polis arabalarına saldırırken, kuzeyin ve güneyin fabrika bölgelerinden gelen kalabalıklar, Pekin'de yaptıkları kitlesel gösterilerde, Çin hükümetinin "geri dönmeyin, biraz bekleyin" çağrılarını ciddiye almadıklarını

ifade ediyorlar. Sadece Hubei bölgesine iki ayda 300 bin işçi geri dönerken, sürece giderek ivme kazanıyor. 730 milyonluk kırsal nüfusunun halihazırda 80 ila 100 milyonunun topraksız olduğu ya da geçinecek kadar toprağa sahip olmadığı tahmin edilen Çin, büyük çalkantılara gebe gözüküyor. Zira, örneğin Kasım 2008'de Wall Street Journal'da yer alan bir habere göre, kente göçen ve krizle beraber dört üyesinden üçü işsiz kalınca köylerine dönen Fan ailesi gibi birçok Çinli, geride bıraktıkları topraklarını cüzi meblağlara, Çin'in gelişen orta sınıflarına lüks tarım ürünleri pazarlayan organik tarım şirketlerine uzun vadelerle kiralamış durumda. Fan ailesinin küçük toprağından aldığı kira, aile reisinin gökdelen inşaatında kazandığı aylığın yedide birine denk geliyor. Kente göç eden, ancak köydeki topraklarını kiraya vermeyen ailelerin mülklerinin çoğuna da yerel yöneticiler ve bürokratlar cebren el koyarak, yöreden kazandıkları paraları inşaat ve ABD tahvillerine yatırdılar. Çin hükümetinin bu dev fareyi nasıl tutmaya çalışacağını ise zaman gösterecek.

Küresel şimendiferde AKP vagonu

Dünyada 2007 yılı itibariyle bir ilk yaşandı. İnsanlık tarihinde kentli nüfus ilk defa kırsal nüfusu geçti. Ne var ki, son otuz senenin neoliberal tarım politikalarına inşaat sektörünün "balon istihdamı"nı ekleyen ve kentleri, kentsel bölgeleri sanayiden azade kılınmış birer hizmet sektörü cenneti olarak algılayan liberal kent vizyonu, son krizle beraber kötücül zihniyetini açık etme-

nuz mu?

Döndüğümüze pişman değiliz. Bir de bir işim olsun, ufak çaplı bir işim, bana yeter.

Belediye ya da devlet iş bulmanıza, çocukların okul ve konut masraflarına, yeni hayata geçişe, uyum sağlamaya yardım etti mi?

Bilmiyorum tabii, belediyenin şartları da ne kadardır? Sade ben değilim ki! Bir sürü insan var geri dönüş talep eden. Orada dosyaları gördüm. Zabıtalarda da görüştüm. Hangi birine yardım edecek? Herkes kendi yoluna bakacak artık. Gene iyi bir şey. Bir araba tutsan, bir milyardan aşağı gelmiyor. Çünkü biz sorduk.

Dönüşünüzden sonra destek geldi mi?

Herhangi bir destek görmedik. Böyle bir şey de yok sanırsam.

Vezirköprü'de çok işsiz var mı? İşsizlik var tabii ki, işsiz de olsa insan bir müddet idare edebiliyor bir şekilde. Çevre insana yardımcı oluyor. Ama İstanbul'da kimse kimseyi tanımıyor. Kapı komşusunu tanımıyor. Ben üç sene bir binada oturdum, hiç tanımadığım insanlarla. Kimseyi tanımıyorsun ki! Sabah gi-

diyorsun, akşam geliyorsun.

Dönmek eşiniz açısından da daha iyi oldu mu?

Tabii ki o da memnun, annesinin babasının yanında. Annesi babası yaşlandı artık, onlara yardımcı olmaya çalışıyoruz, elimizden geldiği kadar.

Vezirköprü'ye sizin gibi geri dönen çok aile var mı?

Çok varmış diye kulağımıza geliyor, ama tanıdığımız kişiler değil. Eşya getirenler çok oluyormuş.

1997'deki Vezirköprü'yle bugünkü Vezirköprü farklı mı?

Vezirköprü olarak gelişme var. Değişiklikler var yani.

Yeni kurulan fabrikalar, iş alanları var mı?

Çimento fabrikası kurulacak deniyor, ne zaman kurulur, bilmiyorum. Bazı işyerleri açılıyor, yeni iş imkânları oluyor...

Ne tür işyerleri var?

İşte, birisi bir market açıyor, işyeri açıyor... Herkes bir imkânlar sunmaya çalışıyor bir şekilde.

Bölgede hiç fabrika var mı?

Bir tane kereste fabrikası var, var da, orası işçi almıyor şu anda.

Yeni iş imkânları neler?

Mağazalar, marketler...

Çok inşaat var mı?

İnşaat olayı çok! Tabii Vezirköprü bayağı bir gelişti eskiye bakarak. Her taraf bina oldu, siteler oldu.

Vezirköprü'den İstanbul'a iş bulmak için geldiniz, şimdi aynı nedenle Vezirköprü'ye döndünüz. Pek değişiklik yok gibi...

İstanbul'da sıkıntı arttı, eskisi gibi değil, her şey pahalılandı. İstanbul daha ağır geliyor bizim gibi insanlara yani.

İstanbul artık sadece belli bir gelir üstündekilerin yaşadığı bir yer mi oluyor?

Ee tabii ki. Memur kesimi, kadrolu bir eleman sonuçta. Onlar daha iyi geçinir. Bizim gibilerin yaşaması mümkün değil. Kiralar olmuş 350-400 bin lira... Zor, hayat zor orada, daha zor yani. En azından eşim dostum, ailem burada, çevrem burada. Çarşıya çıksan herkesi tanıyorsun, merhabalaşıyorsun, oturup bir çay içiyorsun.

Çalışırken ne kadar ücret alıyordunuz?

Asgari ücret alıyorduk, mesaisi vardı. Elime 800-900 geçiyordu. Ama bütün bir ayım orada geçiyordu. 12

saat çalışıyordum. Birer saat de yolda geçiyordu. Ta Sefaköy'den Rami'ye gidiyordum, işyerim Rami'deydi. Sabah 6'ya çeyrek kala evden çıkıyordum, akşam 8'de eve geliyordum. Dinlenecek misin, oturacak mısın, yatacak mısın? Pazar mesai oluyordu, mecburî gidiyordun. "Yorgunum, dinleneyim" diymiyorsun.

Fabrika taşınınca, tazminatınızı aldınız mı?

Tabii aldık. Sağolsun, öyle bir şey yaşatmadılar. Başka işyerleri gibi değildi bizimkiler. İşçilerin alamadığı paralar varmış. Arada giriş-çıkış yapmıştım, mecburen. O yüzden yedi bin lira aldım. Tazminatın çoğu taşınmaya gitti, onbirinci aydan beri işsizim. Üç ay İstanbul'da durdum, bulamadım iş imkânı. Tazminat bitmedi, ama ne kadar dayanır, onu Allah bilir.

Belediyenin geri dönüş çalışması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Çok iyi bir şey yani. Teşekkür ediyorum, yardımcı oldukları için. Kolay değil bir araba tutup da memlekete taşınmak. Bilet paramıza kadar verdiler yani.

Söyleşi: Siren İdemen

2009'un ilk beş ayında 16 bin kişi belediyenin Göç Büroları'na köylerine taşınırken, bürolara kaç ailenin başvurduğu ise meçhul. Zira taleplerimize rağmen belediye, başvuruda bulunan ailelerin sayısını açıklamadı.

ye başlıyor. Bu tür bir küresel-liberal kent fantazmasının parmakla gösterilen örneği, inşaat-hizmet sektörü distopyası Dubai şehriden günde üç bin kişi, geride bırakılan arabaların mezarlığı haline gelen havalimanlarından ülkelerine uçarken, AKP de son yedi senedir hararetle uyguladığı küresel kent hülyalarından soğuk bir duşla uyanmak zorunda kalıyor.

İmece Grubu'nun Kent Raporu'na göre, 2002-2006 arasında İstanbul nüfusunun sanayideki istihdamı 1 milyon 781 bin 943 çalışandan 1 milyon 250 bine düştü. Söz konusu dönemde açılan 47 alışveriş merkezi, 650 lüks konut sitesi, 16 plaza gökdelen ve 11 bin yatak kapasiteli lüks otelleriyle İstanbul, açıkça tüketim ekonomisine dayalı bir hizmet sektörü vahasına dönüştürülmeye çalışılıyordu. Bu durumu Ahmet Altan gibi sıfır numara liberaller "Büyük bir ihtimalle bütün dünya hizmet sektörü denilen tek bir sınıfın içinde toplanacak, herkes birbirine hizmet edecek... Mülkiyet ortadan kalkmayacak, ama 'mülksüzlük' ortadan kalkacak, herkesin bir mülkü olacak" diye müjdeliyordu. (Taraf, 29 Ağustos 2008) Oysa bu geçiş süreci boyunca İstanbul koyu bir üretim desantralizasyonuna uğrarken, şehirden çıkan fabrikalar sadece Anadolu'nun ucuz emek gücüne değil, Mısır gibi devlet tahakkümü altında ezilen işçileri sömürmek üzere ülke dışındaki "serbest sanayi" bölgelerine kayıyor. Böylece İstanbul'un yoksul sınıflarının akıbeti de, küresel solun "eşitsiz coğrafi gelişim", liberallerinse "küreselleşme" dediği, sermaye ve şirketlerin ferahfeza dolaşımına izin veren, ancak iş emeğin serbest dolaşımına gelince ulus-devletçiliği elden bırakmayan sürecin sultasında şekillendiriliyor.

"Nöbetleşe yoksulluk"tan "müebbet yoksulluğa"

Yerel seçimler sonrasında en son örneği Altınşehir'de yaşanan, AKP'nin beş yoksul mahallede giriştiği semahıraş yıkım süreci de bu genel tablo içinde yerli yerine oturuyor. Kamu arazilerini gerek orta-üst sınıflar için rezidans ve konut alanlarına, gerekse "gelmekte olan" yüksek hizmet sektörünün gökdelen bloklarına zincirleme bir rant yoluyla aktaran TOKİ, sanayiden diskalifiye edilmiş gecekondu mahallelerini de yıkarak emlak zincirini genişletmeye çalışıyor. Birinci elden başbakan tarafından örgütlenen TOKİ rant ağı ise Oğuz Işık ve Melih Pınarcıoğlu'nun "Nöbetleşe Yoksulluk" (İletişim, 2001) olarak ad-

İnşaat-hizmet sektörü distopyası Dubai şehriden günde üç bin kişi, geride bırakılan arabaların mezarlığı haline gelen havalimanlarından ülkelerine uçarken, AKP de küresel kent hülyalarından soğuk bir duşla uyanmak zorunda kalıyor.

landırdığı, enformel sektörde çalışanların örgütlediği ve çoğu kez enformel yapı stoğuna dayalı, "yoksulluğun kente daha sonra gelen kuşaklara aktarıldığı döngüsel sistemi" yerle bir ediyor. Böylece şehre sonradan gelenler ucuz kiralık konut bulmaktan yoksun kaldıkları gibi, bir şekilde gecekondu mahallelerinde enformel dayanışma ağlarıyla kente tutunmuş kitleler de güvencesizleştiriliyor. Enformel sanayi işçiliğinin azalmasıyla onlar da "yeni yoksul" kitlelere dahil oluyorlar. Böylece, Bediz Yılmaz'ın "Nöbetleşe Yoksulluktan Müebbet Yoksulluğa" başlıklı makalesinde (Toplum ve Bilim, sayı 113) tespit ettiği gibi, Tarla başındaki ucuz kiralık evlerinden sürülmeye çalışılan ve nöbetleşe yoksulluğun kabul görmüş, gönüllü katılıma da-

yalı, dayanışmacı yoksulluğuna eklemelenemeyen, "müebbet yoksulluğa" mahkûm Kürt göçmenlerinin durumu tüm metropole yayılıyor.

Çözer gibi yapmak

Peki, AKP hükümeti müebbet yoksulluğu kentlerde sürdüremeyen ve kırsala geri çekilen aileler için ne gibi çözümler öneriyor? İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Yoksul Sevk Zabıta Amirliği bünyesinde on yıldır faaliyet gösteren Göç Büroları, kriz sonrası otogarlarda açtıkları ofislerle memleketlerine geri dönmek isteyen aileleri ücretsiz "sevk ediyor". İstanbul'un çeşitli mahallelerinden ailelerin eşyaları bir kamyonu yüklenip sırasıyla göç edilen bölgelere geri gönderilirken, ailelere ücretsiz otobüs biletler veriliyor. Başvuran ailelere herhangi bir mülke sahip olmamaları ve sosyal güvenceden yoksun bulunmaları ön şartı koşulurken, Zabıta Müdürlüğü, 2008'de bu hizmetten yararlanan ailelerin bir önceki yıla göre yüzde yüz artarak 558'den 1144'e çıktığını açıkladı. 2008'e kadar son on sene içinde 25 bin 434 kişi bu yolla köylerine gönderilirken, belediyeden edindiğimiz bilgiye göre, 2009'un ilk beş ayı ile beraber, toplam sayı 41 bin 484 kişiye ulaştı.

Tarım nüfusunu yüzde 10'un altına çekmeye niyetlenen, reel işsizlik oranını hasıraltı etmek için tarımda istihdam oranlarını yüksek gösteren AKP'nin bir milyonu aşan tersine göçmen için önerdiği çözüm, Erdoğan'ın İstanbul'a vize uygulamasından murad ettiğinin realize edilmiş haline benziyor. Oysa, Türkiye'de vuku bulan tersine göç dalgası kent ile kırsal arasındaki yeni yoksulların yeni acılarını hepimizin suratına vuruyor.

Ulus Atayurt

Mayın gibi çocuklar geliyor

Tıpkı kentsel dönüşüm yüzünden yerinden edilen ailelerde olduğu gibi, tersine göç sürecinde de en çok etnik ayrımcılığa uğrayan kesimler mağdur ediliyor. Onlarca yıldır İstanbul - Kağıthane'nin Yahya Kemal mahallesinde yaşayan Romanların yerlerinden edilme sürecini ve tersine göç sonrası çıktıkları sefaleti Oğuz Karabeli'yle yaptığı "Kağıthane" belgeseliyle kayda geçen Belgin Cengiz'e bağlanıyoruz...

Kağıthane'de Yahya Kemal mahallesi-nin yerinden edilme süreci nasıl işledi, belediyenin tavrı, önerileri neydi?

Belgin Cengiz: 2006 başında İstanbul Kağıthane ilçesi Yahya Kemal mahallesinde belediyenin yoğun ısrarı ve tebliğatları sonucunda yaklaşık 100 civarında ailenin evlerinin yıkılmasına ilişkin süreç başladı. Bu ailelerin tamamı Roman kökenli ve birbirleriyle akraba. 1946'da Trakya'nın çeşitli yerlerinden gelip yerleştikleri Yahya Kemal mahallesinde önceleri teneke evlerde oturmuşlar. Ardından 1980'lerin sonlarına doğru yine belediyenin teşvikiyle yaptıkları tuğladan evlere geçmişler. Aileler, dönüştürülecek kâğıt, plastik benzeri atıkları toplayarak geçiniyor. Yıkım kararının ardından ailelerle belediye arasındaki görüşmelerde, belediye önce başka bir ilçeye bağlı bir arsada inşaat halinde olan bir binaya yerleşmelerini önerdi. Bu teklif ailelerin borçlanmasını da beraberinde getiriyordu. Sonra nedensiz yere tekliflerinden vazgeçerek bu kez evlere enkaz bedeli adı altında, metrekare hesabı, 7 ila 30 bin lira arası para önerildi. Aynı anda kimi zaman çevik kuvvet eşliğinde zorla, kimi zaman da kendilerini nasıl savunmaları gerektiğini bilmeyen ailelerin belediyenin önerdiği parayı almamalarıyla evlerinin yıkımları yapıldı. Anlaşma, kiracılar için de sadece 2 bin liralık enkaz bedeli içeriyordu. Aslında, halihazırda ülkenin kayıt dışı ekonomisi içinde yer alan, yoksulluk sınırının en alt kesimindeki bu aileler için 30 ila 60 metrekare arasında değişen küçük gecekonduları yaşamlarının tek güvencesiydi. Küçük çatı altında bir arada yaşamak, dayanışma içinde yoksullukla başa çıkmak ve Roman olmalarından kaynaklanan kültürel farklılıklarını, dışlanma ve ötelenmelerini bir arada giderebilmek onlar için çok önemliydi.

Kağıthane'den uzaklaştırılmak bu aileler için ne ifade ediyor?

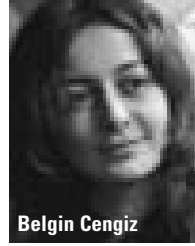
Altmış yıldan beri burada yaşayan Yahya Kemal mahallesi sakinleri geri-dönü-

şüm için toplayıcılık yaparak elde ettikleri gündelik kazançlarıyla, yoksul da olsalar, ayakta durabiliyorlardı. En azından çocuklar okula gidebiliyor, evlerde yemek pişiyor, gençler evlenebiliyor, kışın yine geri dönüşüm aracılığıyla sağladıkları malzemelerle ısınabiliyor, ev eşyalarını, giysilerini aynı yöntemle temin ediyorlardı. Bu onların en temel geçim kaynağı ve mesleği idi. Çoluk çocuk, genç yaşlı tüm mahalleli geri-dönüşümü yaşamaları için gerekli ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir meslek olarak görmekteydiler. Zaten öteki mesleklere geçiş yapmak, daha düzenli iş sahibi olmak gerek toplumsal önyargılar yüzünden, gerekse de sürekli yoksulluğun getirdiği kalkınamama, gelişememe hali nedeniyle oldukça zor. Ancak evlerinin zorla yıkılmasıyla

Kağıthane'den göçe mecbur edilen ailelerin çoğu Trakya'nın çeşitli bölgelerinde işsiz, derme çatma barınaklarda. Çocukların eğitim süreçleri durdu, eskisi gibi gülmüyorlar. Bu travma mayın gibi çocuklar yetiştiriyor.

birlikte aileler dağılmaya başladı. Aldıkları yıkım bedelleri ya da 2 bin lira kira yardımıyla ev bulmak dahi zorlaştı. Özellikle Roman olmaları ve meslekleri yüzünden insanlar onlara ev kiralamaya yanaşmadı. Bir kısmı Trakya'ya gidip daha zor koşullarda, işsiz güçsüz yaşamaya çalışırken, birkaç aile civarda tek odalı ev alıp yerleşti. Geri kalanların önemli bir bölümüyse bugün evsiz yaşıyor. Ya maaile küçük pikaplarında ya da kartondan, battaniyeden yaptıkları barınaklarda yaz-kış yaşamaya çalışıyorlar. **Evsiz kalanlara da fazla bir şey önerilmemiş, tapusuzlar ne durumda?**

Tapusuzlar sokakta kaldı. Üstü başı tertemiz, mahallesinde mutlu yaşayan pek çok aile, kışları duvar kenarlarına yaptıkları sığınaklarda, yazları ise yıkılan mahallelerinde kalan birkaç aileyle dayanışma göstererek yaşıyor. Ekmeklerini kazandıkları mahallelerinden uzaklaşamıyorlar, ancak sokağa düştükleri için ge-

Belgin Cengiz

Belgin Cengiz - Oğuz Karabeli imzalı "Kağıthane" belgeseli uluslararası festivallerde gösteriliyor

rek sağlık, gerekse de temel ihtiyaçlarının giderilmesinden tamamen mahrum kaldılar. Bu süreçte pek çok insan ağırlaşan yaşam şartları yüzünden sağlık sorunları yaşıyor, hatta bir kısmı kısa sürede yaşamını kaybetti.

Mahallenin çeribaşı Cemil Akmaca, Romanlar arasında "göçerliğin" tekrar başlamak zorunda olacağını söylüyor. Bunun karineleriyle karşılaştınız mı?

Düzenli göçebelik ya da yüz yıl öncesinde bildiğimiz anlamda göçebelik yaşamıyor. Yani, nereye neden gideceğini bilen ve topluluk halinde göç ederek iktisadî ve yaşamsal koşullarını bu şekilde kurumsallaştırmış göçer aileler değiller artık. Şu anki yoksulluk eksikli göçebelik, modern dünyanın nereye gideceği belli olmayan, neden gitmek zorunda olduğunu bilmeyen, hatta gitmek istemeyen, ama zorunlu kaldığı için bir sokaktan, bir şehirden diğerine evsiz barksız, çadırsız dampsız biçimde ve birbirinden kopuk, en fazla birkaç kişinin yan yana durabildiği hareket halidir. Bu durum, yaşamsal ya da iktisadî anlamda varolmak için yapılmış bir seçim değil, baskı altında olan insanların çözüm bulamadıkları için yaptıkları bir hareket. Çeribaşı Cemil Akmaca, bu hareketi geriye dönüş olarak tanımlamaktan ziyade, bir bitişin, sonun başlangıcı olarak görüyor. Geçmişin göçerleri kültürel-yaşamsal bir ifade olarak seçerlerdi göçmeyi, bugün yaşanansa ekonomi-politik bir sürgün. Belediye yetkilileri başta "geldikleri yere gitsinler, onlar buranın insanı değil" diyordu. Onlara göre, şehrin çöplerinden geçinmeye çalışan bu insanlar, "esmer vatandaşlar" şehrin beyaz ve ışıltılı binalarına, yaşamına ve beyaz aksanlı sözcüklerine uygun gelmiyordu. Tıpkı Sulukule, Küçük-bakkalköy, Sarıgöl ve diğerleri gibi, yoksula ve esmer olana, baldırı çıplaklara tahammülsüzlük ve İstanbul'u onlara hak görmeme tavrıdır bu.

İstanbul'da hayatta kalmaları zorlaşan ve Trakya'ya göçen ailelerle ilgili yaptığınız araştırma nasıl bir tablo çiziyor?

Trakya'ya giden aileler buradaki koşullardan daha geride. Sınırın da altındaki yoksullar artık onlar. Göz önünden uzaklaştırılarak yoksulluk sorunu ertelenmiş gibi duruyor. Oysa bu insanların her biri İstanbul doğumlu, birkaç kuşak öncesinden İstanbullular. Kırsal yaşamı biliyorlar. Onları yerinden eden siyasetçilerden, yerel yöneticilerden daha "İstanbullular". Dışarıdan gelen kim? Dışlanan kim? Göçe mecbur edilen ailelerin çoğu Trakya'nın çeşitli bölgelerinde işsiz, derme çatma barınaklarda. Çocukların eğitim süreçleri durdu, eskisi gibi gülmüyorlar. Geleceğe miras olarak evleri yıkılan, sınıftan, renginden ötürü dışlanan çocuklar bırakılıyor. Bu travma, mayın gibi çocuklar yetiştiriyor. Bu çocuklardan ne beklenebilir, nasıl yarının temsilcileri olabilirler, nasıl istenmedikleri bir dünyanın sorunsuz parçaları olabilirler? Gönüllü gittikleri söyleniyor. Eğitim eksikliğinden yasal haklarını savunamayan aileler neye gönüllü olduklarını biliyorlar mıydı?

FİLİSTİN’İ LEYLA HALİD’DEN DİNLEMEK

Tayyip, sözünün arkasında dur!

Filistin Halkıyla Dayanışma Derneği’nin 23-24 Mayıs’ta İstanbul’da düzenlediği Uluslararası Ortadoğu ve Filistin Konferansı’nın konukları arasında efsanevi gerilla, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi’nin önde gelen ismi Leyla Halid de vardı...

Leyla Halid, önce 1969’da, sonra 1970’te iki uçağın kendi tabiriyle “rotasını değiştirmek” suretiyle gönüllerde taht kurdu. Yalnızca Filistin Halk Kurtuluş Cephesi’nde ve Filistin’de değil, dünyanın her yerinde direnişin yüzlerinden biri olmuştu. İsrail’in Filistin’de işlediği cürmün gündeme gelmesinden hoşlanmayanlar, onun bir “terörist” olduğuna dünyayı inandırmak için çok uğraştı. Ama olmadı. Zira, sırtında keleş’i, başında kefiyesi, yüzünde eylem halinde olmanın verdiği hürriyet hazzını imleyen tebessümüyle çektiği fotoğraf, zalimlerle mücadele tarihine vicdanıyla bakan herkesin gözünün önündeydi. Söyleşi esnasında, Leyla Halid artık 60’lı yaşların sonlarına yaklaşmış bir politikacı olmasına rağmen, en ufak bir uyarıcıyla o fotoğraftaki haline dönüveriyordu. Ertesi gün, tamamen tesadüf eseri “Ça-

kal” Carlos’la telefonda konuşmasına tanık olduğumuzda, halinden, beden dininden bir anda eski günlere döndüğü hissediliyordu. Carlos’la konuştuktan hemen sonra, biraz da geç kalarak katıldığı oturumun programı bir tuhaftı. Filistinli konuşmacılar masada oturur-

Oslo’dan önce ortada İslâmî hareket yoktu, ama Oslo’dan sonra, 2006 seçimlerinden galibiyetle çıktılar. Batı, seçim sonuçlarını kabul etmek istemedi, oysa bizler insanlarımızın demokratik yollarla verdiği bu karara saygı duyduk.

ken, Filistin Halkıyla Dayanışma Derneği, kendi perspektifini deklare ediyordu. Leyla Halid’in apar topar girdiği salonu dinlediği kendi hikâyesiydi, ama bambaşka bir çerçeveden. Filistin çözümünün “küçük burjuvalar”ın harekete dahil edilmesi ya da edilmemesi gibi bir se-

bepten fraksiyonlara ayrıldığını duyunca bir an yerinden kalkar gibi oldu. İhtiyatı elden bırakmayıp neredeyse yarım saat süren Türkiye’li Filistin tarih yazımını dinledi, notlar aldı. Konuşma sırası geldiğinde “bir sunum yapacağım, ama önce yanlış bildiğiniz şeyleri düzeltmem lâzım” dedi. Düzelttiği ilk meselelerden biri, kendisinin Filistin tarihinin ilk kadın gerillası olduğu yolundaki bilgiydi. Leyla Halid’in uçak kaçırma eylemleri esnasında kod adı olarak aldığı Şadia el Gazali vardı mesela. Şadia’dan önce de kadınlar Filistin mücadelesinin hem de her aşamasında yer almışlardı. Filistin solu, “küçük burjuva” gibi tanımlamalar kullanmıyordu, çünkü orası Filistin’di. Orada hep hayat-memat meselesi vardı. Onlar İsrail cezaevlerindeki Filistinlileri serbest bırakmak için ne yapacakları, Oslo’da nasıl tavır alacakları gibi meselelerde fikir ayrılığına düşmüşlerdi. Eğer Filistin mücadelesine destek verilecekse, önce bunlar iyice bir anlaşılmalıydı. Konuşmasını, Carlos’un selamıyla bitirdi. Salon tek kelimeyle inledi. Konferanstan önceki gün, sabahın 9’unda buluştuk Leyla Halid’le. Yalnızca yarım saat söyleşebildik. Bitirirken “sonra devam ederiz” dedi. Devamını nasıl iple çektiğimi tahmin edersiniz... (A.Ç.)

Siz Hayfa’da doğdunuz, o zaman Filistin diye bir devlet vardı. Şimdi Filistinli bir politikacısınız, fakat artık Filistin diye bir devlet yok. Bu durum sizin için ne ifade ediyor?

Leyla Halid: Hiçbir Filistinli, ister kadın ister erkek olsun, son yüz yıl boyunca Siyonist hareketin saldırısından muaf olmadı. Bu saldırı 1917’de, hatta 1882’de ilk yerleşimciler geldiğinde başladı ve İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Siyonist hareket Avrupa’daki Nazi işgalinin ve soykırımın yarattığı avantajı da kullanarak, Filistin’e daha fazla yerleşimci göndermek için ihtiyaç duyduğu meşruiyet zeminini üretti. Kendi devletlerini inşa etme projesini bizim hayatımız pahasına gerçekleştirdiler. Filistinli olmak demek, adaletsizlik altında yaşamak demek. Ancak bu, adaletsizliği kabullendiğimizi göstermez. Aksine, Filistin halkı her daim devrimci bir öz taşıdı. 1936’da ve 1948’den sonra, bize diğer Arap ülkelerinin bir parçası olmamız önerildi. Kabul etmedik. Gençken Arap Ulusal Hareketi adlı partiye katılmışım. Henüz 15 yaşındaydım. Bu partinin programının ilk maddesi Filistin’in özgürlüğüne kavuşturulmasıydı ve bu yüzden orada olmam gerektiğine inanmışım. 1967’de yeni bir saldırıyla karşı karşıya kaldık ve İsrail, Filistin’in tamamını işgal etti. Silahlı mücadele başladığında da orada olmam gerektiğine inandım, kendi hakları için mücadele eden bir halkın parçası olmaktan gurur duyuyordum. Filistinli olmak, özgürlük savaşçısı olmak demektir. Bu bir halkın tercihidir. Ben onlardan biriyim ve Filistin halkının daha iyi günler göreceği, anavatanlarına dönecekleri, mülklerine, şehirlerine, köylerine dönecekleri, demokratik bir Filistin yaratacakları

umudunu taşıyorum.

Başladığı günden bu yana Filistin mücadelesinde neler değişti?

Devrimimizin başlangıcında ve İntifada süresince halkımız bir aradaydı. O dönemde İslâmî hareket diye bir şey yoktu. Fakat ilk İntifada'dan sonra, İslâmî hareket Hamas ve El-Cihad gibi isimlerle ön plana çıkmaya başladı. Elbette ideolojik farklılıklarımız var, ancak zaman ideolojik farklılıkları çözmek için uğraşacak zaman değil, şimdi asıl mesele işgal. Şu anda Filistin için en önemli şey, Filistin Kurtuluş Örgütü ve tüm Filistin temsilcileri tarafından ortaya konan program etrafında birleşmek. Oslo Anlaşmalarından önce ortada İslâmî hareket yoktu, ama Oslo'dan sonra kendilerini büyük bir hareket olarak sundular ve 2006 seçimlerinden galibiyetle çıktılar. İslâmî hareket Filistin yönetimi ve Arap ülkeleri tarafından engellemelerle karşı karşıya kaldı, aynı engeller uluslararası süreçlerde de karşılarına çıktı. Batı seçim sonuçlarını kabul etmek istemedi, oysa bizler insanlarımızın demokratik yollarla verdiği bu karara saygı duyduk. Ne var ki Hamas, öncelikle, içerde kendisi için sorunlu gördüğü alanlara yoğunlaştı ve aslında ikincil olan bu sorunları zor kullanarak çözmeye çalıştı. Bunu reddettik, kınadık. Kabul edemezdik, çünkü halkımızı bölecekti. Sonunda bu da oldu, Filistin halkı bölündü, coğrafi olarak değilse bile, siyasi ve toplumsal mânâda bö-

Leyla Halid, 1971

Filistinli olmak, özgürlük savaşçısı olmak demektir. Bu bir halkın tercihidir. İsrail Filistin'in tamamını işgal etti. Silahlı mücadele başladığında orada olmam gerektiğine inandım. İşgal terörizmin ta kendisidir.

lündü, bu da Filistin halkının mücadelesini çok kötü etkiledi. İşte bu yüzden sürekli olarak müzakerenin, ulusal diyalogun öneminden söz ediyoruz. Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC) olarak bizler hem Hamas'ı hem de El Fetih'i bir araya gelmeye ve asgari müştereklerde buluşmaya davet ettik. Öte yandan, bizim kendi programımız var ve bu program pek çok noktada El Fetih'in programından farklı. 1967'den bu yana süren mücadele içinde, o kadar çok çatışmanın, çelişkinin üstesinden diyalog yöntemiyle

geldik ki, bu konuda artık çok deneyimliyiz. Oysa Hamas her şeyi zor kullanarak çözmeye çalışıyor ve bugüne kadar bu yöntemle alınmış tek bir olumlu sonuç yok. Bu çatışma ortamının yarattığı avantajı kullanarak düşmanımız İsrail Gazze'ye saldırdı. Filistin halkına değil, Hamas'a saldırdıklarını söylediler. Niçin öldürdüler o kadar insanı? Gazze'de bir soykırım yaptılar. Biz 2005'ten bu yana Filistinli taraflar arasında diyalog kurulması için pek çok girişimde bulunduk. Onca yıl direnmiş örgütler olarak ortak bir belge hazırlayıp diyalog zeminini oluşturmaya çalıştık. 2006 seçimlerinden sonra, bütün o farklılıklar, çatışmalar su yüzüne çıktığında, cezaevlerindeki Filistinliler bir başka belge daha ortaya koyarak siyasi ve toplumsal bir program

DİPNOT YAYINLARI

Hüseyin Aygün

Dersim 1938 ve Zorunlu İskân

Telgraflar, Dilekçeler, Mektuplar

DERSİM 1938 VE ZORUNLU İSKÂN

Telgraflar, Dilekçeler, Mektuplar
Hüseyin Aygün

"Dersim'in önce Osmanlılaştırılması, ardından da Türkleştirilmesi yolundaki teşebbüsün yüzyıllık hikâyesini Osmanlı'nın ve Cumhuriyetin Dersim raporları üzerinden veren Hüseyin Aygün'ün bu çalışması, bu hikâyenin son halkasını teşkil eden 1938 İsyanının ardından takip edilen devlet siyasetinin resmi dokümanını yapan kimi belgeleri de ilk kez bilgilise sunuyor. Devrin iskan müdürü Reşad Tanyeri'nin resmi yazışmalarından oluşan belgeler Dersim İsyanının karışıkta kalmış bir yüzüne ışık tutuyor. Kitap boyunca konu edilen Dersim raporları ve son Dersim İsyanının ardından gerçekleşen sürgünlere dair belgeler iki temel hususa işaret ediyor. İlk husus şu: 1937-8 Dersim İsyanı, Cumhuriyet dönemi Kürt ayaklanmaları içerisinde sivillere yönelik eziyetin ve kıyımın en şiddetlilerine sahne olmuş gibidir. İsyan açıkça kıskırtılmış, ardından da isyancılarla beraber aileleri ve hatta isyana iştirak etmeyenler eziyete ve kıyımın maruz kalmıştır. Binlerce isyancı ve sivil vatandaş öldürülmüş, kalan on binlercesi sürgün edilmiştir. Zaten, Dersim İsyanı esnasında gerçekleşen kıyımın hacmi en açık biçimde bir resmi belge gösteriyor. Genelkurmay Başkanlığı Harp Dairesince yayımlanan Türkiye Cumhuriyetinde Ayaklanmalar adlı meşhur kitap (Reşat Halil, 1972), Dersim İsyanı esnasında 17 günde yapılan tarım hareketinde ölü ve diri 7954 kişinin ele geçirildiğini ve 1019 silahın toplandığını rapor etmektedir. Topu topu birkaç on bin kişinin yaşadığı bir havaliden 7954 kişinin ölü ve diri ele geçirilmiş olması kadar, ele geçirilen kişilerle yakalanan silahların sayısı arasındaki bariz örtüşme, isyan esnasında vuku bulan eziyetin derinliği hakkında yeterince şey söylüyor olsa gerek. Raporların ve belgelerin işaret ettiği ikinci önemli husus da şu: Dersim (ve belki Kürt) meselesinin halinde Osmanlı ve Cumhuriyet devirleri arasında bariz bir süreklilik mevcuttur. Dersim islahat raporları ve Tanyeri belgeleri, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri arasında mantık, terminoloji, enstrümanlar ve failler açısından açık bir devamlılığa işaret ediyor." diyor. Mesut Yılmaz

dipnot yayınları

Selânik Caddesi 84/31 Kızılay - Ankara Tel: (0 312) 419 33 31 Faks: (0 312) 419 33 31 dipnotkubesi@yahoo.com

önerdiler. Hamas ve El Cihad da dahil olmak üzere tüm fraksiyonlar bu konularda anlaştı. Bu belgeler ulusal birliği sağlayabileceğimiz asgarî müşterekleri belirlemek açısından yeterlidir. Aynı zamanda bu birlik demokratik bir yöntemle de desteklenmeli. Bu konularda anlaşmaya vardık. Fakat Hamas, sorunları silahla çözmeye kalkıştı, Filistin sağına silahlandırdı, bu da hem Filistin içinde hem de dışında Filistinlilere zarar verdi. Filistin mücadelesinin yeniden gerçek hedefe yönelebilmesi için diyalog ortamı oluşturmaya çalışıyoruz.

Filistin solunun bugün durumu nasıl?
Sol fraksiyonlar bir araya gelip bir demokratik ana akım oluşturmak ve diğerlerini de buna dahil etmek istiyorlar. Bunu yaparsak, insanlar kendilerini Hamas'ı ya da El Fetih'i desteklemek zorunda hissetmeyecek. Halkımız El Fetih ve Hamas arasında bölünmüş gibi görünmüyor, ama bu doğru değil. Bunlar elbette iktidar sahibi iki büyük hareket. Ama biz birlik inşa etmenin ve gerçek düşmanımızla mücadeleye devam edebileceğimiz bir zemin oluşturmamızın gerekliliğine inanıyoruz. İktidar aramıyoruz, çünkü bu bir ilüzyon. Herhangi bir İsrail polisi Mahmud Abbas'ı da, İsmail Haniye'yi

de kontrol noktasında durdurup alıko-yabilir. Dolayısıyla, direnişi yeniden örgütlememiz ve bunun yalnızca bir aşama olduğunu ortaya koymamız gerekiyor. Şunu söylemeye çalışıyorum: Bütün eylemlerimizin Tel Aviv'deki Siyonist yönetime karşı direnişe hizmet etmesi gerekiyor. Orada şu anda bir hükümet değil, bir çete var ve o çete İsrail'in en fanatik sağcılarının oluşuyor. Dolayısıyla, bir an önce harekete geçmek zorundayız ve bu hareket de bir yanı sıra direnişe, diğer

Erdoğan'ın Davos'ta yaptığı çıkış halkımızın saygısını kazandı. Ama, Türkiye'nin İsrail'le ne düzeyde ilişkileri olduğunu biliyoruz, bu ilişkiler askerî düzeyde hayli yoğun. Erdoğan'ı sözünün arkasında durmaya çağırıyorum.

yanıyla da demokrasiye dayanmalı. Ayrıca toplumun hiçbir kesimi zor kullanarak ya da başka bir şekilde direnişin dışında bırakılmamalı. Filistin solu olarak bir sosyal program oluşturmaya da katkıda bulunmaya çalışıyoruz; bu programın amacı, demokrasinin ve siyasi katılımın yollarının açılması. Kitleleri Filistin halkının evlerine dönüşünü sağlayabilmek için harekete geçirmek zorundayız; onların sesini duyurmalı, direnişi desteklemeli, Bilemiş Milletler'in 194 sa-

yılı İsrail'i Filistin halkının evlerine dönme hakkını tanımaya davet eden kararını uygulamak için baskı uygulamalıyız. Şu da var, Filistin sorunu yalnızca Filistinlileri ilgilendirmiyor, tüm Arap dünyasını ve nihayet tüm uluslararası camiyayı ilgilendiriyor. Dolayısıyla, hatlarımızı sağlam oluşturmamız. Karşımızdaki sadece İsrail değil, Siyonist hareket uluslararası düzeyde örgütlenmiş durumda. Ayrıca, Batı dünyasında da güçlü müttefikleri var.

Filistin sorunu karşısında Türkiye'nin aldığı pozisyonu nasıl değerlendiriyorsunuz? Başbakan Erdoğan'ın Davos'ta yaptığı konuşmanın sizin için bir anlamı var mıydı?

İsrail'i uyguladığı politikalarından vazgeçirmeye yönelik her girişimin başımızın üstünde yeri var. Türkiye İsrail'le Suriye arasında arabulucu rolü oynamaya çalıştı. Türkiye'nin bölgesinde önemli bir rol kapmaya ve bölgesel güç olmaya çalıştığını biliyoruz. Başbakanınız Erdoğan'ın Gazze saldırılarına ilişkin Davos'ta yaptığı çıkış halkımızın saygısını kazandı. Herkes kendisine minnettar oldu. Davos'ta bunu yapmak önemliydi. Ama Türkiye hükümetinin İsrail'le ne düzeyde ilişkileri olduğunu biliyoruz;

ALO, ÇAKAL?

Esselâmunaleyküm...

Leyla Halid: Ve aleykümselâm. Nasılsın Carlos?

Carlos: Sabır, sabır, Leyla. Sen nasılsın?

Leyla Halid: İyiyim. Sen büyük bir insansın. Herkesten sana en sıcak selâmlar.

Carlos: Allah onları mübarek kılsın. Ayaklarımız Filistin'i özledi. Gözüm Filistin'de. Fazıl Duygun kardeşim İngilizce konuşmamızı rica etmişti. İstersen İngilizce devam edelim. Peki, sen nasılsın Leyla?

Leyla Halid: Filistin'de çok kötü durumlarla karşılaştık, biliyorsun. Gazze saldırısı, İsrail kuşatması, malûm bölünmüşlük ve Tel Aviv'deki yeni Netanyahu-Liberman çetesi.

Carlos: Liberman, direniş açısından aslında iyi bir figür, çünkü o, tüm diğerlerinin düşünüp de söyleyemediğini diğlendiriyor.

Leyla Halid: Evet, transfer meselesi mesela... (İsrail'deki bazı Arap şehirlerinin, gelecekteki bir Filistin devleti bakımından Batı Şeria'ya yakın yerlere taşınması görüşü)

Carlos: Hepsinin aklında olan bu, fakat telaffuz etmeye cesaret edemiyorlar. Liberman buna cesaret ediyor. Buysa direnişin çıkarımadır bence. Liberman tüm Filistinliler ve Filistin direnişi için bir abluka planlıyor. Bu durumda Ramallah'taki işbirlikçilerin önleri kesilmiş oluyor. Artık ihanetlerini aynı çizgide daha fazla sürdüremeyecekleri bir engel önlerinde dikiliyor.

Leyla Halid: Yazabiliyor musun? Bir kitap meselesi?

Carlos: Yazıyorum, yazıyorum. Hemen her gün yazıyorum.

Leyla Halid: Peki, yayınlayacak mısın?

Carlos: Kastettiğin hatıralarım ise, onları Amman'da Kasım 1992'de yazıp bitirdim, Amman'da Mart 1993'te iki nüshasını güvendiğim insanlara gönderdim. Benim hatıralarım çok ha-

retli, çok sert şeyler, takdir edersin. Sözünü ettiğim kişiler güvenilir insanlar, hiç kimseye bunları göstermiş değiller. Onlara ya ben öldükten sonra yahut 1993 itibarıyla aradan yirmi yıl geçtikten sonra bu hatıraların yayınlanabileceği talimatını verdim. Ama şimdi bile yayınlanamayacak kadar sert şeyler.

Leyla Halid: Anlıyorum.

Carlos: Saddam vefat etti, ancak Kaddafi hâlâ sağ, malûm. Hal böyle olunca, kimi muhtemel sonuçları düşünmek durumundayım. Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nden bahsediyorum, işte orada.

Leyla Halid: Şayet elimize geçerse onu muhafaza edebiliriz.

Carlos: Buradan kimseyle temasa geçemem.

Aynıyle vaki: Bu fotoğraf, Leyla Halid'in "Çakal" Carlos'la yaptığı telefon görüşmesinin resmidir... Sene '94, haftalık Express'te, "Carlos'la görüştük" diye bir makara kapak yapmıştık. Kismette 15 sene sonra gerçek bir Carlos haberi yapmak varmış. Fazıl Duygun'a bin teşekkür.

Söylediğim gibi, her şey hâlâ çok sıcak ve sert. Şu an emin ellerde. 1991-93 arasında bir süreliğine Amman'daydım ve bu süreyi böyle değerlendirdim. Orada birisiyle görüştüğünü biliyorum. Kimden bahsettiğimi anlıyorsun, değil mi?

Leyla Halid: Evet, tabii.

Carlos: Ondan bir haber aldın mı?

Leyla Halid: Onu araştırıyordum ben de. Ancak henüz karşılaşamadım.

Carlos: Ona ne olduğunu araştır lütfen. Çünkü onu bize karşı kullanmaya çalışıyorlar.

Leyla Halid: Biliyorum.

Carlos: Ortadan kayboldu. Bir manipülasyon olabilir, biliyorsun.

Leyla Halid: El-Hayat gazetesine verdiğin bir söyleşi okudum.

Carlos: Yıllar önceydi.

Leyla Halid: Evet, söyleşi yapan Ghassan Charbel, onu kitabında yayınladı. O dönem hadiselelere dahil olan (FHKC'deki) yoldaşların hikâyesini anlatıp senin söyleşini de kitaba eklemiş. Kitabın ismi "Karakutunun Sırn". Kitabı görmüş müydün?

Carlos: Hayır. Arapça mı, İngilizce mi?

Leyla Halid: Ben Arapçasını okudum. İngilizcesinin basılıp basılmadığını bilmiyorum.

Carlos: Lütfen kitabı bulmaya çalış ve onu eşim Isabelle'e gönderiver. Kendisi benim esas avukatımdır aynı zamanda.

Leyla Halid: Hatırlarsan, soruları eşin vasıtasıyla sana göndermiş, cevapları da yine eşin vasıtasıyla senden almıştı.

Carlos: Hatırlıyorum, hatırlıyorum.

Leyla Halid: Ashında, eşinin Ghassan'ın kendisinden alması lâzımdı kitabı. Ghassan şimdi Londra'da.

Carlos: Haklısın, telefon numaraları olacaktı zaten eşimde.

bu ilişkiler yalnızca diplomatik değil, askerî düzeyde de hayli yoğun. Bu da meselenin en önemli yönü. Madem böyle bir tavır takındı, şu halde bu tavrı bütün alanlara yaymanın tam zamanı, bütün o askerî ilişkilerin sorgulanması gerekir. Filistinliler düşünüldüğü kadar naif insanlar değil. Hangi ülkenin ne tür bir çıkar peşinde koştuğunu anlayabiliriz. Türkiye hükümetini, özellikle Erdoğan'ı sözünün arkasında durmaya çağırıyorum. Dışişleri bakanınız Ahmet Davutoğlu ve cumhurbaşkanınız Abdullah Gül, İsrail'in sözümona güvenlik gerekçesiyle inşa ettiği duvarı "ırkçılık duvarı", "utanç duvarı" olarak adlandırdı. Bütün bunlar sözde kalmasın. Bunun yanında, Türkiye halkının Filistin mücadelesini desteklediğini biliyoruz. Fakat bu yeterli değil. Sizin de aracılığınızla Türkiye hükümetini sözünün arkasında durmaya ve somut adımlar atmaya çağırıyorum. Filistin halkı Erdoğan'ın çıkışı sloganlar ve gösterilerle kutlarken, bir yandan da "keşke böyle bir Arap liderimiz olsaydı" diyordu. Chavez için de aynı şeyi söylüyorlar. Ama Chavez'in Erdoğan'dan bir farkı var: O, ülkesinin İsrail'le her türlü ilişkisini kesti. Bunu şimdi yapın demiyoruz.

Ama bu ülkeyi boykot edebilirsiniz. **Çok umutlanmamak lâzım, zira AKP hükümeti, Türkiye'nin nehirlerini bile İsrail'e satma niyetinde...** Biliyorum, biliyorum. Uluslararası ilişkileri anlayabilirim, fakat yine de karar vermek zorundasınız kurbanla mı cellatla mı birlikte hareket edeceğinize. İsraililer, yani ülkemizi işgal edenler katliamlar yapıyor, bize karşı terör uyguluyor, insanlarımızı cezaevlerine tıkıyor, öldürüyor, kendi yerleşim alanlarını genişle-

Filistin halkı Erdoğan'ın çıkışını kutlarken "keşke böyle bir Arap liderimiz olsaydı" diyordu. Chavez için de aynı şeyi söylüyorlar. Ama Chavez'in Erdoğan'dan bir farkı var: O, ülkesinin İsrail'le her türlü ilişkisini kesti.

tiyor. Netanyahu tek devlet çözümünü tanımıyor. İsrail bunu bile kabul etmiyor. Türkiye karar vermek zorunda, Filistin mücadelesini destekleyecek mi, desteklemeyecek mi? Ama aynı zamanda bunu uygulamalarında da göstermek durumunda. **Türkiye'nin Kürt sorununa ilişkin uygulamaları bu konuda nasıl bir politika izleyeceği konusunda ipucu veriyor mu?**

Kürt sorunu çok karmaşık bir sorun. Kürtler dört ülke arasında bölünmüş durumda: Türkiye, Suriye, İran ve Irak. Bu tarihsel bir adaletsizlik. Kürtlerin haklarına her yerde riayet edilmek zorunda, ister azınlık olsunlar, ister olmasınlar. Ve bildiğim kadarıyla Türkiye'de hiç de azınlık sayılmazlar. Türkiye Kürtleri vatandaşları olarak görmek, haklarını tanımak ve onlarla ilişkilerinde daha erdemli davranmak zorunda.

İlk uçak kaçırıldığında, hedefiniz İzak Rabin'i kaçırmaktı, çünkü yüzlerce Filistinlinin öldürülmesinden sorumluydu. Ancak Rabin o uçakta yoktu. Yıllar sonra Rabin Nobel Barış Ödülü'nü aldığı anda ne hissettiniz?

Ben uçakta Rabin'in olacağını bilmiyordum, liderlerimiz gidip uçağı kaçırma-mızı söylediler, önemli biri olacaktı, ama kim olduğunu bilmiyorduk. Amacımız Rabin'i ele geçirip karşılığında İsrail hapishanelerindeki Filistinlileri serbest bırakmaktı. Fakat o Roma'da uçağına değiştirdi. Her neyse... Nobel kimin umurunda! Onun ne denli politik bir gündemle verildiğini biliyoruz. Bence işgalcilere böyle ödüller verilmemeli. Çünkü işgal terörizmin ta kendisidir.

Söyleşi: Ayşe Cavdar

Leyla Halid: Nasılsın? Sağlığın nasıl?

Carlos: Tecrid edilişimin ilk sekiz yılı sonunda, "ikinci tip diyabet" gelişti. Çok güçlük yaşadım.

Leyla Halid: Lütfen kendine dikkat et.

Carlos: Ediyorum. Eskiden daha kiloluydum, şimdi üstesinden geldim.

Leyla Halid: Biraz egzersiz falan yap.

Carlos: Bilvesile, sana söylemek istediğim bir şey var. El-Cezire tarafından George Habbaş hakkında yapılan programdan dolayı çok mutlu oldum, duygulandım. FHKC bünyesinde direnişe 1970 yılı temmuz sonunda Ürdün'de katılmıştım. Çünkü Filistin'in kurtuluşu için çizilen bu stratejiye inanıyordum. Bugüne kadar da bu stratejiye inanmaya devam ettim, hâlâ ediyorum. Bu stratejiyi 1969 yılında Moskova'da İngilizceden İspanyolcaya tercüme ettim, biliyorsunuz.

Leyla Halid: Evet.

Carlos: İşte bu stratejinin, Filistin topraklarında kurulacak bir Filistin devleti için bugün de hâlâ geçerli olduğuna inanıyorum. Müslümanlar olarak bizler çoğunluk olsak dahi, her Filistinlinin şerefli bir vatandaşı olacağı bir devlet. Orası herkes için mukaddes toprak...

Leyla Halid: Biliyorsun Carlos, 6 milyon insan Filistin'e geri döneceğiz. Biz değişmedik. Bir gün tüm Filistinliler olarak Filistin'e geri döneceğiz.

Carlos: Elbette. Arafat da zamanında bunu söylemişti bana. Yaşayan şahitleri vardır. "Devletimizi kurunca sana Filistin pasaportunu ben vereceğim" demişti. 1979'da Beyrut'ta söylemişti. Kuşkusuz bu sembolik bir mesele, ancak birçok mânâsı da olan bir hâdise. Bu aynı zamanda, Filistin davası için kendisini fedâ eden binlerce insanın hakkını da teslim edilesidir.

Leyla Halid: Carlos, cezaevinde olan Ürdünlü bir arkadaşımız vardı: Sultan al-Ajluni (1990'da iki İsrailli askerî öldürmekten mahkûm oldu). İsmi işittin mi bilmiyorum?

Carlos: Bu ismi biliyorum.

Leyla Halid: 17 yılını cezaevinde geçirdi, sonra

serbest bırakıldı. Şu anda belgesel program hazırlıyor ve bizden direnişe katılan yabancı uyruklu savaşımlar hakkında malûmat rica etti. Ona ilk isim olarak Carlos dedim. Venezüella'ya gidip ailenle ve arkadaşlarıyla tanışmak için hazır ve istekli. Ona bildiğim her şeyi anlatmaya hazırım ben de. Sanıyorum, ona eşinden bahsetsem iyi olur. Böylelikle gidip kendisiyle tanışabilir. Senin için münasip midir?

Carlos: Bu benim için büyük bir zevk olur. Elbette tanışmak üzere eşimi arayabilir. Biz de ona bir yoldaşı tavsiye edebiliriz. Böylelikle ailem ve arkadaşlarımla tanışma imkânı da bulur. Sen tavsiye ediyorsan şayet, benim için tamamdır. Her hafta buraya teklifler geliyor, her çeşit teklif. Ama doğrusu umursamıyoruz. Yalnız geçenlerde, Ebu Davud'la ilgili bir haber hazırlayan Polonyalı gazeteciler başvurdu, ben de telefonla konuştum kendileriyle.

Leyla Halid: Sana ulaşip ulaşamayacaklarını merak ediyordum ben de, bunu öğrendiğim iyi oldu.

Carlos: Eşimle temas kurarsa, görüşmeyi organize edebiliriz. İngilizce konuşabiliyor mu?

Leyla Halid: 17 sene cezaevinde kaldı, pek sanmıyorum, ama bu hususta kendisine yardımcı olacak birisini bulabiliriz.

Carlos: Eşimle temas kurması bakımından, İngilizce konuşabilseydi iyi olurdu.

Leyla Halid: En iyisi, ben oğlumu vazifelendirip sana göndereyim.

Carlos: Bak bu harika olur. Demek o kadar büyüdü ha?

Leyla Halid: Evet. Ya senin kızın nasıl?

Carlos: Şimdi 22 yaşında. Önce Venezülla'daydı ve inanabiliyor musun, Venezülla'da resmi mevkiilerde olan, ama aslen İsrailli bir takım istihbarat elemanları vardı çevresinde, başlarındaki adam da Israel Wiesel diye biri. Sonra Almanlar geldi ve Almanya'ya dönerse herhangi bir kanuni takibata uğramayacağını söylediler. Almanya'ya geri döndü ve şimdi orada kapana kısılmış bir halde.

Onunla olan irtibatımla ilgili bana şantajlar yapıldı, benimle oyun oynamak istediler, ben de bunları reddettim. Bu yüzden irtibat kuramıyorum onunla. Annesi Magdalena'dan boşanmışım, biliyorsun. Neticede kızım üç senedir irtibat kuramıyorum. Şu anda sanıyorum Münih'te bir üniversitede okuyor. Peki sen ne âlemdesin? Zamanında, herkes senin fotoğrafını taşıyordu cebinde. Savaşçılardan, senin fotoğrafını taşımayan hiç kimseyle karşılaşmadım. Bana sorduklarındaysa, "ben onu kalbimde taşıyorum" derdim.

Leyla Halid: O arkadaşın Isabelle'le irtibat kurmasını söyleyeceğim. Isabelle'in telefonunu ve adresini temin edeceğim.

Carlos: Isabelle İngilizce konuşur. Unutmadan, Salah Salah ne yapıyor?

Leyla Halid: Şimdi Beyrut'ta.

Carlos: Sanıyorum "Cephe" bünyesinde mücadeleyi bıraktı.

Leyla Halid: Hayır, hayır, hâlâ bizimle.

Carlos: Halen bir "Cephe" mensubu mu? Çok güzel. O politbüro mensubuydu çünkü. Sen halen politbürodasın, değil mi?

Leyla Halid: Öyleyim. Fakat politbüroyu sürekli yeniliyoruz.

Carlos: Biliyorsun, 1976'da ben de bir politbüro mensubuydum.

Leyla Halid: Carlos, şimdi burada katılmak zorunda olduğum bir toplantı var. Konuşma yapmak için bekleniyorum. Seninle görüştüğüm için büyük mutluluk duydum. Şimdi konuşma yapacağım salona giriyorum. Beni çağırıyorlar.

Carlos: Tamamdır yoldaşım, her şeyin en güzelini diliyorum senin için. Herkese çok selâm söyle.

Leyla Halid: Selâmını buradaki herkese iletacağım.

Carlos: Oradaki herkesi kucaklıyorum. İnşallah en kısa zamanda görüşmek üzere.

Leyla Halid: Allahaismarladık Carlos.

Carlos: Selâmetle kal Leyla.

Çeviren: Fazıl Duygun

İsrail'in arkasından konuşmak kolay!

Uluslararası Ortadoğu ve Filistin Konferansı'nda gündeme getirdiği "İsrail'e Karşı Kültürel ve Akademik Boykot"la dikkatleri üzerine çeken Bir Zeit Üniversitesi öğretim üyesi Rana Barakat'la "İsrail işbirlikçisi" olmamanın yollarını konuştuk...

Filistinli akademisyen Rana Barakat'ın Türkiyeli akademisyenleri de katılmaya davet ettiği, "İsrail'e Karşı Kültürel ve Akademik Boykot"un amacı, İsrail'in akademik bilgiyi ve kültürel yatırımları kullanarak geliştirdiği kendini meşrulaştırma stratejilerini boşa çıkarmak. Boykot, Türkiye gibi, ABD üniversitelerindeki "Ortadoğu Çalışmaları" bölümlerine ve Avrupa'daki muadillerine bolca öğrenci gönderen bir ülkeyi yakından ilgilendiriyor. Zira Bush yönetimi altında bu bölümlerin İsrail'in propaganda ortamlarına dönüştürülmesi için yoğun bir çaba sarfedildi. Bunda, İsrail'in söz konusu bölümlere yaptığı finansal yatırımın da büyük rolü vardı. Rana Barakat ve yüzlerce akademisyen İsrail'in üniversiteleri kendi propaganda alanı haline getirmesine karşı, bu ülkenin akademik ve kültürel kurumlarının boykot edilmesi çağrısında bulunuyorlar. İsrail üniversitelerinin, ayrımcı, ırkçı ve işgalci İsrail devletiyle göbek bağı olduğunu hatırlatıyor ve bu üniversitelerle kurulacak her türden ilişkinin birkaç kez düşünülmesi gerektiğini söylüyorlar. Rana Barakat, bir yandan İsrail'le işbirliği yaparken bir yandan da sınırlarını böylesi ayrımcı bir rejimin çizdiği ve kendi çıkarları çerçevesinde yönlendirdiği bir alanda "evrensel bilgi üretme" iddiasında bulunmanın çelişkisine dikkat çekiyor. Bu çelişkiye düşmemek için ise, İsrail menşeli bilgiye, burslara, akademik ve kültürel fonlara gönül kaptırmadan önce bir takım "evrensel" değerleri göz önünde bulundurmamak gerekiyor. (A.Ç.)

İsrail'e karşı kültürel ve akademik boykotun amacını ve ne şekilde geliştiğini anlatır mısınız?

Rana Barakat: Bu boykot, aslında İsrail'in işgal ve ambargo politikasına karşı düzenlenen bir dizi boykotun bir parçası. Güney Afrika'daki ayrımcı rejimine, "apartheid"a karşı 1970'lerde ve '80'lerde düzenlenen boykotlarla benzer bir çizgiyi ve ilkeleri izliyor. Çünkü ortada yine ayrımcı bir rejim var. Bu defa adı İsrail devleti. Bu boykot kurumlar tarafından gerçekleştiriliyor. Bunların başında da üniversiteler geliyor. İsrail üniversiteleri doğrudan doğruya İsrail devletinin bir parçası olduklarına göre de, boykottan nasiplerine düşeni almalılar. Filistinliler korkunç bir işgalle karşı karşıya. Örneğin ben Bir Zeit Üniversitesi'nde görevliyim. Bu üniversite işgal altındaki Filistin topraklarında. Öğrencilerim kontrol

noktaları yüzünden pek çok kez derse gelemiyor. Ben de aynı durumla karşı karşıyayım, çünkü Filistin kimliğine sahibim. Ne zaman Filistin'den çıkmaya kalkışsam, uzun uzun sorguya çekiliyorum. Filistin'de İsrail baskısı yüzünden akademik özgürlükleri tesis etmek mümkün değil. Biz bu özgürlüklere ve temel insan haklarına sahip olmadığımız müddetçe, bu boykot da devam etmek durumunda. Boykot, bu özgürlükleri ve hakları talep etmenin bir yolu. Kültürel boykotun anlamı ise şu: Kurumsal olarak İsrail devletiyle bağlantılı, İsrail'den destek alan hiçbir kültürel organizasyona katılmıyoruz, katılanları da katılmamaya çağırıyoruz,

İşbirliği ve işbirlikçi kelimelerinin birbirleriyle ilişkilerini düşünsenize. Bir hedefimiz de bu sözcükleri yeniden düşündürmek. Irak'a bakınca görüyorsunuz zaten, özgürlük, barış, demokrasi gibi kelimelerin ne anlama gelebildiğini.

çünkü bütün bunlar İsrail devletinin propaganda yöntemleri. Bu şekilde ayrımcı rejimi normalleştirmeye çalışıyorlar. İsrailli akademisyenleri dünyanın diğer ülkelerindeki akademik etkinliklere göndererek ya da İsrailli yapımcılarla başka ülkelerdeki yapımcılar arasında ortak yapımlar üretilmesini sağlayarak İsrail devletini normalleştiriyorlar.

Ne tür aktiviteler yapıyorsunuz boykot kapsamında?

Pek çok şey yapıyoruz. Örneğin Britanya'da, biri İskoçya'da, diğeri İngiltere'de iki öğretim üyesi birliği boykota katılma kararı aldı. Bu birliklere bağlı öğretim üyeleri İsrail üniversiteleriyle hiçbir ilişki kurmuyor, onların yayınlarında makalelerinin yer almasına izin vermiyor, ayrıca İsrail'e karşı paylaştıkları bu boykot girişimini akademik mecralarda dile getiriyorlar. Bu bizim için önemli, çünkü insanlar işgalin Filistinlilerin gündelik hayatında nasıl bir karşılığı olduğunu kavrayamıyor. Boykotun bir diğer yönü de Filistin kurumlarının desteklenmesi. Bu da Filistin üniversitelerinin daha fazla uluslararası etkinliğe katılmalarını, yayınlarda temsil edilmelerini sağlayarak olabilir.

Peki nasıl gidiyor, umduğunuz desteği buluyor musunuz?

Hareket giderek büyüyor, son zamanlarda insanlar ayrımcılığın, işgalin ne demek olduğunu daha iyi anlamaya başladılar. Güney Afrika'yla karşılaştırıyor ve İsrail'in Filistin'de yaptığının oradaki ayrımcı rejimin yaptıklarından belki de çok daha kötü olduğunu anlıyorlar. Çok güçlü bir İsrail propagandası var, buna rağmen bu boykotun büyüyen bir harekete dönüşmesi çok önemli. Aslında zor değil bunu anlatmak. Batı Şeria'daki bir kontrol noktasını günün belli bir saatinde gözlemlemek bile neler olup bittiğini anlamaya yeter. İsrail cezaevlerinde 11 bin siyasî tutuklu var. Sonra, Gazze'ye yapılan son saldırılar... Sanırım en çok da bu saldırılar İsrail'in gerçekte nasıl bir rejim olduğunu anlaşılmamasını sağladı. Filistinliler için bu işgalin ne demek olduğunu, daha da önemlisi tüm bir insanlık için ne anlama geldiğini daha iyi anlıyor insanlar. Üniversiteler "insanlık" kavramından uzak duramazlar. Aksi takdirde kendilerini öğrencilerine anlatmakta bir hayli zorlanacaklardır. Biz İsrail'in uygulamalarının insanlıkdışı olduğunu kavramalarını sağlamaya uğraşıyoruz.

ABD'de Ortadoğu Çalışmaları Bush yönetimi altında radikal bir değişim gösterdi ve İsrail propagandasının bir parçası haline gelmeye başladı. Bu durumun yeniden değişebileceğini düşünüyor musunuz?

ABD üniversiteleri pek çok ülkeden öğrenci kabul ediyor. Türkiye'den de pek çok öğrenci bu üniversitelere gidiyor. Yabancıların kabul edildiği okulların büyük bölümü de devlet üniversiteleri ve devlet üniversiteleriyle devlet arasında nasıl bir ilişki olduğunu hepimiz biliyoruz. Her zaman ulusalcı bir program izlemeyebilirler, ama her halükârda o ülkenin politikalarıyla uyum içerisindedir. ABD'de Ortadoğu Çalışmaları, ABD emperyalizminin bir par-

Hiroşima kadar şiddetli

KUZEY KORE Geçen ay uzaya gönderdiği füzeyle dünya gündemine oturan Kim Jong-il, hızını kesmeden tüyler ürpertici bir nükleer deneme gerçekleştirdi. Nükleer caydırıcılığı bir öncelik olarak kabul eden Pyongyang yönetimi yeraltında Hiroşima'ya atılan atom bombasına eşdeğer şiddetle bir nükleer bombayı "başarıyla" patlattı. Kuzey Kore'nin bu denemelerinin uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğini savunan ABD dışişleri bakanı Hillary Clinton, dünya devletlerine Pyongyang'a karşı "sağlam ve birleşmiş bir cephe" oluşturma çağrısı yaptı. Obama, Çin ve Rusya'yı sıkıştırıyor.

NATO'nun ateş çemberi

PAKİSTAN Son aylarda sık sık Amerikan bombardımanına maruz kalan Pakistan'a yönelik NATO operasyonlarının artması gündemde. Bölgedeki ABD kuvvetlerinin komutanı General David Petraeus "El Kaide'nin ana üssü" olarak Pakistan'ı gösterdi. Amerikan Kongresi'ne bilgi veren Petraeus, Pakistan'a daha fazla yoğunlaşmak gerektiğini savundu. Pakistan devlet başkanı Zerdari ise buna dehşetengiz bir iddiayla karşılık verdi: 11 Eylül saldırısından üç ay sonra El Kaide lideri Bin Ladin'i yakalayıp Bush yönetimine teslim ettiklerini, ancak Ladin'in kısa bir süre sonra serbest bırakıldığını söyledi.

SRI LANKA Savaş + Soykırım ≠ Barış

Tamil Kaplanları'nın lideri Prabhakaran'ın cesedinin, medyadaki tabirle "tıpkı Che gibi" teşhiriyle ilân edilen zaferin barış getireceğine kimse inanmıyor. Uygur dünya Güney Asya'daki neoliberal despotizmi barış söylevleri terennüm ederek sindirmeye çalışsa da, kan kokusu buraya kadar geliyor. İnsan hakları camiası yaşananların sistematik olarak yürütülmüş bir "soykırım" olduğunu öne sürüyor.

NİHAYET silahlar sustu. Şoven, milliyetçi Sri Lanka hükümeti, "teröre karşı savaşı" sonunda bitirdi. Tamil Kaplanları'nın lideri Vilupillai Prabhakaran öldürüldü, hem ulusal hem de küresel egemenler rahatladı. Ama Prabhakaran'ın dünyaya teşhir edilen cesedine ulaşmanın bilançosu hayli ağırdı. Hükümetin TAMILLERİ ebediyyen susturmak için giriştiği askerî harekât sonunda, bağımsız kaynaklara göre, çoğu sivil 7 bin kişi öldü, 15 bin kişi yaralandı, 200 binin üstünde insan göçe zorlandı.

Sadece dünya medyasında çıkan haberler bile hükümetin izlediği kıyım politikasını göstermeye yetiyordu. Ama insan hakları örgütleri bunun da ötesinde, katliamların belli bir plan dahilinde ve sistematik olarak yapıldığına dair kanıtlar ele geçirdi. Önce Tamil halkı fişlendi, "çürükler" saptandı, ardından uluslararası yardım kuruluşları ve yabancı medya bölgeden kovuldu ve adanın kuzeydoğusundaki sivil yerleşimlerde "kıyım" başladı... Tamil halkının üstüne aylar boyunca bomba yağdırıldı. Tamil Kaplanları örgütü tek yanlı ateşkesi ettiği zaman bile hükümet ateşkesi tanımadı ve bombardımana devam etti. Evler, okullar, hastaneler havaya uçuruldu, yerleşimler yakıp yıkıla-

rak yaşanmaz hâle getirildi. İnsanlar zorla yerlerinden edildi, açlık, susuzluk ve hastalığa maruz kaldıkları toplama kamplarına konuldu.

Prabhakaran'ın öldüğü kesinleşince hükümet zafer ilan etti. Küresel medya "barış umudu", "yolun sonu mu" tarzında haberler yayınlamaya başladı. Halbuki Sri Lanka'nın bağımsızlığını kazandığı 1948 yılından beri, TAMILLER, kültürel, dinsel ve ekonomik ayrımcılığa maruz kalıyor. Prabhakaran'ın "megaloman terör lideri" olması, Tamil Kaplanları'nın çocuk askerleri kullanıyor olması veya hava kuvvetleri sahibi olması gibi "hafifletici" unsurları sıralayan medya, bu ayrımcılığın bitip bitmeyeceğine dair bir tartışma açmadı. Bu yüzden, gelinen noktada Orwell'in sorusunu sormak lazım gelebilir: Yoksa savaş barış mıdır?

Barış ihtimali tartışılmaya bile değer görülmedi, tersine derin bir sessizlik ve sansür söz konusuydu. Hintli yazar Arundhati Roy, bombardıman devam ederken yazdığı makalede şunları söylüyordu: "Devlet, Tamil halkının bütünüyle terörist olduğu varsayımından hareket ediyor. Bölgedeki siviller için 'refah köyleri' oluşturulduğuna dair haberler gelmeye başladı. Daily Telegraph gazetesi bu köylerin

"KASAP DOSTLARIMIZ"IN YENİSİ O da destek istiyor

SRI LANKA Cumhurbaşkanı Mahinda Rajapaksa, Tamil Kaplanları'na karşı kazanılan zaferin ardından Cumhurbaşkanı Gül'ü aradı, "megaloman teröristi" nasıl öldürdüklerinin ayrıntılarını aktardı ve BM Güvenlik Konseyi üyesi Türkiye'den uluslararası platformlarda Sri Lanka'yı desteklemesini istedi. Rajapaksa ile altı ay önce yaptığı Türkiye ziyareti sırasında görüşen Gül, bu isteği olumlu karşıladı. "Darfur Kasabı" El Beşir'e hamilik yapmaktan çekinmeyen Ankara, şimdi de "Tamil Kasabı" Rajapaksa'ya kol kanat geriyor. "Stratejik derinlik" mefhumunun pratikte ne anlama geldiği yavaş yavaş belirginleşiyor...

savaşta kaçan sivillerin zorunlu ikametgâhı olduğunu yazdı. Toplama kampları için bulduğumuz yeni kılıf bu mudur?"

Açlık, fişleme, soykırım

Harekât hazırlıkları aylar öncesinden başlamıştı. İlk önce ülkede A-9 adıyla bilinen otoyol kapatıldı. Böylece TAMILLERİN yaşadığı bölgelere zaten kısıtlı ulaşan gıda, yakıt, ilaç gibi temel ihtiyaç maddeleri hiç ulaşamaz oldu. Hükümet ve TAMILLER arasındaki husumet kabardıkça yardım sübvansiyonları giderek daha fazla kısıldı. Ardından insanî yardım da dahil bütün uluslararası kuruluşların personeli ve yabancı haberciler bölgeden uzaklaştırıldı, girişler yasaklandı. Bu yasak askerin ayrım yapmadan her yeri bombalayacağını gösteriyordu.

Hazırlıklar sadece bunlarla sınırlı değildi. En ürkütücü hikâyelerden birini Sri Lanka'nın eski dışişleri bakanlarından Mangala Samaraweera, Daily Telegraph gazetesine anlattı: "Operasyondan birkaç ay önce güvenlik tehdidi oluşturabilecekleri endişesiyle Colombo bölgesindeki bütün TAMILLER fişlendi. Böylesi bir uygulama sadece 1930'ların Nazi Almanya'sında görülmüştür. Aynen o dönemde olduğu gibi her türlü suistimale açıktır."

Fişleme, toplama kampları, açlığa ve ölüme

Prabhakaran'ın teşhiri

Obama çark etti

ABD Seçim kampanyasında uluslararası terör mahkûmlarının hukuksuz biçimde sorgulanıp hapsedildiği Guantanamo üssünü kapatma sözü veren Obama, çelişkili kararlarıyla hayalkırıklığı yarattı. Önce Guantanamo ve Irak'taki sorgulamalarda çekilen işkence görüntülerine sansür koydu, ardından Bush döneminin terör politikalarını araştıracak komisyonun kurulmasını engelledi. "Güvenliğimizi tehdit edenleri salmayaçağız" diyen Obama'nın Guantanamo'yu şimdilik kapatmayı düşünmediği anlaşıldı. Bu konuda atılan tek adım, belirlenen 50 tutuklunun başka bir ülkenin cezaevine nakledilmesi.

Dilara'ya kıydılar

İRAN Reşit olmadığı dönemde işlediği suçtan ötürü idam cezası alan 23 yaşındaki Dilara Darabi'nin infazının engellenmesi için verilen uluslararası mücadele sonucu alamadı. İran, cezası yüksek mahkeme tarafından onaylanan Dilara'yı idam etti. Dilara, 17 yaşındayken, 19 yaşındaki erkek arkadaşıyla yaşlı bir kadının evini soymaya girmiş, ancak çıkan arbedede bıçaklanan yaşlı kadın ölmüştü. İlk ifadesinde suçu üstlenen Dilara, sonradan erkek arkadaşının kendisini "yaşın küçük" diye kandırdığını savunarak ifade değiştirmişti. Aleyhinde hiçbir delil bulunmayan Dilara, buna rağmen ölüm cezasına çarptırıldı.

Air BP kamulaştırıldı

BOLİVYA Muhalliflerine karşı cansiperâne bir mücadele veren Başkan Morales, artık gelenek hâline gelen 1 Mayıs sürprizlerine bir yenisini ekledi. BP'nin jet yakıtı üstüne çalışan yan şirketi Air BP'nin Bolivya'daki tesisleri kamulaştırılarak kamu enerji şirketi YPFB'nin bünyesine alındı. Şirketin ülkedeki havaalanlarında toplam 12 yakıt istasyonu bulunuyor. İktidara geldiği 2006'dan beri enerji, madencilik ve telekomünikasyon alanında birçok şirketi kamulaştıran Morales, önceki hükümetlerin özelleştirme politikalarından yararlanıp ülkeye giren çokuluslu şirketleri ürkütmeden kaçınıyor.

Vicdan intiharı

GÜNEY KORE Eski devlet başkanı Roh Mu-hyun, hakkındaki rüşvet iddialarıyla ilgili ifade verdikten bir ay sonra intihar etti. Geçen yıl görevi bırakıp yerleştiği köyünde, dağ gezisi sırasında uçurumdan atlayan Roh, ailesine bıraktığı notta "birçok insana acı çektiği için" özür diledi. 2003-2008 yılları arasında görev yapan Roh, başkanlığı sırasında bir işadamından 6 milyon dolar rüşvet almakla suçlanıyordu. İnsan hakları uzmanı bir hukukçu olan Roh, "yolsuzluk karşısı dürüst başkan" imajıyla iktidara gelmişti. 2007'de Kuzey Kore lideri Kim Jong-il ile tarihi bir zirve gerçekleştirmişti.

mahkûmiyet... Bu uygulamaları nerelerden hatırlıyoruz? Nazi Almanyası'ndan ve Gazze'den. Naziler yahudileri fişleyip önce toplama kamplarına sonra gaz odalarına gönderdi; açık hava hapishanesine dönen Gazze'deki Filistinliler kadın çocuk demeden bombalandı, gıda ve ilaç yardımının ülkeye girişi engellendi. Bütün bu uygulamaların tek bir anlamı vardır; yapılan şey soykırımdır.

Tamil Kaplanları'nı "temizlemek" bahanesiyle yapılan harekâtı "soykırım" olarak niteleyen Arundhati Roy şöyle anlatıyor: "Kamuyundan saklı olarak Tamil halkına karşı olabilecek en küstah, en yüzüstü, ırkçı savaşlardan biri yürütülüyor. Hükümetin kendinden bu kadar emin, bu kadar pervasız olabilmesinin yegâne sebebi iyice yerleşik ve kökleşmiş olan ırkçılıktır. Ama önceleri barışçıl bir hareket olarak başlamış olan Tamil hareketinin marjinalize oluş sebebi de aynı ayrımcı yaklaşımlardır. Sri Lanka'da ırkçılığın çok uzun bir tarihi vardır; tecrit, ekonomik ambargo, katliam ve işkence... Bu uzun tarihi aynı zamanda on yıllarca süren içsavaşın da tarihidir."

Peki Tamiller neden ikinci sınıf vatandaş olarak görülüyor? Çünkü Hindu dinine mensup Tamiller, 19. yüzyılda İngilizler tarafından Seylan'daki çay bahçelerinde çalıştırılmak üzere getirilmiş olan "zenci" işçiler. Tamillerin, iktidarı elinde tutan Sinhalı-Budist elit ile arasındaki ihtilaflar adanın 1948'de İngiliz kolonisi olmaktan çıkıp bağımsızlığını ilan etmesiyle başlamış. Sinhaliler o zamandan beri ulusal egemenlik adına "etnik temizlik" politikaları uyguluyor. Örneğin salgın hastalıklar Tamilleri azınlıkta tutmayı sağlayan bir kıyım gereci olarak kullanılıyor.

Bu elbette tanıdık bir hikâye. İngilizlerin şırası olan "böl ve yönet" taktiği Sri Lanka'da da uygulandı. İlk önce dil ayrımı üzerinde oynandı. Kademeli olarak Tamil halkın eğitim hakkı ve çalışma hakkı ellerinden alındı. Neoliberal politikalar yoksulluğu katbekat artırdı. Yetmiyormuş gibi bunun üstüne 2004'teki tsunami felâketi geldi.

ABD, Britanya ve tuhaf bir "kader ortaklığı" kurduğu İsrail'le güçlü siyasî-ekonomik bağlar kuran Sinhaliler, şimdi bunun meyveleri toplama gayretinde. Tamillere karşı düzenlenen operasyonların Hindistan hükümeti tarafından da desteklendiğini unutmamak gerek. Birkaç yıldır Hindistan hükümeti ile sabık Bush hükümeti arasında yaşanan balayının alamet-i farikasını işte böyle görüyoruz...

Balkan Talu

HİNDİSTAN Eski tas eski hamam

Hindistan seçimleri "teröre karşı savaşın" merkezini Irak'tan Afganistan'a kaydırmaya çalışan Obama yönetiminin yüzünü güldürdü. Ancak iktidardaki Kongre Partisi'nin mutlak zaferi kaygı dolu bir dönemin başlangıcı da olabilir.

"Dünyanın en büyük demokrasisi" olmakla övünen Hindistan yaklaşık iki ay süren seçim maratonunu tamamladı. Gandhi geleneğinin savunucusu merkez sol Kongre Partisi, iki liderli siyasetiyle (parti lideri İtalyan kökenli Sonya Gandhi - hükümet lideri azınlık Sih kökenli Manmohan Singh) milliyetçileri bir kez daha mağlup etti. Bush yönetimiyle "strategik ortaklık" kurup Washington destekli nükleer programına başlayan Kongre Partisi iktidarı, geçen yıl bu politikaları onaylayan komünistlerin desteğini çekmesiyle sarılmıştı. Ama Mumbai saldırıları ve peşinden Obama'nın iktidara gelişiyle oluşan atmosfer Kongre'nin lehine işledi. Büyük sıçrama yapan Kongre yüzde 48 oranında oy ve 262 sandalye alarak iktidardaki gücünü pekiştirdi. Böylece 543 üyeli parlamentoda müteffiklerinin desteğiyle 322 sandalyeyi garantileyen Kongre'nin komünistlerden destek almaya ihtiyacı kalmadı. Bu anlamda, sadece milliyetçilere değil, aynı zamanda komünistlere karşı kazanılmış bir zafer söz konusuydu. Buna karşılık "milliyetçi cephe" hâline gelen ana muhalefet BJP (Hint Halk Partisi) oy kaybetti; 159 sandalyeyle yetindi. Üçüncü Cephe adlı sol ittifak tarafından desteklenen Hindistan Komünist Partisi (Marksist) ise 30 sandalye kaybetmesine rağmen üçüncü parti oldu; yüzde 12 oy, 79 sandalye kazandı. Hindistan'ın karmaşık siyasetine ilişkin yazılara önümüzdeki sayılarda yer vereceğiz. Ama önce Hintli yazar Arundhati Roy'un, tam beş yıl önce, Kongre'nin BJP'yi iktidardan indirdiği seçimin ardından söylediklerini sayfamıza almak istedik. Zira Roy'un, Amerikan solunun popüler sesi Amy Goodman'ın Democracy Now! televizyon programındaki sözleri bugüne ironik bir ışık tutuyor.

Hindistan'da neler oluyor? Kongre Partisi'nin zaferi sizi şaşırttı mı?

Arundhati Roy: Sanırım pek çok insan Kongre'nin zaferi karşısında şaşırdı, çünkü Hindu milliyetçilerinin yaydığı nefret bulutunun arkasını görebilmek gerçekten çok zordu. Kimse insanların bu sis tabakasının içinde körleşmeyeceğinden emin olamazdı —nitekim daha birkaç ay önce Gurajat'ta insanların nasıl körleşebileceğini gördük. [Hindu fanatiklerin giriştiği müslüman katliamı 2 bin kişinin can verdiği bir etnik çatışmaya dönüştü.] Öte yandan kimse mutlak yoksulluk veya toprak ve sudan mutlak mahrumiyet gibi asıl meselelerin ülkenin ana meselesi olacağını kestiremezdi. Ana akım politikalarla ilgili şüpheliçiliğimizi bir tarafa bırakırsak, pek çoğumuz sonuçlar açıklandığında bundan daha iyisinin olamayacağını düşündük. Kongre Partisi, BJP'ye karşı kayda değer bir blok oluşturabilmek için diğer sol partilerle koalisyonla girdi. Ama sonunda olanlar hakikaten büyüleyiciydi. Çünkü oyunda rol alan bütün ulusal ve uluslararası güçleri apaçık görebiliyordunuz.

BJP ile Kongre Partisi arasında ne gibi farklılıklar var?

BJP ve Kongre Partisi arasındaki temel fark ilkinin açıkça faşist bir parti olması, faşist olmaktan gurur duyması. Onları böyle tanımladığınızda rahatsız olmuyorlar. BJP'nin büyük liderlerinin bağlı olduğu siyasî gelenek açıkça Hitler hayranıdır. Kongre, Hindistan'da "oy bankası" dediğimiz tabanı yaratılmak için tarihsel olarak cemaat politikalarına ağırlık verdi; eyaletlerdeki cemaatleri birbirine düşürerek oylarını garantiye aldı. Şöyle veya böyle, BJP, Kongre'nin mirasından doğan korkunç hayalettir. Şunu demek istiyorum, açık faşizmin gizli kapaklı olanına kıyasla ne olduğunu gördüğünüzde, ri-yâkarlığın en kötü şey olmadığını fark edersiniz. Kongre'nin hiç utanmadan hoşgördüğü cemaat politikalarından söz ediyorum.

Ekonomide de aynı durum mevcut. Kongre aslında Hindistan'ı neoliberal rejime açan partiydi. Ama BJP gelip bunu çok daha

Praçanda istifa etti

NEPAL Monarşiye karşı on yıl silahlı mücadele verdikten sonra parlamenter demokrasie atılan Maoocu lider Puşpa Kamal Dahal, nam-ı diğer Praçanda, âni bir kararla başbakanlıktan istifa etti. İçsavaş döneminde de görevde olan genelkurmay başkanını görevinden alan Praçanda'ya hükümetteki koalisyon ortaklarının karşı çıkması ve ülkenin ikinci büyük komünist partisi NKP-BML'nin hükümetten ayrılma tehdidi savurması istifa kararının nedeniydi. Parlamentodaki en büyük grup olan Maoocu parti NKP-M, istifadan beri çok-partitli toplantıları boykot ediyor. Yeni hükümeti NKP-BML kuracak.

ileri, saçma sapan düzeye taşıdı. Bugün öyle durumdayız ki, kırsal Hindistan'ın yüzde 40'ı Sahra-altı Afrika'dan daha az gıda tüketimine sahip. Tarihte görülmemiş büyüklükte bir kırsal gelir uçurumunuz var. Hükümet katliamlarında milyonlarca ton tahıl çürüyor ve bunun üstüne aklıktan ölenler açıklanıyor. Elinizde hükümetin tahıl, şeker, süt, vb. her şeyi ithal edebilmesini sağlayan DTÖ düzeni var, ama bu arada Hintli çiftçiler artık yüzler değil binlere varan sayılarda intihar ediyorlar. Ve bir de parlayan, mutlu orta sınıfınız var... Şirket küreselleşmesi ve bu türden Hindu milliyetçiliği ile cemaat faşizmi arasında bağlantılar olduğunu düşünüyorum. Hindistan halkı bu seçimde hem eyalet sistemine, hem de hükümetin ekonomik reformlarına karşı olduğunu beyan etti. Kongre neoliberal reformları başlattığı eyaletlerde bile alaşağı edilmişti. Bu oy, Sonya Gandhi veya Kongre'ye değil, çok ciddi meselelere karşı verildi.

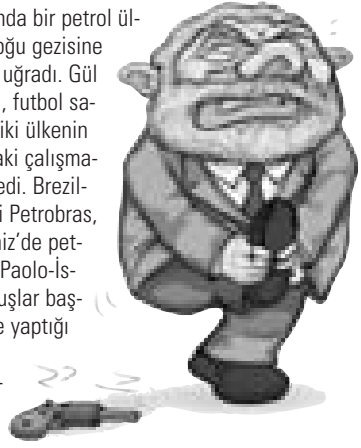
Seçim sonuçları açıklanır açıklanmaz BJP'nin aşırı sağcı kanadı ve onların ayak takımı kafalarını traş edeceklerini söylemeye başladı. Yeşil fasulye yiyecek, şu yabancı kadına karşı devrim yapacaklarımış. Şirket gruplarının tepkileri de aynı derecede sertti, onlar da sokaklara çıktılar. Köktenciler gibi bağırıyorlardı. Kurumsal televizyon kanalları da ekranlarını ikiye bölmüştü; bir yarısında Sonya Gandhi'nin evinde neler olup bittiğini görüyordunuz, diğer yarıda ise borsacıların tepkisi vardı. Ve oy veren bir milyar insanın tümü unutulmuştu. Onlar manşet şanslarını kullandı, filler, develerle yaptıkları yolculuk seçim sandığına kadardı. Şimdi duyduğunuz yorumların tümü, sanayicilerin ve merkezin Sonya Gandhi hakkında ne düşündüğü üstüne. Bir yanda faşistler, diğer yanda kurumsal faşistler, kesinlikle absürd bir şantaj bu.

Sonya Gandhi neden başbakanlığı reddetti? Geri çekilmenin gerçekten fark yaratabileceğine inanıyor musunuz?

Orada gerçek bir ikilem olduğunu düşünün-

Futbol, petrol, etanol

BREZİLYA Çiçeği burnunda bir petrol ülkesini temsilen ilk Ortadoğu gezisine çıkan Lula, Türkiye'ye de uğradı. Gül tarafından ağırlanan Lula, futbol sayesinde iyice yakınlaşan iki ülkenin ilişkilerini petrol alanındaki çalışmalarla pekiştireceğini söyledi. Brezilya'nın kamu petrol şirketi Petrobras, TPAO ile birlikte Karadeniz'de petrol arayacak. Ayrıca Sao Paulo-İstanbul hattında direkt uçuşlar başlatılıyor. Lula, Erdoğan ile yaptığı görüşmede birlikte Afrika'ya etanol yatırımı yapmayı teklif etti.

yorum. Şüphesizce ve alt anlamlar çıkarmaya fazla alıştık. Ama Sonya Gandhi bir partiyle, bir siyasî iklimle, BJP'nin komutasındaki insanlarla karşı karşıya geldi; ki bunların ne kadar ileri gidebileceğini Gujarat'ta 2 bin müslümanın sokaklarda öldürüldüğü katliamı açıkça destekledikleri zaman gördük. Bir Allah'ın kulu bile yakalanıp cezalandırılmamıştı. Sanırım Sonya Gandhi bu türden bir karalamanın ve şovenizmin yolda olduğunu görüyordu. Kendini, yabancı olup olmadığı veya o makamda bulunup bulunamayacağına dair anlamsız bir savaşımın içinde bulabiliirdi. Halbuki üzerinde durulması gereken

çok fazla gerçek sorun var. Bence burada gerçek bir ikilem vardı ve Sonya Gandhi'nin tercihi stratejik olarak BJP'nin yelkenlerini şişiren rüzgarı alıp götürdü.

Gazze'de, Irak'ta olanları duyuyoruz. Bütün bunlara tepkin nedir?

Bazen öyle bir noktaya geliyorsunuz ki kendinizi zorlamanız gerekiyor. Bu tür şeylere tepki verebilmek için bir çeşit sükunet bulabilmek lazım. Çünkü bizi bekleyen asıl tehlike dehşete alışmaya başlamakta yatıyor. Bir kez daha olduğunda dikkatinizi çekebilecek mi? Her za-

man savaşın yalancı bir barışın sonucu olduğunu anlamının çok çok önemli olduğunu söyledim. Burada işleyen sistemi anlamamız gerekiyor. Irak'taki direniş, hepimizin desteklemek zorunda olduğu bir direniş. Çünkü bu bizim de savaşımız. Amerika'nın silah sistemleri, herhangi bir gücün ona askerî olarak karşı çıkmasını imkânsız kılıyor. O zaman tek sahip olduğunuz şey yumruklarınız, kurnazlığınız ve Iraklıların şu anda verdiği türden bir savaş verebilme yeteneğiniz. Irak'ın sistemin bir sonucu olduğunu ve sistemin kendini şiddetle dayattığını görüyorsunuz. Hindistan seçimlerinin küresel ekonomiyle arasındaki net bağlantıları ve sistemin yoksulların ciğerlerindeki havayı sıkıp alarak onları nasıl boğduğunu da görebilirsiniz.

Çeviren: Damla Özlüer

İSRAİL

İki devletli çözümün sonu

Obama'nın TBMM'deki konuşmasında vurguladığı "iki devletli çözüm" formülü İsrail'in yeni hükümeti tarafından peşinen reddedildi. Netanyahu yönetimindeki sağcı koalisyon "nihaî çözüm" istiyor: Parçalara bölünmüş bir Filistin. Yeni hükümet Gazze'den sonra Doğu Kudüs'ü de izole etmek ve Batı Şeria'dan göz koyduğu parçaları koparmak için Filistinlilere karşı etnik temizlik kampanyası yürütüyor.

İSRAİL, Filistin halkına yönelik büyük kıyımlara girişmediği sürece, Filistin meselesi Türkiye gündeminin arka sıralarına düşüyor. Gazze katliamının üstünden geçen son beş aydır durum bu. Oysa 1 Nisan'da, Binyamin Netanyahu liderliğindeki aşırı sağ ağırlıklı "ulusal birlik" hükümetinin işbaşına gelmesi, Arap düşmanlığında önemli bir tırmanışa işaret ediyor. İsrail, uluslararası planda İran'ın yarattığı "nükleer tehdide" vurgu yaparak saldırgan çizgisini meşrulaştırmaya çalışırken, buna paralel olarak ulusal planda da Arap karşıtı ırkçılığın dozunu artırıyor, soruna bir tür "nihaî çözüm" bulmaya çalışıyor. Başta Netanyahu, İsrailli siyasetçilerin önemli bir kesiminin "iki devletli çözüm fantezisi"ni terkettiği anlaşıyor. Arapların ve Yahudilerin birlikte yaşayacağı, birleşik, laik ve demokratik bir Filistin bir an önce gündeme gelmezse, İsrail devleti toprakları başta olmak üzere her şeyi Arapların elinden alacak; onları birbirinden koparacak ve "özerk yönetim" adı altında iyice daraltılmış "Batı Şeria açık hava hapisanesi"ne mahkûm edecek.

Gazze koptu, sıra Kudüs'te

İsrail, Hamas yönetimindeki Gazze'yi, Filistin topraklarının kalanından koparmayı başardı. Bugün İsrail'in izni olmadan Gazze ile Batı Şeria arasında seyahat etmek imkânsız. Şimdi de yeni İsrail hükümeti Doğu Kudüs'ü adım adım ilhak edip sadece Batı Şeria'yla sınırlı bir kukla Filistin yönetimi oluşturmayı hedefliyor. Bu çerçevede İsrail, hem Yahudi yerleşimlerini artırmaya hem de bizzat İsrail topraklarındaki Arapları tasfiye etmeye niyetli: Özetle, ABD ve AB'nin yıllardır savunduğu "iki devletli çözüm" mevta oldu.

Oslo sürecinden beri çeşitli isimler altında sürekli Filistinlilere dayatılan "iki devletli çözüm" formülü, işgalci İsrail devletini tanımak koşuluyla, Filistinlilere iktidarı budanmış bir devletçik kurma hakkı veriyordu. Bu çerçevede, El Fetih örgütünün halkı üzerinde bir polis gücüne evrilmesini ve liderlerinin (önce Yaser Arafat, şimdi Mahmud Abbas) İsrail'in Filistinliler üstündeki denetimine aracılık eden birer yoz bürokrat hâline gelişini adım adım izledik. Ancak Filistinli müslüman, hristiyan, yahudi, ateist vs. bütün toplumların birarada yaşaması fikrini inkâr eden bu "iki devletli çözüm" bile Netanyahu için yetersiz...

Bu formüle inanmadığını açıkça ifade eden Netanyahu, zamanında bir Filistin devletini "Yahudiler açısından Nazizm gibi bir tehlike" olarak nitelemişti. 2005'te, Ariel Şaron'un İsrail'in Gazze'den çekilmesi planını hayata geçirmesi üzerine Netanyahu, maliye bakanlığı görevinden öfkeyle istifa etmişti. Ardından Gazze'de Hamas'ın topyekûn ortadan kaldırılmasını defalarca savunmuş ve en son Gazze operasyonunda hükümeti sadece "başladığı işi sonuna kadar götürmediği" için eleştirmişti.

Likud lideri son olarak ABD'nin Ortadoğu büyükelçisi George Mitchell'a, Obama'nın "iki devletli çözüm" önerisini reddettiğini ve Batı Şeria'daki İsrail yerleşimlerinin artacağını açıkça söyledi. Netanyahu, barış görüşmelerine tekrar başlamak için Filistinli yetkililerin "İsrail'in bir Yahudi devleti olduğunu" kabul etmesini şart koştu. Bunun anlamı, Filistinli mültecilerin 1948 ve 1967'de kovulduğu topraklarına geri dönme hakkından vazgeçmesi ve halen İsrail'de yaşayan Filistinlilerin durumunun tehlikeye girmesiydi. Filistin Yönetimi başkanı Abbas bile bu tür bir şartı "asla kabul etmeyeceklerini" açıkladı. Netanyahu böylece Filistin Yönetimi'yle masaya oturmaktan şimdilik kurtulmuş görünüyor. Netanyahu'nun hükümet ortaklarından ırkçı Evimiz İsrail partisinin lideri Avigdor Lieberman da seçim kampanyasında barış görüşmelerinin hiçbir işe yaramadığını vurgulamıştı.

500 bin Yahudi yerleşimci

Filistinliler için en yakıcı tehdit yahudi yerleşimcilerden geliyor. İsrail'in 1967'de işgal ettiği Batı Şeria'daki İsrail yerleşimleri, Oslo sözde "barış" sürecine veya onun ardından gelen Şarm-el Şeyh, Camp David vs. gibi antlaşmalara rağmen kesintisiz biçimde artıyor. Batı Şeria'yı delik deşik eden 121 İsrail yerleşimindeki yahudi nüfusu, 1967'de sıfır iken, 1996'da 140 bine, 2008 sonunda ise iki kat artışla 285 bine çıktı. İsrail'in yine 1967 işgaliyle el koyduğu Doğu Kudüs'te de yahudi nüfus sifıra yakın bir düzeyden başlayarak kırk yıldır sürekli artıyor: Doğu Kudüs'ün eski merkezinde yaşayan 220 bin Filistinliye karşılık, yahudilerin sayısı 200 bine vardı.

Nisan sonunda yayımlanan BM raporuna göre, İsrail, Batı Şeria'da "yasadışı" ilân ettiği Filistinlilere ait yüzlerce evi yıkıyor. Batı Şeria'nın yüzde 60'ını içeren C bölgesinde Filistin yapılarının yaklaşık 3 bini için yıkım tebligatı verilmiş bulunuyor. 2000-2007 arasında, Filistinlilerin bu bölgedeki inşaat izni başvurularının yüzde 94'ü geri çevrilmiş.

İsrail hükümetleri ayrıca Doğu Kudüs'ü Batı Şeria'dan yalıtmaya çalışıyor. Uzun yıllar Filistin siyasetinin merkezi olan Doğu Kudüs, 1993'te başlayan Oslo sürecinden beri bu işlevini yitirdi: Arafat da Filistin Yönetimi'nin Doğu Kudüs'teki bürolarını Batı Şeria'nın Ramallah kentine taşıyarak buna katkıda bulundu.

Ariel Şaron'un beraberinde bin kadar silahlı görevliyle Doğu Kudüs'teki Tapınak Tepesi'ne (Mescid-i Aksa'nın olduğu bölge) gelmesi üzerine patlak veren İkinci İntifada'dan sonra İsrail, Doğu Kudüs'ü Batı Şeria'dan koparan duvarın inşasına başladı. Bu duvar iki bölge arasındaki insanı ve ticari bağları koparalı beri, hem Batı Şerialı hem Kudüslü Araplar ciddi bir ekonomik darboğaz yaşıyor.

Ana muhalefet Kadima'nın eski lideri, eski

başbakan Ehud Olmert, Kudüs'un sınırlarını genişletmek istediğini ve Doğu Kudüs'ün İsrail'e ait olduğunu dünyanın artık kabul edeceğini umduğunu söylemişti. Bu bakımdan, önceki başbakanlık döneminde (1996-1999) Doğu Kudüs'te Har Homa adlı 6 bin kişilik yerleşimin temellerini atmakla böbürlenlen Netanyahu'nun, partilerüstü bir politika sürdürdüğü söylenebilir. 4 Mayıs'ta, Netanyahu'nun bir diğer hükümet ortağı, aşırı sağcı Şas partisinin lideri ve içişleri bakanı Eliyahu Yişai, Doğu Kudüs'ün Filistin semtlerinden Silvan'da "Davud'un Şehri" olarak anılacak dinî temalı bir turistik park ve etrafına yahudi yerleşimleri kurma niyetini açıkladı.

Doğu Kudüs'te etnik temizlik

İsrail ayrıca Filistinlileri Doğu Kudüs'ten adım adım kovuyor. Doğu Kudüs'teki Arapların ezici çoğunluğu zaten İsrail vatandaşı değil ve sadece ikamet hakları var. İsrail, uzun yıllar, yurtdışında 7 yıldan fazla yaşayan ya da başka bir devletin yurttaşlığını alan Arapların ikamet hakkını elinden alan bir politika güttü: Ancak birçok Arap buna karşı koymak için yurtdışından dönünce İsrail bu politikayı yürürlükten kaldırdı. 1995'te Araplara "yaşam merkezi"nin Kudüs olduğunu ispatlama zorunluluğu getirildi. Bu bahaneyle binlerce ikamet hakkı iptal edildi. İsrail yasalarınca, Batı Şeria ve Gazze'de yaşayanlarla evlenen Araplar, Kudüs'ü terk et-

İsrail hükümetinin faşistleri: Netanyahu, Lieberman ve Yişai

mek durumunda kalıyor.

İsrail, Doğu Kudüs'te Filistinlilere bina yapma izni vermeyerek de onları göçe zorluyor; İsrail insan hakları örgütü B'Tselem'e göre, bu nedenle Araplar ciddi bir barınma sorunu yaşıyor. Mart 2009'da, AB yetkilileri bir "Doğu Kudüs Raporu"nu yayımlayarak İsrail hükümetini "aktif bir biçimde Doğu Kudüs'ü ilhak etmeye çabalamak" ile suçladı: "İsrail, bu bölgedeki uygulamalarıyla, Doğu Kudüs'teki yahudi mevcudiyetini artırmaya ve kentteki Filistin topluluğunu zayıflatmaya, Filistin kentsel gelişimini engellemeye ve Doğu Kudüs'ü Batı Şeria'dan ayırmaya çalışıyor."

Geçenlerde, Yişai'nin göz diktiği Silvan mahallesinde, Kudüs Belediyesi, 88 Filistinli evin yıkımına karar verdi. Kasım ayında Şeyh Cerrah mahallesinde İsrail ordusu yaşlı bir çifti evinden atarak bölgeyi yerleşimcilere açtı. Yaşlı çift yakında bir çadır kurup direnişe başladı: Kocasını bir süre sonra ölen kadın, çadırı defalarca askerler tarafından yıkılmasına rağmen direnişe devam ediyor. Benzer direniş çadırlarının Zeytin Dağı ve Ras Hamis gibi bölgelerde de ortaya çıktığı belirtiliyor. Arapların sistematik tasfiyesi vahim boyutlara vardı. BM, Doğu Kudüs'te tam 60 bin Filistinlinin evinin yıkım tehlikesinde olduğunu ve belediyenin yılda en fazla 100-150 Filistinliye inşaat izni verdiğini bildiriyor.

"Toprak mübadelesi"

Hükümetteki liderlerin bir diğer yaklaşımı da, inanması kulağa güç gelse de, İsrail sınırları dahilindeki Filistinlileri adım adım ülke dışına, yani Batı Şeria ve Gazze'ye, ya da Ürdün ve Mısır'a doğru kovmak.

Aynı Türkiye gibi son yıllarda hızla ihracata bağımlı hâle gelen İsrail, ekonomik krizde ağır darbe aldı. İhracat yüzde 20, sanayi üretim yüzde 6 azalırken, işsizliğin 2009 içinde yüzde 8'e ulaşması bekleniyor. Geline nokta, dünyanın en eşitsiz toplumlarından biri olan İsrail'de, toplam 7 milyon İsraillinin 1.6 milyonu; (nüfusun yüzde 20'sini oluşturan) Arap ailelerinse yüzde 42'si yoksulluk sınırının altında. Yoksul kategorisindekiler toplam çalışan nüfusun yüzde 45'ini oluşturuyor. İşte bu bağlamda, bütün İsrail partileri seçimde gerçek ekonomik ve sosyal kriz gündemini hasıraltı edip, "günah keçisi" Araplara yüklendiler. İşsizlik ve yoksulluktan ciddi biçimde etkilenen yoksul Mizrahi yahudileri ve Rus kökenli yahudiler aşırı sağa önemli oranda oy verdi.

Kadima lideri Tzipi Livni, dışişleri bakanıyken şöyle konuşmuştu: "İsrail'de yaşayan Filistinlilere gideceğim ve onlara 'sizin ulusal meseleğinizin çözümü başka yerde' diyeceğim." Son seçimlerde Arap düşmanlığı bayrağının en ateşli taşıyıcısı, kendisi de Batı Şeria'da bir yahudi yerleşiminde yaşayan (Rus kökenli yahudi cemaatinden) ırkçı Liebermann oldu.

Mart ayında İsrail meclisi Knesset'teki Arap vekillere utanmadan, "Siz burada geçicisiniz, bir gün işinizi göreceğiz" diyen Lieberman, seçim kampanyasında "Sadakat yoksa vatandaşlık da yok" sloganını öne çıkararak Araplara yüklendi. Liebermann'a göre, İsrail'de yaşayan Araplar ya devlete sadakat yemini etmeli ya da oy hakkından vazgeçmeliydi. Bu perspektif sadece Evimiz İsrail partisiyle sınırlı değil. Gazze katliamı sırasında, hem Kadima hem de İşçi Partisi'nin onayıyla, işgale karşı çıkan Arap partilerinin seçime katılması yasaklandı. Ancak Yüksek Mahkeme'ye başvurarak kararı iptal ettirebildiler.

Seçimde oylarını yüzde 11'den 15'e çıkaran Liebermann, kampanyasında bir "toprak mübadelesi" planını da dillendirdi. Bu etnik temizlik planına göre Batı Şeria'daki (uluslararası hukuk bakımından aslen kanunsuz olan) İsrail yerleşimleri İsrail sınırlarına dahil edilmeli ve yüksek Arap nüfuslu İsrail bölgeleri Filistin Yönetimi'ne devredilmeli.

İsrail Yurttaş Hakları Derneği'nin kamuyu araştırmasına bakılırsa, bu ırkçı hissiyat güçlü bir kitle tabanına sahip. Yahudi İsraillilerin yüzde 55'i "devletin Arapları dış göçe teşvik etmesi gerektiğini" savunuyor. Yüzde 78'i "hükümete Arap partilerin girmesi" fikrine karşı; yüzde 56'sı "Araplar Yahudilerin kültürel gelişme düzeyine ulaşamaz" fikrini savunuyor; yüzde 75'i "Arapların şiddete eğilimli olduğunu" belirtiyor; yine yüzde 75'i "Araplarla aynı binada yaşamayacağını" söylüyor.

Sözde "iki devletli çözüm"ün geçersizliği her geçen gün belirginleşiyor; siyonist devletin Arapların elindeki her şeyi alacağı ve onları küçük "bantustan"lara böleceği gün gibi ortada. Eski Filistin topraklarında yaşayan halkların tümünün birarada bulunacağı birleşik, laik ve demokratik bir Filistin için mücadele etmenin zamanı. **Barış Yıldırım**

Yunanistan

ANTI-NEOLİBERALİZM

Ayaklanma küreselleşiyor

1980'den beri dünyaya kök söktüren neoliberalizmin sonunu getiren ekonomik kriz, insanlığı yaşamsal tercihler yapmaya zorlayan ekolojik krizle birleşerek yeni bir tarihsel dönemin kapısını açtı. Dünya her şeyin yeniden kurulacağı bir altüst oluşla sarsılıyor. Fransa'da, Yunanistan'da, Bolivya'da, daha da önemlisi Çin ve Hindistan'da neoliberalizme karşı ayaklanan toplumsal hareketler, yeni dönemin niteliğini belirleyecek bir siyasi güç olarak solun geri dönüşüne işaret ediyor. Cem Karaca'nın davudî sesiyle olmasa da, artık "hava döndü" demek mümkün. Enseyi karartmayalım, dersimize çalışalım...

PHIL HEARSE

New Socialist, Mart 2009

2008'İN sonuyla Şubat 2009 arasındaki haftalar, günlük kitlesel protestoların ardından İzlanda ve Litvanya'da hükümetlerin düşüşüne, Fransa'daki bir günlük genel grev esnasında milyonlarca kişinin katıldığı gösterilere, Martinik ve Guadeloupe Adaları'nda genel grevlere, Rusya'da kitlesel gösterilere, Britanya'da toplumsal değersizleşmeye karşı grevlere, Şikago'da bir fabrikanın işgaline, Yunanistan'da yarı-ayaklanma niteliğinde bir başkaldırıya ve Bulgaristan, Şili, Hindistan ve Çin'de neredeyse her gün gerçekleşen protestolara sahne oldu. Ayaklanma küreselleşti. Bütün bunlar, sosyalizme bağlı olduğunu iddia eden hükümetlerin iki ülkede, Venezuela ve Bolivya'da iktidarda olduğu bir esnada gerçekleşti.

Siyasi arenadaki tersine dönüşün en iyi örneğini hiç kuşkusuz Fransa sergiliyor. Mayıs 2007'de sağcı Sarkozy, ülkeyi eksiksiz bir şekilde Thatcher'ın Britanya'sına benzetmek için seçildiği zaman medya bu durumu işçi hareketi ve sol açısından bariz bir yenilgi olarak nitelendirmişti. Fakat 29 Ocak'taki bir günlük grevde 2.5 milyon kişi sokaklara dökülürken, bunun açık bir yenilgi olduğunu gayet iyi kavramış görünen Sarkozy kabinesi, bugünü "Kara Perşembe" olarak adlandırıyordu. Derinle-

şen küresel kriz her kıtayı toplumsal huzursuzluğa boğarken Çin ve Rusya gibi aşırı baskıcı hükümetler bile panik düğmelerine basmak zorunda kalıyor.

Geçtiğimiz yılın başlarında küresel adalet hareketi ortaya çıktığı sırada sosyalistler, hareketin anti-liberal siyasetine işçi hareketinin vereceği desteğin nasıl daha fazla artırılabilirliğini tartışıyorlardı. Küresel ekonomik çöküş gerekli cevabı sağladı.

Kapitalizmin en büyük krizi

Bütün olasılıklar içerisinde bu çöküş, kapitalizmin tarihindeki en kötü ekonomik kriz ve ne kadar süreceği kimse tarafından tahmin edilemiyor. Fakat kısa süreli olmayacağı konusunda herkes hemfikir. Çünkü neoliberal küreselleşmenin motoru her zamankinden daha geniş kredi miktarları olmasından ötürü, mevcut krizle birlikte tonlarca hayali sermayenin yok olması sistemin istikrar ve yeniden büyüme için gerekli mekanizmalarından mahrum olması anlamına geliyor. Faiz oranlarını düşürmek artık işe yaramıyor, çünkü çoktan sıfıra inmiş durumdalar; geriye kalan tek seçenek ise, özellikle Britanya'da gerçekleştirildiği gibi, "niceliksel kolaylaştırma": Para basmak ve tehlikeli enflasyon potansiyelini artırmak.

Küresel ekonomi iki ya da üç yıllık bir zaman zarfı içerisinde geçici bir istikrara kavuşsa

dahi bunun son yirmi yıl içinde görülen ekonomik büyüme oranlarındaki gibi bir istikrar olabilmesi sadece devasa borç yükü düşünüldüğünde dahi mümkün değil. Uzun erimli bir durgunluk dalgasının yaşanacağı aşikar ve bu durum, tıpkı 19. yüzyılın sonundaki uzun bunalım gibi onlarca yıl sürebilir.

Bu esnada dünya üzerinde milyonlarca insan yaşamlarını mahveden bir felaketle karşı karşıya. New York Times durumu şöyle özetliyor: "Bir BM kuruluşu olan Dünya Çalışma Örgütü'ne göre Aralık 2007'de ABD'de başlayan ekonomik durgunluk nedeniyle 2009 yılının sonuna kadar dünya çapında işini kaybedenlerin sayısı 50 milyona ulaşabilir. Ekonomik yavaşlama nedeniyle ABD'de şimdiden 3.6 milyon kişi işinden olmuş durumda." Özellikle genç işçiler arasındaki yüksek işsizlik oranları Litvanya, Şili, Yunanistan, Bulgaristan ve İzlanda gibi ülkelerde protestolara neden olurken Britanya ve Fransa'da grevlere yol açtı.

Böylesine katastrofik bir ekonomik ve toplumsal durumda siyasi istikrarsızlık ve kitlesel protestolar kaçınılmaz ve durdurulamazdır. Bu noktadaki sorun söz konusu protestoların nereye varacağıdır. Önderliklerini kim üstlenecek? Talepleri neler olacak? Siyasi olarak nasıl sonuçlanacaklar? Sol nasıl bir tepki gösterecek?

Hindistan ve Çin: İsyanın merkezi

Küresel ayaklanmanın nasıl bir seyir izleyeceğini kavrayabilmek için neoliberal küreselleşmenin krize girdiği bağlamı ele almak gerekiyor. "İyiye giden geçtiğimiz birkaç on yıl" saçmalığının ardında ekonomik büyümenin farklı toplumsal sınıfları farklı bir şekilde etkilediği ve zenginlerle yoksullar arasındaki uçurumun neredeyse dünyanın her köşesinde katbekat arttığı gerçeği bulunmaktadır. Yüz milyonlarca insan bunu hissetmektedir ve birçok ülkede öfke taşıma sınırındadır.

1980'lerin ortasından itibaren devam eden ekonomik kuralızsızlaştırma (deregülasyon) cahil, narsist, tüketici ve çevreyi tahrip eden, he-donizmini sergilemek için ölüp dirilen süper

zengin bir elitin daha da zenginleşmesine neden oldu. Çin'deki yeni süper zenginlerden Pencaplı trilyoner yuppilere (Hintçe kısaltmasıyla puppilere), Latin Amerika'daki uyuşturucu baronu ultra zenginlerden Rusya ve Balkanlar'daki mafyöz kapitalistlere, Dubai ve Suudi Arabistan'daki altın kaplı şeyhlerden ABD ve Britanya'nın vergiden muaf dolandırıcı bankerlerine kadar zengin ve yoksul arasındaki uçurum hiçbir zaman bu kadar derin olmamıştı.

Neoliberalizm ve rüşvetçilik el ele ilerledi. Fakat rüşvetçiliğin ötesinde neoliberal küreselleşmenin genel işleyişi çok küçük bir kazanan azınlık yaratırken, devasa bir kesim kaybetmeye başladı. Çin'deki ekonomik büyüme, toprakları ellerinden alınmış veya bir büyük şehirden diğerine göç eden ve yoksulluk ücretleriyle çalışmak zorunda bırakılan milyonlarca kır yoksulu yaratılmasıyla başarıldı. İktidarın suiistimal edilmesi ve rüşvet kural halini alırken şiddetli protestolar yaşandı. 2008 yılından üç örnek neler yaşandığını açık bir şekilde gösteriyor:

Güneybatı Çin'deki Guzhou eyaleti büyük gösteriler ve ayaklanmalara sahne oluyor. Yaklaşık 30 bin kişi polisin genç bir kıza tecavüz ettikten sonra öldürdüğü iddiasıyla arabaları ve hükümet binalarını ateşe verdi.

Doğu Çin'in Zhejiang eyaletinde yüzlerce göçmen işçi üç günlük gösteri yaptı. Protestolar 10 Temmuz günü polisin işçilerden birini tutuklamasının ardından başladı.

17 Temmuz günü Guangdong eyaletindeki Huizhou kenti yakınlarında yüzden fazla insan yerel yönetim binalarına saldırdı. Söylentilere göre saldırının nedeni, motosikletli bir vatandaşın polis tarafından dövülerek öldürülmesi. Çatışmalarda bir kişi öldü, on kişi ise yaralandı.

Bu tür olaylar, giderek daha fazla gangsterleşen zenginlerin doğal hamisi polis, parti şefleri ve mahkemeleri hedef alan Çin'deki protestoların basit ve kendiliğindenci doğasını tasvir ediyor.

Hindistan'da da büyük çaplı bir ekonomik büyüme yaşanmasına rağmen bundan faydalananların sayısı hayli az. Anupam Mukerji bu durumu şöyle ifade ediyor: "Son 12 yılda Hindistan ekonomisi yılda ortalama yüzde 7 oranında büyürken yoksulluk yaklaşık yüzde 10 oranında azaldı. Buna rağmen dünyadaki yoksulların yaklaşık yüzde 40'ı hâlâ Hindistan'da yaşıyor ve ülke nüfusunun yüzde 28'i yoksulluk sınırının altında bir yaşam sürdürüyor. Bu insanların üçte birinden fazlası günlük bir doların altında harcıyor. Hindistan'ın bugünkü ekonomik büyümesinin nedeni hizmet sektörü olarak nitelendirilmesine rağmen işgücünün yüzde 60'ı tarımda istihdam ediliyor."

Mukerji şöyle devam ediyor: "Bangalore, Chennai ve Delhi gibi teknoloji merkezlerinde 'sahip olanlar' ve 'olmayanlar' arasındaki eşitsizliği görmezden gelmek ise mümkün değil. ABD'de milyonlarca dolar kazanıp ülkeye dönen teknoloji uzmanı profesyoneller pahalı arabalar kullanıyor ve pahalı ko-

nutlarda ikâmet ediyor. Bu şehirler her yöne doğru genişlemekte. Lüks konutlar, golf sahaları, beş yıldızlı oteller, güzellik merkezleri ve kulüpler inşa etmek için tarım alanlarına el konuyor. Arazilerinin 'gerçek' bedeli ödenen yoksul çiftçiler şehirden uzaklaşmak zorunda bırakılıyor. Aynı esnada dünya liderleri ve işadamları, Hindistan'ın giderek bir bilişim teknolojisi devi haline gelmesine ilişkin doku-naklı sözler sarf ederken ekonomik büyüme-den faydalanamayan nüfusun büyük çoğunluğunu görmezden geliyor."

Bu gelişmelerin, Batı dünyasında çoğunlukla haber niteliği taşımayan sonucu ise silah-

Ekonomik kuralıslaştırma cahil, narsist, tüketici, hedonizmini sergilemek için ölüp dirilen süper zengin bir elitin daha da zenginleşmesine neden oldu. Zengin ve yoksul arasındaki uçurum hiçbir zaman bu kadar derin olmamıştı.

lı ayaklanma. Profesör Paul Rogers'a göre, "Bu yılların çarpıcı ve büyük ölçüde beklenmedik sonucu Naksalit gerilla isyanının sürekliliğini yitirmemesi ve giderek daha da güçlenmesi."

Naksalit isyanı ismini 1967'de olayların başladığı Batı Bengal'deki Naxalbari köylerinden alıyor. Hareketin siyasi önderliği ideoloji ve stratejisini Maoizmden almasına rağmen militanları ve destekçileri açısından bir çekim merkezi olmasının nedeni, ideolojik propagandadan ziyade bu insanların hakları ve çıkarlarını koruyucu olmasıdır. Her halükârda, uzun süredir varlığını koruyan ve ciddi bir tehditten ziyade çok etkili olmayan bir tahrik unsuru olarak görülen hareket, geçtiğimiz birkaç yılda şaşırtıcı ve hızlı bir şekilde genişlemiştir. Öyle ki Hindistan Başbakanı Manmohan Singh, Ni-

san 2006'da Naksalit hareketini "ülkenin şu ana kadar karşı karşıya olduğu en büyük iç tehdit" olarak nitelendirmiştir.

Naksalit isyanının merkezi büyük ölçüde kentlerdeki haber ajanslarının spot ışıklarının dışında kalan kırsal bölgelerdir. Fakat, örneğin son olarak Mumbai'de yaşanan terörist saldırılara kıyasla toplumsal açıdan çok daha önemli bir yere sahiptir.

Rus trilyonerlerin başı belada

Liberal bir muhalefet partisinin başı olan eski Rusya Başbakanı Mikhail Kasyanov, ekonomik krizin derinleşmesine paralel olarak bu yaz Rusya'da kitlesel protestolar yaşanacağını öngörüyor: "Rusya'daki insanlar derin bir ekonomik açmazın içinde olduklarını fark ettikleri zaman kitlesel protestolar başlayacak. Yarım yıldan kısa bir süre içerisinde, şimdiki siyasî liderlik bütün parayı harcadığı zaman, cephanelikte sopa ve güç kullanımı dışında kamuya sunacak hiçbir şey kalmayacak."

Rusya'nın ekonomik krizi, hem dünyadaki bunalım, hem de bir yıl önce krizi ötelemek amacıyla enerji fiyatlarının âniden düşürülmesiyle birlikte derinleşti. Şu anda, olabilecek en büyük kâbus yaşanıyor: Rus trilyonerlerin sayısı 101'den 49'a indi. Mühendislik endüstrisinin ayakta tuttuğu ve işsizliğin adeta hortladığı Urallar'daki Chelyabinsk şehrinde Sky News tarafından yapılan bir araştırma durumu açık bir şekilde ortaya koyuyor. Rapor şöyle diyor: "Rusya'nın en büyüklerinden biri olan, devasa Mechel çelik fabrikasında üretimi durdurmak zorunda kalmışlar. Fabrikada üretilen çeliğin yaklaşık yüzde 70'i ABD, Avrupa ve Afrika'daki piyasalara satılıyor. Fakat bu ekonomilerin giderek daha fazla durgunlaşmasıyla birlikte siparişler kesilmiş. Fabrikanın idarî müdürü Sergey Malashev, herkesin krizin daha ne denli kötüleşebileceği konusunda kaygılı olduğunu ifade ediyor."

"Aylık ortalama 360 bin ton ürettiyorduk fakat kriz aylarında bu rakam, yüzde 25 azalmayla 290 bin tona düştü," diyor Malashev ve ekliyor: "Bu, üretimi yüzde 50 veya 60 oranından azalan Rusya'daki diğer metal fabrikaları düşünüldüğünde en kötü sonuç değil. Mechel fabrikası herhangi bir tensikat yapmak zorunda kalmadı fakat Chelyabinsk'teki diğer işçiler o kadar şanslı değil. Geçtiğimiz birkaç ay içinde binlerce işçinin işine son verildi ve yeni bir iş bulma ihtimalleri yok."

Çok usanmış görünen Oleg Kuznetsov ise şöyle diyor: "İşten çıkarılmış bir duvar ustasıyım. Hâlâ bir işi olan arkadaşlarım daha az çalışıyorlar ve ücretler yarı yarıya azaltılmış durumda, diğerleri ise ücretsiz izne çıkarıldı. Tanıdığım herkes bu krizden etkileniyor."

Aynı yorumlar, Rusya'daki binlerce şehir ve kasaba için tekrar edilebilir. Rusya'da tek bir büyük fabrika ya da endüstrinin ayakta tuttuğu düzinelerce kasaba için aynı hikâye geçerli. Krizin derinleşmesi özellikle otomobil ve metal endüstrilerini ciddi anlamda

Güney Kore

sarstı. Dolayısıyla bu endüstrilere ait fabrikaların kapanması ya da kronik bir sorun yaşaması kasabadaki bütün yerleşimin geleceğinin tehlike altına atıyor. Bu nedenle ülkenin orta ve doğu bölgeleri art arda kalabalık protesto gösterilerine sahne oluyor. Batı medyası Stalinizmin aşırı sağ bir karikatürü olan Ulusal Bolşevik Parti'nin yaptığı gösterilerden fotoğraflar kullanmayı tercih etmesine rağmen protestocuların çok az bir kısmını örgütlü aşırı sağ ve sayıca onlardan biraz daha fazla komünist ve "demokratik" grupların mensupları oluşturuyor. Ancak bu grupların etkileri yok denecek kadar az. Rusya'da tutarlı bir siyasî ve toplumsal muhalefeti dağınıklığından kurtararak eş zamanlı bir hâle getirmek hayli sürüncemeli bir iş olacak gibi görünüyor. Fakat toplumsal çaresizliğin kitlesel protestolara ve Putin-Medvedev rejiminin doğası düşünüldüğünde korkunç bir baskıya neden olacağı aşikar.

Der Spiegel'in yorumuysa şöyle: "Asıl tehdit başka bir istikametten geliyor. Kremlin, geçtiğimiz yıllardaki zenginliğin yok olmasıyla birlikte, Putin'in sadık destekçisi orta sınıfları kaybetmekten korkuyor. Sadece Aralık 2008'de harcanabilir gelir yüzde 11.6 oranında azaldı ve şu an itibarıyla 5.8 milyon kişi resmî olarak işsiz. Başbakan Medvedev'in ekonomik danışmanı Arkady Dvorkovich, resmî olmayan işsizlik rakamının yaklaşık 20 milyon olduğunu ifade ediyor.

Avrupa neoliberalizmle yüzleşiyor

Avrupa'da kriz yüzünden üç hükümet düştü; Belçika, Litvanya ve İzlanda. Bazı açılardan, ocak sonunda İzlanda hükümetinin düşüşü şu

ana kadar krizi en güçlü sembolize olaydı. 320 bin kişilik küçük nüfusu ve Londra'nın iki ilçesi kadar yüzölçümüyle İzlanda, "normal" bir Avrupa ülkesi sayılmaz. Fakat herhangi bir devletin iflas etmesi başlı başına sansasyonel bir olaydır. İzlanda battı, çünkü siyasî liderleri finansal sistemi müşterek bahis oyunu hâline getirdi, devleti yüksek faiz veren bir yatırım bankasına çevirdi.

İzlanda bankalarının çöküşü ülkede yaşayanlar için bir felâketti. Binlerce kişinin tasarrufu tamamen uçtu gitti, şimdi işsizlik yükseli-

Burjuva siyaseti "küresel sosyal demokrasi"ye dönecek, ama bu büyük olasılıkla bir sosyal haklar girişimi şeklinde değil, devletin ekonomiye müdahalesi olarak ortaya çıkacak. Obama'nın politikaları buna mükemmel bir örnek.

yor. Hükümeti insanların öfkesi düşürdü ve bu fiilen bir halk ayaklanmasıydı. Küçük ölçekte, Arjantin'in 2000-2001'de yaşadığı iflasın bir benzeri yaşandı ve orada olduğu gibi hükümetin çökmesiyle sonuçlandı.

Washington Post'a göre: "Krizle karşı siyasî tepkilerin büyüdüğü Avrupa'nın her yerinde protestolar başgösterdi. İrlanda, Britanya, İspanya ve iflas ve hacizlerin arttığı öteki ülkelerde yapılan kamuoyu yoklamaları icraattaki liderlere verilen desteğin düştüğünü gösteriyor. Hükümetin güvenlik ağının görece zayıf olduğu Doğu Avrupa ve Yunanistan'da, binlerce protestocu sokaklara döküldü. Geçen ay uzun zamandır iç çatışmalarla boğuşan Belçika hükümetinin çöküşü, uzmanların ifadesiyle, bankacılık krizi yüzünden hızlandı. Fakat eko-

nomik çöküş muhtemelen hiçbir yerde İzlanda'da olduğu kadar çarpıcı olmadı."

UNESCO geçen yıl İzlanda'yı uluslararası yaşam niteliği endeksinin 1 numarası olarak gösterdi. Bugünden bakınca hasta ruhlu bir şaka gibi duruyor.

Yeni bir tarihsel dönem

Dünya, 2007'deki kredi daralmasının tetikleyici etkisiyle yeni bir tarihsel döneme girdi. Ekonomik krizin ekolojik krizle birleşerek insan uygarlığı için büyük bir yol ayrımı yarattığı bu süreçte, ekonomi ve politikanın içerdiği her şey yeniden tanımlanacak.

Anti-neoliberal protesto hareketinin siyasî boyutları dünyanın her yerinde aynı değil, ama hemen hemen her yerde radikal ve

anti-kapitalist politikalar için yeni alanlar açılıyor. ABD ve Britanya, neoliberalizmin merkezleri arkada kaldı, zaman içinde yeni bir radikalizm biçimi buralarda da oluşacaktır: Krizin getirdiği borç yükü, işgücünün dışına itilen işçilerin ve gençlerin sayısı, sosyal yardım kesintisi mağdurları vb.

Anti-kapitalist bir doğrultuya yönelmiş kitlesel politikaları geliştirmek solun anahtarıdır. Bu hem Keynesçiliğin hem de neoliberalizmin iflasını gösteren bir dönemdir. İngiliz Keynesçi teorisyenlerin önde geleni, neoliberalizmin ve Thatcherizmin keskin muhalifi Will Hutton, kendi hükümeti bankaların başındaki dolandırıcıları kurtarmak için bugünün ve geleceğin vergi mükelleflerinden milyarları çalarken Gordon Brown'ın amigoloğunu yapmaktan

Fransa

daha iyisini düşünemiyor.

Krizin içinde evrilen küresel bağlam ne olursa olsun şunu hatırlamalıyız, işçi hareketi ve bir ideoloji olarak sosyalizm 25 yıllık neoliberal saldırıyı durdurabilmek için müthiş bir kavga verdi. Bu yüzden sol, bazı yerlerde geleneksel siyasetin bıraktığı boşluğu kısa vadede dolduracak güçte değil.

Burjuva siyaseti, hiç kuşkusuz, Walden Bello'nun "küresel sosyal demokrasi" dediği alana dönecek; ama bu büyük olasılıkla bir sosyal haklar girişimi şeklinde değil, devletin ekonomiye müdahalesi olarak ortaya çıkacak. ABD'de Barack Obama'nın politikaları buna mükemmel bir örnek. Hepsi bir yana, Nicolas Sarkozy bile "bırakınız yapsınlar kapitalizmi öldü" dedi.

Kapitalist politikaların değişmesi, bazı tuhaf sonuçların ortaya çıkmasına önyak olabilir. Örneğin Çin'de yapılması planlanan asgari ücret zammı ertelendi, ama hükümet yoksullara "kızıl zarf" içinde para yardımı yapmaya devam ediyor. Süpermarket müşterileri tüketiciyi kıskırtmak için yapılan yüzde 13 indirimden yararlanıyor. Ama bunların hiçbirisi işsiz milyonlara, günübirlik işlere zorlananlara, 1930'ların Britanya'sının rıhtımlarını anımsatan manzaralar oluşturarak üç-beş kuruş için 10 saat çalışmak üzere parklarda bekleyen işçilere, bu yıl mezun olacak 6 milyon gencin büyük kısmına, işini kaybeden göçmen işçi ordusuna ve evsizliğe itilenlere yardım etmeyecek.

Küresel sosyal demokrasi ortak bir emele dönüşebilir, ama sosyal demokrasinin sosyal programlar yaratabilmek için geniş kaynaklara ihtiyacı var. Bu onun temel sorunu sorunu. Sosyal programlar yoksa, o zaman iş sorunun kökenine inmeyen bir ekonomi yönetimine dönüyor. Kapitalist politikaların hiçbirisi bu krizi çözemez. Sadece ulusal planlama, toplumsal dayanışma ve savurgan lüks tüketimi (ve onun yakın ortağı militarizmi) geride bırakan ekolojik dönüşüm bu krizle baş edebilir.

Sol sağa karşı

Protesto hareketleri ve yüz milyonlarca öfkeli yurttaş arasında oluşan ortak çıkarlar, ortaya ileri toplumsal güçler çıkarabildiği gibi, tep-

kisel güçlerin doğmasına da yol açabilir. Örneğin, Macaristan'da kriz en kötü Roman nüfusu vurdu; çünkü yakın zamanda ondan fazla insanını nefret katliamlarına kurban veren Romanlar, sadece krizle değil, aşırı sağ Jobbik partisi (ve onun paramiliter kanadı Macar Muhafızları) tarafından körüklenen ırkçılıkla da boğuşuyordu. Milyonlarca Suudi dolarıyla desteklenen İslamcılığın yükselmesiyle birlikte Saraybosna'da etnik çatışma yeniden palazlanmaya başladı. Keza Bulgaristan'daki anti-Türk

Anarşist siyaset patlayıcı olabilir, ama modern anarşizmin gücü durdurma yetisi yok. Dalgalanmalar, elit mağaza yağmaları ve hayret verici isyanlar eğer herhangi bir kalıcı siyasî çözüm getirmiyorsa kontrol altına alınabilir.

ırkçılık da yükselişe geçti.

Eski Doğu Bloku tarafından sarmalanan milliyetçilik ve ırkçılık potansiyel bir tehdit olmayı sürdürüyor. Fransa'da kriz, tam tersine, orta sınıf tabanını memnun etmek için vergi indirimini esas alan ekonomik programlara odaklanan aşırı sağcı Milli Cephe'nin işine yaradı. Ve Almanya'da aşırı sağ, lumpen gençliğin bazı kesimlerini ve tepkisel orta sınıfı hâlâ cezbetse de, sol akımlarla, özellikle Die Linke ile kıyaslandığında zayıf kalıyor.

Fakat protestonun politik biçimi süratle değişebilir. Daha hareketin başındayız. Lincolnshire'daki Total rafinerisine İtalyan ve Portekiz sözleşmeli işçiler getirilmesine karşı yakınlar da yapılan protestolarda gördüğümüz gibi, hareket ilericiliğin yanı sıra tepkisel ve milliyetçi duyarlıklar da çıkarabilir. Bu gerçek dünyadaki bütün büyük mücadelelerde kaçınılmazdır, grevlerin çoğunda ve solun açıkça desteklediği protesto hareketlerinde daima rastlanır. Sosyalistler için gerçek sorunları ayırt etmek ve hareketin liderliğini sağ unsurlara bırakmak önemlidir.

Sol açısından liderliği ulusal düzeye taşımak, işçileri ve öteki halk katmalarını gözetken uygulanabilir bir programla devlet çapında siyasî etki yaratabilecek partilerin yaratılması anlamına gelir. Bazı durumlarda bu, Almanya'daki Die Linke gibi, sol sosyal demokrat fi-

kirlerin baskın olduğu bir politik yapılanma şeklinde tezahür eder. Kitle politikalarının gelişkin olduğu yerlerde, Fransa'daki Yeni Anti-Kapitalist Parti gibi, kısa vadede geniş destek toplayacak anti-kapitalist partiler kurmak mümkündür. İngiltere ve Galler'de bu iş için en iyi gereç Respect partisidir; nihai meselelerde işçilerin ve yoksulların tarafından yer alsa da, ideolojik olarak tam anlamıyla bir anti-kapitalist parti olmayan, içinde hâlâ bir sol sosyal demokrat yaklaşımı yaşatan, bunu yaparken sınıf savaşı ve anti-kapitalist politikalara önemli bir alan tahsis eden bir model bu.

Anarşizm ve öfke politikaları

2001 Arjantin deneyiminde ilk işaretleri verilen bu küresel hareket, hayat boyu yapılan tasarruflar buharlaşıp uçarken, alım gücü göçerken, yüz milyonlar yoksulluk yardımı veya çorba karavanası için kuyruklara doluşurken ortaya çıkan öfke ve çaresizlikten güç alacak. Ayaklanmaları ve toplumsal cepheleşmeyi çaresizlik ve öfke yarattı, siyasî programlar veya uzun vadede milyonları etki altına alma yeteneğine sahip partiler değil. Yunanistan ve İtalyanda'daki sosyal patlamalar, spontan kızgınlık ve kabarmanın gücünü gösterdi. Anarşizmin politikaları bu tür durumlarda öne çıkabilir. Mağdurlar ve çaresizlerin bütün politikacılara ve partilere karşı beslediği doğal güven-sizlik de buna yardımcı olabilir.

Yunanistan hareketinde, solun ve işçi hareketinin desteğine rağmen, anarşistler liderliği üstlenen gruptu. Fakat süreklilik arzeden bir sol siyasî parti inşa edilmediği sürece, anarşist liderlik hareketlerin kısa bir parlamadan sonra sönüşe geçmesine yol açabilir.

Anarşist siyaset patlayıcı olabilir, ama modern anarşizm, bazı tarihsel seleflerinin aksine, gençliğin anti-otoriter hallerine atfedilen bir etiket ve gücü durdurma yetisi yok. Dalgalanmalar, elit mağaza yağmaları ve hayret verici isyanlar eğer herhangi bir kalıcı siyasî çözüm getirmiyorsa kontrol altına alınabilir.

Fırtına geliyor...

2007 nisanında Britanya ordusu için çalışan bir düşünce kuruluşu, gelecek otuz yılda çevrenin aşınmaya uğraması ve zenginle fakir arasındaki uçurumun artmasıyla insanların tahammülsüz hale gelmesi sonucu büyüyen kaosu öngören bir rapor yayımladı. Rapor, orta sınıfın devrimcileşmesinin, gansterler, eylemciler ve teröristlerin kurduğu çetelerin gelişmesinin ve çevre hareketinin büyüyen merkezîyetçi yapısının Marksizmin etkisini artıracağını öngörüyor.

Rapor bazı açılardan tam anlamıyla tek yanlı ve abartılı. Ancak Pentagon'un daha önce yayınladığı benzer raporda olduğu gibi, Batı kapitalizminin siyasî ve entelektüel elitinin düşünce biçimi hakkında çok şey anlatıyor. Bu insanların özgüveni, çevresel afetler ve büyüyen ekonomik çöküşle sarsıldı. Biz, 1950'lerin, 1960'ların "Altın Çağ"ının özgüveni ve kendini beğenmişliğinden çok uzak bir dünyadayız. Bugün her şey sarsılıyor. "Katı olan her şey buharlaşır, ilahî olan her şey cismanîleşir." Kapitalizmin krizi, sosyalist ve çevresel politikalar için büyük bir fırsat.

Çevirenler: Aykut Kılıç - Erdir Zat

FRANCIS BAILLEAU'YLA ÇOCUK ADALETİ ÜZERİNE

Kanunların ruhu

“Merkezin nasıl işlediğini görmek için kenara itilenleri incelemek gerekiyor. Avrupa çocuk adaletiyle ilgili çalışmada ilgimi çeken, adaletin işleyişinin dönüşümünün kolektiflik/bireysellik konusundaki derin dönüşümleri nasıl yansıttığını görmek oldu.”
Francis Bailleau'ya bağlanıyoruz...

Fransız Bilimsel Araştırmalar Merkezi (CNRS) yöneticilerinden sosyolog Francis Bailleau, 2007’de Yves Cartuyvels’le birlikte yayınladığı “La justice pénale des mineurs en Europe” (Avrupa’da Çocuk Adaleti) başlıklı kitapla geniş kapsamlı bir araştırmayı kamuoyunun dikkatine getirdi. 13 ülkeden 16 araştırmacının katıldığı bu çalışma, Avrupa ülkelerinin birçoğunda, neoliberal ideolojinin çocuklara yönelik ceza ve denetimlerin artışındaki etkisini gözler önüne seriyor. Araştırmacının 2009’da yenilenmesine Türkiye’den katkıda bulunan Verda İrtiş’in öğretim üyesi olduğu Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde konferans vermek için İstanbul’da bulunan Francis Bailleau’yla çocuk adaletinden söz etmek üzere yola çıkan söyleşimiz, adalete ancak küreselleşmeden, devletin dönüşümlerinden, göçten, güvenlik, güvensizlikten geçerek varabildi. Ne demişler, altyapı üstyapıyı belirler!

Avrupa’da çocuk adaletiyle ilgili çalışmanızda, devletin dönüşümünün ve neoliberal ideolojinin, çocuk adaletiyle ilgili doğrudan etkileri olduğu hipotezinden yola çıkıyorsunuz. Avrupa’da ve özellikle Fransa’da bu konudaki gelişmelerin küresel düzeydeki bazı dönüşümlerin sonucu olduğunu öne sürüyorsunuz. Nedir bu dönüşümler ve neden oldukları gelişmeler?

Francis Bailleau: 1980’li, ‘90’lı yıllarda Avrupa’da gördüğümüz şekliyle çocuk adaleti, “welfare” adaletiydi, yani zenginliklerin üretiminin ve dağılımının, nüfusun bütününe korumayı hedeflediği bir toplumun adaleti. Herkesin teker

teker katkıda bulunması, toplumu oluşturan bireylerin bütününe koruyan bir sistemi mümkün kılıyordu. 1980’li, ‘90’lı yıllardan bu yana Avrupa ülkelerinin yaşadığı iktisadî yeniden yapılanma, piyasaların serbestleşmesi, ticaretin küreselleşmesi gibi olgular, ücretliler üzerine kurulu bu iktisadî gelişim modelinin sorgulanmasına neden oldu. Ücretliler 20. yüzyılda, doğrudan maaş ve dolaylı maaş karşılığı çalışıyorlardı. Bunlardan birincisi kişinin her ay aldığı ve yaşamasına olanak veren para, ikincisi ise sosyal güvenlik denilen korumaya erişmesini sağlayan, uzun vadede kendisine yatırım yapmasına olanak veren aylık ödenimler. Bu, 20. yüzyıl öncesiyle çok açık bir

Sosyal devletin çocuk adaleti anlayışı, suçun sonuçlarıyla gençliğin temsil ettiği geleceğe yapılan yatırım arasındaki dengeye dayanıyordu. Geleceği doğrudan bugüne ilişkin olarak düşünme yeteneğimizi kaybedince bu anlayış değişti.

kopuştu. O zamana dek insanlar emeklerini hiçbir koruma olmadan satıyorlardı; güvencelerini ücretleri aracılığıyla bireysel olarak sağlamak zorundaydılar. Fakat, ücretler o kadar düşük, sömürü o kadar yoğun ki, kazandıkları parayla ancak günü kurtarıyorlardı; emekliliklerini, sağlıklarını düşünecek halleri yoktu. Hastalandıkları zaman ücretleri kesiliyor ve başlarının çaresine bakmaları gerekiyordu. 19. yüzyılın sonundan itibaren nüfusun bütününe korumayı, güvence altına almayı hedefleyen sosyal devlet anlayışına geçildi. Elbette zenginler ve fakirler hâlâ vardı, ama en azından herkes kendi geleceğine yönelik yatırım yapabiliyordu. Yani ücret artık sadece ha-

yatta kalma ve yeniden üretim güvencesi sunmuyor, aynı zamanda uzun vadeli güvenceye olanak sağlıyordu. Çalışma koşulları iyi değildi, ama ücret açısından en aşağıda olanlar bile çocuklarının kendilerinden daha müreffeh olacağını umut edebiliyordu. Buna ücretli toplum ya da refah toplumu, daha yaygın olan İngilizce deyişle “welfare” toplumu diyoruz. Çocuk adaleti işte bu çerçevede oluştu. 1912 sonrasında Belçika’da, 1945 sonrasında Fransa’da çocukların işlediği suçları cezalandırmakla sınırlı kalmayıp o çocukların ıslah edilmesini ve toplumla bütünleşmelerini amaçlayan önlemler alınması hedefleniyordu. Bu önlemler doğrudan suça ve suçun dolaysız sonuçlarına odaklanmamaya, geleceğe yönelik düşünmeye ve yaşam koşulları açısından zorluklar yaşamış olan çocukların bugünün lûgatiyle pozitif ayrımcılık sistemi yoluyla, açığını kapamasına ve ücretli, normalleşmiş bir konum edinmesine imkân sağlamaya yönelikti. Bu anlayış, suçun sonuçlarıyla gençliğin temsil ettiği geleceğe yapılan yatırım arasındaki dengeye dayanıyordu.

Bu anlayış ne zaman, nasıl değişti?

Avrupa’da ve dünyada, geleceği doğrudan bugüne ilişkin olarak düşünme yeteneğimizi kaybettiğimiz andan itibaren bu anlayış tamamen değişti. Piyasanın serbestleştiği, ticaretin küreselleştiği bir ortamda önemli olan, yatırımın gelecekteki sonuçlarına aldırmadan sadece bugünü düşünerek daha ucuza üretme kapasitesidir. Neoliberal ya da Anglosaksonların tercih ettiği şekliyle yeni muhafazakâr görüş, şimdiki zamanı tek önemli zaman saydı. Sadece çocuk adaletinde değil, eğitim, sağlık politikalarında önemli olan gelecek değil, hemen bugün tatmin bulmak. Çocuk adaleti, bu toplumsal işleyiş açısından özellikle örnek teşkil ediyor. Artık suçun sonuçlarına gencin geleceğini de dikkate alarak değil, sadece kurban açısından bakılıyor. Genç insan, kişiliğinin oluşma aşamasında, korunmaya muhtaç bir varlık olarak değil, sorumlu, özerk bir varlık olarak ele alınıyor. Çocuğun bireysel sorumluluğu anlayışı giderek daha çok öne çıkartılıyor. Sosyal devlet zamanında sadece çocuğun yaptıklarının sorumluluğunu almasından değil, toplumun çocuğun yaşam koşulları konusundaki sorumluluğu üstlenmesinden söz edilirdi. Artık toplumsal işleyişin tek kabul sınırı, edim ve şimdiki zaman. Fransa, 2002’den bu yana Fransız toplumuna özgü siyasal ve ideolojik nedenlerle, daha çok cezalandırarak, sadece kurban açısından bakarak, çocuk statüsünün reddinde en ileri giden ülke oldu. Adalet Bakanı Rachida Dati, eski İçişleri Bakanı olan Başbakan Nicolas Sarkozy 2002’den bu yana defalarca, sadece kurbanın yanında olduklarını ve kurbanın başına gelenlerin müsebbibinin çocuk mu, yetişkin mi olmasının hiçbir fark yaratmadığını belirttiler. 2002’den beri altı yasa teklifi oldu, şimdi yedincisi hazırlanıyor; bunların hepsi, çocuk adaletini, yetişkin adaletinin işleyişiyle donatmaya yönelik. Artık çocuklar konu-

sunda kolektif sorumluluk dikkate alınmıyor. Tüm önlemler, özgürlüğü kısıtlama önleminin altında yer alıyor. Neredeyse tek ceza hapis hane. Diğer önlemlerin tümü anlamını buradan alıyor. Belçika'da, 2009 Ocak ayından beri çocuk mahkemelerinde yargılanma yaşını 24'e çıkaran bir yasa söz konusu. Almanya'da bu yaş 23. Fransa ise bu yaşı 16'ya indirmeye çalışıyor, hatta geçen yıl Adalet Bakanı'nın çağrısıyla raporunu sunan komisyon hapis cezası yaşını 12'ye indirmeyi öneriyordu. Uluslararası anlaşmalara, Avrupa Konseyi ya da Avrupa Birliği konvansiyonlarının birçoğuna aykırı olduğu için Fransa'nın bu konumunu sürdürmesi mümkün değil. Ancak, sorumluluk, bireysellik kavramlarının sürekli işlenmesi, bize, diğer ülkelerde de bu yönde bir eğilim olduğunu gösteriyor. Kısmi görünen bu politikayı çözümleyerek toplumsal işleyişin bütününe ilgilen-diren dönüşümleri görebiliriz. Durkheim'ın "İntihar" adlı çalışmasında yaptığı gibi, merkezin nasıl işlediğine bakmak için kenara itilenleri incelemek gerekiyor. Avrupa'da çocuk adaletiyle ilgili bu çalışmada benim ilgimi çeken, adaletin işleyişinin dönüşümünün, kolektiflik/bireysellik konusundaki derin dönüşümleri nasıl yansıttığını görmek oldu.

Michel Foucault, modern iktidarın dönüşümünde, hapishanenin doğuşu aşamasında cezalarda bir yumuşama gözlemliyordu. "Artık öldürmek değil, yaşatmak daha kârlı" diyordu. Belki de o zaman daha verimli bir emek gücü için koruyan, yaşatan bir iktidar gerekirken, bugün emek gücünün önemli bir bölümü bir tür artık olarak görülüyor. Wired adlı havalı teknoloji dergisi, altı-yedi yıl önce, bir kapığında "human, do we still need it?" (insan, ona hâlâ ihtiyacımız var mı?) diye soruyordu. Üretim için, iktidar için insanlara ihtiyaç kalmadığını ima ediyorlar ya da bunu vurgulayan bir ideoloji hâkim oluyor. İktisadî yeniden yapılanmanın sonuçları, istihdamdaki dönüşüm de bu ideolojiyi destekliyor.

Artık insanlara ihtiyaç yok değil de, "bazi" insanlara ihtiyaç yok diyelim. Bugün, Robert Castel'in deyişiyle, "dünyanın işine yaramayan" bir nüfusla karşı karşıyayız ve tıpkı 19. yüzyılın sonunda olduğu gibi bu nüfus, sabit bir statüsü olmayan, toplumsal olarak kabul görmeyen, başıboş bir nüfus. Neoliberal düzenin yanılması bu: Düzen, nüfusun bir bölümünün dışlanması, kenara itilmesi üzerine kurulduğunda, toplumsal adalet varmış gibi yapmak için daha güçlü bir polis aygıtına ve daha sert bir yargı aygıtına ihtiyaç var. Tarihsel tecrübelerimizle, bunun uzun vadede işe yarar bir önlem olmadığını biliyoruz. Eğer Sarkozy tutarlı biri olsaydı, 2005'te istifa etmesi gerekirdi, çünkü 1970'li, '80'li yıllardan bu yana Fransız banliyölerinin gördüğü en büyük ayaklanmaları onun içişleri bakanlığına borçluyuz. 2005 sonbaharı olaylarından önce söylediği tahrik dolu sözleri hatırlayalım: "Miskinler", "işe yaramazlar" ... Olaylardan önce, televizyon kameraları önünde bu gençlere "ayakta-

Neoliberal görüş için önemli olan gelecek değil, hemen tatmin bulmak. Çocuk adaleti bu toplumsal işleyişe özellikle örnek teşkil ediyor. Suçun sonuçlarına gencin geleceğini de dikkate alarak değil, sadece kurban açısından bakılıyor.

kımı" dedi. Aslında, derindeki mesele belli: Mal ve hizmet dolaşımını, emek piyasasını tamamen serbestleştirme iradesi, nüfusun bir bölümünü marjinalleştirmekten, yoksullaştırmaktan ve mahrumiyeti arttırmaktan başka bir şeyle sonuçlanamaz. Tüm toplumsal ilişkilerin parasallaşması ve maksimum kâr arayışına dayanan küreselleşme dedikleri bu sistemin sınırları iyice görülüyor. Ama şimdilik, sistemin kendini sürdürebilmesinde polis ve yargı gücü çok önemli rol oynuyor. Fransa gibi örneklerde, sorunlu olduğu iddia edilen simgeselleşmiş semtlerde nasıl bir polis ve yargı stratejisi geliştirildiği de ortada. Bu insanlarla diğerleri arasındaki iletişim engellenmeye çalışılıyor. Bir tür gettolaştırma,la,

tecrit etmeye yönelik bir ortak bilinç oluşturuluyor. "Başkalarını rahatsız et-medikleri sürece içeride ne yaparlarsa yapsınlar" deniyor.

Fransız banliyölerinin nüfusunun sadece "ayaktakımı" olmadığını, "yedi göbek" orta sınıflardan da oluştuğu biliniyor. 2005'teki ayaklanmalardaki gençler kadar mahrumiyet içinde olmayan diğer banliyö sakinlerinin ve genel olarak orta-üst sınıfların olaylar karşısındaki tepkileri nasıl?

Sosyal güvenlikteki gerilemeler yüzünden nüfusun büyük bölümü çok korunmasız hale geldi. İnsanlar zaten kendilerini çok güvensiz hissediyorlar, bu durumda onlara siyasî ve medyatik söylem düzeyinde sabit bir güvensizlik odağı işaret etmek çok kolay. "Güvende değilsiniz, çünkü ücretleriniz azalıyor, sosyal güvenliğinizi geriliyor" demektense, "suçlular yüzünden güvende değilsiniz" demek çok daha kolay. Bu, özellikle de yabancılar söz konusuysa, sağın normalde pek hoş karşılanmayan kesimleriyle ittifakı mümkün kılıyor. Fransız halkının bu kesimleri, banliyölerde yaşayan göçmen gençleri günah keçisi olarak gösteren bu söylemi kabul etme eğiliminde. Gelir dağılımındaki adaletsizliği hedef göstermekten, yabancıları hedef göstermek çok daha kolay. 1970'lerden bu yana, krizlere rağmen, üretilen zenginlik sürekli artıyor. Kötüye giden şey, bu zenginliğin bölüşümü. Nüfusun bir bölümü bu zenginliğe el koyuyor ve uzun vadeli yatırım yapmaktansa finansal spekülasyonda kullanıyor. Bunun sonuçlarını son krizde gördük. Bugün siyasetin, uzun vadeli bir vizyonun yokluğu sorunun ta kendisi. Siyasetçinin işi, geleceğe dair bir izdüşüm oluşturmak ve yönetimi bu izdüşümler ışığında evrimleştirmektir. Gerçekten de sapkın bir dünyada yaşıyoruz, gelecek yokmuş gibi yapılıyor, sadece kâr ve anlık tatmin önemseniyor.

Kimi durumlarda adli mekanizmanın uzantıları gibi işlev gören belediyelerden de söz edebiliriz. Normalde adalet mekanizmasına dahil olmayan, ama

adaleti uygulamaya çalışan merciler nasıl oluştu?

Bu, adli uygulamaların toplumsal işleyişe uzantıları sorunu. İki birey arasındaki ilişkinin sadece bir güç ilişkisi olarak düzenlenmesi yoluna gidiliyor. Toplumsal ilişkiler adlileştiriliyor. Okullarda bunu çok görüyoruz: Öğretmenler, öğrenciler arasındaki çatışmalı ilişkileri idare etme kapasitelerini giderek kaybediyor. Eski-den okulda kavga çıktığında müdüre çıkılırdı, en fazla bir tokat yenirdi, orada biterdi. Şimdi bahçede kavga çıktığında müdür polisi arıyor. Polis adliyeye sevk ediyor. Devlet ilke olarak güç kullanımının güvencesi değildir sadece; aynı zamanda toplumsal kaynaşmayı da güvence altına alır. Amaç insanların birbiriyle çatışmalı ilişkilerini sürekli gözetim altında tutmak değildir. Ve tabii devletin elinden giden güçlerin yeniden dağılımı söz konusu. Şimdi güvenlik politikaları belediyelere havale ediliyor. Bu arada sosyal hizmet uzmanları, çocuk mahkemelerinin hakimleri bir kenara itiliyor. Fransa'da 2002'den bu yana çocuk hakimlerinin gücü ve sayısı azalıyor, olay yargıya intikal etmeden doğrudan savcılıkta, yani siyasi otoriteye bağlı aşamada halledilmeye çalışılıyor. Bu konuda özel eğitilmiş, çalışmış sosyal hizmet görevlileri kenara itiliyor. Bunun yerine güvenlik işlevleri özelleştiriliyor, güvenli sitemlerde artış görülüyor... Devletin sağlama gereken toplumsal bağlılık işlevleri özelleştikçe, adem-i merkezîyetçilik adı altında sosyal devlet zayıflatılıyor. Sarkozy'nin ilham aldığı Amerikan yeni-muhafazakârlarının tavrı bu: Mümkün olduğu kadar zayıf bir devlet isteniyor, çünkü devlet gelir dağılımını yeniden düzenleme kapasitesine sahip.

Fransız polisinin banliyölerde başvurduğu asayiş tekniklerinin askerileşmesine dair gözlemlerinizi neler?

Polis güçleriyle gençler arasındaki ilişki-

lerin düzenlenmesinde bir tür askerileşme yaşanıyor. Bir kuşatma stratejisi hâkim, bu gençler gettolarından çıkmasın da ne olursa olsun deniyor. Gençler gün içinde on kez karşılaştıkları polise on kez kimlik göstermek zorunda. Polis artık onları tanıyor, ama amaç kim olduğunu bilmek değil, "burada kal, bu çizgiyi geçme" demek! Fransız araştırmacı Jacques Donzelot "yeni gümrük duvarları" diyor buna. Ulaşım kontrol ediliyor, her yere kameralar yerleştiriliyor, GPS takip için kullanılıyor. Belli bir şiddet derecesi geçilince de askerî önlemler alınıyor. Fransa'da 100 arabanın yakıldığı bir gece, sakin sayılıyor. 200 arabadan fazlası ayaklanma sayılıyor. Millî istihbaratın sayıları böyle. Bu ne tür bir iklim içinde yaşadığımızı açıklıyor: Yerel kaldığı, şehrin kalanına yayılmadığı sürece sorun yok. 200 araba sınırı aşıldı "drone"lara (insansız hava araçları), yani uydudan haberleş-

Artık "bazı" insanlara ihtiyaç yok. Düzen, nüfusun bir bölümünün dışlanması üzerine kurulduğunda, toplumsal adalet varmış gibi yapmak için daha güçlü bir polis aygıtına ve daha sert bir yargı aygıtına ihtiyaç var.

mesi yoluyla gökyüzünden gözetleme yapan robotlara, bildiğimiz askerî araçlara geçiyor artık. 2005'teki ayaklanmalarda bunlar kullanıldı. Sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Devlet, gençliğine, en azından gençliğinin bir kısmına savaş açtı! Fransa'da polislerin donanımları artık insanı ürkütüyor. Tüm bedenleri zırhlı, iki metrelik coplar taşıyan bir grup, insanın üzerine doğru ilerlediklerinde kaçma isteği uyandırıyorlar. Kimlik kontrolleri çoğaldı. Bir tür korku iklimi yaratmak bir siyasî idare biçimi oldu. **Çözümlemelerinizde göçü temel almayı bilinçli olarak reddettiğinizi, daha doğrusu, göç meselesini vurgulamak istemediğinizi görüyoruz.**

Reddetmiyorum, ama mesele orada düğümlenmiyor diyorum. Elbette Fransa'da 1970'lerden bu yana büyümenin yavaşlamasıyla birlikte göç bir sorun teşkil etmeye başladı. Ekonomik büyüme zamanında tüm ülkeler hem iç göçe hem dış göçe çağrı yaptılar. Fransa 20. yüzyılın başından beri Polonya, İtalya, Portekiz, İspanya, Mağrip ve Kara Afrika'dan gelen düzenli göçlere tanık oldu. Sorun göçmenlerden kaynaklanmıyor, sorun yoksulluk ve mahrumiyet. Peki ne oldu? En son gelenler hep en korunmasız durumda oldular, en az ücreti aldılar ve ticaretin küreselleşmesiyle işini ilk kaybeden onlar oldu. Emek gücü maliyeti yüksek olan işler küreselleşmeyle birlikte Fransa dışına taşındı. İlk işsiz kalanlar, bu işleri yapmak için Fransa'ya çağırıldığımız insanlar oldu. Unutmamak gerekir ki, Peugeot ve Renault'nun Fas'ta, Ceza-yir'de işe alma büroları vardı. Göçmen işçiler kendiliklerinden gelmediler, biz onları almaya gittik. Bugün Afrikalılar ve Mağripîler için üretilen söylemin neredeyse aynısı, 1929 Büyük Buhranı'ndaki göç dalgasıyla gelen İtalyanlar için söz konusuydu. İtalyan göçmenlerle çok büyük gerilimler yaşandı, şiddet İtalyanlara odaklanıyordu. "İtalyanlar geliyor, kadınlarınızı saklayın" gibi şeyler söyleniyordu. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce İtalyanlar trenlerle gönderildi Fransa'dan. Bugün de Afrikalılar sınır dışı ediliyor. Ama bu oyunu Mağripîlerle oynayamazlar, çünkü çoğu üçüncü kuşak ve Fransız tabiyetindeler. Ama Afrika'dan, Doğu Avrupa'dan gelenleri mümkün olduğu kadar sınır dışı ediyorlar. Bu nedenle göç sorununu doğallaştırmayı reddediyorum. En yoksul, en kalabalık, en son gelenlerin olduğu yerlerde bir etnik değişken var, ama mesele o kişilerin etnik kökeni değil.

Türkiye'de çocuk adaletiyle ilgili tartışma son olarak PKK yanlısı gösterilere katılmakla suçlanan çocuklar örneğinde yaşandı. Bu çocuklar için, kamuoyunu şaşırtan ağır cezalar istendi. Avrupa'da benzer örneklere rastlanıyor mu? İspanya'da Bask nüfusla ilgili ayrılıkçı taleplerle karşı karşıya gelindiğinde İspanyol adaletinin çocuklar konusunda sertleştiğini, ağır hapis cezalarına başvurduğunu, güvenlik merkezleri yarattığını, önlemleri ağırlaştırdığını görüyoruz. Örneğin gençleri Bask bölgesinde değil, Madrid'de yargılıyorlardı. 2000'li yılların başında İspanya'da çocuk adaletinde bir sertleşme yaşandı. Bask meselesiyle başladı, ama sonra genele yayıldı. Bask gençleri arasında polisle çatışma bir tür haftasonu alışkanlığına dönüşmüştü, ayrılıkçılığa bağlanan bu olayları durdurmak için istisnai önlemler aldılar, ama böyle başlar, sonra genelleşir. Avrupa ülkelerinde cezaların ağırlaşması, pedofili gibi ağır sonuçları olan cinsel suçlarla başladı, ama sonra genelleşti. İstisna kaidede oldu. Bir nüfusu belli bir süre zor yoluyla denetim altında tutabilirsiniz, ama bu geçici bir durumdur, sürgit güçle boyun eğdiremezsiniz.

Said (Taghmani), Hubert (Koundé), Vinz (Cassel)... Mathieu Kassovitz'in 1995 tarihli filmi "La Haine"nin üç delikanlısı, banliyö isyanının da sesi, sureti oldu. Filmde bir isyan gününün ardından aynasızların arasından uzayan üç arkadaşın Paris'in kibar semtlerinde geçirdiği bir gün anlatılıyordu

TÜRKİYE'DE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

Türkiye'de İfade Özgürlüğü, bu alanda yoğunlaşan tartışmalara arka plan bilgisi oluşturma ve sosyolojik bir bağlam kazandırma çabasıyla hazırlandı. Kitabın ilk bölümü, ifade özgürlüğünün işlevi ve ifade özgürlüğüne getirilen yasal sınırlamaların ne zaman meşru sayılabileceği sorusuna yanıt vermeye çalışıyor. Türkiye'de devletin çıkarlarını merkeze alan uygulamaların, geniş kesimler açısından yarattığı mağduriyeti gözler önüne sermeyi amaçlıyor.

Çalışmanın ikinci bölümü, "imparatorluktan millet yaratma" projesinin gayrimüslimler, Kürtler, sünni müslümanlar, aleviler, solcular, kadınlar, cinsiyet kimliği tercihi özgürce kullananlar ve vicdani retçiler açısından yarattığı ifade özgürlüğü sorunlarını ele alıyor. Edebiyat ve sanat, insan hakları, çevre hakları, medya ve muhalif kurumlar gibi alanlarda yaşanan düşünce ve ifade kısıtlamalarını tartışıyor.

BİLGİ SORUNLARI ve DİL MANAGUA DERSLERİ

Bilgi Sorunları ve Dil, Noam Chomsky'nin, dilbilim alanına ilişkin güncel sorunları, dilbilimci olmayan ama dil konuları ile ilgilenen kişilerin anlayabileceği şekilde sunduğu, en kolay okunabilen eseridir. Chomsky, derslerinde şu dört temel soru üzerinden bir tartışma yürütür: Bir dili konuşabiliyor ve anlayabiliyorsak bu bilgi nedir? Nasıl edinilir? Nasıl kullanılır? Bu bilginin gösteriminde, ediniminde ve kullanımında devreye giren fiziksel düzenekler nelerdir? Chomsky, temel kavramlardan başlayarak, bu sorulara günümüzde verilen yanıtların ana hatlarını çizer ve gelecekteki araştırmalar için öneriler ortaya koyar. Tartışmanın büyük bir bölümü, insanın temel doğasına ilişkin kavrayışımız çerçevesinde döner. Doğamız, zengin, oldukça sistematik ve karmaşık bir dili yalın verilerden edinebildiğimiz için benzersizdir. İşte bu noktada Chomsky'nin dil konusundaki görüşleri onun politik görüşleriyle örtüşür.

kiraat

Marksist külliyyatın tarihsel ağırlığı ve anlamı en yüksek, ayrıca en eğlenceli ve mavralı eserlerinden biri Daktylos yayınevi tarafından yeniden basıldı. Meksikalı eylemci-çizer Rius'un 1972'de sorularla, cevaplarla, grafikler ve karikatürlerle, tarihsel bir kronolojiyle yazıp çizdiği "Yeni Başlayanlar İçin Marx", bu sefer Fırat Koç'un çevirisiyle Türkçede. Gerçi Koç'un çevirisi de güzel ama, 1977 tarihli efsanevi Can Yücel çevirisinin yeniden basılmaması da bir burukluk doğuruyor. Anladığımız kadıyla, Can Baba'nın telif haklarını elinde bulunduran yayınevi (Doğan Kitap oluyor), "ne basarım ne bastırırım" diyor muş. Acil müdahale ve protesto isteyen bu durumu esefle kınıyoruz. Her halükârda bu kitap, yeni başlayanlara güzel bir hediye, aynı zamanda iyi bir hatırlatma kılavuzu...

X - KÜTÜPHANE

- **Aliza Marcus** Kan ve İnanc -PKK ve Kürt Hareketi (İletişim)
- ▲ **Amin Maalouf** Çivisi Çıkmış Dünya -Uygarlıklarımız Tükendiğinde (YKY)
- Ashhan Aykaç** Yeni İşler Yeni İşçiler -Turizm Sektöründe Emek (İletişim)
- Ayhan Kaya** Türkiye'de İç Göçler -Bütünleşme mi, Geri Dönüş mü? (Bilgi Ün.)
- * **Barbara Ehrenreich** Sokaklarda Dans -Kolektif Eğlencenin Bir Tarihi (Versus)
- Bob Jessop** Kapitalist Devletin Geleceği (Epos)
- Ellen Meiksins Wood** Yurttaşlardan Lordlara (Yordam)
- G. Demet Lüküslü** Türkiye'de Gençlik Miti
-1980 Sonrası Türkiye Gençliği (İletişim)
- George Levine** Darwin Sizi Seviyor (Metis)
- Gilles Deleuze** Issız Ada ve Diğer Metinler (Bağlam)
- Hal Foster** Gerçeğin Geri Dönüşü -Yüzyılın Sonunda Avangard (Ayrıntı)
- Hüseyin Aygün** Dersim 1938 ve Zorunlu İskan (Dipnot)
- J.G. Ballard** Vahşet Sergisi (Ayrıntı)
- Jacques Rancière** Filozof ve Yoksulları (Metis)
- John Reed** John Reed'in Eğitimi (Pencere)
- **Kojin Karatani** Transkritik -Kant ve Marx Üzerine (Metis)
- Mümtaz Mehmet Tütüncü** Küheyl Buharlan (Kanat)
- Oktay Rifat** Şiir Konuşması (YKY)
- Ronald Wright** Çalınmış Kıtalar -Amerika'da Fetih ve Direnişin Beş Yüz Yılı (Versus)
- Yvon Quiniou** Yaygın Yanlış Fikirler Kısacasında Karl Marx (Versus)

*

(18. yüzyıl boyunca) İngilizler, kendi alt-sınıfları ile Amerikan yerlileri arasında benzerlikler görmekteydi: "Bana orada gösterdiğiniz vahşi köleler, burada, Britanya'da da var." Benzer şekilde, Fransa'da yolu kırsal Burgonya'ya düşen bir gezgin şu alaylı gözlemlerde bulunuyordu: "Vahşileri görmek için Amerika'ya gitmenize gerek yok." Peki Almanya'da, Fransa'da, İngiltere'de ve İspanya'da karnavallar sırasında, şenlikleriyle tüm şehirleri altüst eden bu insanlar kimdi? 18. ve 19. yüzyılda, bu insanların köylüler ve kentli yoksullar olması muhtemeldi; saygıdeğer halk ise tehlikeli ve ahlâkdışı böylesi zamanlarda evlerinden çıkmamak için elinden geleni yapıyordu. Bu nedenle, toplu esrime duygusu, sömürgeci Avrupa aklına adım attığı zaman düşmanlık, aşağılama ve korku hisleri ile damgalandı. Grup halinde esrime "ötekilerin" -vahşilerin ya da alt-sınıftan Avrupalıların- deneyimlediği bir şeydi. Hatta kendini bırakma, grubun ritimleri ve duyguları içinde kendini yitirme kapasitesi, "vahşiliğin" ya da genel olarak ötekiliğin tanımlayıcı özelliği olarak, ölümcül bir akıl zayıflığına işaret ediyordu. (...) Batı aklının, özellikle de Batılı eril, üst-sınıf aklın özü, davulların bulaşıcı ritmine direnmesinde, dünyanın baştan çıkarıcı vahşiliğine karşı kendini bir ego ve rasyonellik kalesinin duvarları ardına kapatabilmesinde saklıydı.

Cimrinin dürtüsünü hor görme eğilimindeyizdir. Ama sermayenin biriktirme dürtüsü de esas itibarıyla aynıdır. Marx'ın terimlerini kullanırsak, kapitalistler "rasyonel cimriler"den ibarettir. Bir yerdeki birinden meta satın alıp onu başka bir yerdeki birine satan kapitalistler mübadele etme konularını yeniden üretip genişletmeye çabalarlar; amaçları "birçok kullanım"a ulaşmak da değildir. Yani kapitalizmi harekete geçiren dürtü insanların arzularında yatmaz. Söz konusu olan tam tersidir: Sermaye, mübadele etme hakkını elde etmek amacıyla insanların arzularını yaratmak zorundadır. Mübadele etme hakkını istif etmeye yönelik bu dürtü, başkaları arasındaki mübadeleye özgü istikrarsızlıktan doğar. (...) Bugünlerde sıkça, küreselleşen kapitalizmin (neoliberalizmin) ulus-devleti giderek parçalayacağı tahminini duyuyoruz. Bu mümkün değildir. Tek tek ulusal ekonomiler küresel piyasa tarafından tehdit edildikleri zaman, devletin ve/ya blok ekonominin korumasını (bölüşümünü) talep ederler ve aynı zamanda ulusal kültürel kimliğe başvururlar. Demek ki sermayeye yönelmek herhangi bir karşı-eylem devleti ve ulusu da (cemaati) hedef almalıdır.

Öcalan, genellikle tercih ettiği haki pantolon ve bol spor gömlek yerine takım elbise giymiş, kravat takmış olarak ateşkes ilanında bulunduğu, öncelikli muhatabının Özal olduğunu da ortaya koymuştu. "Özal samimi mi, değil mi? Ümit ederim samimidir" demişti. "Arkasında, gelişmelere cesurca yanıt verebilmesini sağlayacak desteği var mı? Bu konuda gerçekten yol almak istiyor mu? Özal yanıt vermiyordu. Cumhurbaşkanı, mart başlarında yaptıkları ikinci görüşmede Kürt vekillere bir planı olduğunu sezdirmiş ve görüşme bakılırsa, Kürt sorununu çözme arzusunun daha doğrudan dile getirmişti. (...) Öcalan, 16 Nisan'da (1993) Bekaa'da düzenlenen ikinci bir basın toplantısında, ateşkesin uzatıldığını resmî olarak duyurdu. Ankara'nın Kürt kültürel haklarını hayata geçirmesi, ihlallere son vermesi, genel af çıkarılması ve Kürtçe yayıncılıkla eğitim üzerindeki bütün kısıtlamaları kaldırması çağrısında bulundu. Bu çağrı, Öcalan'ın Türk-Kürt federasyonu, hatta bağımsızlık umutlarından vazgeçmiş olduğu anlamına gelmiyor, yalnızca Özal'ın hareket serbestisinin siyasi sınırlarını gayet iyi anladığını gösteriyordu. Kavrıldığı bir başka şey de, demeçlerinde zaman zaman başka türlü ifadeler kullansa da, Kürtlerin bağımsızlıktan çok daha azına razı olmak durumunda kalabileceğiydi. Ertesi gün, hükümetin tepkisini merak eden Öcalan televizyonu açtı. Haberler, hiç beklenmedik biçimde iç karartıcıydı: Özal kalp krizi geçirmişti. İlerleyen saatlerde, öldüğü açıklandı.

Ateşli bir Epikürosçu olduğumdan, bütün yasaklardan iğreniyorum. Mutluluk içinde dünya nimetlerinden yararlanmayı, hatta genellikle onları kötüye kullanmayı sürdüreceğiz, kimsesi suçlamayacağım bu konuda. Ama yaşamın bize sunduklarından daha uzun süre ve doyasıya faydalanmak istiyorsak, davranışlarımızı değiştirmek zorundayız. Duyularımıza hitap eden renkleri azaltmak için değil, tersine, onları daha da fazla laştırmak, canlandırmak için, belki de daha yoğun başka doyumlar aramak için. Enerji kaynaklarını, bir yandan tükenen ve bozulan fosil, diğer yandan da güneş, rüzgâr enerjisi ve jeotermik enerji gibi yenilenebilir olan, tükenmeyen enerji kaynakları olarak birbirinden ayırmıyor muyuz? Yaşam tarzımızdan söz ederken de buna benzer bir ayırım yapılabilir. Yaşamın gereksinimleri ve hazlarını daha çok tüketerek karşılamaya çalışabiliriz, ama bu yeryüzü kaynaklarına zarar verecek ve yıkıcı gerilimlerin yaşanmasına neden olacaktır. Ama onları başka türlü de karşılayabiliriz, örneğin yaşamın her döneminde öğrenime ayrıcalık tanıyarak, çağdaşlarımızı dil öğrenmeye, sanatsal alanlara merak salmaya, bir biyoloji ya da astrofizik keşfinin değerini anlayabilmeleri için çeşitli bilim dallarını tanımaya teşvik edebiliriz. Bilgi sonsuz bir evrendir; bütün yaşamımız boyunca hiç de ölçülü davranmadan beslenebiliriz ondan, ne yapsak tüketemeyiz onu. Üstelik, daha da iyisi: Ondan ne kadar beslenirsek, dünyayı da o kadar az tüketiriz.

“Sürü”nün ve “Yol”un Kürtleri

Müjde Arslan'ın derlediği “Kürt Sineması -Yurtsuzluk, Sınır ve Ölüm”, yakında Agora Kitaplığı'ndan yayınlanacak. Önden bir parçayla, Tim Kennedy'nin kaleminden, Yılmaz Güney'in estetik ve ideolojik kopuşuna bakıyoruz...

Anlaşıldığı kadarıyla, Yılmaz Güney'in ilgileri göçebe ve köylü gruplarına, Kürt ulusal mitinin önde gelen veçhelerinden olan kırsal deneyime dönüktür. “Umut”, gecekondu hayatının gündelik eziyetinin bir önceli olan idealleştirilmiş bir köy hayatını kısa bir sekans olarak yansıtmıştır. “Sürü”, Kürt isimlerine, parlak renkli Kürt giysilerine, engin manzaralara ve kampa sıkıştırılmış olmanın sert görüntülerine yer vererek başkişilerinin mirasını vurgular. “Yol”daysa, yaz mevsiminde çayırın pastoral güzelliği, Kürtçe müzik ve dilin kullanılması, hatta Ömer'in yurdunun göstere göstere Kürdistan olarak belirtilmesi, Kürt otantikliğinin güçlü temsilleridir. Fakat Güney, Kürt kimliğine dair özcü bir görüş yaratmak için böylesi temel mitlerden faydalanmaktan daha ziyade, Kürt toplumunun farklı kesimleri ve Kürtler ile Türkler arasındaki karmaşık ilişkileri irdelemeye ağırlık veren bir yönetmendir.

Öte yandan manzara, özellikle de “Sürü” ve “Yol”da görkemli biçimde izlenen Kürdistan dağları, hem milliyetçi bir sembol hem de bir nostalji ve özlem yeri olabilmektedir. Sadece Güney burada daha muğlak bir bakış ortaya koyarak, söz konusu bölgeyi tartışmalı bir alan olarak yansıtır. Pek çok Filistin filminde gördüğümüz üzere, manzaraya, aynı tehditkâr, gayrişahsiyetmiş biçimde gösterilen askerler hâkimdir. “Sürü”nün sınır aşan çiftçilerine göre, Kürdistan “boş”tur, genişlemeye ve toprak talebine uygundur. Zaten film de çobanların ve onların sürülerinin Ankara'nın kalabalık, kayıtsız sokaklarında kaybolup gitmeleriyle sona erer. “Yol”daki Ömer toprağı öper, yurduna dönmekten memnundur, fakat “istilacı” askerlerce yurdundan edilmiştir. Bu özellikler Kürtlerin “görünmezliği”ni vurgulamaya yararken, sonradan göç edenleri ve araya giren kişileri de bu topraklarda olmaya hakkı bulunmayan yabancılar olarak resmeder.

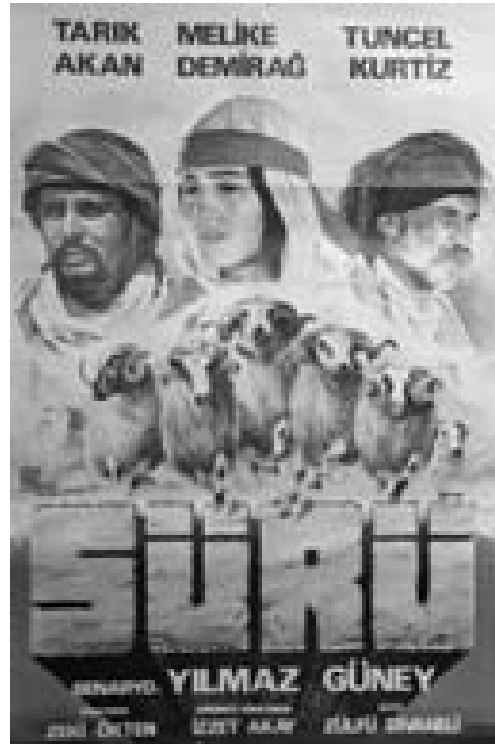
Fakat Güney, böylesi ayrıntıların, bu kırsal toplumun içkin toplumsal sorunlarının, modernliği benimsemekte nasıl zorlandıklarının, kırsal deneyimin giderek sunileşmesinin üstünü örtmesine izin vermez. Güney bir Kürt milliyetçisi değildiyse bile, çok popüler bir aktör olmakla beraber, Türk toplumunda dışlanmış bir figürdü. Azgınca anti-komünizm yapılan bir dönemde komünistti, hayatının önemli bir kısmını toplumun uzağında (hapisanede) geçirdi ve en önemlisi, etnik kökeni itibarıyla bir Kürttü. Kimliğinin Kürt boyutu 1970'lerin ortalarında annesinin memleketi Muş'u ziyaret edene kadar (anlaşılan “Sürü”nün esin kaynağı da bu ziyaretti) fazla güçlü biçimde ortaya çıkmamış olsa da, Türkiye'de askerî rejime karşı gösterdiği direnişin temel öğelerinden birisini oluşturuyordu. Bu yüzden Naficy, Güney'i sürgün yönetmenlerinin bir örneği, aksanlı üslûba sahip bir sinemacı sayar. Bu görüşün değerli yanları bulunmakla ve onun filmlerini Jameson'cı bakışla ulusal alegoriler sınıfına sokmaktan daha ilginç gelmekle birlikte, ben Güney'in çalışmalarının daha geniş kapsamlı yönlerini ele alma-

yı, onu siyasal bir bağlama yerleştirmeyi yeğliyorum. Güney'in “Umut”taki Cabbar gibi kenarlardan yola çıkan perspektifi, Türkiye'nin şehirlerinde eskiden ihmal edilmiş ve etnik bakımdan farklı bir ekonomik alt-sınıfın varlığını gözler önüne sermektedir. “Sürü” ise kırsal bölgelerdeki geleneksel hayat tarzının yıkılmasına karşı farklı çözümleri sergiler.

“Sürü”nün uzun ve sancılı yolculuğu, Kürt topluluğu ile Türk toplumunun geri kalanı arasındaki muazzam toplumsal ve kültürel ayrılığı somutlaştırırken, moderniteye geçişin zorluğunu da açığa vurur. “Yol”, gelenek ile devletin ölümcül kucaklaşmasına, bir tarafta patriyarkal yapıların ve tahripkâr namus anlayışının boğucu etkileri ile diğer tarafta gelişmenin önünü tıkayan baskıya odaklanır.

Arabeskten Yılmaz Güney'e

(...) Bazı Türk milliyetçilerine göre, Kürt kimliğinin herhangi bir yolla dışavurulması, Türkiye Cumhuriyeti'nin bölünmezliğine karşı ciddi bir tehditti ve halen de öyledir. Bu yüzden devlet,

1960'lı ve 1970'li yıllarda Kürt kimliğini görmeyen anlatılar geliştirip yasalar çıkarmaya devam etmiştir. Yine de, siyasal belirsizlikle birleşen bu baskı karşısında, arabeskin, Erksan ve Akad gibi yönetmenlerin filmlerinin ve hepsinden önemlisi Güney'in çalışmalarının su yüzüne çıkardığı bir söylem alanından söz etmek gerekir. Türkiye'de geniş kalabalıklara hitap eden arabesk müziği ve arabesk filmleri, devletin baskı altında tutmaya gayret ettiği heterojen kültürel etkileri gözler önüne sermekte kayda değer bir etki yapmıştı. Arabesk müziğinin, büyük oranda güney ve güneydoğu Anadolu'nun göçmen kır işçilerinden oluşan gecekondu top-

luluklarıyla birlikte anılması, resmî düzlemde mono-kültürel ve homojen Türk toplumunda çeşitli etnik grupların gür çıkan seslerinin varlığına dikkat çekmekte önemliydi. Dahası, giderek, arabesk müziğinin bazı öğelerinin Kürt kültürünü temsil ettiği ve bunun ancak gizlice ifade edilebilecek bir şey olduğu düşüncesi oluşmaya başlamıştı.

O dönemde Türkiye'de gösterilmeyen Güney'in filmleri, Türkiye'deki ekonomik, kültürel ve siyasal farklılıkları daha da belirgin bir şekilde dile getiriyordu. Yine de Güney'in, “Mem û Zin” ve “Siyabend û Xecê” filmleri ve şiirlerinde somutlaşan elit milliyetçilikten farklı olarak, özellikle alt katmanlara, ayrıcalıklı olmayan kesimlere eğildiğini belirtmekte fayda vardır. Güney, hem bölünmeleri ve küçük düşürücü gelenekleri nedeniyle eleştirdiği Kürt toplumu, hem de baskısı ve çoğulculuğu benimseyememesinden dolayı mahkûm ettiği Türk toplumu içindeki toplumsal değişim imkânlarını araştırıyordu. Fakat “Sürü” Kürtler için bir siyasal alan açılma ihtimaline vurgu yaparken, Güney'in “Yol”u çektiği sırada bu alanlar hapisanelere dönüştürülmüş durumda olacaktı.

“Yol” gösterime girerken

Sonuçta, kırdan şehre göçle birleşen müzik, sinema ve edebiyat, Kürt kültüründeki ulusal bilinç ve gururu daha geniş bir kesime yayar ve 1980'lerle 1990'ların ulusal hareketlerinin tohumlarını atar olmuştur. Siyasal bilinç duygusu Kürtler arasında her devlet içinde gelişmekle birlikte, o sıralarda genel Kürt kimliğini kuracak kayda değer bir kolektif eylem de söz konusu değildi. O'Shea'ya göre, Kürtlerin çoğunluğu muhtemelen özerklik ya da bağımsızlık yanlısı değildi, yine de Kürtlerin “ortak bellekleri ve tarihleri” ulusal bir temele sahipti ve farklı devletler içerisinde çeşitli “paralel tarihler” ortaya çıkmıştı. Türkiye, İran ve Irak'taki Kürt milliyetçi hareketleri büyük ölçüde kendi devletleri içinde hakları elde etmeye çalışmakla yetiniyorlardı.

Güney'in filmleri ABD ve Avrupa'da eleştirel bir beğeniyle karşılanırken, “Yol” 1982'de Cannes'da Altın Palmiye aldı. Fakat bu filmler Türkiye'de yasaklanmış ve 1990'ların sonlarına kadar onları bir sinema salonunda görmek mümkün olmamıştı. “Yol” nihayet Türkiye'de 1999'da gösterime girerken, o zaman bile Kürdistan ve Kürtlere dair bütün göndermeler sansüre uğrayacaktı. Kürt ulusal bilincinin bir sonraki gelişme aşamasını tetikleyen işte bu tür faktörlerin bir araya gelmesi oldu. “Umut”ta ve “Sürü”de gösterildiği gibi, tarım yöntemlerindeki değişiklikler kırsal bölgelerden büyük ölçekli göçlere sebebiyet verecekti. McDowall'a göre, 1980'lerde Türkiye'yi ve İran'ı etkileyen “Kürt milliyetçiliğindeki patlama”nın sosyo-ekonomik zemini buydu. Aynı derecede belirleyici olan başka etkenler de, “Yol”da temsil edildiği şekliyle Türkiye'de baskıların yoğunlaşması ve PKK örgütünün yükselişe geçmesi, ayrıca İran'da meydana gelen İslâm devrimi, Irak'ta Kürtler ile Araplar arasında patlak veren iç savaş, yine İran-Irak savaşı ve 1990-1991 yılındaki Körfez Savaşı'ydı. Gerek Türkiye, İran, Irak ve Suriye arasındaki kalabalık nüfus hareketleri, gerekse Batı Avrupa ülkelerine yapılan göçler, Kürt sorununun uluslararası boyut kazanmasına katkıda bulunacak olan faktörlerdi.

Tim Kennedy, “Bölünmüş Bir Halk Olarak Kürtler ve Yılmaz Güney Sineması”

Dumanı üstünde

Maskeli bir hiç kimse

Fernando Pessoa - **Ophelia'ya mektuplar**
çeviren: Sema Rifat (Sel)

47 yıllık ömrü boyunca 70'in üzerinde takma ad kullanmış olan Fernando Pessoa'nın yaşamını ve yapıtlarını yorumlamak isteyen bir okur için, yazarın soyadının içerdiği anlamlar müthiş bir esin kaynağı oluşturur: "Pessoa", Portekizcede, bağlamına göre "kişi", "kimse" ya da "hiç kimse" demektir. Üstüne üstlük, "pessoa"nın kökenini oluşturan "persona" sözcüğünün Eski Yunanca'daki ilk anlamı "maske"dir. Tüm bu anlamlar, Fernando Pessoa'nın yazarlık serüvenini bir mucize gibi kuşatır adeta. Bu büyük Portekizli şairi, takma adları birer maske gibi kullanarak gerçek kimliğini gizlemiş bir "hiç kimse" olarak düşünmek son derece cazip hale gelir.

Ancak bu mucizenin cazibesine kapılmadan önce, Pessoa için takma adın ne anlam ifade ettiği üzerinde kısaca durmamız gerekiyor. Eğer takma adı, yazarın kendi gerçekliğini örtmek üzere ürettiği bir maske olarak görecekssek, Pessoa'nın niyetinin bu olmadığını belirtmemiz gerekir. Pessoa'nın metinlerindeki imzalar, gerçek yazarın kendini gizlemek için attığı sahte imzalar değildir. Bunlar, birer kurgusal "dış kimliğin" (Portekizcesiyle "heteronimo") attığı "gerçek" imzalarıdır. Pessoa, gerçek kimliğini saklamak arzusuyla değil (zaten okurlar onun bu heteronimo üretme alışkanlığından haberdardı), yeni yazarlar/şairler üretme amacıyla atıyordu bu imzaları. Üstelik sadece imza atmakla kalmıyor, zaman zaman bu imzaları atan yazarların yaşamlarını da kurguluyordu. Sözelimi, Pessoa'nın en temel şair kimliği olan Alberto Caeiro, 16 Nisan 1889'da, saat 13:45'te Lisbon'da doğmuş, 1915'te aynı kentte ölmüş, ilkokul mezunu bir pagan şairiydi. Üstelik Caeiro, hem Pessoa tarafından, hem de Pessoa'nın diğer bazı şair kimlikleri tarafından büyük bir üstad olarak kabul edilmişti. Bir başka heteronimo şair olan Ricardo Reis onun eserleri için övgü dolu önsözler yazmış, bir diğeri -Alvaro de Campos-onunla olan anılarını kaleme almıştı. Bu yeni kimliklere duyulan ihtiyaç, basit bir oyunbazlığın değil, insan kimliğine dair şu temel tespitin ürünüydü: İnsan ruhu bir değil, çoktur. Pessoa'nın kurgusal yazarlarından biri bu görüşü şöyle açıklıyordu: "Her birimiz alt-zihinlerin birer toplamı, hücrenel nitelikli ruhların kötü birer senteziyiz." Bu açıdan bakıldığında, Pessoa'nın tek yaptığı, kendisinde arayıp bulunduğu, karşılaştığı ya da itinayla ürettiği gerçek nitelikli alt-zihinlere birer isim vermek olmuştur. İşte tam da bu nedenle onları birer takma

ad ya da sahte ad (pseudonym) olarak değil, birer "başka ad" (heteronym) olarak el almak gerekecektir. Hal böyle olunca, Pessoa'nın nişanlısı Ophelia'ya yazdığı ve bizzat kendi adıyla imzaladığı mektupları okumak kafa karıştırıcı bir deneyime dönüşüyor. Çevirmen Sema Rifat'ın önsözde belirttiği gibi, bu mektuplar (ve kitabın sonuna eklenen Ophelia'nın Pessoa'ya dair anıları) gerçekten de Pessoa'nın özel hayatı hakkında birçok ipucu elde etmemizi sağlıyor. Ancak Pessoa'nın kendisinin böyle bir girişimden pek de hoşnut kalmayacağını tahmin etmek zor değil. Buradaki başlıca sorun, okurların mektuplarda ister istemez o "biricik" yazarın "gerçek" yaşamının izlerini bulmaya çalışmaları olacaktır. Böyle bir durumda Pessoa'nın bütün o heteronimo üretme çabası hiçe sayılacak, dönülüp dolaşılıp gene tek bir gerçek Pessoa'nın peşine düşülecek, yazarın içinde yaşamını sürdüren bütün o öteki gerçek kimlikler ikincil hale getirilecektir. Tüm bunlardan hareketle, bu mektupların okunmayı hak etmediğini ya da okunmaması gerektiğini iddia etmek istemiyoruz elbette. Mektuplar, sürekli hasta ve kırılğan bir şairin, o güzelim Lizbon kentindeki gündelik yaşamıyla ilgili birçok ilginç ipucu veriyor bize. Bütün mesele, her zamanki okur alışkanlıklarımızdan kurtulmak, bu mektuplarda "gerçek" Pessoa'nın değil, tabiri caizse, çok sayıdaki Pessoa'lardan yalnızca birinin sesini bulmaya çalışmak. Bir insanın tek bir sestenden değil, derme çatma bir sesler bütününden oluştuğunu düşünen bir şairin mektupları bize ancak bu kadarını gösterebilir zira.

- Kerem Eksen

Dibi kalaylı kazan

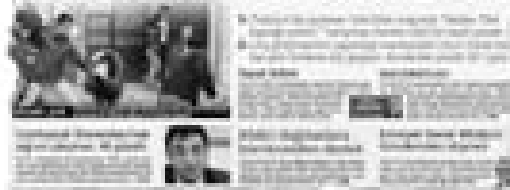
Güven Bakırezer - Yücel Demirel (der.) - **Trabzon'u Anlamak** (İletişim)

"Trabzon, son yıllarda linç girişimleriyle, cinayetlerle anılıyor; 'tahrik olmaya hazır' -hatta bunun için fırsat kollayan!- bir şehir manzarası arz ediyor. Oysa bu Doğu Karadeniz liman metropolünün geçmişinde köklü ve zengin bir şehir kültürü var... Bununla beraber, sarsıcı sosyo-ekonomik, etno-kültürel, politik altüst oluşlar da var... Her ne olursa olsun, 'herhangi bir yer' değil Trabzon; 'iddia'sı olan, ilgiyi hak eden, 'meraklı' bir yer..." Bu sözlerle tanıtılıyor elimizdeki kitap. Kocaeli Üniversitesi'nden Güven Bakırezer ve Yücel Demirel'in derlediği, Emel Akal, Ömer Asan, Attila Aşut, Kudret Emiroğlu, Ali Eroğlu, Şengül Öymen Gür, Ayşe Hür, Hakan Kapucu, İlknur Üstün gibi isimlerin katkıda bulunduğu bu ufuk açıcı çalışma, son yılların şiddet üslerinden birinin üzerindeki sis perdesini aralamaya çalışıyor.

Doğu Karadeniz'in dinamik kenti Trabzon, '90'lı yıllarda değişen sosyo-ekonomik yapısıyla gittikçe negatif yönde değişen bir kent

haline geldi. Civar ilçelerden ve köylerden alınan göçün kozmopolitizmini kaldıramayan Trabzon'da son 10-15 yılda öyle hadiseler yaşandı ki, bir anda gözler bu "kendi halinde" kente çevrildi. Köklü bir tarih üzerine inşa edilmiş, çokkültürlü bir kent görünümündeyken, '70'li yıllarda kentli, okumuş nüfusunu göçe teslim eden Trabzon, '80'lerde çevre ilçelerden ve illerden hızla nüfus almaya başladı. Bu da bir ölçüde kent yapısının değişmesine neden olan unsurların başında geliyor. Trabzonspor'un başarısız endeksli bir kent olan, 55 bin öğrencili teknik üniversiteye rağmen bir türlü adını istediği gibi duyuramamaktan yakınan, komşu illerinden havaalanı ve limanıyla sıyrılan Trabzon, '90'lı yıl

Neden Trabzon?

ların başında Rusya'dan bavul ticaretine gelen Rusların bir bölümünün zamanla fuhuş sektörüne katılmasıyla bambaşka bir alana evrildi. Ve Trabzon, ne yazık ki artık daha içine kapanık ve sokaklarında her türlü şiddetin kol gezdiği bir kent haline geldi. Şehrin olumsuz olaylarla anılmasından yakınan Trabzonlular, bilhassa İstanbul'da yaşayanları, bu gidişe müdahil olmak istediler. Ancak yerel odaklar buna

pek imkân tanımadı. Kentte organize edilmeye çalışılan her türlü etkinlik provoke edildi ya da amacından saptırıldı. Nuray Mert, Yaşar Miraç, Nihat Genç gibi Trabzonlu isimlerin katıldığı panelde yaşananlar buna örnek. Rahmi Koç'un Patrik Bartholomeos'a gemiden sahile inememesi, "Haçlılar"a karşı bir zafer olarak ilan edildi. Bu olay, kentte gayrimüslimliğe karşı oluşturulmak istenen ortamın işareti oldu. Kentte yaratılan Pontus etnofobisinin daha sonra yol açacağı olaylar, oluşturulan tehlikeli zeminin boyutlarını göstermesi bakımından çok can yakıcıydı: Hiç kuşkusuz, bu olayların başında Rahip Santoro cinayeti ve Trabzon'da organize edilen Hrant Dink cinayeti geliyor. Kentin bu tip trajik olaylarla anılmasını istemeyen Trabzonlular, iki-üç yıldır kallavi bir imaj düzeltme çabasına giriştiler. Trabzonspor yine şampiyonluğa oynuyor, bu sefer maç galibiyetleri Farozlu balıkçıların "Kolbastı"sıyla kutlanıyor, "Kolbastı" KTÜ'de Anadolu Ateşi türevi bir şova dönüştürülüyor vs... Peki, Trabzon gerçekten yüzleşmeye hazır mı? Gerçekten değişmeye ve artık kendi gibi olmaya? Trabzon'u anlamak ve bütün bir kenti katillerle, linççilerle bir tutmamak elbette akliselim sahibi insanların tercih edeceği bir şey, ancak bu kentin insanların da beyaz berelilerden ve katilleri kutsayanlardan sıyrılması gerekiyor. Trabzon o zaman daha anlaşılır ve yaşanır bir yer olabilir.

- Uğur Biryal

İyi kızlar nereye?

İpek Ongun - **Günler Akıp Giderken** (Epsilon)

İpek Ongun, "Bir Genç Kızın Gizli Defteri" serisini yazmaya yirmi yıl önce başladı ve serinin sekizinci bölümü "Günler Akıp Giderken" geçtiğimiz ay Epsilon yayınlarından çıktı. Bu sekiz kitap boyunca İpek Ongun defalarca seriyeye son vererek okuyucuya veda etti, fakat daha sonraları "yoğun istek üzerine" devam etti. Bu mazeret son derece gerçekçi, çünkü "Bir Genç Kızın Gizli Defteri" serisi, '80'lerde doğan ve devamında gelen nesillerin tüm yeni yetme kızlarının hayatını birkaç seneliğine işgal edecek kadar sevildi.

İpek Ongun, "Bir Genç Kızın Gizli Defteri"nin ana karakteri Serra Noyan ile, bir yazarın okuyucuyla hikâye arasında yaratabileceği en büyük özdeşleşmelerden birini yaratır. Okuyucu kitlesi olan 12-15 yaş arası genç kızların hepsinin "kendisinden bir şeyler bulacağı" bir karakter yaratır Serra'yla. Gözlüklerinden şikâyetçidir Serra, ki yaşı itibarıyla tıbben lens takabilme sınırında olduğu düşünülürse, tüm optik sorunlardan mustarip genç kızların sesi olur. Sivilcelerinden şikâyetçidir, ki yine yaşı itibarıyla yerden göğe kadar haklıdır. Kilolarından şikâyetçidir, ki şu acımasız dünyada hangi kadın beş kilo eksilse daha mutlu olacağını düşünmez? Okulun en yakışıklı çocuğuna aşiktir, ki her okulda o çocuğu tavlama ihtimali olan birkaç kızın haricinde geri kalan kızların yüreğinin acısıdır bu oğlanlar. İlk kitap Serra'nın kendine doğru dürüst bir sevgili edinip, lens takıp, saçlarına perma yaptırtıp (ilk kitap '80'lerde geçer), bebeklik tombulluğunu atıp güzelleşmesiyle ilgilidir. Bu okulun çirkin kızının yaz boyu canını dişine takıp güzelleşmesi hikâyesi Serra'nın annesiyle babasının boşanmasıyla değişir, ki boşanmaların şimdiki kadar sık yaşanmadığı yıllardan bahsettiğimiz düşünülürse, aslında bu ilk kitap İpek Ongun'un yazdığı en ilerici kitaptır, çünkü bir anne ve kızının "erkeksiz" ve yalnız başlarına ayakta kalmaları, yakınlaşmaları üzerinedir.

Maalesef ilerleyen kitaplarda durum değişir. Serra, İpek Ongun'un muhafazakar fikirlerinin kurbanı olup bir tür "örnek kız"a dönüşür. "Bir Genç Kızın Gizli Defteri" serisini okuduğunuzda, aslında Serra'nın pek de gizleyecek bir şeyi olmadığını görürsünüz ve hatta

İpek Ongun

okuyucuda, yakın arkadaşlara sıkıcı derslerde küçük kâğıtlara yazılıp sıra altından gizli gizli verilen bütün o sırlar, suçluluk duygusu yaratır. İpek Ongun, yeni yetme edebiyatı yazarlarına özgü bir didaktikliğin en uç örneklerinden birini icra eder. Serra'nın örnek kişiliğinin yanı sıra, kitaptaki yan karakterlerin bitmek bilmez tiradları da öğretici birer metindir. Örneğin üniversite yıllarında annesiyle sevgilisi Oktay hakkında konuşurken, konu cinselliğe gelir. Annesi Serra'nın içinde bazı duyguların uyanmış olabileceğini söyler (hikâyenin bu kısmında Serra yirmili yaşların başındadır). Üstü kapalı bir biçimde Serra'nın nişanlısı Oktay'la seks yapmak isteyebileceği konuşulmaktadır. Annesi bu noktada "sana yap ya da yapma diyemem" der, ancak konuşmanın devamı, partnerine güvenmeden ve ömür boyu sürecek bir birliktelikten emin olmadan seks yapmanın zararları, çok fazla insanla flört etmenin iticiliği üzerine gider ve annesi son olarak ekler: "Hem şimdi ne hastalıklar var, duyuyoruz." Bu alabildiğine cahilce konuşma, eşinden boşanmış, yalnız yaşayan, şehirli, çalışan, bekâr bir kadının ağzından duyulur. İpek Ongun, bunca yıldır can verip muhtemelen çok da sevdiği Serra karakterini, annesinden gizli bir gün

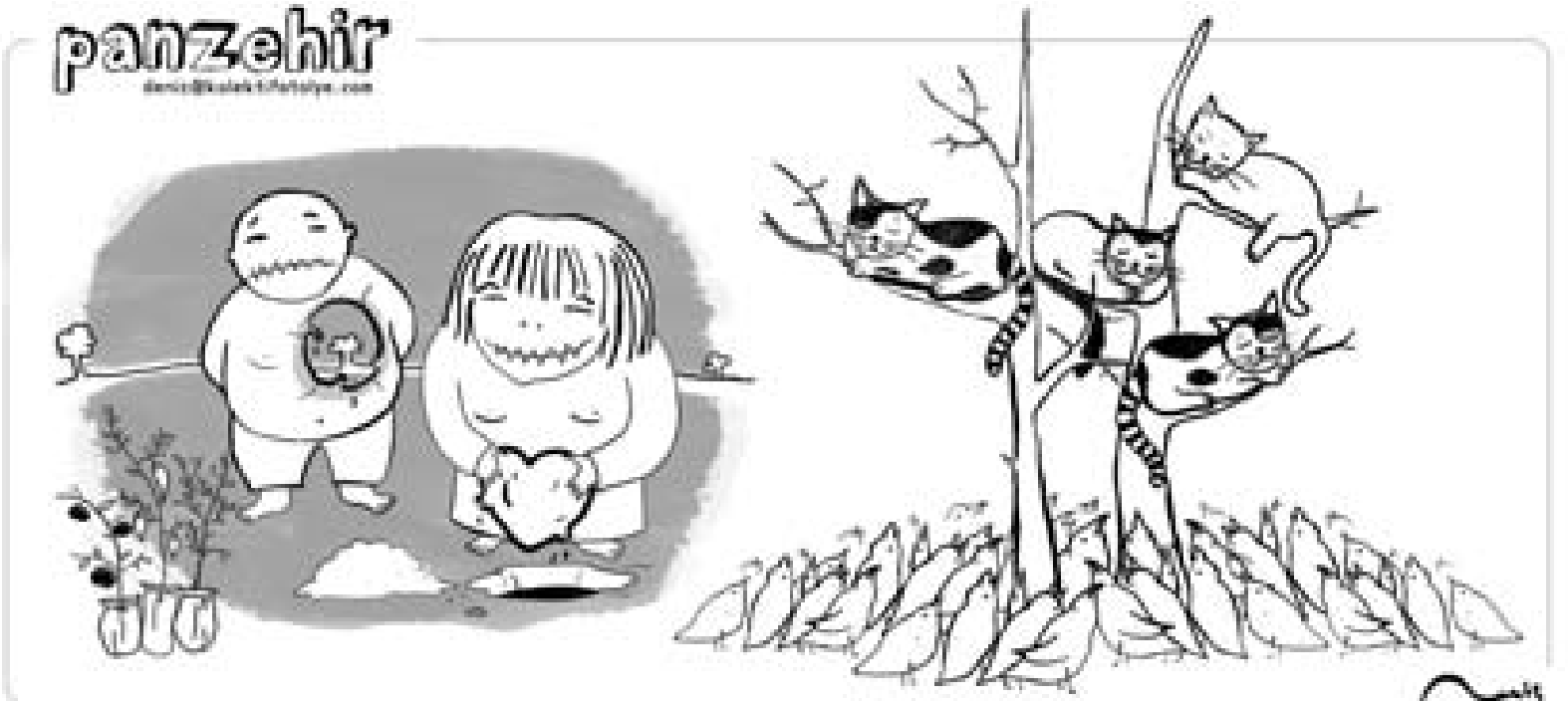
bile okulu kırmadığı, bir nefes bile sigara çekmediği, bütün üniversite yıllarını klasik müzik konserleri ve burs almak için didinilen yoğun ders programlarıyla geçirdiği, yirmili yaşlarının sonlarında evlenene kadar yarım yamalak öpüşmelerle yaşanmış bir hayata mahkûm etti. Fakat aynı zamanda Serra, bugün çalıştığı başarılı turizm şirketinin ortağı oldu, yakışıklı bir avukatla evlendi, güzel bir evi oldu.

Sekizinci kitap "Günler Akıp Giderken"de Serra geçmişle hesaplaşıyor, aynı zamanda çevresindeki arkadaşlarının yaşamlarına odaklanıyoruz. Kimisi evliliğini bitirirken, kimisi iş hayatına atılma planları yapıyor, başka sorunlarla boğuşuyor. Uzun zamandır habersiz kaldığımız liseden bazı karakterler, bir buluşmayla tekrar hikâyeye katılıyor. Lisenin yaramaz kızlarından, okulu kırıp barlara giden ve Serra'nın da başını derde sokan kızlardan biri kilo alıp Bodrum'a yerleşmiş, inziva hayatı yaşıyor, bir diğeri iki başarısız evlilik geçirmiş. Bir başka yan karakter, idealist, politik avukat Toprak bile, ki kitabın solcusu, feministi diye bilinir, daha önceleri açık ilişki, özgür aşk gibi meseleleri canhıraş savunurken, çapkın bir adamdan ağız yanyor, şimdi ciddi ilişki arıyor. Serra'nın yaşıtı tüm kızlar, kendisi de dahil, birbiri ardına çocuk yapıyor.

İpek Ongun, "Bir Genç Kızın Gizli Defteri" serisiyle okurlarına bir yaşam planı çizdi; belki de bu yüzden çok popüler. Bu plan, uyulamayacak kadar keskin kurallarla dolu. Nitekim Serra ve arkadaşları benzer yaşlarda iyi evlilikler yapıp benzer yaşlarda çocuk yaptılar. Bu planın iyi tarafları da var, içlerinden hiçbiri ekonomik olarak birisine bağımlı değil, fakat aynı zamanda hiçbiri bekâr da kalmadı. Çoğu mutlu oldu, mutlu olmayan için de çıkış kapısı vardı. İyi kızlar cennete gitti.

"Bir Genç Kızın Gizli Defteri" serisi bir fenomendir, çok fazla kız tarafından okunmuştur. Aynı zamanda spesifik olarak belli bir yaş grubuna hitap eder, ki bu da ergenlik öncesine denk düşen 12 yaş civarı zamanlardır. Neyse ki kızlar büyür, cennete giden bu yolun çekilecek dert olmadığını anlar, kimisinin gizli defterleri dudak uçuklatır. Bugün yirmili yaşlarında maceracı bir kız tanıyorsanız, muhtemelen İpek Ongun'a rağmen ve hatta kimi zaman İpek Ongun'a inat bunu yapmaktadır.

- Haziran Düzkan

Hakikati aramak için yazmak

Mısırlı büyük yazar Necip Mahfuz'un "manevî oğlum" diye bahsettiği, 17 yıllık Edeb-ül-Ekber dergisinin kurucusu, bugüne değin yazdığı yirmiyi aşkın kitabı Türkçe dahil pek çok dile çevrilmiş olan Gamal Gitani İstanbul'daydı. Ustaya mikrofon tuttuk...

Mısır romanı, tüm Arap dünyasında ve aslında Batı'da da özgün bir yere sahip; siyasî olarak Mısır da öyle. Mısır'ın siyasî tarihiyle Mısır romanı arasında nasıl bir bağlantı var?

Gamal Gitani: Mısır'da roman 200 sene önce başladı. Batı'yla ilk temas Fransız işgaliydi. Napoléon askerî amaçla yola çıktı Mısır'a gelirken. Ancak bu yola çıkışın ilmi boyutu da vardı. Beraberinde matbaayı getirmişti mesela. Mehmet Ali (Kavalalı) döneminde işin rengi değişti. Mehmet Ali, Mısır'ın başına geldiğinde, Avrupa'ya pek çok öğrenci gönderdi. Bunların en ünlüleri Rafi Tahtavi ve Ali Paşa Mübarek'ti. Bu ilk direkt temas esnasında Arapçaya çeviriler de başladı. Bugüne kadar Mısır'da en büyük tercüme faaliyeti Mehmet Ali zamanında yapıldı. Büyük bir matbaa kurdu. O zamana kadar tanınan, bilinen edebiyat türleri klasik edebiyat türleriydi, nesir, şiir gibi. 1911 yılında Batı tarzında ilk Mısır romanı çıktı: "Zeynep". Bu kitap da yazarı Muhammed Hüseyin Paşa'nın kendi adıyla çıkmadı, çünkü roman yazmanın bir paşaya yakışmayacağını düşünüyordu. O zamanlarda roman yazarı, kahvehanelerde saz çalıp şiir okuyarak geçimini sağlayanlarla aynı şekilde değerlendiriliyordu. Bu nedenle de pek hoş karşılanmıyordu. Sadece Mısır'da değil, bütün Arap dünyasında roman türünün babası Necip Mahfuz'dur. Başlangıçta Necip Mahfuz, Tefvik El Hakim gibi yazarlarımızın romanları yabancı dillere tercüme edilmiyordu. Necip Mahfuz'un 1940'lı yıllarda yazdıkları Batı dünyasında ancak 1980'lerin sonlarında anlaşıl-maya başlandı. 1988'de Nobel Ödülü'nü aldığını düşünürseniz, anlaşılması için aradan kırk yıl geçmek zorundaydı. Necip Mahfuz, benim manevî babamdır. Ben 1960 kuşağındayım. Benim neslimden yazarların büyük bölümü hapis tecrübesine sahiptir. Bizi "Temmuz Kuşağı" olarak da adlandıırırla, çünkü Temmuz Devrimi'ni eleştirdiğimiz için hapsedildik (*Mısır Temmuz 1952'de İngiliz sömürgeci olmaktan kurtuldu, ancak sonrasında despotik bir rejime dönüştü*).

Ülkenizdeki muhafazakârlaşma ve modern anlamda dindarlaşmadan nasıl etkilendiniz? 1960'lardan sonraki süreçte okurunuzla aranızdaki ilişkiler nasıl dönüştü?

1960'larda özgürlük yoktu. Ama popü-ler bir gelişme vardı. Biz baskı, zulüm, işkenceli bir ortamda doğduk ve büyüdük. Ancak millî bir proje vardı. O zamanlar hükümetler henüz bu denli yozlaşmamıştı. Daha eşitlikçi bir ortam vardı. Cemal Abdül Nasır gibi bir millî lider

vardı. Haziran yenilgisi (1967 haziranın-da Altı Gün Savaşı adı verilen Arap-İsrail savaşında alınan yenilgi) Mısır'ın çağdaş tarihi için büyük bir dönüm noktası oldu. Ben de gönüllü olarak cepheye gittim, savaş muhabirliği yaptım. Gitme sebebim, kendi iç dengemi sağlama ihtiyacımdı. Mısır tarihinin en büyük olaylarından biridir bu savaş ve yenilginin etkisi hâla devam eder. Abdülnasır 1970'te vefat etti ve ardından Enver Sedat geldi. 1973'te Sedat, İsrail'e karşı bir savaş daha açtı ve bu savaş kazanıldı (*Ramazan ya da Yom Kimpur Savaşı*). Ancak Sedat'ın iç politikası baskıya dayanıyordu ve kısa bir zaman içinde toplumun bütün kesimlerinin çürümesine neden oldu. Nasır yoksullardan yana politikalar izliyordu. Sedat ise tamamen üst sınıflardan, zenginlerden yana bir politika izledi. Sedat bu toplumsal dönüşümün üzerini örtmek için bunun demokrasinin, liberalleşmenin gereği olduğunu iddia ediyordu. Elbette yalandı. Bunun kanıtı da,

Memlûkler döneminde Mısır'da muhteşem bir medeniyet vardı ve Osmanlı bunu ortadan kaldırdı. Bunun sonuçlarını hâlâ yaşıyor Mısır. Benim yapmaya çalıştığım şey, bunu yeniden düşünmeye davet etmek.

demokrasiyi savunan herkesin onun döneminde hapse atılmasıydı. Sonrasında Hüsnü Mübarek ortamı biraz sakinleştirdi, denge kurmaya çalıştı. Mübarek döneminde Mısır büyük bir özgürlük ortamı yaşadı. İlk defa bir cumhurbaşkanı gazetelerde açıkça eleştirilebiliyordu. 1990'lı yıllarda terör saldırıları da çoğalmaya başladı. Biz de bu saldırılara karşı rejimi destekledik. Şimdiyse tüm cesaretimizi toplayıp öyle konuşuyoruz. Ancak dinleyen yok.

Bu nisbî özgürlük ortamında da size karşı onlarca dava açıldığını, kimi din temelli kurumların hayli aktif olduğunu görüyoruz.

Yayınladığımız Edeb-ül-Ekber adlı haftalık edebiyat gazetesi, Mısır'da sanat ve özgürlüğü savunan tek kürsüdür. Bu sadece Mısır'daki aydınların gazetesi değil, tüm Arap dünyasının gazetesidir. Herhangi bir yazar, herhangi bir yerde bir sorunla karşılaştığında ondan yana tavır alıyoruz ve onun haklarını savunuyoruz. Yıllar boyunca takındığımız tavır pek çok kişiye rahatsızlık verdi. Hatta suikaste uğradım. Bu nedenle şimdi devletin verdiği koruma görevlileriyle birlikte yaşamak durumundayım.

Suikasti düzenleyenler kimlerdi?

Gazetede yayınlanan bir karikatür nedeniyle suikaste uğradım. Bu karikatürü

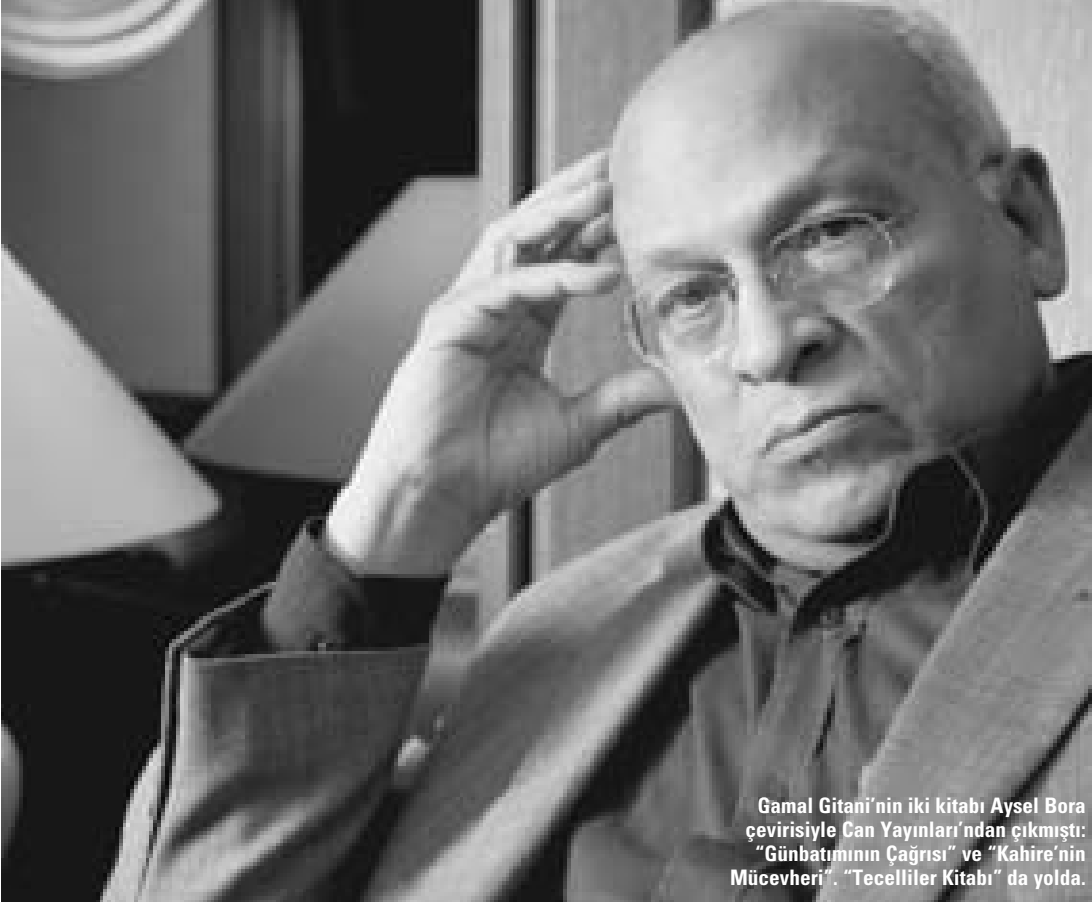
beğenmeyenler katlime karar verdiler. Bu meseleleri konuşmayı pek istemiyorum. Ama sürekli olarak sorunlar yaşıyor. Bazı aşırı dinci akımlar edebiyata karşı çıkıyor. Hisbah dediğimiz, dinî kurumların eleştirilmesine izin vermeyen bir kuruluş vardı Mısır'da. Şimdi kaldırıldı ortadan. Bu kuruluş varken, yaptığımız, yazdığımız şeyler yüzünden tehdit altındaydık. Sorun bazen de devletin kendisinden kaynaklanıyor. Kültür Bakanlığı üç genç yazarın romanını yasakladı 2001 yılında. Bu da aydınlarla siyasîler arasında tartışmalara neden oldu. Haydar Haydar adlı bir Suriyeli yazar "Denizotlarının Şöleni" adlı bir roman yazmıştı. Bu kitap da Mısır'da çok tartışıldı. Çünkü devlet kitabın yasaklanmasına ve toplatılmasına karar vermişti.

Arap dünyasına dışarıdan bakıldığında görünen daima aydınlarla devlet arasında bir kavga olduğu. Aslında bu kavgaın temelinde hükümetlerin yaptığı sınıfsal tercihler yatıyor. Halkla aydınlar arasında ortak bir eleştiri zemini neden yaratılamıyor?

Aydınlar bir kenara itilmiş olduklarından ötürü halkı ikna edemiyorlar. WAFD (*Mısır'daki Arap milliyetçisi parti*) 1919 yılından sonra aydınların etkisinde şekillendi. Bu dönem Mısır'ın kendini ifade ettiği bir dönemdi. Çünkü aydınlar kendilerine güveniyorlardı. 1960'lı yıllar farklıydı. Diktatoryal bir rejim vardı. Ay-dınlar da ancak kültür aracılığıyla kendilerini ifade edebiliyorlardı. 1970'li yıllardan itibaren önemli değişimler yaşandı. Özellikle Suudi Arabistan gibi bazı Arap ülkelerinin kültürel manzaraları, sahip oldukları ekonomik güçle bütün Arap ülkelerine teşmil edilir oldu. Bu ülkeler kendi ideolojilerini dünyaya yaydılar ve bu ideoloji özellikle Mısır kültürünü çok kötü etkiledi, Arap medyasına hâkim oldular. Tüm bu sebepler aydınların bir kenara çekilmesine sebep oldu. Bir de İran etkisi var tabii. Ben İran'ı kültürel anlamda çok beğeniyorum, ancak izlediği siyaset anlamında beğenmiyorum. Çünkü siyasî ortamı gerginleştiriyor, Arap dünyasında bölücü bir rol oynuyor. Bir başka problem de İsrail'in saldırgan tutumu. Araplar bugünlerde İsrail'in bölgenin bir parçası olduğunu kabul ediyorlar, ancak İsrail bunu kabul etmiyor. İsrail, bölgenin tek hâkimi olmak istiyor, şiddetle dayalı politikalara ağırlık veriyor. Bu da özellikle Filistinlileri radikalleştiriyor. Hamas'ın Filistin problemi için bir tehlike olduğunu düşünüyorum. Hamas'ın izlediği politikalar İsrail'in işine yarıyor.

Dindarlaşmanın temelinde, Arap ülkelerinde laik aydınların ve siyasîlerin İsrail sorunu karşısında başarısızlığa uğramış olmaları yok mu?

Kesinlikle böyle bir başarısızlık var. El Kaide de bu başarısızlığın ürünüdür. Batılı aydınlarla El Kaide'yi konuştuğumuzda, El Kaide'nin İslâm'ı temsil etmediğini söylüyoruz. Onlar da bize soruyorlar: "O zaman hangi İslâm'dan söz ediyoruz?" 2000'lerden itibaren Mısır'da yeni bir İslâm anlayışı belirmeye başla-

Gamal Gitanî'nin iki kitabı Aysel Bora çevirisiyle Can Yayınları'ndan çıkmıştı: "Günbatımının Çağırısı" ve "Kahire'nin Mücevheri". "Tecelliler Kitabı" da yolda.

dı. Ben bunun bir şans olduğunu düşünüyorum, çünkü ancak İslâm'ı yeniden tartışarak bir takım yanlış anlamaları ortadan kaldırabiliriz. Bu nedenle Obama'nın İslâm dünyasına seslenmek için Mısır'ı seçmesinin tesadüf olmadığını düşünüyorum. Türkiye yerine Mısır'ı seçti, çünkü Türkiye İslâm dünyasından çok uzak. Türkiye laik bir devlet, ben de laikim. Ancak İslâm dünyasında Türkiye'nin kendi parçası olduğu düşüncesi neredeyse hiç yok, çünkü Türkiye kendi içine kapanmış, kendi sorunlarını hep ön planda tutmuş bir ülke görünümünde. Bence dini siyasetten ayırmak lâzım. Ama şuna da çok şaşıyorum: Nasıl olup da Türkiye gibi laik bir ülkeyi Müslüman bir parti idare edebiliyor? Acaba halk bunu mu istiyor diye düşünüyorum. Acaba İslâm dünyasında yaygın olan şiddet ve aşırılık ekolüne karşı başlatılan bir çalışmanın parçası mı bu durum?

Mısır'da ve Arap dünyasında, özellikle de anlattığınız siyasî manzara çerçevesinde edebiyat nasıl bir dönüşüm geçiriyor?

Ben romanı ilk ve en eski kaynaklara kadar götürdüm, ama yeni bir şeyler yazmaya çalıştım. Dedelerim "Binbir Gece Masalları" gibi metinler yazmışken onlardan istifade etmemem çok saçma olurdu. Benim romanlarımda farklı bir bakış açısı var. Diğer Arap yazarlarından farklı bir yol izledim. 1960'ların başından bu yana tüm çağdaşlarım Batı'yı okuyordu, klasik olmayan anlatım tarzlarını, üslupları araştırıyorlardı. Mısır'dan sonra Irak, Suriye ve Lübnan romanda en iyileridir Arap dünyasının. Lübnan daha çok yayıncılıkta iyidir. Şimdi Mısır'da roman açısından bir pat-

lama var. Her hafta en az beş-altı roman çıkıyor, takip etmekte zorlanıyoruz. Mısır'da 1960'lardan bu yana ilk defa bu kadar canlı bir edebiyat ortamı var. İnternet romanı bir şekilde etkiledi. Önceleri sadece internette yazan bir takım yazarlar vardı, şimdi yazdıkları kitap haline dönüştürülmeye başlandı. Müslüman Kardeşler bazı sitelerin yasaklanmasını talep ediyor, ama sansür artık tarihe karışmak durumunda. Suudi Arabistan'da bile yeni bir edebiyat türü ortaya çıktı, çünkü bu toplum çok kapalı ve bu kapalılığın ardındaki ifşa etme yolunda bir arzu var. Öyle yazarlar çıkma-

Edebiyat, hayatın esrarlı yönleriyle tanıştırmak okuru. Ama bunları yorumlaması, çözümlemesi gerekmez. Soru sorması, okuru o sorularla yüzleştirmesi yeter. Bence sorular, cevaplardan önemlidir.

ya başladı ki, tam bir cüret ve şecaatle hareket ediyorlar; edebî anlamda mükemmel şeyler ortaya koyabiliyorlar. Mısır'da bu kitaplar da çok okunuyor. **Türkçedeki iki romanınızdan birinde, "Günbatımının Çağırısı"nda anlatılan hikâyenin tuhaf bir tarafı var. Kahramanınız onca esrarın içinden geçiyor, ama hiçbirini çözümüyor. İçinden ona bir ses "git" diyor ve o da yola çıkıyor. Batılı bir romanda muhtemelen o iç ses "gel" der ve bir şeyler vaat ederdi. Kahramanınızın bu şekilde davranmasının sebebi tasavvuf mu?**

Dünyaya geldik, gideceğiz ve aramızda bilmediğimiz pek çok şey bırakacağız. Burada yalnızca bir telmih var. Ben göç etmeye mecburum. Esrarlı bir rota izliyorum. Kaybolacağım noktaya kadar gideceğim, ki bu ölümdür. Orada iki kah-

raman var, biri Ahmed bin Abdullah, diğeri de Cemal (Gamal) bin Abdullah. Ahmed bin Abdullah'ın anlattıklarını Cemal bin Abdullah kaydediyor. Benim adım Cemal Ahmed El Gitani. Cemal Ahmed olduğumu hiç kimse bilmiyor. Onlar tek kişi aslında. Biri ömrünü hep seyahatte geçirdi, diğeri ise sakat olduğu için bulunduğu şehirden hiç ayrılmadı. Benim Necib Mahfuz'la ilişkim de budur galiba. Necib Mahfuz, Kahire dışına hiç çıkmadı. Bunun tek istisnası İskenderiye'dir. Ben çok seyahat ettim. Benim hocam hiç seyahat etmedi. Ben de bilmiyorum hangimizin doğru yolda olduğunu. Oradaki Batı, mekân anlamında batı değildir. Antik Mısır'da batı ölümün menzildir. Ahmed bin Abdullah'a işkence çektiren asıl şey, hakikate neredeyse ulaşacağını hissettiği her noktada aslında ne denli uzakta olduğunu anlaması. Tesadüfen hükümdar oluyor. Bu, çağdaş bir siyasî mazmun. İktidarı tam elde etmek üzereyken içinden yine o ses "git" diyor. Burada zaman kavramından kaynaklanan bir cebir var. Zaman, karşısına çıkılmaz tek güç. Onun varlığını, mânâsını bilemeyiz. Ne zaman başladığını da bilmiyoruz. Başladıysa, ondan önce başka bir başlangıç daha mı vardı? Doğu felsefesinde bu çok temel bir sorundur. Oysa Batı'da pek öyle değil. Mesela Einstein diye biri çıkacak, buna dair bir varsayım, bir hipotez ortaya atacak ve böylece artık zamana ilişkin sorular da cevaplanmış varsayılacak. Oysa bu varsayımlar sadece bazı ayrıntıları derliyor. Yazarın derdi bu ayrıntılar değil. Çin'e gittiğimde şunu gördüm: Çin'de kimse ahiret gününe inanmaz. Ama imparatorların mezarlarına gittiğimde şoke oldum. Firavunlarla aynı sebepten kendileri için abidevi mezarlar yapmışlardı. Kimi yazarlar sadece anlatmak için anlatır. Gabriel Garcia Marquez bile anlatmak için anlatır. Ama örneğin Mahfuz hakikati aramak için yazar. Çehov, Kafka hakikati aramak için yazmışlardır. Edebiyat, hayatın esrarlı yönleriyle tanıştırmak okuru. Ama bunları yorumlaması, çözümlemesi gerekmez. Soru sorması yeter. Cevap vermesi gerekmiyor. Okuru o sorularla yüzleştirmesi yeter. Bence sorular, cevaplardan önemlidir.

"Kahire'nin Mücevheri"nde ise derdiniz Osmanlı'yla...

Ben Osmanlı'yı yalnızca eleştirmiyorum, Mısır'ı alarak meşruiyetini yitirdiğini söylüyorum. Osmanlı devleti, meşruiyetini Batı'ya İslâm'ı götürmekten alıyordu. Ama Müslüman bir devleti ele geçince kendi sonunu başlatmış oldu. Memlûkler döneminde Mısır'da muhteşem bir medeniyet vardı ve Osmanlı bunu ortadan kaldırdı. Bunun sonuçlarını hâlâ yaşıyor Mısır. Neyse geçmiş geçmiştir kaldı. Derdim bunları deşmek değil. Benim yapmaya çalıştığım şey, bunu yeniden düşünmeye davet etmek. Ama, "Kahire'nin Mücevheri"ndeki asıl mesele Osmanlı değil, devlet baskısı. Devlet baskısının her zaman ve her yerde ne kadar kötü olduğunu göstermeye çalışıyorum.

12. UÇAN SÜPÜRGE KADIN FİMLERİ FESTİVALİ'NİN ARDINDAN

Çözölsün saçlar, açölsün mektuplar

Kadınlar arasında kurduğu haberleşme ağıyla, çeşitli projeleriyle 15 yıla yakındır Türkiye kadın hareketine büyük katkı yapan Uçan Süpürge'nin Kadın Filmleri Festivali, bu sene yine kadınların merceğinden kadınların ve dünyanın sorunlarına baktı, kamerayı esas olarak 12 Eylül 1980'e çevirdi. Express, 7 - 14 Mayıs arasında Ankara'daydı...

Olgun baharı Ankara'da karşıla-
manın zamanıdır diyerek bu se-
ne bir kez daha Uçan Süpürge
Uluslararası Kadın Filmleri Festivali'ne
doğru yola çıktık. Ziyaretler geleneksel-
leştikçe, uzaktaki her festival, bulundu-
đu koordinatları içi sırlarla dolu dev bir
sinema salonuna dönüştürüyor. Kentin
içine adeta bir başka kent kuruyor, za-
manımızı örgütlüyor. Biz de bir hafta bo-
yunca algımızı, zihnimizi bizim için
özenle yaratılmış alternatif zamanın sa-
atine ayarladık, Kızılırmak Sineması'nın
rüzgârıyla yol alıp hiçbir kente ait olma-
dığı hissi veren bambaşka dip sokaklar-
da dolaştık. Mimarlara, mühendislere,
belediye başkanlarına alternatif icraatlar-
da bulunan görünmez sinema cadıları
uçuyordu Ankara sokaklarında bir hafta
boyunca. Sesler, görüntüler, düşünceler
birbirinin içinden geçerek olgunlaşıyor,
yeni tohumlar atılıyor, kapılar aralanı-
yor. Geçen seneden hatırladığımız, gide-
rek tarif etme cüreti gösterdiğimiz bir hal
bu. Kadın sanatçılar, festival görevlileri,
gönüllüler, tutkulu seyirciler kentin köşe
bucığını her sene yeniden düzenliyorlar.
Hiç sezdirmeden, görünmez, ama bir o
kadar kalıcı, etkisi yıllar içinde kendini
gösterecek bir dönüşüme imza atıyorlar.
Asık yüzlü binaları, tuhaf heykelleri, de-
nizsizliği, ciddi, yakası ilikli birörnek ta-
kım elbiseli memur kent kalabalığını tek
hareketle değiştirme marifeti ellerinde,
değneklerini uzatıyorlar ve yepyeni bir
masal başlıyor her sene.

12. Uçan Süpürge Uluslararası Kadın
Filmleri Festivali, bu sene kamerasını
"Kadınlar Saçlarını Çözüyor" sloganıyla
12 Eylül 1980'e çevirmiş. Festivalin kata-
loğunu okurken şu cümlelerle karşılaştık:
"Dünya '80'li yılları unutmak, Türki-
ye ise hatırlamak istemiyor. Bütün sim-
geleriyle, ironisiyle, iyilikleri ve kötülük-
leriyle, bıraktığı izler ve yaşattığı acılarla
bugüne imzasını atan '80'leri hatırlama-
ya ihtiyacımız var. Çünkü tarihte ilk de-
fa bir kuşak, hayalden, özgürlükten,
dünyayı değiştiren ne varsa hepsinden
köşe bucak kaçıyor. Festival bu sene o
hep kaçtığımız '80'leri hatırlamak ve ha-
tırlatmak istiyor." Geçen sene, "Kendin
Ol, Düşünü Yarat!" demişlerdi, bu sene-
nin mantrası ise "Umuda Sahip Çık!" ol-
muş. Her sene, yüksek sesle bir ağızdan
söyleyeceğimiz şarkılar yazmayı sürdü-
rüyorlar. Ezgisini duyduğumuz an, altı-
na imza atmaya hazırız...

26 ülkeden 82 yönetmenin toplam 90
filminin gösterildiği festivali bir haftada
sindirmek mümkün değildi. Özellikle bu

senenin programında yer alan dünyanın
dört tarafından perdeye yansıtılan birbi-
rinden özel filmler, festival sonrasında
da ağır bir düşünce mesaisinin zorunlu-
luğunu duyuruyordu. İlk gün, kente
ayak basıp sergi salonuna girdiğimiz an,
saçlarını çözen kadınların kaleme aldığı,
12 Eylül yıllarından sökülüp gelen mek-
tupların döşediği yolda ilerlerken, ora-
dan, kendi saklı mektuplarımızın da to-
zunu almaya gönüllü ayrılacağımızın
farkındaydık.

Geçmişin aynasına bakmak

Festival, ilgi çeken tartışmalarla, o döne-
min unutulmaz filmleri, müzikleriyle
1980'leri bize sinema merceğinden hatırla-
tmanın ötesinde, darbe yılında doğan-
ların yeni bir kuşak yetiştirmeye başla-
dığı günümüzde, geçmişin aynasından

Saçlarını çözen kadınların kaleme aldığı, 12 Eylül
yıllarından sökülüp gelen mektupların döşediği yolda
ilerlerken, oradan, kendi saklı mektuplarımızın da tozunu
almaya gönüllü ayrılacağımızın farkındaydık.

yansıyanlara doğrudan bakmanın kaçınılmazlığını hatırlatarak kendine yara-
şan bir öncülüğe de soyunmuş. Özenle
hazırlanmış Mektup Sergisi, İbrahim Çe-
çen Vakfı Galerisi'ni kadınların sözcük-
lerinde tek tek bütün güçlü, titrek, öfke-
li, yaşlı, umutlu, umutsuz, kırık, tutkulu,
genç, yaşlı duygunun yankılandığı bir
ses odasına çevirmiş. Fısıltı ve çığlıkların
birbirine dokunmadan yer değiştirdiği
odada dolaşp mektupları okurken, ba-
zılarıyla sessiz bir diyaloga girerken, be-

denlerimiz ülkenin dört bir köşesinden
toplanmış her tondan kadın sesin aynası
oldu. Ayşegöl Devicioğlu, Gülden Tres-
ke, Halime Güner, Latife Tekin, Umut
Tümay Arslan'dan oluşan değerlendir-
me jürisinin titiz çalışmasıyla oluşturu-
lan bu serginin Anadolu'dan çağrılar al-
dığını, gezici bir sergiye dönüşeceğini
öğrendiğimizde muazzam sevindik ve
kalem-kâğıt marifetiyle uyandırılmış
geçmişin, geleceğe bakışımızda, umu-
dumuza sahip çıkarken bize pusula ola-
cağını düşünerek her biri rumuzlu olan
bu mektupların bir kitaba dönüşmesi
için dilek tuttuk.

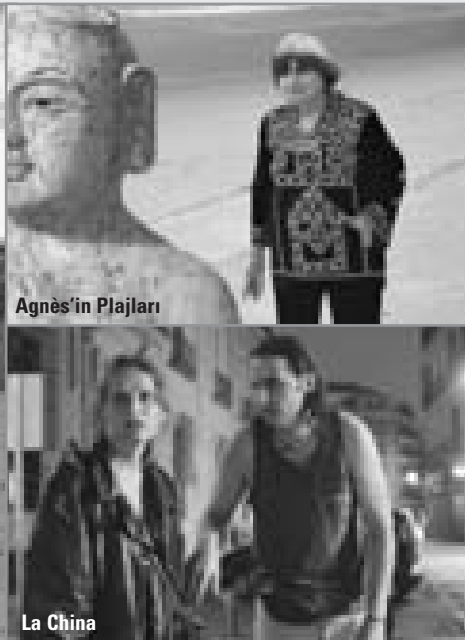
Bu sene Uçan Süpürge Onur Ödülü
Suna Selen'e, Bilge Olgaç Başarı Ödülü
Zepür Hanımyan ve Yeşim Ustaoglu'na
verildi. Suna Selen, 1970 tarihli Ertem
Görec filmi "Pamuk Prenses ve Yedi Cü-
celer"deki kraliçe ve cadı rolleriyle hatırla-
ndı ve gösterim sonrasında seyircile-
riyle konuştu. Festivalin "Toplu Göste-
rim" bölümünde Yeşim Ustaoglu'nun
filmleri izleyiciyle buluştu. Festi-
valin kapanışında açıklanan ve bu yıl ilk
defa verilen Genç Cadı ödülüne ise Reha
Erdem'in "Hayat Var" filmindeki başa-
rılı performansı ile 14 yaşındaki Elit İş-
can değer görüldü. "Her Biri Ayrı Renk"
bölümünde yer alan yakın tarihli 12 film
Uluslararası Film Eleştirmenleri Birliği
(FIPRESCI) Ödülü için yarıştı. İsveç'ten
Leif Joley, Polonya'dan Anita Piotrows-
ka ve Türkiye'den Nil Kural'dan oluşan
FIPRESCI jürisi, Portekizli yönetmen Te-
resa Villaverde'nin 2006 yapımı "Trans"
adlı filmini ödüle değer buldu. "Femi-
nist Sinema Tarihi'nden" bölümünde
Ulrike Ottinger'in filmlerinden bir seçki-
nin gösterildiği, '80'ler sinemasının ha-
tırlatıldığı, kısılar ve belgesellerle, belle-
ğimizde iz bırakmış unutulmaz filmler-
le, yepyeni keşiflerle ayrıldığımız festi-
valden, kadının yedi haline dair yedi
filmlik bir Express-seçki hazırlayarak
festival sonrası mesaimize devam etmek
istedik.

Pelin Özer

Herkes Ölü, Ben Hariç

Agnès'in Plajları

La China

1. Kadının “Trans” Hali (Teresa Villaverde – “Trans”)

Kadın bedeninin nesneleştirilmesini böyle bir mesafeden, serinlikle, incelikle, şiirli-politik bir dille anlatmayı başarmış senarist-yönetmenin FIPRESCI jürisi tarafından ödüllendirilmesi mutluluk verici. Yepyeni bir kavrayışla, acının gözlerinin içine cesaretle bakmayı seçmiş olan bu film, ölmeye bir adım kala hece hece yazılmış etkili bir küfür-name. Her karesinde, sesini yükseltmeyen, pes etmemeye kararlı güçlü direnişin izleri var. Ülkeleri, sınırları, doğanın ve canlıların içindeki en ilkel içgüdüleri, yok edilmeye çalışıldığı anda donakalmış trans halinden aktaran bu filmde sonra, hayatta kalışla bile kötülükten intikamını alan, bakışıyla öldüren güçlü kadınların etkili bakışını (ölüm âniyle doğumu eşitleyen bir bakıştı bu) bir elbise gibi üstümüze giyiyoruz. Tılsımlı bir elbise bu, her kadının bedenine uyuyor.

2. Kadının “Kurban” Hali (Khadja Al-Salami – “Amina”)

Yemen’in ilk kadın yönetmeni Khadja Al-Salami’nin belgeselinde dile gelen Amina’nın hayatı, dünyanın ayak basmadığımız köşelerinde halen yürürlükte olan kabile kanunlarını gözlerimizin önüne getirmekle kalmıyor, Yemen hapishanelerindeki kadınların yaşamına da tanıklık etmemizi sağlıyor. Toprak kavgası yüzünden akrabaları tarafından öldürülen kocasının katili olarak suçlanıp idam cezasına çarptırılan genç Amina’nın savasında ona destek olan yönetmen, bu filmiyle belgeselin gücünü somut biçimde gösteriyor. Ölmesi beklenen Amina’ya hayat verirken, filmi işlemeyen adalet sistemine kalkan olarak kullanıyor. Festivalin konuğu olan küçük-dev kadın Al-Salami, 12 yaşında evlenme kaderine karşı savaşıma karar verdiği anda kurban rolünü tersine çevirmeyi başarmış. Şimdi bir kurbanıcı olarak, Yemen’deki sorunlara belgeselleriyle çözüm arıyor.

3. Kadının “Sürgün Şair” Hali (Elif Ergezen – “Şairin Ölümü”)

Hayatı sürgünlerle, yoklukla, yalnızlıkla geçmiş modern Laz şiirinin yaratıcısı, öncüsü ve en önemli şairi Hasan Helimişi’nin (1907-1976) hikâyesini hiç tanımadığı ve babasıyla aynı dili konuşmayan kızı üzerinden aktaran bu kısa belgeselde şairin kasetlere kaydettiği ve böylece yok olmaktan kurtardığı sözleriyle, yağlıboya tablolarıyla kızının yalnızlığı buluşuyor. “Şairin Ölümü”nde duyusun, zamanın, dilin, sürgünün her döneminde, her toplumda aynı dili konuştuğuna dair güçlü bir kavrayış saklı. Minimal yaklaşımın derinliğinden yükselerek izleyiciye Hasan Helimişi’nin ve ondan kızına aktarılmış, tüketilemez duygunun özünü aktarmayı başarmış olan yönetmen, hakkı verilmemiş olsa da umut dolu türküsünü coşkuyla söylemeyi sürdüren Hasan Helimişi’yi tanımamızı sağlıyor.

4. Kadının “Umutsuz Geçiş” Hali (Valeriya Gai Germanika – “Herkes Ölü, Ben Hariç”)

İlkgencekten kadınlığa umutsuz geçiş halini ancak böylesine genç ve başarılı bir yönetmen aktarabilirdi diye düşündük filmde çıktığımızda. Yediğimiz tokatın da etkisiyle önce refleks icabı öfkelenip sonra durulduk ve kendimizi kadınlığa geçiş günlerimizi düşünürken bulduk. Yönetmen çok baskındı; arayışın, merakın, sürprizli bir umudun da varolduğu o günlerimizi ille de sarsıntılı-eğreti-travmatik-yalnız ve ölesiye umutsuz yüzüyle hatırlamamız gerektiği konusunda ısrarcıydı. Başka bir kuşağın bizden uzakta, sert bir tokat gibi yaşadığı geçişi ancak onun ısrarına yanıt vererek anlayacaktık. Moskova

yoksul gençliğinin nasıl karanlık bir dünyaya doğru büyümekte olduğunu omuz kamerasından, sarsılmaz bir gerçeklikle aktaran Germanika, her jestin, her bakışın, içine işlenmiş bir yaşanmışlıktan perdeye yansıdığına ikna etti bizi. Bu gidişle, belgeselcilik deneyimini kurmacayla harmanlayarak seyirciyi daha çok yerden yere vuracak.

5. Kadının “Hatırlayan” Hali (Agnès Varda – “Agnès’in Plajları”)

Yeni Dalga akımının ilk kadın yönetmeninin bu son filmi, sekseninci doğumgününden görüntülerle son buluyor. Seksen süpürgeli bir kutlama! Süpürge, Fransızca argoda yaşlanmayı temsil ettiğindenmiş bu ironi. Seksen süpürgeyle ona sürpriz yapan arkadaşları, bir de uçan süpürgeli kolajını hediye etmişler. Gülümseyerek uçan Varda, yaşlanmanın büyü, hatıranın şiir yarattığını aktaran bu otobiyografik filmde bilgeleşmiş kadınlığının ses tonunu seyircisine hediye ediyor. Kumlara sapladığı aynalardan bazı geçmiş manzaralarını izliyor, izletiyor. Destanlaştırmadan hatırladıklarıyla, hatırayı bölüp yeni keşfettikleriyle, merakın, coşkunun solmaz görüntüsünü aktarıyor. “Eğer insanların içine bakarsanız, hepsi birbirinden farklı doğa manzaralarıyla karşılaşsınız. Benim içime ayna tuttuğunuzda ise plajları görürsünüz” diyen Varda’yı dinlerken, aynı anda kendi içimizdeki manzaranın keşfine çıkıp hatırlayan sesimize kulak veriyoruz.

6. Kadının “Transseksüel” Hali (Antonia San Juan – “La China”)

Festivalin “Kim Bu Kız?” bölümünün konuğu Antonia San Juan’ı Pedro Almodovar’ın “Annem Hakkında Her Şey” filminden tanıyoruz. Eşi ve filmlerinin vazgeçilmez oyuncusu Luis Miguel Segui ile birlikte Ankara’ya gelip seyircileriyle sohbet eden San Juan, Madrid’de kendi tiyatrosunu kurmuş, pek çok oyun yazıp sahnelemiş başarılı bir tiyatro sanatçısı. İlk uzun metrajlı filmi “Sen Seç!” ve iki kısa metrajlı filmiyle yakından tanıma şansı bulduğumuz sanatçı bizi “China”da yirmi dakika boyunca, cevabı verildiğinde altkültür edebiyatını tersyüz edebileceğini hissettirdiğimiz bir soruyla başbaşa bıraktı: ‘68’den sonra transeksüel bir yazar çıksaydı, Bukowski’nin kitapları bu kadar satarmıydı? Madrid’in kenar mahallelerinde uyuşturucudan hissizleşmiş halde dolanarak sigara dilenen iki yakın “loser”ın eşzamanlı diyaloglarındaki acımasız ve dibi bulmaya kararlı ton, kendiyle gaddarca yüzleşme hallerinin doruğuna yerleşecek sağlamlıkta. Vazgeçişinde, seçiminde kararlı yaratıcılar, gönüllü kaybedişin doğurtan soluğuyula yeni yollar açmaya devam ediyorlar.

7. Kadının “Yaban-Dilsiz” Hali (Albertina Carri – “Öfke”)

Bu sene, Lucrecia Martel’in “Başsız Kadın”ıyla birlikte “Öfke”, Arjantin sinemasının kadın yaratıcılarına dair taze bir merak oluşturmayı başardı. “Öfke”de, yaban doğadaki ayrıntılara, saklı köşelere, dilden yoksun kız çocuğu Nati’nin gözünden bakıyoruz. Nati, gösterileni değil, gizleneni görüyor. Bir yalan avcısı gibi dolaşıyor doğada. Üstüne giydirilmiş cici elbiseleri soyunması, yasak tanımaması, çıplığını bir alarm gibi doğanın ucsuzluğuna savurması onu bütün öteki insanlardan ayırıyor. Yaban doğasında kalmaya ısrarlı bir oyunbozan Nati, çizdiği resimlerle kendi dehşetli algılayışını dışavururken, olgunluğunda bu çizimlerin filmini çekeceğine dair de bir şeyler söylemeye çalışıyor sanki. Kadının yaban hayata bakarken kendi yaban doğasıyla yüzleşmesinin sert ama bir o kadar da sarsıcı çıplığında savrulurken ucumuzu bucağımızı, engellendiği için sivrilmış hislerimizle tavaf etmeye çıkıyoruz.

Sanal dünyanın gettoları

YouTube'a erişimin engellenmesinin birinci yılı geride kaldı. Anaakım medya, kamuoyunun ilk günlerdeki hararetli tepkisinin buharlaştığını görünce bu yıldönümünü geçiştirdi. Memleketin "sabık düşünce suçlusu" başbakanı, yasağın hâlâ sıcak olduğu günlerde sanki sivil itaatsizliğe çağırıcısına, "ben giriyorum YouTube'a, siz de girin" demişti. Elbette kimse boş durmadı, bu yasaklı siteye girişin türlü çeşit yolu kulaktan kulağa yayıldı. Peki bunun adına çözüm denir mi?

İnternet, Amerikan ordusunun fonlarıyla yürütülen bir araştırma projesiyken (ARPANet) öngörülen durumlardan biri de, merkezsiz bir ağ yaratarak, "düşman" belirli bir noktayı ele geçirdiğinde, başka yollar kullanarak haberleşmeye devam edebilmektir. Bu öngörü, bugün milyonlarca Türkiyeli internet kullanıcısının sansürü aşabilmesini sağlayan temeli de beraberinde getirdi.

DNS, hosts dosyası, proxy, IP derken Türkiye'de yaşayan ve internet kullanımı konusunda hevesli olan herkes, bilgisayar ağlarının işleyişine dair, bugüne dek bilmeden de yaşayabildikleri ayrıntılara boğuldu. Yine de öğrenmek denmez, çoğunlukla kopyala-yapıştır şeklinde, elden ele, blogdan bloga anlatılan taktiklerle sansürü aşma derdindeyiz.

Bu sansürün etrafından dolaşabilme başarısı, ne yazık ki beraberinde ciddi problemler de getiriyor. Bunların başında, sansürün olağanlaşması, insanların bu alana yapılan müdahaleleri içselleştirmesi tehdidi geliyor. ateist.org, geocities.com, anarsist.org gibi sitelere uygulanan sansürün aynı biçimde haber olmayışı, dünyanın en büyük blog sağlayıcısı Wordpress'e erişimin engellenmesinin pek de ses getirmemesi, bu içselleştirmenin olumsuz sonuçlarını hemen gözler önüne seriyor.

Ancak bu olumsuz sonuç, herkesi aynı şekilde rahatsız etmiyor elbette. Ortaya attığı safsataları çözümleyen ve içindeki yanlışları gösteren her siteye erişimin engellenmesini sağlayan Adnan Oktar, nam-ı diğer Adnan Hoca, evinde mutlu mutlu oturuyor olmalı. Büyük rating kavgaları sonucu, çalışanların zaten kıt olan haklarını tamamen gaspetme pahasına süreleri her geçen gün uzayan dizilerin TV yerine YouTube'da izleniyor olmasından hazzetmeyen yapımcılar da o kadar şikâyetçi değildir herhalde. Elbette sektörün sorunlarını sürekli kulak ardı eden, yine altyapıda çalışan binlerce insanın haklarını koruyacak hiçbir girişimde bulunmadan kendi hakları için dünyaları ayağa kaldırıp korsan CD'leri dozerlerle ezen müzik piyasası da, şarkıların Youtube'a rahatlıkla yükleniyor ve oradan kitlelere ulaşıyor olması sorunu böyle kendiliğinden çözülürünce pek de üzülmemiştir diye tahmin edebiliriz.

Elbette "giren giriyor" ama, ya böyle egzantrik "hacker" yöntemlerine, türlü bilgisayar kurnazlıklarına ulaşımı hâlâ son derece sınırlı olanlar ne yapsın?

Microsoft Türkiye Genel Müdürü Çağlayan Arkin, 2007 yılında yaptığı bir açıklamada, kamuya açık mekânlar dışında, evlerde 7.5 milyon bilgisayar ol-

duğunun tahmin edildiğini, oysa Türkiye'den 21 milyon MSN hesabı açıldığını söylüyor. Bu rakamları başka türlü yorumlamak da mümkün, ama internete ulaşım yolu her üç kullanıcıdan biri için kendi evi diye yorumlarsak, pek yanlış olmayız herhalde. Başka bir deyişle, Türkiyeli kullanıcıların üçte ikisi, üzerinde değişiklik yapma şansı bulamadığı bilgisayarlarla internete bağlanıyor. Daha kötümser bir veri, Türkiye Bilişim Derneği'nin Dünya Bankası araştırmalarına dayandığı Ocak 2008 tarihli bir rapordan: Türkiye'de her bin kişi için 54 bilgisayar bulunuyor.

Polisin sürekli baskınlar aracılığıyla "interneti düzenleme" ve "sakıncalı sitelere girilmediğinden emin olma" çabalarından bunalmış, sansürü aşma yönünde

Sansürün etrafından dolaşabilme başarısı, ne yazık ki beraberinde ciddi problemler getiriyor. Bunların başında da, sansürün olağanlaşması, insanların bu alana yapılan müdahaleleri içselleştirmesi tehdidi geliyor.

adımlar atması mümkün olmayan internet kafelerden "bilgi otobanına" ve çağa ulaşmaya çalışan, evinde "hacker'cılık" oynayabileceği bir bilgisayar alma olanağı bulunmayan bu kitle ne yapacak?

Sansür sorununun önemli bir ayağı, bu soruyla ortaya çıkıyor. İnternetin temel özelliği kabul edilen merkezsizliği bir avantaj olarak kullanarak bir sunucuyla bağlantı kurabilmek için o sunucuya ait bilgilerin edinilebilmesi gerekiyor. Bugün, YouTube'a sanal tüneller, vekil sunucular dışında en önemli erişim yolu, YouTube sunucularına ait IP numaralarının bağlanılacak bilgisayara kaydedilmesi. Böylece, bir anlamda, başka bir bilgisayara yol tarifi sormak zorunda kalmadan, doğrudan ulaşılabilir. YouTube popüler bir site olduğu için, bu şekil-

de erişmek üzere ihtiyaç duyulan her bilgi başka sitelerde de kolaylıkla bulunabiliyor. Peki ya ateist.org? Ya da evrim kuramı üzerine çalışmalarıyla tanınan ve Adnan Hoca'nın kitaplarının çöp olduğunu anlatmaktan yorulmayan Richard Dawkins'in sitesi? Onlara erişmek için ihtiyaç duyulan "özel bilgilere", o sitelere erişim bir kez engellendikten sonra kolayca ulaşamıyor.

İzledikleri sitelerin bir parçası olanlar, gerekli bilgilere ulaşıyor ve teknik engelleri aşıyor. Peki bilgi çağı, halihazırda organik bağlar içindeki insanlar arasında haberleşmeyi kolaylaştırmak demek mi? Bilgiyle dünyayı değiştirmekten bahsedeceksek, bunun yolu tamamen anonim olarak her türlü bilgiye ulaşmaktan geçmiyor mu? Sansürü içeriği sunan bilgisayarlara doğrudan ulaşacak yöntemlerle aşmak, beraberinde düzenli izleyici olmayı gerektiren bir çeşit müdâvamlık hali getiriyor. Bu yöntemlere alışarak sansürü içselleştirmek, cemaatler halinde hareket eden, tabiri caizse sanal gettolarıdan internet dünyasına katılan bir kullanıcı tipi de yaratmaya başlıyor.

Gettolar, tarih boyunca belirli dışlanmışlıkları özetleyen, ortaklaştıran, ötekileştiren örgütlenmeler olarak, çoğunlukla üyelerinin zorunlu bırakıldığı yapılar olarak bugüne geldi. Bugün sanal gettolar, üyesi olabilmeniz için imtiyazlar gerektiren birer örgütlenme halinde karşımıza çıkıyor. Bu yüzden, sansürü ortaya çıkaran tüm işleyiş, erişimi engelleyen politika ve kanunları ortadan kaldırmak üzere harekete geçmemiz gerekiyor. Aksi takdirde, zenginlerin ve yoksulların, elinde yeterli bilgisayar donanımı olanlarla olmayanların ayrı birer interneti olacak. Sınıfsal ayrıcalıkların, maddi olanakların bugüne dek en az fark yarattığı bir sanal dünyayı, bir yolunu bulup yine bölmüş olacağız. İnternet erişimi kafeler, kütüphaneler, okullarla sınırlı olanları, başka türlü bir internete, üstelik tamamıyla devletüstü bir tahakküm anlayışıyla sınırları çizilmiş, Adnan Hocacılar, kültür özelleştirmecileri, kendinden başka her sesi yok sayan despotlar tarafından içerik sağlanan bir internete mahkûm edeceğiz. Sanki, eğitim, sağlık, barınma gibi konularda yeterince dışarda bırakılmamışlar, fizikî dünyada hakiki gettolara mahkûm değillermiş gibi, onları sanal dünyada da gettolaşmanın kurbanı yapacağız.

Bu yüzden, bırakalım başbakan girsin YouTube'a, biz giremediğimiz sitelerin siyaset yapma nedenlerimiz arasında olduğunu bir kere daha hatırlayalım.

Koray Löker

HABER KAYNAĞIMI AÇIKLIYORUM!

Türkiye'nin bağımsız haber sitesi Bianet,
birçok gazete ve derginin "görmediği" haberleri
görmeniz, gelişmeleri derinliğine anlamanız için,
bir "bk" mesafede. Farklı habercilik anlayışıyla Bianet,
birçok olayda, habercilerin de haber kaynağı.
Okuduğunuz gazetelerin, izlediğiniz kanalların görüş
alanına girmeyenleri de görmek için,
mutlaka tıklayın.

www.bianet.org

Haberin devamı için tıklayın »

 bianet
bağımsız iletişim ağı

Burjuvalar sizin gibidir!

Menderes, Özal, İsmail Türot, Huntington, Fukuyama, Kenan Evren.... İsterlerse onların posterini yayınlasınlar, yazılarında onlardan uzun uzun alıntılar yapsınlar. Ama bizimkilere dokunmasınlar, köşelerinde anmasınlar. Özkök gibileri, bizimkilerin anti-rol modeli çünkü...

Geçenlerde Hürriyet gazetesinde bir yazı okudum ("İçimdeki Volverin uyanınca", 10 Mayıs 2009). Normalde işadamı olmadığı halde TUSİAD üyesi olmakla övünen bir şahıs, şirket parasıyla Paris'e gidip nostalji yapmış. Köşesine de '70'li yılların kült fotoğraflarından birini koymuş: Fransız şansonunun üç devi, Léo Ferré, Jacques Brel ve Georges Brassens'in 6 Ocak 1969'da bir araya gelip yaptıkları sohbetten bir kare.

Şahsiyet kırılması

Bir şahsın kendisi, geçmişi ve bugünü hakkında ne kadar sinik olabileceğine dair çok güzel bir örnek. Kendisi zaten uzun zamandan bu yana, ne kadar solcu, muhalif, devrimci, özgürlükçü değer varsa, her fırsatta onları karalamak, yıpratmak, içini boşaltmak ve aşağılamak için yazılar yazıyor. Kenan Evren'i, 12 Eylül'ü övdü, hâlâ övüyor. Gazetecilik alanında özelleştirmenin bayraktarlığını yapıyor. Saymakla bitmeyecek kadar gerici ve provokasyon örneği sergiliyor.

Ben aslında, hadi itiraf edeyim, memnunum bu şahsın varlığından. Çünkü medya eleştirisi konusunda beni ve meslektaşlarımı teşvik ediyor, cesaretlendiriyor, bize vaka çalışması için örnek ve fırsatlar yaratıyor. Gerçi birkaç okur bu şahsın ne menem bir kişi olduğunun artık herkesçe bilindiğini, bu nedenle de artık kendisiyle ilgilenilmemesi gerektiğini yazdı. Ama bu kez (son değil!), hem siyasî hem de sanatsal olarak üç önemli kurumu onun terekesine bırakmanın doğru olmadığını düşündüğümünden, Jacques Brel'den başlayıp Georges Brassens ve Léo Ferré aracılığıyla "Amiral Gemi-si"nin geçici köy korucusuna bir şarkı sözü ve birkaç dize ve alıntı:

Burjuvalar domuz gibidir

"Yüreğimiz sınıksız / Gözlerimiz dalmış bira bardaklarına / Montalant'da koca memeli Adrienne'in barındayız / Yanımda arkadaşım Jojo / Bir de dostum Pierre / Fondip yapıyoruz yirmili yaşlarımızı / Jojo kendini Voltaire sanıyor / Pierre de Kazanova / Bense, üçümlü-zün en gururlusu / Ben kendimi, kendim sanıyordum / Geceyarısına doğru kapının önünden geçerdi noterler / Üç Sütlü Otel'i'nden çıkıyorlardı / Açıp kışımızı gösteriyorduk onlara ve en kıyak ayarlarımızı / Bir de şarkı patlatıyorduk: // Burjuvalar domuz gibidir / Yaşlandıkça daha da dangalak olurlar / Burjuvalar domuz gibidir / Yaşlandıkça daha da... // Yüreğimiz sınıksız / Gözlerimiz dalmış bira bardaklarına / Montalant'da koca memeli Adrienne'in barındayız / Yanımda arkadaşım Jojo / Bir de dostum Pierre / Cayır cayıp yakıyoruz yirmili yaşlarımızı / Voltaire

çömez bir rahip gibi dansediyordu / Kazanova ise cüret bile edemiyordu / Bense, üçümlü-zün hâlâ en gururlusu / Ben en az kendim kadar sarhoştum / Geceyarısına doğru kapının önünden geçerdi noterler / Üç Sütlü Otel'i'nden çıkıyorlardı / Açıp kışımızı gösteriyorduk onlara ve en kıyak ayarlarımızı / Bir de şarkı patlatıyorduk: // Burjuvalar domuz gibidir / Yaşlandıkça daha da dangalak olurlar / Burjuvalar domuz gibidir / Yaşlandıkça daha da... // Sonra değerli avukat Pierre ve / Diğer noter arkadaşlarla muhabbet ediyorduk / Jojo Voltaire'den söz ediyordu / Pierre de Kazanova'dan / Ve ben, ki hâlâ en gururlusuydum onların / Ben, hep kendimden söz ediyordum

Geceyarısına doğru kapının önünden geçerdi noterler / Üç Sütlü Otel'i'nden çıkıyorlardı / Açıp kışımızı gösteriyorduk onlara ve en kıyak ayarlarımızı / Bir de şarkı patlatıyorduk: // Burjuvalar domuz gibidir / Yaşlandıkça daha da...

efendim / Ve saat geceyarısına doğru otelden çıkıp / Montalant'daki barın önünden geçerken, Memur Bey / Acayip elbiseli terbiyesiz gençler, bize arkalarını gösterip / Bir şarkı söylüyorlardı: // Burjuvalar domuz gibidir / Yaşlandıkça daha da dangalak olurlar / Burjuvalar domuz gibidir / Yaşlandıkça daha da..." (Jacques Brel'den serbest çeviri)

Söz konusu şahıs, "Şarkının son bölümündeki Memur Bey beni tanıdı ve bize hakaret eden saldırganları hemen derdest etti" dedi.

Aman bu aralar grip olmayın!

soldan sağa: Jacques Brel, Léo Ferré, Georges Brassens

Para meselesi ve çocuk olmak

Şimdi de o meşhur fotoğraftaki üçlü sohbetten bir kaç alıntı:

Brassens: Bu para meselesi pis bir iştir. Bir sürü herif sırf para için şanson işine girer. Bizse, küçük şarkılarımızla hayatımızı kazanmaktan çok memnunuz. Ama biz para kazanmak için şarkı yapmıyoruz. Hoşumuza gittiği için şanson yazıp söylüyoruz. Beş kuruş getirmese de biz yine şarkı söyledik. Gidip pazarda limon satacak değiliz. Zaten limon satmak şarkı satmak kadar para getirir mi, onu da bilmem ha! Bize memur maaşı vermiş olsalardı da biz yine şansoncu olurduk. Çünkü biz bu işi severek yapıyoruz.

Söz konusu şahsa memur maaşı verseniz, şu anda yaptığı işi yapar mı? **Brassens:** Hepimiz biraz oturmuş, yerleşmiş durumdayız! Yetişkin olabilmek için, işte ne bileyim, askerlik yapacaksın, evleneceksin, çoluk çocuk sahibi filan olacaksın. Bir kariyer yapacaksın, hatta sınıksız sarılacak kariyerine... Sürekli terfi edeceksin filan... İşte böyle yetişkin olunur! Bizimse aslında normal hayatın dışında bir hayatımız var, gerçeğin dışında bir hayat bizimki. Biz yetişkin olamayız.

Söz konusu şahıs ne kadar yetişkin değil mi?

Brel: Biz geleneksel sisteme kendimizi adapte etmek istemedik ya da adapte olamadık.

Ferré: Ben de Çocuk-Şair'e katılıyorum. Mesela Brel, gülmeden ve inanarak "Yakaçağım gitarımı / Kendimizi İspanyol sanacağız" dizesini okuduğunda, bu şahane bir şey. Bunu sadece bir çocuk söyleyebilir.

Söz konusu şahıs da müthiş çocuk, hatta bebek sanki!

Duvara karşı

Brel: Evet, sonuç olarak bu bir mizaç meselesi. Bütün sorun, karşımıza dikilmiş bir duvarın önünde ne yapacağımız. Yanından mı geçeceğiz, üstünden mi atlayacağız ya da yıkıp delemek miyiz?

Brassens: Ben düşünürüm!

Brel: Ben yıkarım. Yani elime bir kazma almak isterim.

Ferré: Ben yanından geçerim.

Brel: Evet, buradaki ortak nokta, üçümlü-zün de, karşımıza dikilen duvarın öbür tarafına geçmek istememiz. Zaten tek önemli şey de bu. Bu da bizim yetişkin olmadığımızı kanıtıyor. Çünkü normal bir insan, böyle bir durumda ne yapar? Duvarın önüne bir de kendi bir duvar daha örer. Sonra da iki duvarın üstüne bir çatı koyar, sonra içine girip yerleşir. İşte buna da inşaat yapmak deniyor!

Söz konusu şahıs duvarın önünde ne yapar? Bilmem. Belki de şantiye bekçiliği...

Ragıp Duran

Gösterge ekonomi politikasının eleştirisini yapan az sayıdaki kuramcılardan birisi olan Baudrillard,

diyalektik materyalizmin üretim güçleriyle ilgili olarak yaptığı çözümlemenin ötesine geçerek *göstergeye yönelik bir değerler mantığından söz etmektedir*. Bu mantığa göre egemen sınıf toplum üstünde kurduğu ve kodlar aracılığıyla sürdürdüğü hâkimiyeti devam ettirebilmek amacıyla, değerleri "tözsel açıdan değişikliğe" uğratmış ve böylelikle ekonomik düzende devrimler yaparak, toplumsal ilişkilerde değişikliğe yol açılmasını engellemiştir.

Kitabın insani gelişimin merkezinde yer aldığı bir dönem sona eriyor olabilir mi?

Aleksandr Sokurov'dan Uğur Yücel'le pek çok yazar, sinemacı, akademisyenle sinema üzerine söyleşiler.

İLETİŞİM

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
bupress@boun.edu.tr Tel/Faks: 0212. 257-87 27

SİPARİŞ

www.bupress.org
PANDORA KİTAPÇI
www.pandora.com.tr Tel: 0212. 230 09 63-62

10 albüm

Bandista De te fabula narratur

Duman I & II

Iggy Pop Préliminaires

Jarvis Cocker Further Complications

Joe Jackson Rain

Manic Street Preachers Journal For Plague Lovers

Peter Doherty Grace/Wastelands

Proud Pilot Monsters Exist

Sir Richard Bishop The Freak Of Araby

Steve Earle Townes

5 şarkı

Ahmet Kaya Arka Mahalle

Francis Cabrel Said et Mohamed

Göksel Gülmek İçin Yaratılmış

Jacques Brel Les Bourgeois

Joe Strummer & The Mescaleros Shaktar Donetsk

Nobellik şarkılar

Bob Dylan / Together Through Life (Reprise)

Bir zamandır Bob Dylan, eşsiz albümler çıkarıyor, yaş aldıkça daha demli ama genç işi groove'lara varıyor. "Together Through Life" da, son dönem başyapıtlarından "Time Out Of Mind"ın karamsar kıvamının değil, "Modern Times"ın, "Love and Theft"ın yanına yazılacak, hafif, hava-i, yine de dolu, yoğun bir albüm.

Aslında Renée Zellweger'in, Forest Whitaker'ın filan oynayacağı harcılaem bir Hollywood filmi için tek bir şarkıya oturmuş, ama kaptırıp bir albümlük şarkıyı yazıvermiş. Yolu Austin sokaklarından, Manolya Motel'den, Nowhere Café'den, "bizim hanımköydür" dediği cehennemden, eski sevgililerden geçen bir albüm "Together Through Life". Dünyanın haline bakıp acılaştıkça, sanki hatıralarına, gençlik yıllarına, aşklarının kollarına atmış kendini Dylan. Son şarkıda da, ironik bir edayla, "büyük politikacılar habire yalan söylüyor, lokantanın mutfağında sinekler uçuşuyor, ama iyidir böylesi, ben de yapmazdım daha iyisini" diyor ama, bu umut dolu, hayata sıkı sıkı tutu-

nan baladların genel havası pek öyle söylemiyor.

Dylan'ın Nobel'e aday gösterilmesi boşuna değil. Adeta halk şarkısı geleneğini kendine has çeşitlemelerle has edebiyat düzeyine çıkarıyor, standart formları itinayla zorluyor. Orkestras-yonda da öyle: Bütün ara tonlarıyla country'den blues'a Amerikan -dolayısıyla dünyanın büyük bir bölümünün- halk kültürü elektrikleterek bu albümde cirit atıyor, arada akordiyonlar, Çigan kemanları eksik olmuyor (Boşuna mı diyor: "Bil-ly Joe Shaver'ı dinlerken / James Joyce okuyorum / Bazıları öyle diyor / Sesimde anavatanımın kanını taşıyormuşum.")

"Together Through Life"ın lüks baskısını edinebilirseniz, ikinci CD'de Dylan'ın yıllardır sürdürdüğü, vaktiyle yerel düzeyde popülerleşmiş yahut hakikaten tarihe geçmiş, ismi cismi bilinmez yahut suretini hafızalara nakşetmiş, her halükârda kendisini var eden yüzlerce şarkıcının, şarkıyazayarının eski püs-kü kayıtlarını dumanlı sesiyle uzun uzun sunup çaldığı radyo programından sa ğlambir örnekle karşıla-şacaksınız. Çağdaş olmak-tan mutluluk duyduğumuz bir büyük ustanın plak raf-ları ve tarihsel referansları arasında gezinmek de, doğ-rusu, acayip heyecan verici.

- Merve Erol

Dijital hippie

Bat For Lashes / Two Suns (Astralweeks)

Bat For Lashes namıyla maruf Natasha Khan, Pakistan asıllı, genç bir İngiliz müzisyen. Düzayak, avangard bir pop yaptığı söylenebilir. İkinci albümü "Two Suns"a bir şarkıda Scott Walker'ın sesiyle katkıda bulunmasına sebep olan da o avangard vurgusu muhtemelen. Ama daha önce de Björk'ün iltifatlarına mazhar olmuş, Radiohead'in öngrubu olarak da dünyayı turlamıştı. Elektronik sularda yüzüyor, ama dijital çağında hippie etiğini taşıdığını da iftiharla belirtiyor. İkinci albümünde, iki sene kadar takıldığı New York'un bariz izleri var. Yani, bir yanıyla hızlı, danslı gece hayatı, diğer yanıyla şehirden kaçıp gitme arzusu. Bu ikisinin çatışmasıyla birlikte, bir tür maneviyat, sükûnet arayışı "Two Suns". Müzik iyi yerlere gidiyor, belli...

Ekolojik elektrik

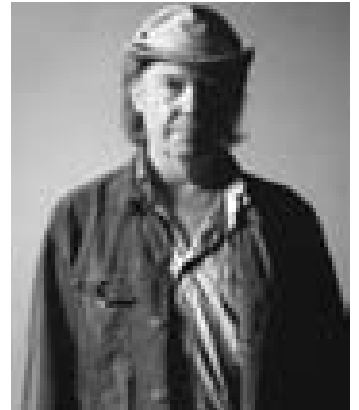
Neil Young / Fork In The Road (Reprise)

İçinde pekâlâ bir çekirdek ailenin yaşayabileceği bir limo'ya tek başına kurulmuş bir kravatlı ihtiyar, sağa sola telefonlar açıp "sökülün paraları" deyip duruyor, araba da, laf da, şarkı da aynı minvalde yol alıyor... Neil Young'ı tam da yeni klipi "Cough Up The Bucks"taki gibi olmadığı için seviyoruz.

'70'lerin sonlarında Reaganizm'le Yeni Dünya'nın özgürlük hülyasını birbirine karıştırıp çocukların kalbini kıran Young, üç sene önce kafayı Irak işgaliyle bozup "Savaşla Yaşamak" adıyla bir konulu albüm yapmış, ardından eski dostları Crosby, Stills ve Nash'le çıktığı ABD turnesinde, yuhalanmak pahasına, anti-işgal şarkıları söylemişti. Bu sefer, yine bir konulu albümle, "Yoldaki Çatal"la, ABD'nin kalbine saplıyor mızrağını: Yani bitmez tükenmez otoyollara, araba sevdasına, enerji politikalarına...

Sevgilisini arabayla gezmeye çıkaran bir adam, otoyollara vurmuş bir hayta, çocuklarını okula bırakan bir baba, kilitli trafik, Arizonaların ortasında rölantide bir günbatımı... Sıradan ve sıradışı Amerikalıların gündelik kültürüne temas eden bir sürü manzara var Young'ın yeni şarkılarında. Ve her bir şarkıda, her bir araba yolculuğuyla dünyanın nasıl tel tel çökertildiğinin eleştirisi var elbette, lastikler patlasın diye yollara döşediği çivilerle, çaltılarla birlikte...

Sanki CSN'yle çıktığı turne yaramış, elektrikli gitarıyla Young, bir folk korosu zevkini zirveye vardırılmış. Güneş enerjisiyle çalışan bir ampliye takmıyor fişini, ama olsun, halis muhlis ekolojik bir Neil Young albümü "Fork In The Road". Albümün tek manifestik ve iyimser şarkısı "Light A Candle" da Young'ın akustik külliyatına ilk ondan girer vallahi. - M.E.

Sen geçerken sahilden sessizce

Orhan Atasoy / 1980 - 2001 (Kalan)

A sit Orhan yani. Ayı Orhan da denirdi. Lâkabıyla müsemma, iri kıymdı, maddeler âlemiyle arası iyiydi. '70'lerin Ankara'sında, '80'lerin İstanbul'unda namı vardı, rock çevrelerinin aranan simasıydı. Gruplar kurdu dağıttı, motorları gazladı, gece kulüplerini gitanyla inlett, şarkılarını 1993'te tek bir kasette topladı. Uzun müddettir Amerika'da. Tuhaf bir Erkin Koray'esk arabeskle bir rock damarı da vardı, Mazhar'esk pop okuyuşu da. Gençler onu en çok "Gemiler"le tanır. Belki biraz "Motor Aşkı"yla, "Satırlara Sığmadın"la. Taner Öngür'lerle, Kerim Çaplı'larla, Fuat Güner'lerle yaptığı kayıtlar nihayet bir CD'de.

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇLER BÜTÜNLEŞME Mİ GERİ DÖNÜŞ MÜ? İSTANBUL, DİYARBAKIR, MERSİN DERLEYEN: AYHAN KAYA

222 Sayfa, ISBN: 978-605-399-092-5

1990'larda Doğu ve Güneydoğu'dan başlayan göç hareketleri üzerine yapılan bu araştırma, Mersin, İstanbul ve Diyarbakır'da elde edilen sonuçları yansıtıyor. Araştırmada kentsel yoksulluk, kayıtdışı ekonomi, artan suç eğilimleri, sokak çocukları, alt sınıf gettolarının oluşumu, namus cinayetleri, mafyoz ilişkiler, intihar, aile içi şiddet gibi konular üzerine değerlendirmeler yer alıyor.

KÜRESELLEŞME, AVRUPALILAŞMA VE TÜRKİYE'DE VATANDAŞLIK DERLEYENLER: E. FUAT KEYMAN – AHMET İÇDUYGU

420 Sayfa, ISBN: 978-605-399-089-5

E. Fuat Keyman ve Ahmet İçduygu tarafından derlenen kitap, Türk cumhuriyetçi vatandaşlık modelinin farklı boyutlarını araştırarak, Türkiye siyasetinin toplumsal, siyasal ve ekonomik açıdan belirleyici faktörlerinin analizini içeriyor. Kitap, siyasal iktisat, karşılaştırmalı siyaset, küreselleşme, modernite sosyolojisi ve siyaset bilimi alanlarında araştırma yapan akademisyenler ve öğrenciler için de değerli bir kaynak niteliğinde.

RAWLS-HABERMAS TARTIŞMASI NEDEN DEMOKRASİ? NASIL İSTİKRAR? SUNAN VE DERLEYEN: MURAT ÖZBANK

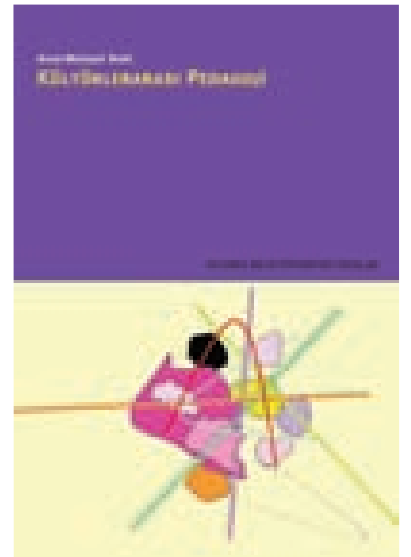
215 Sayfa, ISBN: 978-605-399-091-8

Laik ile İslâmıcının, Türk ile Kürt'ün, liberal ile sosyalistin, demokrat ile cumhuriyetçinin barış içinde bir arada yaşamalarına olanak sağlayabilecek, çoğulcu, özgürlükçü ve eşitlikçi bir toplumsal adalet ve siyasal meşruiyet anlayışı nasıl formüle edilebilir? Böylesi demokratik bir anlayışı esas alan bir siyasal ve hukuki yapı nasıl kurulabilir? Jürgen Habermas ve John Rawls arasında 1995 yılında gerçekleşen bir tartışmayı Türkçe okuyucusu ile buluşturan kitap, bu sorulara karşı önemli ipuçları sunuyor.

KÜLTÜRLERARASI PEDAGOJİ ARND-MICHAEL NOHL

315 Sayfa, ISBN: 9786053990963

Arnd-Michael Nohl, Kültürlerarası Pedagoji kitabında küreselleşen, yerli ve göçmen tartışmalarının gündemde olduğu dünyada eğitim alanında yaşanan sorunların daha da önem kazanmasıyla öğretmenlere kendileriyle birlikte öğrencilerini kültürel olarak farklılaşmış bir dünyaya hazırlamaları gerektiğini belirtiyor. Bu sorunun aşılmasına yönelik yaklaşımları Almanya ve Türkiye'deki güncel örnekleriyle ele alan Nohl, kitabın aynı zamanda Türkiye'de yürütülen pedagoji çalışmalarına kaynak olması amacını güdüyor.

www.bilgiyay.com

Kurtuluş Deresi Caddesi No: 47, 34440 Dolapdere/İSTANBUL

Telefon: 0212 311 52 59 Faks: 0212 311 253 47 00

E-mail: yayin@bilgiyay.com - dagitim@bilgiyay.com

Genel Dağıtım: **PUNT**

www.puntokitap.com

Telefon: 0212 496 10 50 Faks: 0212 551 30 13

E-mail: punto@puntokitap.com

Yüzsüzlere 100 dedik!

Basın sektöründe 29 yıllık aradan sonra ilk grevi gerçekleştiren güzel 10'lunun –Alper Tunga Çatal, Arzu Gündüz, Çilem Dalgıç, Ender Ergün, Hamdi Kurt, Mete Öztürk, Özsel Tortop, Perihan Özcan, Selim Suner, Uğur Güç– ibret-i alemlik direnişi 100. günü doldurdu. Bu 100 günün muhasebesini Perihan Özcan'dan dinliyoruz...

O gün yüzümüz pek gülmüyordu açıkçası. Kimse farkında değildi ama, biraz moralsizdik. Balmumcu'daki Sabah-ATV binası önünde toplanıp tek sıra halinde Mecidiyeköy üzerinden Taksim'e yürüme fikrini sendika yönetimi benimsememişti çünkü. Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın (TGS) yaptığı resmî açıklama "100'ncü günde 100 dakika oturma eylemi" yapılacağı yönündeydi. Biz grevcilerse 100'ncü gün eyleminin bu kadarla kalmasını doğru bulmuyorduk. Sonra ne olduysa oldu ve 100 dakikanın sonunda TGS Başkanı Ercan İpekçi eylemin Taksim'e tek sıra halinde yürüyerek sürdürüleceğini duyurdu. İşte o zaman yüzümüz güldü. Çünkü "gürültü" çıkarmaya ihtiyacımız vardı.

Gerçi 13 Şubat'tan beri her cumartesi akşamı Taksim'deki tramvay durağında buluşup İstiklâl Caddesi'ni sloganlarla çınlatarak yürümüş, Galatasaray'da basın açıklamamızı yapıp dağılmıştık. Ama yetmemiştii işte...

Topyekûn suskunluk

Tam 100 gün –o afili ismiyle söyleyecek olursak– "ana akım medya" bizi görmemişti. Ama "yeraltı" medyasına –misal, Express'e kapaktan, Birgün, Evrensel ve Alinteri gazetelerine birinci sayfadan girmiştik. Çok sayıda internet sitesi Sabah-ATV greviyle ilgili gelişmelere yer vermişti. Ne var ki gazetelerin, dergilerin, televizyonların haber toplantılarında gündeme gelmemiştii bizim grev. Muhabirler, haber müdürleri, yayın yönetmenleri hep beraber göz göre göre haber atlamışlardı.

Tabii bu topyekûn susuşun nedenini anlamak zor değildi. Hiçbir medya patronu, "fabrikasına" sendika girsin istemiyordu. Sabah-ATV'nin bağlı olduğu Turkuvaz Medya'nın sahibi Çalık Holding'le didişip duran Doğan Grubu da zaten bu yüzden topa girmiyordu. Onlar kendi kalelerini korumakla meşguldü. İki yıl önce Ciner Medya Grubu'na Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) el koyduğunda "kazara" başlayan sendikal örgütlenmenin, Toplu İş Sözleşmesi görüşmeleri sürerken Çalık'ın sadık yöneticileri marifetiyle nasıl iğdiş edildiğini hepsi biliyordu. Baskı ve tehditler sonucu sayısı 500'lerden 100'ün altına inen sendikacıların bir adım öne atılanları da –işte o 10 kişi– "boş bir hayal" in peşindeydi onlara göre. Varsın dikildikleri yer "koskoca" Sabah-ATV binasının önü olundu. Nasıl olsa uzun sürmezdi. Hikâye çabuk biterdi. Bu grev de unutulur giderdi.

Velhasıl ana akım medyanın tavrı

beklenmedik bir tavır değildi. Ürkek suskunlukları bizi gülmüştü, o kadar. Peki ya köşe yazarları? Bizi asıl şaşırtan onlar oldu. Haftada birkaç gün demokrasi eksikliğinden, hukuksuzluktan dem vuran kalemler itina ile suskunluğunu korudu. Bu kalemlerin bir kısmı, bulduğu her fırsatta "solcu" olduğunu söyleyen kimse-lerdi. Bir kısmı ise ekonomiden sekse her türlü özgürlüğün dibine vurmuş liberal-lerdi. Sırf memlekette yapılan sol tartışmalarına katılan kişiler gelseydi, Balmumcu'da trafik kapanırdı.

Biz sadece anayasanın herkese tanı-

Grev sürerken "Doğan grubunu basında sendikayı bitirmekle" suçlayan Başbakan Erdoğan'ın, TGS'nin kendisine arabuluculuk yapması için yazdığı iki mektubu da dikkate almaması "kendisine yakışır" bir davranıştı.

diği "örgütlenme özgürlüğü"nü kullanı-yorduk. Aleni bir hukuksuzlukla grevin beşinci gününde tazminatsız işten atılmış-tık. Üstelik bunu işverenden değil, bir internet sitesinden öğrenmiştik. Hepsinin ismini zikretmeye lüzum yok, bütün bunları kimine yüz yüze, kimine telefonla, kimine e-mail kanalıyla bildir-memize rağmen sonuç değişmedi. "Sol-cu" olsun, liberal olsun, köşelerini kay-betme korkusu ağır bastı herhalde, hiçbi-ri tek kelime etmedi.

O kadar da korkmalarına gerek yok-tu aslında. Zira kapısının önündeki grev-den okurunu haberdar etmeyen Sabah gazetesi, grevi köşesine taşıyan Umur Talu'ya dokunmamıştı. Halbuki ne de-

mişti Umur Talu: "Kovulmayı, işsizliği, azınlıkta kalmayı, her yeri doldurmuş cumhuriyetçi, demokrat, özgürlükçü büyük gazetecilerce hiç anılmamayı, milyar dolarlık kıymeti ve milyonlarca dolarlık vergi cezası olan büyük medyalarda hiç değer verilmemeyi 'göze alarak' bizim bina önünde 'grev' yapan 'az sayıdaki gazeteci'yi seçebilirsiniz. Haklı ya da haksız, yerli yersiz bulmanız başka bir şey; hakikaten 'biat etmeyen, boyun eğmeyen, bağımsız, özgür gazeteci' arayan bir medya, patron veya yönetici, 'bu çocuklar'a özel değer verirdi! 'Yalan dolan piyasası'nda, hiç olmazsa 'vicdanen doğru' bildiklerini yaptılar! Sanırım, haberde, yazıda, fotoda, görüntüde, sayfada da öyle yaparlardı."

Radikal Cumartesi'de grevi yazan Pınar Öğünç ile çizen Turgut Yüksel'in de başına bir "kaza" gelmemiştir. Milliyet'ten Nail Gürel de yazılarını sürdürüyordu. ATV'den Fuat Kozluklu'nun www.sansursuz.com sitesinde grevle ilgili iki yazısını sansürlediği Yalçın Erğüdoğan'ın ise umurunda bile değildi, artık o siteye yazı yazmayacağını açıklamıştı. Aziz Çelik, Doğan Tılıç, Ragıp Duran da greve dikkat çekmekten geri durmamışlardı.

Yine de sansür sürdü. Metin Göktepe Ödülleri'nin dağıtıldığı haberini veren Sabah, Umur Talu'nun Onur Ödülü aldığını yazdı, ama o ödülün kendisine "yazı yazdığı gruptaki grevi ve toplumun çeşitli kesimlerinin sorunlarını köşesine taşıma duyarlılığı gösterdiği" için verildiğini yazmadı. Turkuvaz Medya grubunda grevde olan gazetecilere verilen Dayanışma Ödülü'nden bahsetmeyen ise sadece Sabah değildi. Taraf da haberi verirken Dayanışma Ödülü'nü es geçmişti. Üstelik Umur Talu ve lâyık görüldüğü Onur Ödülü ile beraber. Grev bülteninde sert bir dille bu sansürü eleştirdikten sonra, ekonomi sayfasında da olsa, Taraf'ta iki kez haber oldu grevimiz.

Sarı sendika - kırmızı sendika

Bu arada "TGS sarı sendika olduğu için sessiz kaldığını" söyleyenler olduğu da

geldi kulağıma. Bunu hangi veriye dayanarak söylüyorlardı, bilmiyoruz, ama aralarından birinin de çıkıp “kırmızı sendika şurada, orada örgütlenelim” ya da “hadi bir kırmızı sendika kuralım da çatısı altında toplanalım” dediğini duyduk. Bu saçmalığa ÖDP Başkanı Hayri Kozanoğlu’nun sözleri bir cevap oldu herhalde: “Bu arkadaşlar basın sektöründe 29 yıl sonra bir ilki gerçekleştirdi. Geleceklerini, mesleklerini tehlikeye atarak greve çıktılar. Kim bu greve çıkan sendikacıları desteklemiyorsa, o sarı sendika mensubudur.”

Evet, medyada durum özetle buydu. Ya siyaset sahnesinin aktörleri 100 günde ne yaptı? Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖDP) saflarından Ufuk Uras ve Hayri Kozanoğlu, Demokratik Toplum Partisi’nden (DTP) Akın Birdal ve Sebahat Tuncel, Sabah-ATV binası önünde görülmekten çekinmedi. Hatta Tuncel, Meclis’e grevle ilgili bir soru önergesi bile verdi. 29 Mart 2009 yerel seçimleri öncesindeki yurt gezilerinde, bazı gazetelere “ahlâksız”, “yandaş” etiketi vurup vatandaşlara “bu gazeteleri okumayın, evinize bile sokmayın” fetvası veren Başbakan Erdoğan, Sabah okumanın caiz olup olmadığı konusunda bir yorum yapmadı. Grev sürerken “Doğan grubunu basında sendikayı bitirmekle” suçlayan Erdoğan, TGS’nin kendisine arabuluculuk yapması için yazdığı iki mektubu da dikkate almadı. Çalık Holding’in patronu Ahmet Çalık’tan “Bizim Çalık” diye bahseden başbakanın sessizliği bizim açımızdan kabul edilebilir olmasa da, anlaşılabilir. Damadının üst düzey yönetici olduğu yerdeki hukuksuzluğa seyirci kalması “kendisine yakışır” bir davranıştı.

Cumhuriyet Halk Partisi’nin (CHP) sessizliğine de anlam veremedik. Yolsuzluklara karşı kılıç kuşanan Kemal Kılıçdaroğlu bir türlü fırsat bulamadı yanımıza gelmek için. Seçim minibüsü önümüzden geçerken birkaç kere –o da, seçimlere birkaç gün kala– yavaşlayıp “başarılar” diledi. Greve çıkmadan iki gün önce aradığımız CHP’nin basın birimi “Sayın Baykal’ın bir sözüne bakar. Bütün ilçe teşkilatı ile pankart asılırken hazır bulunuruz” dedi. Ama pankart asılırken CHP adına Balmumcu’da kimse yoktu. Greve çıktıktan sonra aradığımız birkaç “flaş CHP’li” ve e-mail gönderdiğimiz bazı milletvekilleri “Yanınızdayız. Sizi destekliyoruz” dedi ama, bütün yapabildikleri iyi dileklerde bulunmaktan ibaretti. Barack Obama’ya “basın özgürlüğü, sadece teoride değil, pratikte de şartsız olarak yaşama geçirilmelidir” diyen CHP lideri Baykal’da da bu grevin “hazımsızlık” yaratmaması hakikaten ilginçti. CHP’nin sendikal sessizliğinin nedeni de çok geçmeden anlaşıldı. Partinin organik bağı bulunan Halk TV’de bir süre önce başlayan sendikal örgütlenme, toplu sözleşme aşamasına gelmişti. Halk TV yöneticilerinin kulağı, CHP’li siyasiler tarafından çekiliyordu. Sendikalı çalışanlara, sendika üyeliğinden istifa etmeleri için baskı yapılıyordu.

Sabah-ATV grevine gayrimeşru ço-

cuk muamelesi yapılıyordu ama, grevin sesinin ülke sınırları dışına taşmasına da kimse engel olamıyordu. İlk uluslararası destek Kıbrıs’tan geldi. Türk ve Rum kesiminden gazeteciler, bu grevi Avrupa’ya duyuracaklarını söyledi. Derken Avrupa Gazeteciler Federasyonu (EFJ) Başkanı Arne König bir açıklama yaptı: “Türk hükümetinin grevle ilgili olarak harekete geçmemesi durumunda, Avrupa Birliği ile Türkiye arasında, müzakere anlaşmasının 19. faslında belirtilen sosyal haklar konusundaki görüşmeler engelle karşılaşılabilecek. Sabah-ATV grevini, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu temsilcileriyle gündeme taşıyacağız.”

Biz kendimizi nasıl mı hissettik bütün bunlar olup bitirken? Bazen öfkelenedik, bazen alaycı bir biçimde gülümsedik, bazen garipsedik, bazen yüksek sesle güldük. Bazen üzüldük. Mesela ilk gününden beri grevi izleyen Evrensel muhabiri Erkan Araz’ın sendikalı olmamasının “kadrosunun olmamasından” ileri geldiğini öğrenince içimiz burkuldu. Sendikanın yönetim kadrolarında bulu-

Kesintisiz 14 hafta yaptığımız ve haftadan haftaya çoğaldığımız cumartesi yürüyüşleri bize iki şey öğretti: Birincisi sınıf dayanışması yalan değilmiş. İkincisi, polis kitlelere müdahale etmedikçe olay çıkmıyormuş.

nan kimi meslektaşlarımızla tanışma imkânı bulamamamıza ise bir anlam veremedik. Gariptir, 13 Şubat’ta greve çıktuktan sonra ATV’den atılan 50 kişiyle de hiç yüz yüze gelemedik. TMSF döneminde işine son verilen Cengiz Erdoğdu ile grevden üç ay önce ihraç edilen Nuh Köklü ise hep bizimleydi. Arkadaşlarımızı “eğlenilecekler” ve “evlenilecekler” olarak ikiye ayırdık. Yok, “içeridekilerden” bahsetmiyoruz. Onlar sağolsunlar 100 gün boyunca hep “inşallah istediğinizi alırsınız” dediler. Biz grev pankartının önünde bizi ziyaret etmekten çekinen, cumartesi yürüyüşlerinin birine bile gelmeyen farklı medya gruplarında çalışan, bizimle beraber oturup kalkan sendikal ve sendikasıız gazeteci arkadaşlarımızdan bahsediyoruz. Ama iyi ki varlar, sayelerinde “kırılmamayı” öğrendik.

Başka?.. 100 günde celselerin ertelenmesi nedeniyle altı dava izledik. Turkuvaz’ın grevin durdurulmasına ve sendikanın yetki belgesinin iptaline dair TGS’ye açtığı davalar, TGS’nin Turkuvaz’a açtığı “işe iade” davası, grevdeki Forbes dergisi çalışanı Ender Ergün’ün, Turkuvaz Dergi Grubu Genel Müdürü Levent Tayla’ya “sendikal haklarını engellediği” gerekçesiyle açtığı dava. Ki bu sonuncusu, Türkiye’de Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 118’nci maddesinden açılan ilk dava olma özelliği taşıyor. Grev sürerken Levent Tayla hakkında aynı nedenden ötürü Aktüel grevci Perihan Özcan’ın yaptığı suç duyurusunun da davaya dönüşmesi bekleniyor.

Cumartesi yürüyüşlerinin öğrettiği 100 günde yorulduk mu? Bu sorunun iki cevabı var. Evet, çünkü özellikle Bal-

mumcu hep çok soğuktu; çok üşüdük. Hayır, çünkü kapının önünde içeride olduğumuzdan daha fazla işe yaradığımızı hissettik. Sendikaların, sivil toplum örgütlerinin, üniversite öğrencilerinin desteği hiç eksik olmadı. Her hafta Sinter Metal, MEHA Tekstil ve Kurtiş Matbaasının direnişteki işçileri, Genç-Sen üyeleri, grevi mahalle aralarına usulca sokan Halkevleri ve bu sayfaya sığdıramayacağımız pek çok isimle birlikte yürüdük. Biz de olabildiğince direnişteki işçilere destek vermeye gittik, üniversitelerden gelen davetlere icabet ettik.

Kesintisiz 14 hafta yaptığımız ve haftadan haftaya çoğaldığımız cumartesi yürüyüşleri ise bize iki şey öğretti: Birincisi, sınıf dayanışması yalan değilmiş. İkincisi, polis kitlelere müdahale etmedikçe olay çıkmıyormuş.

İşte 100. güne böyle geldik. Grevin 100’ncü gününde, destekçilerimizle tek sıra halinde ve hayli “gürültülü” bir halde, üstünde “Yüzüzlere 100” yazan dövizlerle Balmumcu’dan Taksim’e yürürken mutluyduk. Orada bizi bekleyen kitleyle buluşup ilk günden bu yana yanımızda olan Bandista’nın “Haydi barikata” şarkısına eşlik ederek Galatasaray’a vardık. Basın açıklamamızı yaptık. Bu kez dağılmadık. Günü Cumhuriyet Meyhanesi’nde noktaladık.

Greve çıkarken Toplu İş Sözleşmesi ile çalışmak istediğimizi söyledik. Patron masadan kalkınca greve çıktık. Grev 100 günü geride bıraktı. Hâlâ Toplu İş Sözleşmesi ile çalışmak istediğimizi söylüyoruz. ILO’nun Türkiye’yi “Sendika Özgürlüğü ve Sendikalaşma Hakkının Korunması ile Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesi’nin uygulanması konusundaki ihlaller” gerekçesiyle mimlediği şu günlerde çok şey mi istiyoruz?

Perihan Özcan

Not: Bu yazı yazıldıktan bir gün sonra, 27 Mayıs 2009’da, İstanbul 8. İş Mahkemesi’nde Sabah-ATV greviyle ilgili iki dava görüldü. Turkuvaz Medya’nın “yetki belgesinin iptali” talebiyle TGS’ye açtığı dava, mahkeme tarafından reddedildi. Dokuz grevci için Turkuvaz Medya’ya açılan işe iade davasını kazanan da TGS oldu. Fakat TGS’nin işe iade davasını kazanması, grevin biteceği anlamına gelmiyor. Çünkü grevcilerin amacı, mahkemenin öngördüğü tazminatı alıp bir kenara çekilmek değil. Eğer bunu yaparlarsa, Turkuvaz Medya’nın altı boşalan pankartı kısa süre sonra açacağı yeni davalarla indirme yoluna gideceğini, bu durumun emsal teşkil edeceğini, dolayısıyla alınacak sonucun bütün işçi sınıfını ilgilendirdiğini biliyorlar. Hiçbir patronun “Veririm parasını, indiririm grev pankartını” demesini istemiyorlar. Bu yüzden karara itiraz edecekler. Grevcilerden Ender Ergün’ün avukatı Tanzer Güven aracılığıyla açtığı işe iade davası ise 24 Haziran 2009 günü görülecek. Hiçbir grevci, grevden vazgeçmeyecek.

Bir kedi gelip hikâyemi yarıda kesti. Göğsü ve patileri beyaz. Uzun bıyıkları, yeşil gözleri var. Kucağıma yatıp uyusun, devam edeceğim. Ne için hüznülediğimi bilmiyorum. Düşlerin çoğu unutulur, istediğin kadar hatırlamaya çalış. Ama sonra bir müzik notası duyulur ve zihnin mandolin tellerinde armoniler dolanır ve birden gözlerimizde yaşlar olduğunu fark ederiz. Bazı notalar çalındı mı içimden ağlamak gelir, ama ne için?

Kedi düş görüyor. Patileri arada bir kıvrılıyor ve kapalı ağzıyla kısa, belli belirsiz bir şeyler söylüyor. Bir kedi ne düşler merak ediyorum, kiminle konuşur. Kediler pek boşa konuşmazlar. Sessiz hayvanlardır onlar. Kendi kendilerine düşüncelere dalarlar. Bir kedinin tek söylebildiği şey miyav, ama belki de suskunlukları içinde kaybettığım şeyin ne olduğunu, ne için hüznülediğimi hatırlatabilir bana. O biliyormuş gibi bir his var içimde.

Serin bir kedi. Bu yüzden kürkünü okşamak hoş oluyor. Hem yavaş da hareket ediyor, en azından çoğu zaman, bir kediden beklenebilecek tüm yavaşlıkla. Son zamanlarda diğer tüm yaratıklara musallat olan o telaşlı hava yok bunda.

Uyanıp bir kez miyavladı ve kucağımdan atlayıp bacaklarıma sürtünmeye başladı. Kendine yemek verdim diye bilen bir kedi bu. Atlamasını da biliyor. Yerçekimi onu diğer yaratıklardan daha az etkiliyormuşçasına tembel bir akışkanlık vardı atlayışında.

Kapıya vurulduğunu işitince postacı olabilir diye düşündüm. Mektup almayı özleyorum, bu yüzden hemen kapıya koşup sordum, "Posta mı? Ha!" diye bir ses geldi, kapıyı açtım. Aceleyle, beni adeta iterek içeri girdi. Taşıdığı koca paketi yere devirdi, omuzlarını silkeledi ve "Rrrr" dedi.

"Buraya nasıl geldin?" Beni süzdü ve tekrarladı, "Ha!"

"Gel bakayım evlat," deyip çağırdım onu. "Gel hadi, kuçu kuçu!" Hemen bir kutu fasulye konserveyi açtım, çünkü çok aç görünüyordu. İştahla, ağzını şapırdatıp yalanarak yedi. Bitirince birkaç kez "Hav!" dedi. Tam kulaklarının arkasını kaşıyacaktım ki kasıldı, tüyleri diken diken oldu ve hırlamaya başladı. Kediye görmüştü. Kedi onu daha önceden görmüş, ama ilgilenmemişti. Bıyıklarındaki sardalye yağını temizliyordu.

"Hav!" diye havladı, adını Rover koymaya karar verdiğim köpek. "Hav! Bu ne biliyor musun, Schrödinger'in kedisi bu! Schrödinger öldü elbette, ama bu onun kedisi. Yüzlerce resmini gördüm. Erwin Schrödinger, hani şu büyük fizikçi. Oh, hav! Burada karşılaştık, ha!" Kedi ona bir an soğuk soğuk baktı, sonra alırsız bir biçimde sol omzunu temizlemeye başladı. Rover, "Bunda bir iş var" dedi yavaş ve etkileyici bir ses tonuyla. "Bunda bir iş var. Rastlantı olamaz. Mümkün değil. Bende kutu var, sende kedi; ve burada karşılaşıyoruz şimdi." Gözleri mutlu bir heyecanla parlayarak bana baktı. "Harika değil mi?" dedi. "Hemen kutuyu hazırlayayım." Ve koca paketi açmaya başladı. Kedi ön patilerini temizlerken Rover da paketi açtı. Kedi kuyruğunu ve göbeğini, erişmesi en güç yerleri zarafetle temizlerken Rover paketten çıkarılan dışındaki bir şişkinliği göstererek. "Tabanca," dedi heyecanlı bir gururla.

"Tabanca mı?"

"Kediye vurmak için."

"Kediye vurmak için mi?"

"Ya da kediye 'vurmamak' için. Fotona göre de-ğışir."

"Foton mu?"

"Hah! Bu Schrödinger'in büyük Gedankenexperiment'i. İşte burada küçük bir foton kaynağı var. Sıfır Zamanı'nda, kutunun kapağı kapandıktan beş saniye sonra bir foton fırlatacak. Foton tam sırlanmamış bir aynaya çarpacak. Fotonun aynadan geçmesinin kuvantum mekanik olasılığı tam olarak bir bölü iki tamam mı? Tamam! Eğer foton aynadan geçerse tetik ateşlenir ve tabanca patlar. Foton engellenirse tetik ateşlenmez ve tabanca patlamaz. Şimdi kediye içine koyuyorsun. Kedi kutunun içinde. Kapağı kapatıyorsun. Uzaklaşıyorsun! Ne olur?"

"Kedi acır mı?"

"Kedi vurulur ya da vurulmaz," dedi kolumu

Kediye kutuya koyabilir miyim?"

Bir süre kararsız kaldım. Nazikçe hayır demek üzereydim ki tuhaf bir şey oldu. Kedi kutuya yaklaştı, etrafı kokladı, sonra da yavaşça, o muhteşem akışkan rahatlıkla içine atlayıverdi. Atlar atlamaz kuyruğu kapağın kenarına süründü ve kutu, yumuşak, kesin bir şıkrıtyla kapandı.

"Kedi kutunun içinde," dedim.

"Kedi kutunun içinde," diye tekrarladı Rover dizüstü çöküp fısıldayarak. Sonra bir sessizlik oldu; derin bir sessizlik. İkimiz de öyle durmuş, kutuya bakıyorduk. Ses yoktu. Hiçbir şey olmadı. Hiçbir şey olamazdı. Kutunun kapağını açmadıkça hiçbir şey olamazdı.

"Pandora gibi," dedim fısıldayarak. Pandora efsanesini tam hatırlayamıyordum. Bütün dertleri ve kötülükleri kutudan çıkarıyordu tamam, ama bir şey daha vardı. Bütün kötülükler salıverildikten sonra çok farklı bir şey, hiç umul-

1993 sonbaharında Express'in Sıraselviler'deki ilk bürosuna kalkıp geldiğinde minicikti. Birkaç günde aramızdan biri oldu, ismini mizacıyla kazandı. Türlü tür-lü marifeti vardı. Mesela, dilimlenmiş sosisi, tırnağını çatal gibi batırıp yedi. Maceraları da az değildi. Bir ara ortadan kayboldu. Adeti olduğu üzere alt komşuya misafirlige gittiğini sanmıştık. Aradan birkaç gün geçince meraklandık, Gönül hanıma sorduk. Onda değilmiş. Bizi terketti zannettik. Sonra bir gün Gönül hanım geldi, "Samim'i Beyoğlu Emniyet Amirliği'nin penceresinde gördüm" dedi. (O günlerde büromuz BEA ile sırt sırta bir binadaydı.) İnanmadık, ama gidip sormaktan da kendimizi alamadık. Evet, Samim oradaydı, Terörle Mücadele katında, pankartların üstünde yatıyordu. Bacağı kırık. Meğer balkondan düşmüş, polisler de sahip çıkmıştı. Vermek istemediler. Hır-gür aldık, kucağıımızda götürürken Samim'e seslenip durdular. Ödümüz koptu, onları tercih eden bir hareket, bir jest yapar mı diye. Hiç yapar mı! Bacağı alçıya alındı, Define Adası'nın Long John'u gibi takılmaya başladı. Gel zaman git zaman ev kedisi oldu. Sonra bir daha balkondan düştü, iki gün komada kaldı, yine alçılandı, yine yırttı. Ne var ki, geçen sene yakalandığı amansız hastalıktan yırtmadı. Ama son günlerinde bile kuyruğu dik tuttu, Samim'liği elden bırakmadı. Unsuzluğa alışmak çok zor. Buda'mızdı desek yeridir. Samim'i Ursula K. Le Guin'in "Schrödinger'in Kedisi" öyküsüyle uğurladık. Ruhuna "la", Schumann'ın "la"sı...

sımsıkı tutarak.

"Kutunun kapağını kaldırmadıkça kedinin vurulup vurulmadığını bilmenin yolu yoktur. Hiçbir yolu yoktur. Bunun kuvantum teorisi için ne kadar önemli olduğunu biliyor musun? Sıfır Zamanı'ndan önce tüm sistem, gerek kuvantum düzeyinde gerek bizim düzeyimizde dümdüz ve yalındır. Ama Sıfır Zamanı'ndan sonra tüm sistem yalnızca iki dalganın doğrusal bileşimiyle temsil edilebilir. Fotonun nasıl hareket edeceğini tahmin edemeyiz. Foton hareketini tamamladıktan sonra da onun belirlediği sistemin durumunu tahmin edemeyiz. Bunu bilemeyiz! Kesinlik istiyorsan, herhangi bir kesinlik istiyorsan onu kendin yaratmalısın!"

"Nasıl?"

"Kutunun kapağını kaldırarak elbette," dedi Rover.

"Yani," dedim "kutunun kapağını kaldırmadığın sürece kedi ne vurulmuştur ne de vurulmamış."

"Hah!" dedi Rover rahat bir nefes alarak. "Ya da belki her ikisi de."

Rover'ın gözleri önünden kara bir bulut geçti. Bezgin, kısık bir sesle iki kez havladı. Yalvarıncasına konuştu. "Dinle. Elimizde bir tek bu var, kutu. İşte burada. Kutu. Ve kedi. İkisi de burada. Kutuyla kedi. Kediye kutuya koy. Ne olur.

mayan bir şey kalıyordu geride. Neydi o? Umud mu? Ölü bir kedi mi? Hatırlayamadım. Sabırsızlanıyordum. Rover'a dönüp baktım. Kahverengi gözleriyle anlamlı anlamlı bakarak karşılık verdi. Kim demiş köpeklerin ruhları yok diye. Kutunun yanına gittim ve kapağı açtım. Rover yutkunarak ayağa fırlayıp baktı. Kedi orada değildi tabii. Rover ne havladı ne inledi ne küfür etti ne ağladı. Olan biteni hemen kabullendi. "Kedi nerede?" diye sordu sonunda.

"Kutu nerede?"

"Burada."

"Burası neresi?"

"Burası şu an."

"Öyle sanıyorduk," dedim, "ama aslında daha büyük kutular kullanmalıyız."

Şaşkınlık içinde ses çıkarmadan öylece kalakalıp etrafına bakındı ve evin damı kutunun kapağı gibi açılıp da yıldızların akıl almaz, tarife sığmaz ışığı içeri girince bile kılını kıpırdatmadı. Sadece soluk almaya zaman bulabildi, "Oh, hav!" Kulağıma çalınıp duran notayı tanıdım. Zamkı erimeden önce mandolinde denedim. La notası bu, Schumann'ın delirten nota. Güzel, berrak bir ton, şimdi yıldızlar görünürken daha da berrak. Kediye özleyeceğim. Kaybettiğimiz şeyin ne olduğunu buldu mu acaba?